

ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSkih NARODA

TOM
V
KNJIGA 4

REDAKCIONI ODBOR
Iz Centralnog komiteta SKH
Karlo Mrazović, Ivo Rukavina, Anka Berui, Nikola Sekulić,
Mile Požuča
Iz Vojnoistoriskog instituta
Fabijan Trgo, pukovnik, Zdenko Cvrlje, potpukovnik, Franjo Biljan, potpukovnik
Rade Guberina, kapetan i klete
Odgovorni urednik
Fabijan Trgo, pukovnik

PRIREĐUJE ZA ŠTAMPU
VOJNOISTORISKI INSTITUT JNA
IZDAJE
VOJNOIZDAVACKI ZAVOD „VOJNO DELO-

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNO-OSLOBODILACKO/VA RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

V

KNJIGA 4

BORBE U HRVATSKOJ 1942 GOD.

BEOGRAD

1954

BORBE U HRVATSKOJ 1942 GOD.
TRAVANJ - SVIBANJ

I
DOKUMENTA PARTIZANSKIH JEDINICA
I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA

BR. 1

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CK KPH OD 1 TRAVNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPJ O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U HRVATSKOJ¹

ZA C.K. K.P.J.

Dragi drugovi, prošlo je 20 dana od mog dolaska. Na Kordun sam stigao baš pred samu okružnu partijsku konferenciju. Učešće na konferenciji dalo mi je mogućnosti da se u kratko vrijeme upoznam sa stanjem partijske organizacije na teritoriju karlovačkog O.K., kao i sa svim problemima koji stoje pred njom. Na konferenciju su bili pozvani predstavnici O.K. Banije (Petrinja, Glina, Kostajnica, Dvor i Gradec) te sam se upoznao sa stanjem na Baniji. Na putu od mjesta gdje se održala konferencija do mjesta gdje se nalazi G.Š.² trebalo nam je četiri dana napornog hoda. Na konferenciji je prisustvovao Mrtvac³ koji je do tada obilazio Kordun i Baniju. Konferencija se održala u V. Kladuši, muslimanski kraj, koji je na desetak dana pred konferenciju bio oslobođen po partizanima Korduna. Održavanje konferencije u tom kraju od velikog je političkog značaja. Na svečanom dijelu konferencije bili su pozvani predstavnici nekih građanskih stranaka iz toga kraja. Tako je ona faktično postala manifestacija bratstva i Hrvata i Srba i Muslimana. Ranije V. Kladuša, kao i Dvor (Banija) organizaciono je spadala pod O.K. Banja Luka. Od razbojničkog napada na SSSR i početka partizanskih borbi, ti su kotarevi bili odsječeni od Banja Luke, jer drugovi ili nisu nalazili načina, ili nisu imali dovoljno snaga da se povežu i organiziraju partizanske odrede u tim krajevima. Međutim, uslovi su bili vrlo povoljni. Razmah partizanskog pokreta u Baniji i na Kordunu imao je velikog utjecaja na te kotareve. Sve do nedavno bosanskih partizanskih odreda nije bilo u njihovoj blizini, dok su se u Ba-

¹ Original, pisan latinicom, na Đisaćem stroju, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 728.

² Selo Tomić kod Drežnice

³ Vladimir Bakarić

niji i Kordunu vodile borbe u neposrednoj blizini. To je imalo za posljedicu da su se drugovi iz tih kotareva orijentirali prema Kordunu i Baniji. Pri takovom stanju, mi smo dali nalog O.K. Karlovac i O.K. Banija da se povežu s tim kotarevima, da tamo uspostave partijske organizacije i pristupe formiranju partizanskih odreda, s tim, da se kasnije, pri povoljnim uslovima, ponovno pripoje O.K. Banja Luka.

Po dolasku u G.Š. pozvao sam sekretara⁴ i jednog člana O.K. Primorje,⁵ tako da sam se detaljnije upoznao sa tamošnjim stanjem.

Sa stanjem u Gorskom Kotaru upoznao sam se preko drugova iz K.K. Ogulin, koji je prije nekoliko dana imao savjetovanje na kojem sam i ja prisustvovao. Sa stanjem u drugom dijelu Gorskog Kotara upoznao sam se preko drugova iz O.K. Primorje i drugova iz Štaba odreda. Razlog je tome taj, što se je K.K. Delnice, koji je organizaciono obuhvatao cijeli Gorski Kotar, preselio u Odred i zapostavio rad u pozadini. Poduzeli smo mjere da se to popravi i za koji dan će biti ponovno formiran K.K. Delnice.

Sa Likom još nisam imao neposredan dodir, već sam pismeno preko kurira dao upute za rad u vezi s nastalim stanjem poslije oslobodenja Lapca — kada se uz podršku naroda (nažalost dosta kasno) pristupilo likvidaciji četničke bande i kada se s tim u vezi, kao i pojačanim akcijama protiv talijanskih okupatora, stvaraju vrlo povoljni uslovi za mobilizaciju hrvatskih seljaka Like u partiz. odrede. Osim toga javio sam im da u roku od mjesec dana pripreme okruž. part. konferenciju.

Postarao sam se da uspostavimo pješačku vezu sa P.K. za Dalmaciju. U tu svrhu poslali smo prije 8 dana jednog oficira iz štaba,⁶ koji je dobio zadatak da se sa 30 partizana Dalmatinaca, koji se nalaze u Lici — probije preko Kninskog kotara, te da preko O.K. Šibenik stupi u vezu sa dalmatinskim štabom i sa P.K. Osim toga, da uz pomoć dalmatinskog štaba organizira jedan jak odred u Kninskom kataru (ukoliko već ne postoji), gdje je utjecaj četnika, koji žive na mirnoj nozi s Talijanima — vrlo jak.

Za uspostavu redovne i stalne veze s vama poduzimao sam sve od prvog dana. Učvrstio sam punkt u Dubravama, koji je bio dosta labav. Ranije se moglo preko tog punkta slati ljude u masama, jer se pored ostalog nalazilo dobrih vojnika među tamošnjom posadom. Sada je nešto teže, jer se izmijenila posada, ali nije nemoguće, jer je poslije toga, tim putem došao i omladinac.⁷

⁴ Mate Kršul

⁵ Josip Đerđa

⁶ Rađe Bulat, tada oficir pri Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske
⁷ Drago Saso. Neposredno po dolasku na slobodni teritorij određen za sekretara Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku. Poginuo kao član Okružnog komiteta KPH Gorski Kotar u borbi protiv Nijemaca 1943. godine.

To se da lako urediti preko željezničara. Sa Karlovcem ste sigurno uspostavili kontakt, jer sam karlovačkom delegatu na konferenciji dao detaljna uputstva. Slanje ljudi preko Karlovca je sada otežano uslijed neprijateljske ofenzive, ali nije nemoguće, samo ih treba pritegnuti. To isto važi i za Dugu Resu, jer sam govorio i sa njihovim delegatom na konferenciji. Do njih možete doći preko Karlovca. Učvrstio sam punkt i kod Plaškog o čemu sam vam javio u prošlom pismu. Šiljinica⁸ i Ruža⁹ su došle tim putem prema nacrtu koji je ranije poslala Anka.¹⁰ Bilo bi dobro, da taj punkt iskoristite samo za slanje izvještaja i materijala za nas. Naravno, po nuždi može se upotrijebiti i za slanje ljudi. Punkt u G. Kotaru koji sam vam poslao prošli put možete koristiti i za slanje ljudi i za slanje izvještaja, jer je dosta blizu nas. Prošli izvještaj i novac (200.000) uputili smo vam preko jednog željezničara iz Plaškog¹¹ koji će s vama urediti kojim se putem može do njega doći. Dobili smo obavještenja da je već nekoga našao u Ogulinu. Pored toga poduzeli smo sve da se uspostavi punkt u Ogulinu. S obzirom na snage neprijatelja i na naše snage, taj bi se punkt najduže održao za vezu s nama. Slanje povjerljivih kurira odavde u Zagreb vrlo je otežano. Teško možemo pronaći čovjeka za tu stvar. Taj problem ćete vi lakše riješiti preko željezničara i žena. Za vezu s nama koristite punkt kod Plaškog (Ogulin) i u G. Kotaru jer je svaki drugi put vrlo dalek. Dobro bi bilo da nam uvijek javite pismeno da li kurir može čekati naš odgovor, a to bi bilo 3—četiri dana. Ako kurir ne bi mogao čekati, onda nam javite kad idući put može doći i to opet pismeno. Najbolje bi bilo kad bi tjedno jedamput mogao netko dolaziti- U tom nam slučaju javite dan dolaska.

Veza je sa slovenskim odredima postojala ranije dok se partizanski odred nalazio u blizini Delnica, međutim njihovim premještanjem, ta se veza prekinula. Bez mnogo teškoća veza se može ponovno uspostaviti. U tu svrhu je potrebno iaviti drugovima u Sloveniju slijedeće: na terenu između Vinice i Fara, ili Vinice i Plemenitaša može se prelazeći Kupu doći bez naročitih smetnji do našeg prvog odreda u tom kraju. Drug Slovenac koji bi došao u svrhu povezivanja treba da se javi u Ponikvama kod bilo kojeg seljaka i da traži vezu s odredom. Ponikve leže između Vinice i Ogulina (traži: sekcija Ogulin 1 : 100.000). Na prelazu Kupe ima samo po koji finans, koji se interesira isključivo za šverc- Drugih neprijateljskih snaga nema sve do Bosiljeva, gdje se nalazi 19 žandara. Uskoro će jedna naša jedinica obrazovati logor kod Kamen-

" ' Valerija Pap i Ruža Turković, članovi KPJ iz Zagreba, upućene od Glavnog štaba Hrvatske na politički rad u Gorski Kotar. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 115.

¹⁰ Anka Berus, tada instruktor CK KPH u Hrvatskom Primorju

¹¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

skog, koje se nalazi na 12°—50 istočne širine i 5°—21 sjeverne dužine. Od Ponikava do te naše jedinice može se doći bez ikakove smetnje. Uspostava te veze za nas je od velikog značaja ne samo kod koordiniranja akcija duž Kupe već i zbog liferovanja ljudi iz Zagreba za odrede. Zumberačkim Gorjem prelazi se na slovenski teritorij bez naročitih teškoća. Zato je neophodno potrebno da se obrazuje jedan odred u tom kraju koji bi prihvatao ljude preko Samobora, te ukoliko se ne bi mogli zadržati na tom terenu, osigurao njihovo prebacivanje u sporazumu sa slovenskim odredom na teritorij G. Kotara. Na taj bi način uspostavili i pješačku vezu s vama, što bi u današnjim uslovima bilo jako potrebno. S tim u vezi pritegnite Konspiratora.¹²

Na tri—četiri dana prije mog dolaska Mrtvac je poslao kurira za V.Š. preko Krajiškog odreda, jer je bio čuo da sam i ja uhapšen. Očekujemo ovih dana povratak kurira, no ukoliko se ne bi vratio za 2—3 dana, javit ću drugovima u Liku da uspostave kontakt s Krajiškim štabom, jer Kordunaši sada ne mogu zbog borbi koje se tamo sada vode. Jednog druga iz Krajiškog štaba pozvat ću na razgovor.

Mjesto gdje se sada nalazimo momentano je najpodesnije za održavanje veza i sa part, rukovodstvima i sa štabovima. Sa uspostavom centra dosta teško ide jer nije dosta da samo nas trojica budemo na okupu. Za izvlačenje drugova iz jedinica ili rukovodstava potrebno je i vremena, a njihovo bi se povlačenje u mnogo osjetilo na terenu. Za pomoć profesoru¹³ za agit. prop. govorili smo o Šimi¹⁴ no on je komesar Ličke grupe, i o Vejvodu¹⁵ koji je komesar Primorsko-goranskog odreda. Matesa¹⁶ smo pozvali, no još nije stigao — izgleda zbog borbi koje se vode na Kordunu. To pitanje ćemo ipak u najskorije vrijeme riješiti. Što se tiče tehnike i tu treba vremena, jer pri G.Š. nismo našli nikakav ni aparat ni tehnički materijal. Za ovo kratko vrijeme smo nešto skrpili i počeli s radom. Pored izdavanja »Siča«,¹⁷ »Vijesnika«, »Partizana« i omladinskog lista¹⁸ javlja se nasušna potreba za izdavanjem najneophodnijih teoretskih stvari. Po Istoriji smo već izdali »Dvije

¹² Dragutin Saili, tada član Povjerenstva OK KPH za Zagrebačku oblast i sekretar OK KPH za Okrug Zagreb

" Ivo Marinković-Slavko

" Sime Balen

¹⁵ Ivo Vejvoda

¹⁰ Leo Mates

¹⁷ Odnosi se na glasilo »Srp i čekić«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, objašnjenje 9 uz dok. br. 118.

" Odnosi se na list »Omladinski borac«.

»Prvi broj »Omladinskog borca« izlazi u travnju god. 1942. Izišao je svega u 315 primjeraka zbog tehničkih poteškoća umnožavanja i nedostatka papira...

Od drugog broja »Omladinskog borca« u zajedničkoj redakciji izlazi i list naših najmladih — »Pionir«. Jedan i drugi list izlaze pri

taktike«, sad dolaze na red »Osnovi pitanja Lenjinizma«, Titova brošura itd. Teško se dođe do papira, matrica i boja. Zato je neophodno potrebno da nam šaljete tog materijala što je više moguće. Ovo ozbiljno shvatite, jer u protivnom nećemo moći ništa izdavati. Situacija je takova da moramo brzo raditi jer neprijatelj ne spava. Već je poduzeo takve akcije koje bi nas za izvjesno vrijeme mogle otkinuti ukoliko se ne snadu naši odredi i part, organizacije na ovom terenu i ne izvrše data im naređenja.

U vezi s Pavelićevom mobilizacijom mislili smo izdati proglas sa potpisom G.Š., međutim, reče nam omladinac, koji je pred dva dana stigao, da ste vi već izdali takav proglas i štampali ga na prvoj mašini. Mnogo nas je obradovala vijest da ste došli do tako finih stvari. Očekujemo vaš proglas. Kada su se tamo pronašle mogućnosti za štampanje, uspostavljanjem redovne veze uredit ćemo šta će se tamo a šta ovdje od propagandističkog materijala izdavati.

A sada nešto o radu naših partijskih organizacija na ovom terenu.

Na području ova četiri O.K., na teritoriju gdje žive Srbi, kao i neki miješani krajevi su u većini oslobođeni. Izuzetak čine oslobođeni teritorij u Primorju i Gorskom Kotaru gdje su pretežno

Pokrajinskom komitetu SKOJ-a. Prvi i drugi broj »Omladinskog borca« uređuje Pokrajinski komitet SKOJ-a u Gorskom Kotaru, u selu Skaliću. Od trećeg broja »Omladinski borac« i »Pionir«, uz saradnju članova PK SKOJ-a i drugova iz pojedinih jedinica, uređuje drugarica Darinka Puškarić, a tehnički deo drugarica Mira Skorupan i drug Motorista. Listovi se umnažaju u Agitpropu CK KPH. Nešto kasnije, redakciju »Omladinskog borca« i »Pionira« upotpunjuju omladinci s terena, a osim toga, redakcija dobiva vlastita tehnička sredstva za umnožavanje.

Naklada prvih brojeva »Omladinskog borca« kretala se uglavnom od 200—400 primjeraka. Papir koji je upotrebljavan za umnožanje lista skupljali su omladinci u okoloiranim gradovima i mjestima i slali ga preko »veza« omladinskom rukovodstvu za Hrvatsku...

U prvo vrijeme svog izlaženja raspačavao se »Omladinski borac« na oslobođenom teritoriju i u onim krajevima koji su bili bliži mjestu štampanja, u Kordunu, Baniji, Lici, Hrvatskom Primorju i sjevernoj Dalmaciji. Nešto kasnije kuriri prenose, između neprijateljskih redova, preko željezničkih pruga i cesta, »Omladinski borac« u Slavoniju, gdje se štampa za cijelu sjevernu Hrvatsku i Slavoniju. Od svog 1. do 14. broja, tj. sve do srpnja godine 1943, »Omladinski borac« izlazi u formatu knjižice, na nekoliko desetaka stranica. To je zapravo najteži period u izlaženju lista...

Naklada od oko 300 primjeraka nije bila dovoljna za sve krajeve, pa su pojedini okružni i oblasni odbori tadašnjeg Saveza mlade generacije, kasnije USAOH-a, umnažali list na pisačkoj mašini pomoću indiga...

Po jedan primjerak slao se na neoslobođeni teritorij i u veće gradove i tamo se ilegalno umnožavao. Na taj je način »Omladinski borac« stizao i u Zagreb...

U poboljšanju svog tehničkog izgleda već od sedmog broja »Omladinski borac« dobiva štampanu naslovnu stranu, a nešto kasnije pove-

Hrvati. Prošli put smo vam poslali skicu oslobođenog teritorija kao i terena koji je pod kontrolom partizana.¹⁹ Opća je pojava da je potpuno ili skoro potpuno zamro rad partijskih organizacija na teritoriju ovih okruga gdje se nisu vodile partizanske borbe, a to su hrvatska sela i mjesta. Izuzetak opet čini Primorje i jedan dio G. Kotara. Kompromitirani drugovi iz hrvatskih krajeva su još od prvih dana Paveličeve strahovlade bili izvrgnuti progonima i teroru (Karlovac, Gospić, Brinje, Otočac, Gračac, Petrinja, Glina, Delnice itd.). Jedan dio se drugova iz tih krajeva nalazi u odredima, a dobar je dio uništen ili trune po zatvorima i koncentracionim logorima. Hrvatski su krajevi i na taj način ostali bez partijske organizacije, a partijska rukovodstva nisu nalazila načina da se ponovno povežu i organizaciono obuhvate i te hrvatske krajeve, tako da su oni manje više bili prepušteni utjecaju neprijateljske propagande, koja je stalno nastojala da raspirivanjem šovinističke mržnje razvije bratoubilačku borbu. Pored tih organizacionih slabosti naša su rukovodstva i pojedine partijske organizacije u propagandističkom pogledu pravile nedozvoljene griješke u sprovođenju partijske linije — jedin.[stvene] fronte. Negdje više, negdje manje, naročito u početku se srbovalo, a to se odražavalo i na akcijama partizana izvođenim u hrvatskim selima. To je bila jedna od krupnih

čava mu se i format... Naklada lista poslije IV ofenzive bila je 500—800 primjeraka, ali se često morala smanjivati, jer se papir čuvao i za slijedeće brojeve.

Redakcija se tada nalazila u Otočcu, a štamparija i dva člana redakcije u Javornici u Gorskom Kotaru. Po jedan član redakcije uvijek bi dolazio s gotovim materijalom iz Otočca u Javornicu. Tada se list još uvijek štampao na rotatoru. Nakon oslobođenja Hrvatskog Primorja, »Omladinski borac« poprima oblik novina — u Senju izlazi prvi štampani, osamnaesti broj lista. U razne krajeve naše zemlje odlazi preko tadašnjih naših pošta, relejnih stanica, tj. nose ga omladinci-kuriri iz obojanih sela od relejne do relejne stanice, a gdje njih nema omladinci ga raznose direktno u omladinska rukovodstva...

Za vrijeme VI neprijateljske ofenzive uredništvo »Omladinskog borca« nalazilo se u Plaškom, a početkom 1944, pod veoma teškim uvjetima, zajedno s jedinicom, dijelom PK SKOJ-a za Hrvatsku, prebacuje se u Moslavinu, gdje prilikom prijelaza pruge bude ranjena jedna drugarica i gine poznati omladinski rukovodilac, narodni heroj drug Stjepan Sekulić-Jucko.

Iz Moslavine je uredništvo prešlo u Slavoniju, a nešto kasnije na Kordun...

Krajem godine 1944 naklada »Omladinskog borca« kreće se od 5000—8000 primjeraka.

Napokon, u ožujku godine 1945... »Omladinski borac« štampa se u pravoj štampariji, u štampariji Oblasnog NO-a u Splitu u 12.000 primjeraka...«

(Iz »Almanaha napredne omladinske štampe u Hrvatskoj« — Izdanje Centralnog komiteta Narodne omladine Hrvatske, Zagreb, travnja 1942.)

" Redakcija nije pronašla ovu skicu.

smetnji za borbenu mobilizaciju hrvatskih masa. U posljednje vrijeme savladuju se te poteškoće pravilnim sprovođenjem partijske linije.

Što se tiče oslobođenog teritorija tu je opća pojava da je uticaj partije vrlo jak i da su partijske organizacije brojčano znatno narasle. No taj uticaj nije svugdje jednak. U Lici na pr. četnici su u nekim kotarevima imali znatnog utjecaja do nedavna. Sadanjim čišćenjem tog terena od četničkih bandi, koje se vrši uz punu podršku naroda, stanje se posljednjih mjesec dana znatno popravilo. U Baniji, na Kordunu i u graničnim krajevima (Lika—Kordun) uticaj četničke propagande je neznatan, jer se tamo mnogo ranije pristupilo njihovoj likvidaciji.

Činjenica je da su se mlade part. org. na oslobođenom teritoriju našle pred teškoćama, pred kakvim se ranije nisu nikada nalazile. Pred njima, zajedno sa pristalicama ostalih polit. grupacija koje hoće da učestvuju u narodno-oslobodilačkoj borbi, postavlja se pitanje narodno-oslobodilačke vlasti. Prelaz od političke propagande i agitacije na teren organizacije vlasti i učešća u toj vlasti iziskuje nove napore u praktično-političkom radu. Taj prelom teško prebrođavaju naše part. org. Mlade i dosta slabe od ranije, rukovodstva na nedovoljnoj visini — nisu još uvijek podigli disciplinu i odgovornost na jedan viši stepen, što je neophodno nužno pri ovakovim uslovima. Osjećajući nove vrste teškoća, teškoća koje su im do sada bile nepoznate — česta je pojava da naši partijci pa i rukovodioci stoje nemoćni pred njima. S druge strane, više se posvećivalo pažnje svemu ostalom, nego izgradnji i učvršćenju part. org. Čelijski se sastanci u većini slučajeva održavaju na brzu ruku bez plana, pa čak i sastanci pojedinih kotarskih rukovodstava. U partiju se primaju zaista dobri borci, ali se pri tom skoro nigdje ne vodi računa o ostalim osebinama. Tamo gdje su slabija kotarska rukovodstva, koja ne znaju da uposljuju ljude, primanje se u partiju vrši na brzu ruku i bez ikakve kontrole. Uslijed toga su neke part. org. potpuno razvodnjene. Ali, kroz oštru i nepomirljivu borbu sa sopstvenim slabostima, izučavanjem sopstvenih učinjenih grijeha — biće moguće u jednom relativno kratkom vremenskom periodu osposobiti naš partijski aktiv za puno ispunjenje novih zadataka i ldužnosti.

Kod rukovodstava se, manje više, osjeća pomanjkanje odlučnosti u rješavanju složenih pitanja. U Lici su na pr. tek prije mjesec dana počeli sistematski čišćenjem terena od četničkih bandi. U Primorju se teško odlučuju izvoditi jače akcije, mada su odredi po broju ljudi i naoružanju dosta jaki. Na Kordunu su se na pr. teško odlučivali izvoditi akcije izvan kordunske »republike« tj. akcije po hrvatskim selima, tako da su odredi posljednjih mjesec i pol dana sveli svoju aktivnost na odbranu. Time se uspravljivao borbeni duh,

stvarale štetne iluzije da je za uvijek taj teritorij oslobođen itd. Nije potrebno naglašavati da smo im mi redovno skretali pažnju na te slabosti i davali podršku.

Za likvidaciju teškoća i slabosti morat će se pojačati lična odgovornost za svaku povjerenu zadaću ili sektor partijskog rada. Na taj će se način i pitanje kontrole i pomoći jednostavnije rješavati. Time će se olakšavati i stručno usavršavanje naših aktivista za pojedine sektore rada, što je naročito danas neophodno potrebno

No, pored niza griješaka, slabosti i neuspjeha, partijske su organizacije u ovim okruzima postigle vidne uspjehe. Svuda partija stoji na čelu narodno-oslobodilačke borbe te je time stekla široko povjerenje narodnih masa. Na Kordunu su partizanski odredi jaki i dobro organizirani. Preko NOO postignuto je jedinstvo pozadine. Uticaj partije u tim odborima je potpuno osiguran. Jedinstvo i odlučnost naroda za borbu dolazi do izražaja na svakom koraku. Na čišćenju terena od četničkih ostataka učestvovala su čitava sela. Sada, kada je neprijatelj sa velikim snagama provalio u oslobođeni Krnjak i Vojnić, narod se s pjesmom evakuisao u obližnja brda tako da u tim krajevima nije ostalo žive duše. Omladina se naročito ističe u svojoj borbenosti. Teško je naći omladinca koji se ne osjeća komunistom, dapače tukao bi se ako bi mu se reklo da nije. Takvom raspoloženju omladine nasjelo je i partijsko i omladinsko rukovodstvo, tako da su do part. konferencije primali u SKOJ svu omladinu i time identificirali SKOJ sa Savezom omladine. To se sada ispravlja. Po svim kotarevima, općinama, pa čak i selima obrazovani su odbori AF2, tako da su preko tih odbora uspjeli aktivno mobilizirati žene u nar. osi. borbi. Održavaju se posvuda masovni zborovi, konferencije, priredbe itd. Negdje sa više, negdje sa manje uspjeha, u svim tim javnim manifestacijama provodi se partijska linija. U cilju upoznavanja kadra s aktuelnom partijskom linijom O.K. je organizirao, dva desetodnevna part. kursa kroz koje su prošli oko 50 drugova- Sad će taj kurs biti permanentan.

Od propagandističkog materijala O.K. izdaje partijski organ »Naša borba«, koji izlazi jedamput mjesečno. NOO za Kordun izdaje list »Glas Korduna«, koji izlazi tjedno. Štabovi odreda izdaju dnevno radio-vijesti. Po četama se tu i tamo izdaju zidne novine.

NOO za Kordun, koji je doduše u smijehu i preko pjesme, ali ipak nazvan vladom i čije je postojanje vrlo štetno djelovalo na razvitak borbe izvan oslobođenog teritorija — morali smo svesti na komisiju pri Štabu grupe. Tome se dosta opirao O.K. koji se zajedno sa NOO za Kordun uljuljkivao u svoju »republiku«.

U Baniji je masovno raspoloženje isto tako dobro, ali je partijska organizacija vrlo mlada, a rukovodstvo na nedovoljnoj visini. Odredi nisu na onoj visini na kojoj bi mogli biti. Oni doduše vode stalne borbe sa neprijateljem ali u većini onda kad ih nametne

neprijatelj, uslijed toga raspolaže sa vrlo malom količinom oružja i municije. Ne radeći kolektivno, rukovodstvo nije vodilo budnu kontrolu nad sprovođenjem partijske linije, tako da su se dešavali nedozvoljeni ispadi partizana prema hrvatskim seljacima. I tamo se održavaju masovni zborovi, konferencije i razne priredbe. U nekim mjestima uvuklo se dosta neprijateljskih elemenata u NOO, koji se sada čiste. U odredima se nalazi neznatan broj Hrvata, mada su uslovi za mobilizaciju, naročito radnika Siska i okoline, vrlo povoljni.

SKOJ je organiziran po kotarevima, ali još nemaju O.K. omladine. Sada smo im poslali jednog omladinca, a dobili su i osjetnu pomoć iz Zagreba, jer se većina drugova koja je išla preko Šamarice tamo zadržala, pa se nadamo da će i tamo ići dobro.

Partizanski su odredi dobro organizirani, ali jako oskudijevaju sa vojnim stručnjacima. Sada nastojimo pronaći operativnog oficira za njihov štab.

U Lici po mnogim kotarevima ranije nije postojala part. org. Danas u svim kotarevima postoje K.K. i negdje jače negdje slabije part. org. SKOJ ranije nije postojao kao organizacija, danas postoji O.K. omladine i po svim kotarevima K.K.

Uticaj velikosrpskih elemenata u srpskim krajevima je bio vrlo jak. Danas se on gubi i sa nemilosrdnom likvidacijom četničkih bandi — partija po svim kotarevima dobiva široko povjerenje masa. Pojačane akcije protiv talijanskih okupatora i čišćenje terena od četnika omogućit će aktivnu mobilizaciju hrvatskih masa. Nažalost, sve se to odvija sa velikim zakašnjenjem jer je part. rukovodstvo pokazalo niz slabosti i neodlučnosti u pravilnom sprovođenju partijske linije.

Štab grupe, kome rukovodstvo do sada nije pružalo stvarnu pomoć — nije na potrebnoj visini, tako da neki bataljoni doskora nisu izvršavali naredjenja štaba. Sadanji uspjesi mnogo će utjecati na podizanje borbenog duha i kod boraca u tim bataljonima. Po naoružanju Lika stoji najbolje, a po borbenosti njihova dva udarna bataljona odskaču od svih naših partiz. jedinica. Odnos između rukovodstva i štaba nije pravilno postavljen, tako da je dolazilo do nepotrebnih razmirica. Taj nepravilni odnos doveo je do toga da Šime traži da ga se skine sa dužnosti komesara grupe. Na savjetovanju G.Š. gdje će biti prisutan Šime pozvao sam i sekretara O.K. da raščistimo to pitanje.

O.K. je prije dva mjeseca organizirao mjesečni partijski kurs kroz koji je prošlo oko 40 drugova. Kroz kurs su prošli većinom članovi K.K. i bolji aktivisti. Štab grupe izdaje 2 put mjesečno »Lički partizan« i »Partizanski vijesnik« u kome se štampaju radio-vijesti sa aktuelnim uvodnikom koji izlazi svakodnevno. Štab bataljona »Marko Orešković« izdaje putujuće zidne novine koje izlaze 1 put tjedno.

U Primorju je sadanje rukovodstvo uspjelo uspostaviti partijsku org. po svim mjestima i općinama, jer u tim krajevima osim na Sušaku ranije nije postojala part. org. Još od ranije uticaj partije u tim krajevima bio je vrlo jak, a nedoraslo partijsko rukovodstvo nije znalo to u potpunosti iskoristiti. Borbeno raspoloženje masa prevazilazi partiju. Dosta brojni neprijateljski garnizoni u tim krajevima otežavaju rad part. i pomoć rukovodstva part. org. Mobilizaciju ljudi za partiz. odrede vršio je Prim. gor. štab, a partijsko rukovodstvo je stajalo više po strani, tako da se rad partije u tome pogledu u većini svodio na materijalnu pomoć partizanima, koja se vršila bilo preko part. org. bilo preko NOO. Uslovi su za mobilizaciju masa u partizanske odrede zaista veliki. Tek posljednjih dana, kada su takoreći počeli nicati partiz. logori, rukovodstvo je uz naše nastojanje posvetilo tom pitanju veću pažnju.

O.K. izdaje list »Primorski borac«, organ NOF, koji izlazi tjedno, i »Komunist« — izlazi mjesečno.

U O.K. Primorje ušao je prije 2 mjeseca Đ... na Fatijev prijedlog. On je i ranije a naročito od ulaska u rukovodstvo dosta aktivno radio. Naročito se istakao u pitanju propagande. No došle su do izražaja njegove ranije slabosti. Pojava firerstva, natezanje o kompetencijama između O.K. i štaba odreda, bolesna ambicioznost koja se ispoljila preko pisma koje je pisao Mrtvacu i O.K. Karlovac, o čemu sam vam u prošlom pismu pisao — sve to govori da nema uslova da bude u O.K. Ja sam vam u prošlom pismu javio da ćemo ga iz rukovodstva isključiti. Međutim poslije razgovora sa sekretarom O.K. i s njim, koji je priznao svoje griješke, a u sporazumu s Mrtvacem i Profesorom zadržali smo ga još u rukovodstvu, s tim što smo poslali tamo Anku²⁰ koja će nam biti odgovorna za partijski rad. Ja nemam utisak da će se otresti tih svojih slabosti, ali nedostatak kadra momentano je diktirao takovu odluku.

Na Sušaku se stanje u part. org. posljednje vrijeme popravilo. Partija je očišćena od štetočinskih i antipartijskih elemenata, smijenjeno je ranije rukovodstvo koje je bremsalo akcije. U rukovodstvo su ušli mladi drugovi, ali koji su odani partiji. Pokazuju se već rezultati njihovog rada. Sušački partiz. odred porastao je već na oko 180 boraca, a kako obećavaju, u najskorije vrijeme će se taj broj podvostručiti. U svom propagandističkom radu nasjedaju uticaju talijanskih drugova koji su govorili da je januarski proglas C.K. K.P.H. nacionalistički i da se oni u Italiji bore danas za socijalizam.

U G. Kotaru gdje je naročito u nekim mjestima uticaj partije vrlo jak, partizanski se pokret povoljno razvio. K.K. Delnice koji obuhvata cijeli G. Kotar preselio se u odred i do sada nije

¹⁰ Anka Berus

posvećivao skoro nikakove pažnje radu org. na terenu. Kroz neki dan biće formirano novo kotarsko rukovodstvo. Oslobođenje Mrkoplja i Ravne Gore uticalo je, kao što smo i očekivali, vrlo povoljno na narod u ovim krajevima. Prije četiri—pet dana iz Delnica je došlo u partizane oko 150 boraca. Među njima se nalazi sve željezničko osoblje i radnici iz željezničke radione. Manjim prepadima na Delnice, Lokve i ostale talijanske garnizone drži se neprijatelja u napetosti i u defanzivi, a podiže borbena raspoloženje masa i omogućava široka mobilizacija za partizanske odrede. Ako neprijatelj ne bi sada poduzimao akciju širih razmjera, naši odredi bit će u stanju da potpuno unište sušačku prugu. Akcije na ovome terenu mnogo su olakšale položaj našim odredima na Kordunu. Kako saznajemo, neprijateljska je ofenziva zaustavljena. Saznajemo, ali iz nezvaničnih izvora, da su neki kordunaški odredi oslobodili 2 hrvatska sela u blizini Karlovca-

Štab odreda izdaje »Primorsko-goranski partizan«, koji izlazi mjesečno, i »Partizanske novine«, koje izlaze dvaput tjedno.

U prošlom sam vam pismu javio da G. Š. nije u potpunosti odgovorio svojim zadacima zbog toga što su u njemu bila svega 3 druga. Drugovi su obilazeći pojedine krajeve ukazivali pomoć nižim štabovima, ali nisu bili u stanju uticati na razvitak akcija šireg obima i na koordiniranje akcija, ma da je zato bilo mogućnosti, ma da nedovoljno čvrste postoje veze sa štabovima grupe. Štabovi grupa nisu do sada redovno slali izvještaje, tako da G. S. nije bio u stanju da daje konkretna uputstva za rad i akcije na pojedinim područjima. Štab je ipak uspio steći autoritet putem obilaženja i ukazivanja pomoći, pa se nadamo da neće biti većih teškoća u svladavanju dosadanjih slabosti. Štab će biti kompletiran. Pored komandanta, komesara i operat. oficira doći će obavještajni oficir, oficir za vezu, šef štaba i još 2—3 oficira pri štabu. Štab će izdavati svoj organ »Partizan«. Do sada je štab organizirao jednomjesečni oficirski kurs kroz koji je prošlo oko 80 najboljih boraca partizana sa svih područja. Kurs je dao jako dobre rezultate. Sa njime će se u najskorije vrijeme nastaviti. Nameće se potreba organizacije kursa za politkomesare, tako da ćemo nastojati provesti bar jedan kratak kurs.

Šaljite nam izvještaje o borbama i akcijama čitave zemlje, kao i materijal za »Sič« i »Vijesnik«.

Drugarski pozdrav

1.IV.1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VI."

¹¹ Vlado Popović

BR. 2

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
2 TRAVNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGO-
SLAVIJE O NEPRIJATELJSKOJ OFENZIVI NA KORDUNU
I U LICI¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 14/42
2. IV. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj br. 7

Ofenziva na Kordunu¹ o kojoj smo vas obavijestili u prošlom operativnom izvještaju² se nastavlja nesmanjenom žestinom. Neprijatelj je uspio da slomi otpor naših jedinica. Teren na kojemu se vode borbe je dosta nepovoljan, jer omogućuje protivniku upotrebu svih motornih ratnih sredstava. Ustaše se bore sa velikom žilavošću, upotrebljavaju u borbi avijaciju, tenkove, topove i bacače mina. Čitav sjeverni dio oslobođenog teritorija na Kordunu je pao neprijatelju u ruke. Ogromne mase naroda izbjegle su u Petrovu Goru, u kojoj se koncentriše i veliki dio partizanskih jedinica.

Neočekivani napad stavio je naše drugove na Kordunu pred dosta tešku situaciju za koju se nisu dovoljno spremili. Velike količine hrane pale su u ruke protivnika, jer nisu bile sklonjene na sigurno mjesto. Uslijed toga prijeti evakuiranom civilnom stanovništvu glad. Prema najnovijim vijestima, prodire protivnik i u samu Petrovu Goru, koja mu također ne predstavlja naročitu prepreku za uootrebu avijacije, tenkova i artiljerije.

U načinu su borbe drugovi počinili dosta grijehaka. Dozvolili su protivniku da im naturi frontalnu borbu i da ih sili na stalno odstupanje. Na taj način se osnovne snage partizana nalaze u prvoj liniji frontalne borbe, pružaju protivniku dosta slab otpor, jer je njegova tehnička nadmoć jako velika i time se zamaraju u neefikasnoj borbi. U pozadinu protivnika su prebacivana samo sitna odjeljenja, koja se ili pasiviziraju ili su opet preslaba da protivniku zadadu ozbiljniji udarac.

¹ Original u arhivi CK SKJ

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 127. O rezultatima ofenzive vidi dok. br. 4 i 5.

U dosadašnjim borbama je broj naših žrtava minimalan, ali ni gubitci protivnika nisu naročito veliki. Po približnoj procjeni je palo 10 partizana i oko 150 ustaša. Drugovi nas obavještavaju da pripremaju ofenzivne akcije između Mrežnice i Korane na pravcu Perjasica — Sića — Karlovac da bi time rasteretili situaciju oko Petrove Gore.

Odlučili smo da na Kordun ode jedan drug iz Glavnoga štaba i da pomogne drugovima bazirajući se na slijedećem stanovištu:

1) Izbjeći što prije frontalne sukobe s neprijateljem, ostavljajući u kontaktu s neprijateljskim snagama samo sasma slabe jedinice, koje će ga uznemirivati i omogućavati evakuaciju.

2) Prebaciti najbolje snage I odreda u predio Sjeničak, Kupa. Bović, željeznička pruga, gdje će se jedinice brzo srediti i poći u napad na izlazne točke neprijateljskog napada i njegove komunikacione linije.

3) Snage II odreda održavat će malim snagama kontakt s neprijateljem dok će se sa glavninom probijati ili put Plaškoga i Drežnice ili put Prijeboja i Korenice, već prema daljnjem toku neprijateljskih napada.

4) Rasteretiti Petrovu Goru upućujući civilno stanovništvo put Banije, a partizane u borbu prama gore navedenim smjernicama.

5) Nastojat ćemo da pod svaku cijenu održimo naše jedinice, bar u manjim jedinicama, razasute po čitavom teritoriju na kojem su do sada djelovale. Povlačenje snaga prema Baniji i Drežnici poduzet ćemo samo u krajnjem slučaju.

U Lici su Talijani također počeli s velikim napadima s raznih strana. Uspjelo im je prodrijeti u Udbinu, Korenicu i Krbavicu na sjeveru i u Srb na jugu. Lički partizani su se držali veoma dobro i nanесли su daleko nadmoćnijem protivniku teške gubitke. Kod Udbinskog klanca³ je 200 partizana, s pet automatskih oružja, 48 sati izdržalo borbu sa nekoliko hiljada Talijana naoružanih tenkovima, topovima i avijacijom. Nakon ulaska u Korenicu protivnik je tamo spalio sve veće zgrade i povukao se sa svim svojim snagama prema Udbini, gdje su ga partizani ponovo dočekali. Rezultate borbe još nismo primili. Ne znamo još točno ni kako teku operacije oko Srba, kamo je protivnik također prodro sa jakim snagama. S Talijanima sudjeluju u borbi četničke jedinice.

Paralelno s talijanskom ofenzivom pokušali su i ustaše da prodru prema Podlpači, ali su ih partizani dočekali i odbili, nanесавši im teške gubitke. Među ostalima poginuo je i brat velikog župana za Liku i Gacku Marko Frković, predsjednik pokretnog prijekog suda. Tom prilikom zarobljeno je i nešto oružja i jedan protivtenkovski mitraljez.

* O ovim akcijama vidi Zbornik, tom V, knj. 3. dok br. 135.

Situacija u Lici nam izgleda mnogo povoljnija nego na Kordunu, jer su terenske prilike za borbu mnogo povoljnije, a osim toga izgleda bar za sada da Talijani uglavnom namjeravaju da oslobode svoje opsjednute garnizone i da ih nakon oslobođenja povlače. Borbenost Talijana baš nije naročito velika, a lički partizani su već vični jakim sukobima i u njima su vrlo žilavi. Paljenje i uništavanje sela i hrane će kao i na Kordunu teško pogoditi civilno stanovništvo.

Na talijansku ofenzivu odgovorili su Ličani cijelim nizom pravilnih napada na neprijateljsku pozadinu. Na dva je mjesta uništena pruga, izvršen je napad na željezničku stanicu Gospić i Medak, a sa jakim snagama je poduzet napad na ustaško selo Podlapaču, gdje ima nekih 400 pušaka. Rezultati tog napada nam još nisu poznati.⁴

Ličanima smo već uputili pismo sa uputama kako da postupaju u slučaju jakih neprijateljskih napada. U osnovi smo postavili da prenesu glavnu aktivnost na krajeve neprijatelju iza leđa i da sprema akcije u hrvatske krajeve, gdje su za to povoljniji uslovi, kao i da se bace sa svom snagom na uništavanje željezničke pruge.

Banijski odred je iskoristio nastalu situaciju i do sada izveo četiri napada na ustaše u hrvatskim selima, gdje im je uspjele bez metka doći do izvjesne količine oružja, kao i do političkih uspjeha.

Nema još znakova neprijateljske ofenzive na Gorski Kotar i Hrv. Primorje. Tu se naše jedinice još uvijek nalaze u ofenzivi, uništavaju prugu i napadaju protivnika, iskorištavajući paniku koja je zahvatila Talijane u Gorskom Kotaru. S malim snagama uzemiruju uspješno talijanske garnizone u Delnicama, Fužinama, Lokvama i drugim mjestima. Talijani odgovaraju svuda žestokom paljbom iz mitraljeza, bacača mina i topova. Očekuju naše napade i spremaju se za odbranu. I ovdje je teren za borbu vrlo povoljan. Dali smo drugovima naređenje da što prije izvrše temeljitu evakuaciju hrane u šumska skloništa i da energično nastave sa napadima na sve strane.

Upravo smo uspostavili vezu s dalmatinskim partizanima i dobili od njihovog štaba prvi izvještaj.⁵ Za sada ima tamo oko 650 partizana. Formirane su partizanske jedinice i u sjevernoj Dalmaciji između Knina i Obrovca, pa ćemo preko Like i tih jedinica osigurati stalan kontakt između našeg Štaba i dalmatinskih partizana- Uputili smo u Dalmaciju i jednog našeg oficira,⁶ koji će postepeno prebaciti sve Dalmatince koji se sada bore u Lici u sjevernu Dalmaciju, da bi se tamo što jače razvila borba i time

⁴ Borba se vodila u Pločanskom Klancu. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok br. 135.

⁵ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 107.

⁶ Rade Bulat

u znatnoj mjeri rasteretile naše snage u Lici. — S drugom i trećom zonom još nismo uspostavili terenske veze. Izgleda nam da će nam uspjeti uspostaviti vezu sa Žumberačkom Gorom na pravcu Bosiljevo — Kupa — Slovenija — Žumberačke Pl. — Samobor. Uputili smo pismo Slovencima zbog uspostave veze i osiguranja toga puta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
V. Katić⁷

Komandant:
Ivo Vladić⁸

P. S. Pri napadima na Kordun izmijenio je protivnik prvašnju taktiku. Ne pali sela kao prije, već baca ogroman broj letaka u kojima poziva srpsko stanovništvo da se vrati svojim kućama, obećavajući im punu slobodu i zaštitu pod uvjetom da se odreknu partizana i da priznaju Nezavisnu Državu Hrvatsku. Prilažemo jedan letak.

⁷ Vladimir Bakarić
* Ivo Rukavina

BR. 3

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGE ČETE DALMATINSKO-DINARSKIH ODREDA OD 2 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA NA CESTI SINJ — VRLIKA I NAPADU TALIJANA NA LOGOR¹

2. IV. 42²

PREPIS O AKCIJI II ČETE³ PROTIV OKUPATORA I ŽANDARA
(Iz dopisa II čete upućenog štabu)

2) U vezi vršenja akcije na cesti Sinj — Vrlika postavljene su zasjede 3—4 puta ali bez ikakvog rezultata, pošto i poslije dugog čekanja nije apsolutno ništa naišlo. 18. II dobili smo obavještenje da će navodno proći tri kamiona hrv. vojske koji su imali poći u Sinj da se zakunu na borbu protiv svilajskih partizana do konačnog istrebljenja istih. Odmah je upućena zasjeda u jačini od 17 drugova. Zasjeda je postavljena vis a vis manastira Dragovića u šumi zvanoj Borići 19. II oko 6 sati ujutro. Kamioni s vojnicima nisu naišli, već oko 10 i pol sati naišao je autobus iz Sinja, te je isti zaustavljen. U njemu su se nalazili: jedan karabinjer, jedan talijanski vojnik kao pratnja, te tri hrv. vojnika bez pušaka, pored ostalih putnika. Svi su bez opiranja izašli napolje dignutih ruku, gdje su odmah razoružani od strane partizana. U međuvremenu naišao je poštanski autobus iz Vrlike u kome su se osim putnika nalazili: jedan pješadijski narednik, 9 domobrana, komandir žandarskog voda u Sinju, poručnik Karaman, komandir stanice u Sinju narednik Anić i 5 žandara, koji su se vraćali sa akcije iz sela Cetine, te ustaše braća Miro i Ljubo Pezo i vrlički fratar fra Jozo. Prilikom izlaženja iz autobusa svi su na komandu podigli ruke na predaju, osim narednika Anića (koji je navodno ubio druga prilikom akcije u Maljkovu, kod njega je nađena jedna bilježnica tog druga), i još jednog žandara. Narednik Anić je tom prilikom opalio jedan metak u pravcu nas, ali bez ikakvih posljedica. On kao i žandar ubijeni su na mjestu. Ustaša Ljubo Pezo i fra Jozo uspjeli su da uteku. Sva pomenuta vojna lica i ustaša Pezo Miro razoružana su i povedena u Svilažu, natovareni sa zaplijenjenim materijalom i stvarima, dok su civilna lica puštena da slobodno produže put, pošto im je predhodno održan kratak govor o značaju narodnooslobodilačke borbe. Od lica koja su dovedena u planinu puštena su na slobodu: 7 domobrana, jedan talij. vojnik,

¹ Redakcija posjeduje prepis samo drugog dijela dokumenta. Dokument u cjelini nije sačuvan.

² Datum je dopisan rukom.

* Svilajska četa

žandar Nikola Duje (Malora) za kojeg postoje dokazi da je pomagao partizane; isti je rodom iz sela Glavica. A ostali i to: žandar, poručnik Karaman, žandari Barlović, Mandarić i Bednjanić, karabinjer Agu Enrico i ustaša Pezo Miro osuđeni su na smrt i strijeljani istoga dana oko 22 sata u noći. Pješad. narednik Cvitković Petar, koji je također bio osuđen na smrt, uspio je da pred samim izvršenjem pobjegne. Bijeg mu je uspio zbog toga što je uslijed mraka i neravnog puta bila otežana kontrola nad svim osuđenima te je, nalazeći se na kraju kolone, uspio da pred samim mjestom istragne ruku i pobjegne. Za njim su ispaljena dva metka ali bez uspjeha. Poslata patrola nije ga uspjela pronaći uslijed tamne noći i snijega. Isti se nalazi na službi u Sinju kao četni narednik.

Kako smo kasnije saznali, u vrličkom autobusu nalazili su se pored ostalih još i načelnik vrličke općine Barišić Niko i javni bilježnik advokat Šutić Marko, ali su propušteni uslijed toga što ih nismo poznavali. Sa naše strane nije bilo nikakvih gubitaka. Pored naprijed iznijetog oduzete su i zaplijenjene slijedeće stvari:

puškomitraljez	— — — — — — —	1 komad
pušaka jugosl.	— — — — — — —	7 komada
pušaka talij.	— — — — — — —	2 komada
revolvera	— — — — — — —	5 komada
puščanih metaka	— — — — — — —	364 komada
okvir za puškomitraljez	— — — — — — —	1 komad
bombi	— — — — — — —	5 komada
noževa	— — — — — — —	19 komada
opasača	— — — — — — —	17 komada
fišeklija	— — — — — — —	8 komada
viškova	— — — — — — —	9 komada
kožnatih torba žandarskih	— — — — — — —	4 komada
torbica platnenih	— — — — — — —	4 komada
ranaca	— — — — — — —	1 komad
šinjela	— — — — — — —	14 komada
kožni kaput kratki	— — — — — — —	1 komad
bluza	— — — — — — —	5 komada
čakšira	— — — — — — —	7 komada *
cipela	— — — — — — —	6 pari
čebadi	— — — — — — —	19 komada
baterija	— — — — — — —	100 komada
platna šarenog	— — — — — — —	40 metara
čarapa ženskih raznih	— — — — — — —	36 pari
maramica ženskih	— — — — — — —	40 komada
maramica muških	— — — — — — —	30 komada
ulja Singer	— — — — — — —	18 kutijica
i raznih šnajderskih potrebština		
kuna	— — — — — 4.640 i lira	— — 88.

3) Akcija od strane Talijana, protiv nas, a koju ste nam Vi nagovijestili u vašim dopisima, uslijedila je u nedelju 22. II oko 6 sati ujutro. 21. II oko 24 sata stigao je kurir iz sela Otišić koji nam je donio vijest da ćemo biti napadnuti od strane Talijana izjutra i to sa tri strane istovremeno: iz Sinja, Drniša i Vrlike. Istu vijest poslao je i Paja Popović⁴ preko svojih kurira usmeno. Odmah se pristupilo evakuiranju logora, prenašanju rezervne hrane i stvari u sklonište. Dok smo još bili zauzeti oko prenašanja stvari, uspjelo je Talijanima, predvođenim jednim mladićem iz sela OTIŠIĆ kojega su prisilili da im pokaže put, da se privuku u neposrednu blizinu logora, gdje su primijećeni od naše isturene straže koja je odmah otvorila vatru na njih. Tom prilikom Talijani su ubili mladića koji ih je predvodio. Borba je odmah prihvaćena sa svim raspoloživim borcima te je trajala u povlačenju do 10 sati. Za vrijeme borbe ubijena su tri fašista i jedan ranjen. Kod nas nije bilo nikakvih gubitaka. Jedna kolona Talijana u jačini od oko 300 vojnika fašista, u kojoj su bili i ribarički žandari, predvođeni po naredniku Kuštraku, nastupala je iz sela Otišić, i to putem koji vodi pravo prema logoru, dok je druga iste jačine nastupala iz Drniša preko sela Pribude pravcem na Jelinjak te time došla u zaleđe odreda.

U vremenu napada u logoru se nalazila 22 druga od kojih su dva bolesna (drug Marković i B*ulović). Kako je uslijed nastupanja neprijatelja sa dvije strane došao u pitanje čitavi vod, to su se drugovi morali upotrebiti prvenstveno za osiguranje odstupnice drugovima koji su se nalazili u borbi, a i za zaštitnicu bolesnih drugovi, tako da je borbu prihvatilo i istu do kraja izdržavalo samo 6 drugova sa 1 puškomitraljezom. Neprijatelj je osvojivši napušteni logor pošao naprijed još 150 metara, ne usudujući se da pođe naprijed za nama u šumu i među škrape, te se zatim povukao zapalivši logor i oko 25 koliba. Teren su napustili i to: sinjska kolona povukla se oko 11 i pol sati a drniška oko 12 sati, ta je na putu zapalila sve stajale sela Pribude. Neprijatelj je u napadu upotrebio pored pušaka lake i teške mitraljeze, bacače i bombe. Vjerujemo da je akcija Talijana tako brzo uslijedila naročito uslijed naše akcije na cesti 19. II, jer su se oni sigurno nadali da će još zateći u životu zarobljenike, te ih tako osloboditi i istovremeno osvetiti.

U prilogu dostavljamo Vam razna dokumenta i spise koje smo zaplijenili prilikom pomenute akcije pod 2, smatrajući da će

⁴ Voda četnika na području Kosovske doline u sjevernoj Dalmaciji. Svestrano je saradivao s talijanskim okupatorom u borbi protiv NOP. U tom cilju pokušavao je da ponekad stupi, preko kakve sitnije usluge ili obećanja, u kontakt s partizanima, pa bi to koristio za nove izdaje. O ovakvom njegovom dvoličnom i izdajničkom stavu vidi Zbornik, tom V, knj. 1, str. 91; knj. 2, str. 215; knj. 3, str. 241 i 314. Takođe o tome govori i kraj ovog dokumenta (pod »Napomena štaba«).

Vam ista moći koristiti. Ista dokumenta nalazila su se većinom kod žandar, narednika Anića. Isto tako dostavlja se legitimacija i slika odbjeglog narednika Cvitković Petra, kao i bilježnica druga Dure Đapića (Viškog) koja je pronađena kod ubijenog narednika Anića, a pokojnom je bila oduzeta prilikom pretresa njegovog leša sa strane žandara.

Također šaljem imena puštenih hrv. i talij. vojnika:

Mandoles i Iciglio iz Castro Caro

Miljenko Plazenić, domobran činov. iz Vrlike

Ezgeta Luka Ivanov „ iz Bitelića

Buljan Ante iz Bitelića

Safičin Mujo iz Kosora

Galoš Selim iz Vranjevice kod Nevesinja

Maretić Nikola iz Sićana kod Muća

Tistalić Vinko iz sela Pisala kod Omiša

Napomena štaba:

Poslana je komandi II čete opomena da budu budni prema Paji Popoviću kao opasnom elementu, jer on služi okupatorima, a opet na neki način želi da se dodvori i prikaže našim prijateljima.

BR. 4

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
6 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA PRVOG ODREDA

**STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH PARTIZANSKIH ODREDA**

OD. broj 5
6/IV 1942
Operativni izvještaj

KOMANDANTU PART. NAROD. OSL. ODREDA HRVATSKE

I odred. Neprijatelj je uspio da prede i zauzme naš slobodni teritorij i da se spoji sa snagama u Vel. Kladuši, Cetin Gradu, Slunju i Blagaju. Prešao je sve manje šume kao i Petrovu Goru i svakodnevno opet krstari i prelazi po šumama i ostalom teritoriju. Mi smo uspjeli da sačuvamo naše snage a civili su se povukli kućama i za sada ih ustaše ne diraju nego ih čak mite. Mi smo ih upozorili na opasnost koja im prijete. Same operacije od 28 marta do danas tekle su ovako:

I bat. Poslije zauzeća Debele Kose od strane neprijatelja jedna četa ovoga bataljona prebacila se u pozadinu i drugog aprila 1942 postavila zasjedu na cesti Tušilović—Krnjak. Na zasjedu naišao je neprijateljski kamion koji je vozio sljedovanje prema Blagaju. Mitraljeskom i puščanom vatrom kamion je zaustavljen a neprijatelj pozvan na predaju. Dok nisu poginuli nišandžija i pomoćnik puškomitraljeza neprijatelj se nije htio predati i uspio je da iskoče iz kamiona i pobačaju nešto oružja u vodu, tako da su naši zarobili svega jedan puškomitraljez, 8 karabina i 600 metaka. Pored toga zarobili su 12 ustaša, jednog žandarmerijskog vodnika i 4 domobrana. . . Stvari koje se nalaze u kamionu nijesu se mogle zarobiti zbog nailaska neprijateljske vojske iz Donjeg Budačkog.

Istog dana postavila je ova četa zasjedu prema Bariloviću kod Solakove Lokve i uspjela da zarobi jedan puškomitraljez, 2 karabina s municijom, jedna kola sa sljedovanjem i 2 ustaše, dok su tri pobjegla.

3 aprila ova četa postavila je sa jednim vodom zasjedu kod Okića. Na zasjedu naišle su ustaše koje su gonile čopor ovaca i koza prema Karlovcu. U ovoj akciji naši su ubili dva ustaše i nadcestara ali oružje nisu mogli da uzmu pošto su naišli tenkovi. Tom prilikom poginuo je jedan naš drug.

II četa ovog bataljona prebacila se poslije ulaska neprijatelja u Debelu Kosu prema Petrovoj Gori i sudjelovala u borbama za-

jedno sa snagama II bat. Mitraljeski vod prebacio se u V bat. i tamo sudjelovao u borbi.

Grupa koja je bila prije otišla u Loskunju iz ovog bataljona 28 marta napala je u Cerovcu na kamion ali uslijed zastoja na puškomitraljezu kamion je pobjegao. Ista grupa uhvatila je jednog domobranskog oficira i jedan karabin sa dvije bombe. Oficira je predala IV bat. 29 marta napala je ova grupa kamion kod mlina na Korani ali je kamion uspio pobjeći. Poslije ovih akcija ova grupa vršila je zajedničke akcije sa snagama II bat. koje se nalaze u pozadini.

II bataljon. Do 1 aprila zadržavao je neprijatelja na ivici Petrove Gore. Noću između 31 marta i 1 aprila izvršio je akciju prema Ključaru i Petrovcu. Akcija trebala je da se izvrši u zajednici sa snagama iz pozadine. Snage iz pozadine nisu izvršile predviđeni zadatak i ova je akcija ostala neizvedena. Istoga dana neprijatelj je napao i prodro u Petrovu Goru. Neprijatelj je krenuo iz više pravaca i to prema Petrovcu i prema Selakovoj Poljani. Prema Petrovcu krenuo je iz Ključara, iz Podgorja i Lackovića. Putem je naišao na naše snage koje su se uslijed nadmoćnosti neprijatelja morale povući a neprijatelj se uspio spojiti sa snagama na Petrovcu. Sa Petrovca neprijatelj je krenuo u pravcu Perne, Maličke i Magarčevca a jedan dio ostao je i dalje na Petrovcu. Na neprijatelja koji je išao od Ključara otvorio je vatru vod Ključar koji je poslije kraće borbe prebacio jedan dio snaga neprijatelju iza leđa a jedan dio ostavio da održava kontakt s neprijateljem. Na neprijateljske snage koje su pošle prema Perni i Maličkoj otvorili su [vatra] vodovi Slavsko Polje i Gaćeša, ali oni su se morali povući tako da se Gaćeša vod prebacio neprijatelju za leđa a vod Slavsko Polje održavao je kontakt sa neprijateljem dok se nije spojio sa snagama III bataljona. Neprijatelj je krenuo i od Novkovića, Napijala preko Crne Lokve i Vučkovića prema Selakovoj Poljani gdje je i zanoćio. Neprijatelj je zanoćio i na Magarčevcu. Neprijateljske snage koje su išle prema Selakovoj Poljani došle su u sukob sa snagama našeg II bataljona koje su se poslije uspješne borbe pred večer povukle u neprijateljsku pozadinu. 2 aprila neprijatelj je krenuo iz Perne, Maličke i Magarčevca i jednim dijelom snaga iz Selakove Poljane prema Peckoj a s jednim dijelom u Krstinju i Široku Rijeku.

Grupa ovog bataljona koja je upućena u neprijateljsku pozadinu u zajednici sa grupom I bat. napala je neprijatelja u Vrelu Utinja i ubila 10 ustaša. Oružje nisu mogli da uzmu jer je neprijatelju došla pomoć. Noću između 3 i 4 aprila napala je ova grupa stražu u Kamenskom koje je udaljeno 4 kilometra od Karlovca. Tom prilikom zarobili su 3 karabina, 30 ofenzivnih bombi i 2.500 metaka. U akciji poginili su 2 domobrana i jedan vodnik. Kad se čula pucnjava u Kamenskom, u Karlovcu je svirala uzbuna i vojska je s tenkovima i reflektorima pretraživala okolinu Karlovca. Ova

grupa potrgala je telefonsku vezu između Vukmanića i Skakavca te Karlovca i Tušilovića.

III bataljon. Na sektoru ovog bataljona napale su ustaše iz Čemernice, iz Vojnić kolodvora, iz Podgorja, Lackovića, Tepšića i Blatuše. 28 marta uspjele su da zauzmu Petrovac. Noću između 31 marta i 1 aprila vršile su snage ovog bataljona akciju na Petrovac. Ideja ove akcije bila je protjerivanje neprijatelja iz Petrovca i kidanje neprijateljske linije koja je postojala oko Petrove Gore. Akcija nije uspjela. Neuspjeh ove akcije leži u tome što je u ovu akciju povedeno oko 700 rogljaša¹ koji su kad su se približili na 700 metara u blizinu neprijateljskog položaja počeli da bježe, stvaraju paniku i da viču, a i neuspjeh akcije koju je trebao da izvrši II bat. u zajednici sa našim snagama u pozadini na Ključar. Neprijatelj kad je čuo viku, ušao je u rovove koji su bili za stojeći stav iskopani i odatle otvorio vatru iz automatskih oruđa upotrebljavajući i bacače mina kao i ručne bombe. U ovoj akciji mi smo imali 13 mrtvih i 10 ranjenih partizana i 20 mrtvih civila. Izgubili smo 1 puškomitraljez, 8 karabina i 2 duplonke. Istog jutra krenuo je neprijatelj s Petrovca u zajednici s pojačanjima koje je dobio iz Ključara, Podgorja i Lackovića prema Perni i Maličkoj. Iz Perne neprijatelj je krenuo prema Peckoj. Snage našeg III bat. povukle su se u Debelu Kosu gdje su vodile borbu čitav dan i pod večer uspjele se prebaciti neprijatelju iza leđa natrag u Petrovu Goru, a neprijatelj ostavivši jedan dio snaga u Peckoj, krenuo je prema Dijaković Potoku i Širokoj Rijeci.

IV bataljon. 30—31 marta izvršio je napad na Vukmanić gdje se nalazilo oko 100 domobrana, žandara i naoružanih seljaka. Napad nije uspio zbog snijega i mjesečine koji su omogućili neprijatelju da otkrije privlačenje naših snaga. Sutradan postavljena je zasjeda kod Bukovice ali neprijatelj nije naišao. Noću između 2 i 3 aprila izvršio je ovaj bataljon napad na selo Stefanki. Neprijatelj je bio obaviješten o ovom napadu te prije dolaska naših snaga je pobjegao. Naše snage ipak su zarobile 3 karabina, 400 metaka i nešto materijala. Mi smo imali jednog mrtvog koji je pao na osiguranju prema Lasinji.

V bataljon. Poslije nailaska neprijatelja iz Veljuna, Krstinje i Debele Kose uspio je da se sa I i II četom prebaci neprijatelju iza leđa i zauzmu položaje na Buriću u Božićima oko Debele Kose i odatle kontrolišu cestu Krnjak — Blagaj. III četa ovog bataljona poslije borbe povukla se iz Dijaković Potoka prema Petrovoj Gori. Patrola I čete ovog bataljona uhvatila je jednog ustašu i zarobila 1 karabin.

U ovoj situaciji komandant I odreda je sljedećeg mišljenja: »Da se vodovi osamostale i raspodijele tako da ni jedan dio teri-

¹ Odnosi se na nenaoružani narod koji je u borbi upotrebljavao motike, vile, kose, rogulje itd.

torija ne ostane bez naših snaga. Bataljoni da i dalje funkcionišu kao bataljoni. Komandant odreda će u isto vrijeme sa komandantima bataljona stvarati planove za veće operacije u kojima bi sudjelovali jedan ili dva bataljona prema potrebi. Poslije izvršenja ovih većih akcija da se vodovi vraćaju i nastavljaju svoj rad kao i ranije. Dok se sredi ovo stanje organizovati odredsku proleteršku četu koja će kao takova djelovati«. Prema gore navedenom mišljenju komandant I odreda je postupio.

Od početka ofenzive do danas mi smo imali 35 mrtvih i oko 50 do 60 ranjenih a neprijatelj 200 mrtvih i dosta ranjenih.

Da neprijatelju nismo nanijeli više gubitaka i da ga nismo zadržali više dana uzrok je nedovoljna aktivnost naših snaga koje su odmah u početku ofenzive prebačene u pozadinu.

Iz II odreda i odreda Banije² zbog nastale situacije nemamo izvještaja, čim stignu dostavit ćemo ih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač³

Komandant
si. odsutan

^s Stab NOP odreda Banije bio je direktno pod Glavnim štabom Hrvatske, ali je, zbog lakše veze, dostavljao izvještaje preko štaba Grupe kordunaških NOP odreda.

^j Većeslav Holjevac

BR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
7 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O NEPRIJATELJSKOJ OFENZIVI, STANJU U JEDI-
NICAMA I POLITIČKOJ SITUACIJI U KORDUNU¹

STAB GRUPE
KORD. PART. ODREDA
Komesarijat, broj 43
7 aprila 1942

KOMESARU HRVATSKE

Za vrijeme neprijateljske ofenzive koja je otpočela 18 marta moj rad sastojao se uglavnome u tome da obilazim bataljone u kojima je usljed gubitaka moral popustio i da držim u rukama veze da ne dođe do dezorganizacije partizanskih jedinica. Dogadaji su se razvijali vrlo brzo i neprijatelj je u 15 dana svoje ofenzive prešao našu slobodnu teritoriju i sa svojim brzim napredovanjem unesao u redove partizana momentalnu paniku i strah pred neprijateljem. Naročito je to došlo do izražaja na sam dan kad je neprijatelj ušao u Petrovu Goru. Taj dan, tj. 1 aprila, izgubio je i štab grupe uzde iz ruku ali svega za jedan dan. Već drugi dan stanje se počelo popravljati. Partizani su se počeli po malo ohrabrivati a i jedinice u pozadini proradile su. Stanje je u odredima danas slijedeće:

I odred. U čitavoj ofenzivi taj je odred vodio borbe danomice i dao je najviše žrtava. Ukupan broj palih partizana je 33 i preko 60 ranjenih, znači preko 100 partizana je bačeno iz boračkog stroja u I odred. Uglavnom su pali najbolji borci čiji se gubitak danas osjeća. Iako praveći greške, pojedine jedinice tog odreda ipak su se za vrijeme svih borbi vrlo dobro držale. Jedinice koje su bile bačene u pozadinu neprijatelja nisu u potpunosti izvršile svoj zadatak. Iz tih je razloga neprijatelj i uspio tako brzo prodrijeti u Petrovu Goru. IV bataljon ovog odreda koji je mogao učiniti najviše faktično se malo uspavao i nije doprinesao ono što bi trebao, a da pomogne ostalim jedinicama. Najviše žrtava je dao I i III bataljon ovog odreda čiji je komandni sastav skoro potpuno uništen. III bataljon kod nesretnog juriša na Petrovac izgubio je 13 mrtvih partizana a 10 ranjenih. Tako da je poslije akcije na Petrovac stanje u bataljonu postalo vrlo loše. Slično je bilo i sa I bataljonom

¹ Kopija dokumenta, bez potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta JNA.

koji je izgubio čitav komandni kadar. Danas se stanje u mnogim jedinicama popravlja i kreće na bolje. Sto je najglavnije, nije došlo do dezorganizacije, jedinice su sačuvane i zadnjim sitnim akcijama u pozadini moral i vjera u pobjedu opet se vraća. Komandni kadar odreda ostao je na visini kroz čitavo vrijeme ofenzive. Komandant i operativni oficir² dali su sve od sebe da borba bude što uspješnija. Komesar odreda³ je malo podbacio zaletivši se u IV bataljon gdje je proboravio čitavo vrijeme ofenzive a nije uradio ono što bi trebalo da uradi tj. da gurne taj bataljon u akciju. Sve u svemu, stanje se danas popravlja i ako će se i nadalje vršiti akcije, ne dozvoliti da se jedinice uspavaju, bit će stanje u tom odredu bolje nego što je bilo prije. Da je akcija na Petrovac uspjela moguće bi se i tok ofenzive promijenio. Akcija nije uspjela zato jer nije bila solidno i dobro pripremljena, tako da sve jedinice nisu izvršile svoj zadatak.

II odred. Za vrijeme ofenzive taj odred nije doprinesao ništa a da bi iskoristio i pomogao u situaciji u kojoj se nalazio I odred. Iako smo mi izdavali konkretna naređenja, iako je čak sam komandant grupe⁴ odilazio na izvršenje jedne akcije, samo da ih krene, od svega toga nije postignuto ništa. III bataljon tog odreda nije kroz čitavo vrijeme uradio ništa. Mjesto da je komandant odreda⁵ pravilno iskoristio nastalu situaciju i navalio na neprijatelje, a za to je imao prilike, on to nije učinio niti je poduzeo mjere da se bilo šta u tom smislu učini. Komesar odreda⁶ nalazio se stalno na Veljunu i vršio dužnost releja" a ne komesara. Tek kad su mu ustaše stigli na Veljun onda se probudio i počeo da radi. U zadnje vrijeme usporedio sa ofenzivom ojačala je aktivnost četnika u III bataljonu II odreda. Četnici su uhvatili i razoružali komandanta odreda druga Vladu,⁸ komesara 3 čete druga Dragu" i komandira 3 čete druga Čuturilu.¹⁰ O daljnjoj njihovoj sudbini nije mi poznato ništa.¹¹

U vezi sa tim stanjem nužno je bilo uraditi sljedeće: Komandant grupe otišao je sa proleterskom četom u potjeru za četnicima. O uspjehu toga nemamo izvještaja. Nužno je bilo obići bataljone u kojima je usljed gubitaka moral pao. Obišao sam I i III bataljon i K.P.O. Nužno je bilo izdati jedno obavještenje svima partizanima

² Bogdan Oreščanin

³ Ante Kukuljan

⁴ Srećko Manola

Robert Domani

⁵ Dušan Dmitrović

⁷ Primaio poštu i upućivao je Stabu grupe i komandantu koji se nalazio u Stabu odreda.

* Robert Domani

* Adolf Steinberger — Drago Domjanić

¹⁰ Stevo Čuturilo

¹¹ Vidi dok. br. 17.

u vezi sa nastalom situacijom. Izdao sam pismo svima partizanima 6/IV s tim da se dobro prouči i pročita pred strojem. Komesarima sam izdao upute o tome što treba da rade u nastaloj situaciji. Sve ovo bilo je nužno učiniti jer su neke jedinice ostale obezglavljene i jedva čekale da se čuje glas komande. Ostaje još jedno a to je preći na izvršavanje akcija, čistiti teren, rušiti ceste koje je neprijatelj popravio. Izvršavanju tih akcija nužno je prići što prije jer se kod svih partizana pokazuje tendenca za mirovanje i čekanje »dok neprijatelj prođe naš teritorij«. Kroz čitavo vrijeme ofenzive štab grupe održavao je vrlo živi kontakt sa štabom I odreda i sekretarom O.K.¹²

Politička situacija.

Neprijatelj mijenja taktiku i trudi se na sve moguće načine da odvoji narod od partizana i da pridobije narod za sebe. Unatoč naredbe ustaškog pukovnika Peročića da se narod ne dira, ustaše koje su ušle u Petrovu Goru poklali su i postrjeljali oko 200 ljudi, žena i djece. Razumljivo je da je narod izgubio vjeru u snagu svojih partizana i da ćemo imati mnogo posla dok tu vjeru u narodu natrag povratimo. Ustaške vlasti trude se da na svakom koraku što više izlaze u susret narodu. Uspostavljanjem prometa izdaju vaju propusnice srpskom stanovništvu koje se sada slobodno kreće u sva mjesta. Dovoze sol i duhan u Vojnić i dijele ga narodu. 5/IV bila je skupština u Vojniću na kojoj je govorio jedan predstavnik ustaške vojske, neki bivši sreski načelnik, i Mišan Napijalo.¹³ Mišan Napijalo bio je u Zagrebu i primio se dužnosti sreskog načelnika u Vojniću. Irača govori da je on jedini u stanju spasiti narod. Svi protunarodni elementi sagnuli su šiju i priklonili se ustaškoj vlasti. Unatoč toga golemu većinu naroda ne vjeruje ustašama i ne ide u njihovu blizinu. Narod se još uvijek sakriva po selima i šumama. Ustaške vlasti proturaju preko svojih agenata razne glasine u narod. Na pr. da je drug Čane i Veco¹⁴ poginuo a komandant grupe da je prebjegao ustašama. Organizovali su navodno neke petorke koje bi imale zadatak da ubiju komandanta grupe Čanicu i komesara grupe. Narod znade da mi nismo uništeni. Domobrani koji se nalaze u ovim krajevima a koji su bili prije u posadi Vojnića govore ustašama da se nas ne može uništiti i prema pričanju naroda dobro se drže. Dao sam u dužnost svima komesarima da počnu sa održavanjem sastanaka po selima na kojima će sastancima raskrinkavati novu taktiku neprijatelja. Smatram da je najbolji lijek taj da mi ne dozvolimo da se neprijatelj osjeća sigurnim na Kordunu. Treba početi sa vršenjem akcija manjeg i većeg stila. U tom smislu smo već i izdali neka naređenja. Između 9 i 10,

¹² Dr Savo Zlatić

¹³ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 30, objašnjenje 3.

¹⁴ Većeslav Holjevac

na dan godišnjice N.D.H., naredili smo da se unište sve ceste i da se napuca na sve garnizone. Zasede se postavljaju danomice i već je bilo par manjih uspjeha. U vezi sa stanjem izdali smo opet jedan letak za narod Korduna. Smatram da je sada vrijeme kad su nestale granice između Korduna i hrvatskih krajeva da mi pređemo na posao. U tom smislu pošaljite nam direktive. Veze sa selom još nisu onakove kakove bi trebale biti jer nam je mogućnost kretanja vrlo malena. Neprijateljske snage još uvijek se u velikoj većini nalaze na našem terenu. Konkretnije nešto o situaciji i uspjehu nove taktike neprijatelja ne mogu ništa da kažem dok ne vidimo kako će se stvari razvijati. U obavještajnu službu upotrijebili smo omladince i omladinke kao i žene. Špijuni i izdajnici rade na veliko, tako da su neki dan prokazali u Vojniću dvije skojevke seljanke, koje su hapšene i u zatvoru ispremlaćene. Navodno nisu htjele ništa priznati.

Od G.S. nemamo već dulje vremena ništa. Smatram da ste vi neke stvari uopćili koje mi ovdje nismo, zato nam javite gdje smo pogriješili. Jedinice u hrvatska sela još nismo prebacili jer su poteškoće velike. Forsiram da se to prebacivanje što prije izvrši i to u Kozjaču i Draganićku Šumu kraj Karlovca. Iz Banije već nemamo izvjesno vrijeme nikakvog izvještaja. Kod njih ofenziva nije još otpočela. Po usmenom pričanju čujemo da dobro rade i da su izvršili neke uspjele akcije. Tražim im stalno izvještaj, ali, zbog teškoća prebacivanja, veze ne funkcioniraju kako bi trebale da funkcionišu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 8 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O BORBAMA KOMBINOVANE ČETE PROTIV TALIJANA¹

8-IV-1942

Broj 127

IZVJEŠTAJ KOMANDANTU II K.P.O.

Kombinovana četa² koja se nalazi na teritoriju ovog bataljona stupila je dne 6-IV-42 u borbu s jakom talijanskom kolonom koja je naišla prema selu Plavča Draga kod Plaškoga. Zgodnim manevrisanjem, usprkos što je teren bio skoro ravan i potpuno go, bez kamenja i grmlja, uspjelo je Talijane odbiti i zarobiti 36 Talijana, 31 pušku, 6 puškomitraljeza, 50 bombi, 5000 talij. metaka, 6 pištolja, i ostale spreme. Poslije podne su Talijani ponovo pokušali da sa kamionima prodru, ali su uz gubitke odbijeni.

Kombinovana četa ostaje dalje na teritoriju III bat. u cilju uništenja četničkih bandi i sređivanja stanja u III četi III bat.

Sa zadobivenim oružjem naoružani su partizani III čete koje su razoružlali četnici, ovi partizani su privremeno dati u sastav kombinovane čete.

Na našoj strani imademo 1 mrtvog³ i 1 lako ranjenog.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

(M.P.)

Komandant
Čort⁴

¹ Original pisan rukom.

² Formirana je u Drugom kordunaškom bataljonu, a bio joj je dodijeljen jedan vod iz Prvog i Plaščanski vod iz Trećeg bataljona.

³ Komandir voda Mijo Belavić

⁴ Narodni heroj Slavko Klobučar

BR. 7

PISMO ŠTABA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 10 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U SLAVONIJI I BORBI PARTIZANA PROTIV NEPRIJATELJA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ¹

STAB
I SLAVONSKOG NARODNO-OSLOBODILACKOG PARTIZANSKOG ODREDA
Broj 51/942

Drugarskom

ŠTABU II KRAJIŠKOG NAR. OSL. PARTIZANSKOG ODREDA

Vaš dopis od 26. III pod brojem 75/42 primili smo danas. Kao što vidite, primili smo ga vrlo kasno. Uzrok tome je taj, što smo mi bili primorani uslijed nastalih prilika da se nalazimo na mnogo udaljenijem mjestu, jer je to zahtijevala situacija, a kao što vam je poznato, mi još nemamo izgrađeni štab, pa nismo imali koga da ostavimo, koji bi mogao riješiti vaš dopis. Vaš kurir nije stigao do nas, nego nam je uputio nekog svog čovjeka, a pošto nam je vaš dopis stigao sa znatnim zadržanjem, to ne znamo da li vaš kurir još čeka, ili je krenuo obratno. Odgovaramo slijedeće:

1. Stanje u odredu se popravlja ali dosta sporo. Vojnički naši partizani još uvijek nisu dovoljno prekaljeni (to su mahom naši »mekani Slavonci«). Politički isto stanje ide nabolje. Oskudijevamo na kadrovima. Svi skoro stari komunisti i prekaljeni borci su po logorima izginuli. Mnogi mladi drugovi su izbjegli u Srbiju. Sve što imamo to je jako malo i zato nam ne preostaje nego stvarati kadrove. U zadnje vrijeme Reakcija vrši velike pohode na nas. Prije osam dana bio je veliki pohod od 4.500 domobrana i ustaša, i »poglavnikove i Kvaternikove bojne« na Pšunj. Na nekoliko mjesta došlo je do nekoliko bitaka (sigurno znadete da mi još ne držimo oslobođen teritorij). Pohod se još nastavlja i u druge krajeve. Do sada smo izgubili 10 drugova, među njima jednog komandira čete (druga Zucu²) i komesara bataljona (druga Starog³), dok neprija-

¹ Prepis dokumenta iz 1942 god. u arhivi Vojnoistoriskog instituta JNA. Original nije pronađen.

² Dušan Marijan, komandir Prve čete Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda

³ Mirko Kljajić, politički komesar Prvog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda

telj imade oko 150 mrtvih i velik broj ranjenih. Među ubijenima je Kvaternikov zet natporučnik, dva satnika i navodno ustaški bojnik. Broj oružja smo nešto povećali. Ove borbe vod[ile] su jedinice Prvog bataljona- Neprijatelj sada opet koncentriše nove snage na naš II bataljon — u Papuk i Ravnu Goru.

Drug Stipe,⁴ koji je dobio zadatak da sa svojom četom krene u novoodređenu IV⁵ operativnu zonu koja obuhvaća teritorij zapadno od Ilopa⁶ sve do Varaždina i Ivančice (čitavo Hrvatsko Zagorje), imao je ovih dana borbu sa jakim neprijateljskim snagama (700 ustaša i domobrana) u Moslavačkoj Gori i na Kopčić Brdu. Mi smo izgubili 2 druga i tri ranjelna]. Neprijatelj je imao 18 mrtvih i 25 ranjenih. Poslije duže bojrbe naši su se povukli. Na Kalniku je isto došlo do borbe ali još tačan ishod ne znamo. Drug Stipe još nije uspio da poveže sve partizanske grupe koje se nalaze na području njegove operativne zone (Kalnik, Varaždin, Ivančica]. U tom pravcu je vrlo malo učinio. Staviše, za vrijeme od dva mjeseca otkako je poslan na taj sektor ni njegova jedinica u kojoj se on sam nalazi nije izvršila ni jedne akcije nego se je samo branila kada je bila napadnuta. Na posiate akte nam uopće ne odgovara. Iako se nalazi na samostalnoj zoni, iako mu je data veza za Glavni štab, on ju još do danas nije uspostavio.

Prije nekoliko dana uspostavili smo vezu sa grupicom partizana koja se nalazila u okolini Slav. Broda.⁷ Uključena je u sastav II bataljona.

U Fruškoj Gori, sa kojom još nemamo veze, a koja spada u našu operativnu zonu, imade po pisanju neprijateljske štampe nekoliko stotina partizana. Kako neprijateljska štampa javlja, izvršen je napad na njih, borbe su trajale više dana. Po pisanju neprijateljske štampe bilo je 77 ubijenih, 60 zarobljenih, »1 glavni vođa i 2 vođe«. Iz razgovora [sa] jednim čovjekom iz Stare Pazove doznajemo da su partizani imali 7 [mrtvih i nešto ranjenih, ostalo je pokupito mirno stanovništvo.

Štampa trubi da su partizani »raspršeni«.⁸

⁴ Pavle Vukomanović

⁵ Odnosi se na Drugu operativnu zonu.

⁶ Vjerovatno r. Ilova

⁷ Grupa od 17 partizana kojom je rukovodio Okružni komitet KPH Slavonski Brod. Ušla je u sastav Papučko-krndijske čete.

⁸ Poslije prvih oružanih akcija i stečenih iskustava u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika u Sremu, u proljeće 1942 god., pokazalo se kao neophodno potrebno sprovesti čvršću unutrašnju organizaciju jedinica radi uspješnijeg rukovođenja daljim borbama. Zbog toga je, 22 ožujka 1942 god., Fruškogorski NOP odred organizovan kao jedna četa, jačine oko 70 boraca. Komanda čete vršila je ujedno funkciju Štaba odreda. U isto vrijeme oformljen je i novi štab Podunavskog NOP odreda. Odred, jačine oko 100 boraca, sastojao se od dvije čete: Iriške i Krušedolske.

Primjećujemo da neprijatelj i u štampi i u letcima ne spominje više ime četnik nego samo odmetnike, komuniste i partizane. To već smrdi na sporazum među banditima koji za sada saraduju tajno, a za kratko vrijeme počće i javno. Prema glasovima iz pouzdanog izvora treba ovamo da stigne 200 do 300 četnika (srpskih ustaša) koji će se navodno boriti protiv ustaša, a ustvari protiv partizana. Njih će voditi jedan pokvarenjak iz Pakraca (sin bogatog trgovca). Mi smo poduzeli najširu propagandu u narodu da im se onemogući dolazak i opstanak. Ipak bi oni mogli nešto da učine jer će ih podržavati kulaci kojih srazmjerno ovdje prilično ima.^a Opet oskudica u kadru. Mi ćemo učiniti sve što se bude moglo.

U uskršnjem broju »Hrvatskog naroda« izašla je poglavnikova odredba o osnutku hrvatske pravoslavne crkve. I već je služena liturgija i jutrenja i večernja na Uskrs u Zagrebu. Sramna buržoaska posla.

U zadnje vrijeme imali smo nekoliko značajnih akcija, koje su vršile jedinice I bataljona. Noću između 25 i 26 marta razoružana je »ustaška ophodnja« na pruzi Zagreb — Beograd kod stanice Rajič. Ubijeno je 8 ustaša, 1 živ uhvaćen. Dobili smo 9 karabina. Noću između Okučana i Nove Gradiške stumbana su

Fruškogorski NOP odred je dobio zadatak da dejstvuje zapadno od linije: Beočin, Vrdnik, Ruma, Sava (zapadni dio Srema), a Podunavski odred — istočno od pomenute linije (istočni dio Srema).

Poslije izvršene reorganizacije Fruškogorski NOP odred izvršio je, 23 ožujka, napad na mjesnu stražu u Cereviću i zaplijenio 16 pušaka, 132 bombe i vojničkog odijela. Poslije napada u Odred su došla 34 omladinca. Međutim, neprijatelj je uspio da otkrije boravište Odreda na Ravnom, te je sa dijelovima Sremskog zdruza poduzeo napad na Odred sa ciljem da ga u rajonu Ravan — Grginac opkoli i uništi. Napad, podržavan artiljerijom, izvršen je 24 ožujka. Odred se uspio izvući sa gubicima od 9 mrtvih, 5 zarobljenih i više ranjenih boraca.

Noću 31 ožujka u Odred je stigla iedna naoružana desetina, većinom iz sela Putinaca, koja je pored pušaka i bombi, imala i puškomi-traljez, što je za Fruškogorski NOP odred značilo izvjesno pojačanje.

Podunavski NOP odred, prilikom odlaska na svoj teren, naišao je u rajonu Zmajevca, 24 ožujka, na ustaško-domobransku zasjedu koja mu je nanijela osjetne gubitke: 4 mrtva, 5 ranjenih i 16 zarobljenih. U ovoj borbi, pored ostalih, teško je ranjen komandant Odreda Đorđe Sunduković, koji je poslije nekoliko dana i umro. Odred je, po grupicama, uspio da se probije na svoj teren.

Uskoro poslije odlaska u istočni dio Fruške Gore, u Odred je stigla grupa od 25 boraca (seljaci iz podunavskih sela i radnici iz Zemuna). Iz okolnih sela stalno su pristizali pojedinci i manje grupice, tako da je Odred za kratko vrijeme porastao na 135 boraca.

* Glasine o dolasku četnika iz Srbije pronosili su kulački elementi, a poticale su od izbjeglica iz tih krajeva, koji su živjeli u Srbiji. Međutim, to je bio samo jedan od oblika četničke propagande, koja je imala za cilj da demobilizatorski djeluje na mase i koči razvitak partizanskog pokreta.

dva vlaka (njemački brzi i hrvatski teretni). Ove dvije akcije su bile iste noći. Dana 27/111 zarušen je rudnik kamenog ugljena¹⁰ iznad Nove Gradiške. Šteta se cijeni na osam miliona dinara.

Idemo u susret sve jačim bitkama koje su već u toku.

Što se tiče naših vojnih bjegunaca¹¹ za sada vam nećemo upućivati ništa. Ono što je borbenije i sposobnije za borbu to ćemo fni sami naoružati, a da vam šaljemo neke slabiće to nećemo. Ukoliko kasnije ipak budemo imali na raspolaganju dosta mladih ljudi sposobnih za borbu, poslaćemo nešto i Vama i to onako kako Vi sami napominjete u manjim grupicama.

Hrvatske mase još do sada uglavnom odlaze u vojsku, relativno mali procenat jest pristupio k nama. HSS vodi dosta oštru agitaciju mirovanja i čekanja. Imamo čitava hrvatska sela koja su antifašistička ali ih malo ide u borbu. Čekaju šta će reći stari (Maček). Srpski narod je mahom uz nas.

Ovdje je postojala jedna grupica četnika, njih 28. Svi su ostavili svoga »vođu« i prišli k nama. Na njihov zahtjev on je likvidiran od njih samih.

Šaljemo Vam proglas C.K. K.P.H. Drugog materijala zasad nemamo.

Molimo Vas da nam pošaljete ako imate vojne upute (zasjede, diverzije, sabotaže), statute za partizanske odrede, materijala za podučavanje komandira itd. itd. Šaljite nam sve što god imate.

Narudžbu koju ste nam poslali gledaćemo da Vam pošaljemo sve što budemo mogli. Ako imadete novaca pošaljite nam za tu narudžbu.

Mi radimo i borbu razvijamo. Naš odred u Slavoniji po približnim podacima drži u ovim krajevima oko 10 do 15 hiljada naoružanih ljudi. Razumljivo je jer je ovaj kraj za njih vrlo važan i ekonomski i vojnički, o čemu Vam ne trebamo ni govoriti (hljeb, putevi na Bliski Istok).

Molimo Vas šaljite nam što češće kurire.

Uz borbeni drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

10/IV-1942

Polit, komesar

Komandant

(M.P.)

¹⁰ Cernik

¹¹ Odnosi se na Srbe u Slavoniji koji su bili pozivani u domobranstvo »NDH« Vidi dok. br. 84, pod III operativna zona i Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 116.

BR. 8

SAOPĆENJE ŠTABA DALMATINSKO-DINARSKIH NOP ODREDA OD 11 TRAVNJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV TALIJANA I USTAŠA U DOLINI RIJEKE CETINE I NA CESTI SINJ — VRLIKA¹

SAOPŠTENJE ŠTABA DALMATINSKO-DINARSKOG ODREDA N.O.P.V.

1/25- III. Okupatorska vojska skupa sa ustašama izišla je da pali i pljačka sela sa sjeverne strane rijeke Cetine. Tom prilikom se je jedna naša jača patrola sukobila sa neprijateljima naroda, koje je zatekla na njihovom zločinačkom djelu. Čim su čule pucnjavu ostale naše jedinice hitno su krenule pod našom Crvenom Zastavom i stupile u borbu sa neprijateljem. Borba je trajala od 10 sati izjutra do 6 sati navečer. U toj borbi je uništeno 18 mrtvih Talijana i 3 ustaše i oko 50 ranjenih. Sa naše strane jedan je drug lakše ranjen, tako da je mogao do kraja voditi borbu. Plijen je bio 2 puško-mitraljeza sa 4 sanduka šaržera i municije za iste, 13 pušaka, nekoliko stotina metaka za puške, 60 bomba, i razne druge spremne. Kod poginulih nađena su sita, čarape, svijeće, kašike, kumpiri po džepovima i razne druge iz kuća opljačkane sitne stvari. Pored toga imao je svaki pune džepove slika: raznih svetaca, škapulara i krimića. Kada su naši borci izvršili juriš pod Crvenom Zastavom, nastala je prava panika među neprijateljima, videći to i sami tenkovi koji su im bili zaštitnica, bježali su natrag.

Naša komanda bila je obaviještena o dolasku Talijanske vojske 27/111 sa zadatkom da pokupi svoje mrtve i ranjene. Znajući da ranjeni leže više od 24 sata bez liječničke pomoći, naša je komanda poduzela samo mjere opreza i dozvolila je nesmetano da neprijatelj pokupi svoje ranjene i mrtve, kako to i nalaže međunarodni ratni zakon, kojega se mi kao prava regularna narodna vojska pridržavamo. Međutim podli i pljačkaški neprijatelji, kad su pokupili svoje mrtve i ranjene, nisu mogli otići a da i tom prilikom ne pokažu svoje pravo i zločinačko lice, popalivši i opljačkavši nekoliko kuća pri svom povratku. Stavljamo do znanja neprijatelju da u buduće nećemo ga pustiti na miru da sakuplja svoje ranjenuke i mrtve, nego ćemo ga uništavati bez milosti i pri ovakvim njegovim radovima.

¹ Ovo saopćenje poslato je Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju da bi se ovi podaci koristili za list »Naš izvještaj«.

Dok je neprijatelj² 27 ovoga mjeseca kupio svoje ranjene, jedan naš vod² nalazio se u njegovoj neposrednoj blizini na položaju u svrhu kontrole ceste Sinj — Vrlika. Tom prilikom su drugovi izvršili zapljenu od 6 goveda i oko 50 grla sitne stoke u korist Narodno-oslobodilačke vojske. Ista je stoka svojina trgovaca i imala je biti upućena za okupatorsku vojsku.

Dana 30/111 jedna grupa partizana držala je pod kontrolom cestu Sinj — Vrlika, ako naiđu ustaše i okupatori da izvrše napad. Tog dana naišla je talijanska vojska, oko 3 sata poslije podne, sa ciljem da izvrši napad na partizane u Svilaji, skupa sa ustašama iz sela Maljkova, Potravlja, Maovica, Ogorja, Garjaka i ostalih ustaški raspoloženih sela, i da bi na taj način likvidirali partizane u Svilaji. Grupa naših partizana bila je primijećena od strane okupatorske vojske, došlo je do sukoba u kome je poginulo nekoliko talijanskih vojnika. Od partizana je jedan poginuo.

Dana 31/111 rano izjutra bila je blokirana Svilaja od strane okupatora i ustaša iz gore navedenih sela. Videći toliku snagu svilajski partizani su se povukli ne prihvatajući nametnutu im frontalnu borbu sa svih strana. Okupatori i ustaše pretražili su Svilaju, popalivši preko 30 staja, koje su još ostale od prvih razbojničkih napada, paleža i pljačke.

Dana 1/IV talijanski okupatori razbješnjeni neuspjehom u Svilaji izvršili su skupa sa ustašama razbojnički pljačkaški napad na pravoslavni manastir Dragović, opljačkali i odnijeli sve do čega su došli, pa čak i crkvene knjige. Mlin i staje su popalili i uništili, te otjerali sa sobom tri kaluđera, koja su se tu nalazila. Videći sva ova razbojnička djela ovaj Stab je poduzeo mjere da okupatori skupa sa ustašama ove zločine krvavo plate, te da radi svega gore napravljenog ne prođu nekažnjeno.

Dana 6/IV naša partizanska vojska³ izvršila je akciju na cesti Sinj — Vrlika, uništivši 107 telegrafskih stupova, skupa sa žicom, te uništivši most na Dabru, preko kojega su okupatori do sada prelazili u napad na partizane.

Dana 7/IV naši borci čekali su u zasjedama na cesti Sinj — Vrlika da naiđu okupatori na popravak telegrafske linije. »Toga dana u tri i pol sata poslije podne naišlo je 24 kamiona, sa 4 tenka puna crnih košulja i vojnika. Kad su došli na razmak oko sto metara pred naše zasjede, naši su borci otvorili plotunsku puščanu i mitraljesku vatru i borba je trajala sve do noći. Rezultat te borbe bio je: 4 kamiona mrtvih i ranjenih (većinom crnokošuljaši oficiri), a jedan kamion oštećen. Na strani partizana nije bilo žrtava.⁴

² Iz Dinarske partizanske čete

³ Odnosi se na partizane Dinarske partizanske čete.

⁴ Ovaj napad izvršila je grupa partizana s Dinare, pod rukovodstvom narodnog heroja Bože Bilića-Marijana.

МНО. ОНП.У.
АРХИВ ДАЛМАТИНСКО-ДИНАРСКОГ ОДРЕДА
1. Ек. Број 2/15
1943. 10. 25.

SAOPSTENJE STAB DALMATINSKO-DINARSKOG ODREDA N.O.P.V.

17/25. III. Okupatorska vojska skupa sa ustašama, izišla je da pali i pljačka sela sa sjeverne strane rijeke Cetine. Tom prilikom se je jedna naša jača patrola sukobila sa neprijateljima naroda, koje je zatekla na njihovom zločinačkom djelu. Čim su čule pucnjavu ostale naše jedinice hitno su krenule pod našom Crvenom Zastavom i stupile u borbu sa neprijateljem. Borba je trajala od 10 sati iz jutra do 6 sati na večer. U toj borbi je uništeno 18 mrtvih talijana i 3 ustaše i oko 50 ranjenih. Sa naše strane jedan je drug lakše ranjen, tako da je mogao do kraja voditi borbu. Plijen je bio 2 puško-mitraljeza sa 4 sanduka šanzera i municije za iste, 13 pušaka, nekoliko stotina metaka za puške, 60 bomba, i razne druge spreme. Kod poginulih nadjena su sita, čarape, svijetle, kašike, kumpiri po djepravima i razne druge iz kuća opljačkane sitne stvari. Pored toga imao je svaki pune djeprave slika: raznih svetaca, škapulara i krunica. Kada su naši borci izvršili juriš pod Crvenom Zastavom nastala je prava panika među neprijateljima, videći to i sami tenkovi koji su im bili zaštitnica, bježali su natrag.

Naša komanda je bila obaviještena o dolasku Talijanske vojske 27/III sa zadatkom da pokupi svoje mrtve i ranjene. Znajući da ranjeni leže više od 24 sata bez liječničke pomoći, naša je komanda poduzela samo mjere opreza i dozvolila je nesmetano da neprijatelj pokupi svoje ranjene i mrtve, kako to i na laže međunarodni ratni zakon, kojega se mi kao prava regularna narodna vojska pridržavamo. Međutim podli i pljačkaški neprijatelji, kad su pokupili svoje mrtve i ranjene nisu mogli otići a da i tom prilikom ne pokažu svoje pravo i zločinačko lice. Popalivši i opljačkavši nekoliko kuća pri svom povratku. Stavljamo do znanja neprijatelju da u buduće nećemo ga pustiti na miru da sakuplja svoje ranjenike i mrtve, nego ćemo ga uništavati bez milosti i pri ovakvim njegovim radovima.

Dana 8/IV u 6 sati ujutro bio je napadnut naš logor⁵ od strane okupatora i ustaša zajedno u jačini od 50 kamiona, u kojoj se je formaciji nalazio na čelu 97 jurišni bataljon Crnih košulja koji je došao iz Kupresa naročito sa tim zadatkom. Sa naše strane je prihvaćena borba, koja se je vodila neprekidno do kasno u noć, na dužini fronta od 10 do 15 kilometara. Rezultat te borbe bio je: na strani okupatora preko 25 mrtvih, među kojima i nekoliko oficira⁶ 97 jurišnog bataljona i veliki broj ranjenih, jedan hrvatski vojnik i dvojica ustaša, te velika količina raznovrsnog ratnog materijala, između kojeg jedna radio-stanica. Na strani partizana jedan teže ranjen, koji je kasnije podlegao rani.

U ovoj borbi, u kojoj je neprijatelj upotrebio veliku količinu automatskog oružja i veliku snagu u ljudstvu sa kojom je imao namjeru da nas potpuno uništi, naši su borci pokazali skupa sa svojim rukovodstvom borbenu spremnost i vojnu vještinu partizanskog ratovanja, što najbolje pokazuje rezultat same akcije.

Dan 8/IV ostaće jedan od svijetlih dana partizanske borbe dalmatinskih partizanskih odreda.

Dana 10/IV okupatori su za odmazdu sa avionom bacali bombe oko naših logora bez stvarnoga rezultata, a 11/IV sa daljine od oko 15 kilometara artiljerijom su bombardovali, bez ikakvog rezultata, okolinu naših logora.

Negdje u planini, 11 aprila 1942 godine.

(M.P.)

Politkomesar
Vice Buljan

Komandant '
Jović Kostja⁷

⁵ Logor Dinarske partizanske čete nalazio se u selu Zasioku, iza Debelog Brda, na obroncima Vještića Gore. U ovoj borbi učestvovala je i Prva četa bataljona »Starac Vujadin«.

⁶ Između ostalih zarobljen je i komandant bataljona Antonio Vivarelli, učesnik u fašističkom pohodu na Rim 1921 godine. Zarobljeni oficiri i vojnici upućeni su u komandu Petog krajiškog NOP odreda, jer su očekivani novi talijanski napadi.

⁷ Vicko Krstulović

BR. 9

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD II
TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O TOKU NEPRIJATELJSKE OFENZIVE

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 27
11. IV. 1942

Izvještaj o toku proljetne
ofenzive dostavlja se

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Kao što je već javljeno u prošlom izvještaju od 29. III. o.g.¹ neprijatelj je ispraznio garnizon u Korenici i povukao se sa istim pravcem od kuda je nadirao prema Udbini. Dolaskom u Udbinu, neprijateljske snage su preduzimale niz akcija na okolna sela udbinskoga garnizona s namjerom da ta sela popale i unište. Naše snage, koje su čuvale sela u okolici Udbine, onemogućile su protivniku da izvede svoj plan do kraja.

Da bi onemogućili njihove jake koncentrične napade, izdali smo naređenje našim partizanskim jedinicama na tome sektoru da se razdijele u male vodove i da na raznim tačkama napadaju protivnika, kako bi dekoncentrisali njegove snage, koje su bile skoncentrisane uglavnom prema Srednjoj Gori i Visuću. Pošto je neprijatelj raspolagao sa većim snagama, to mu je ipak uspjelo da izvede dva snažnija napada protiv Visuća i Srednje Gore. 3. o. mj. neprijatelj je sa većim snagama, čiji broj nije poznat, krenuo širokim streljačkim strojem iz Udbine prema Visuću. Na čelu neprijateljskog stroja nastupali su tenkovi, na kojima su bili postavljeni bacači mina. Neprijatelj je uperio svoj glavni napad prema k. 1093, da bi zauzeo tu važnu kotu, koja dominira iznad čitavoga sela Visuća. Naše snage (iz bataljona »Stojan Matić«) koje su se tamo nalazile pokazale su se dosta slabe s tim što, čim su opazile neprijateljsku motorizaciju koja je nastupala prema njima i dok ih je neprijatelj počeo tući bacačima mina i mitraljeskom vatrom, napustile su položaje i povukle se u šumu, tako da je neprijatelj bez

¹ Redakcija nije pronašla ovaj izvještaj.

žrtava zauzeo ovu kotu i zapalio selo Potkrčane, koje se nalazilo ispod te kote. Ostale naše snage koje su branile to selo, snage iz bataljona »M. O.«² i bataljona »Krbava«, vidjevši da ih neprijatelj zaobilazi, također su se povukle sa onih položaja koje su držale u samom Visuću, no brzo su se pribrale, ponovno zauzele položaje prema neprijatelju koji se već nalazio na Potkrčanu i prema neprijatelju koji je nastupao od Udbine i prihvatile su borbu sa tim snagama i uspjele, nakon duže borbe, da odbiju okupatorsku vojsku, nanijevši im gubitke oko 30 mrtvih i ranjenih. Istog tog dana, naše snage koje su se nalazile u selu Muteliću udarile su neprijatelja s leđa, ubile 3 vojnika, zarobile četvoricu... Tom prilikom naši su zarobili jedan teški mitraljez i 5 pušaka. Na našoj strani nije bilo žrtava.

Drugi napad okupator je izvršio 4. IV u 9 sati na Srednju Goru. Neprijateljske snage, koje su napadale, iznosile su oko 2.000 crnokošuljaša i alpinaca. Izvjestan dio naših snaga koji se nalazio na kotama više Čojluka, uslijed neprijateljske vatre koju je otvorio iz bacača mina, povukao se prema Mekinjarskoj previji. Neprijatelju je na taj način bio otvoren prolaz prema Srednjoj Gori s pravca Čojluka. Tako je neprijatelju uspjelo uz pomoć tenkova, koji su nastupali sa lijevog krila od Kurjaka, da prodre u samu Srednju Goru. Naše snage, koje su se bile povukle prema Mekinjarskoj previji, brzo su se reorganizovale, te sa 2. četom bataljona »Ognjena Priče«, koja je tamo u tome međuvremenu bila prebačena, napale su s lijevoga boka okupatorsku vojsku, dok s desnoga boka izvršila je napad jurišna četa »Petar Vuksan« iz I odreda. Razvila se je žestoka borba između naših snaga i mnogo nadmoćnijega neprijatelja. Borba je trajala do pred samo večer. Na koncu je uspjelo našim snagama da na juriš izbace neprijatelja iz Srednje Gore, koji je palio kuće. Tom prilikom neprijatelj je imao oko 50 mrtvih. U samoj borbi je poginuo pukovnik Angelini,³ komandant opsjednutoga garnizona u Korenici. Mi smo imali 3 lakše ranjena i oko 12 ozlijeđenih od kamenja koje je razbacano od bacača mina. Tom prilikom zarobili smo jedan teški mitraljez, jedan puškomitraljez, 12 pušaka, nešto granata za bacače mina, jedan kamion i 3 motocikla, nešto ćebadi, šatorskih krila itd. Poslije ove borbe neprijatelj se je povukao u panici jednim dijelom prema Metku, a drugim dijelom prema Udbini. Poslije ovoga, neprijatelj nije više preduzimao pohode prema našim selima. Mi smo izdali naredenje našim jedinicama da iskoriste ovo i da ga napadaju na cijeloj liniji Udbina — Medak, da mu raskidaju komunikacione veze i nanesu što više gubitaka, tako da bi ga prisilili na što skorije povlačenje. Poslije ovoga, naše partizanske jedinice bataljona »Krbava«, »Ga-

¹ »Marko Orešković«

² Ovaj podatak je bio netačan — Angelini nije poginuo.

vrilo Princip« i I odreda, koje se nalaze na tom sektoru, svakodnevno su napadale neprijateljske patrole, kamione itd. Tako na dan 8. IV jedna desetina iz bataljona »Gavrilo Princip« napala je jednu kolonu od 14 kamiona, jedan motocikl, zaštićene sa dva tenka na putu Udbina — Tušice kod Simeline kuće. Tom prilikom uspjelo je toj desetini da poubija oko 50 neprijateljskih vojnika, spali 4 kamiona, koji su bili napunjeni sa daskama i drugim materijalom. Uništen je također i motocikl. Ostali kamioni uspjeli su da izmaknu pod zaštitom tenkova, koji su ih pratili. U toj borbi poginuo je i jedan naš partizan koji je jurišao na neprijateljske kamione. Zaplijenjeno je: 8 talijanskih pušaka, dva puškomitraljeza koji su oštećeni od bombi, 3 fišeklije, dva opasača, dvije kame, tri uprtača, jedna torbica, 4 bombe i 1.300 komada metaka.

9. o. m. izvršile su naše snage po uputstvima ovoga Štaba napad na Tušice i Trouuru,⁴ s tim, da se presječe veza s njihovim glavnim snagama koje se nalaze u Gospiću i Metku. Saznali smo da su vodene borbe, dok pojedinosti o akciji još nam nisu poznate, a također ni rezultat.⁵

Danas, 11. o. mj. dobili smo izvještaj o jačim pokretima protivnika od Udbine prema Metku koji se vršio u toku 9. o. mj. Najnoviji izvještaj od 10. o. mj. kojega smo primili upravo sada, javljaju nam da se okupator povukao sa Udbine. Naše snage koje se nalaze na tim sektorima su izvršile napad na protivnika koji je odstupao po čitavoj dužini linije od Udbine do Metka, ali nam još nije poznat ishod borbe. U ovom međuvremenu od 4—10 o. mj. pod zaštitom okupatorske vojske, došlo je u Udbinu oko 400 domobranskih vojnika. Sada ćemo izdati naređenje našim jedinicama da zatvore prilaze od Lovinca i Metka, tako da ne bi mogla da dođe nikakva pomoć domobranima koji se nalaze na Udbini. U najskorije vrijeme pripremit ćemo plan za napad na Udbinu. Plan za napad na Prijeboj, Plitvice i Ličko Petrovo Selo se izrađuje, i već se izvjesne naše snage prebacuju u tom sektoru. Kad bude plan gotov, poslat ćemo ga tome štabu.

Moral boraca i stanovništva, koji je bio poljuljan neprijateljskom ofenzivom i paljenjem sela, dosta se je popravio izuzev I odreda, gdje su špijuni, četnici, petokolonaši razvili jači dezorganizatorski rad ne samo među stanovništvom nego i među partizanima. Sada su u toku čišćenja u ovom Odredu kako među partiza-

* Trovrh

⁵ Prema sjećanju Milana Kuprešanina, prepad na talijanski logor u Tušicama, u kome se nalazio bataljon vojnika i divizion brdskih topova, izvršili su dijelovi Prvog odreda. Neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i ranjenih. Istovremeno, jedna četa Prvog bataljona Prvog odreda došla je u sukob sa Talijanima na Trovrhu i nakon kratke borbe se povukla.

nima, tako i među komandnim osobljem koje se u toku ove ofen-
zive pokazalo vrlo slabo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom v.d.

Srdan Brujić

(M.P.)

Komandant

V. Četković¹

BR. 10

**OBAVJEŠTENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 13 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU TREĆE OPERATIVNE ZONE
O PLANU ZA UPUĆIVANJE PROLETERSKOG BATALJONA U
SLAVONIJU¹**

GLAVNI STAB

NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA

HRVATSKE

Op. br. 16/42

13. IV. 1942

ŠTABU III OPERATIVNE ZONE (SLAVONSKI PARTIZ. ODRED)

Primili smo vaš izvještaj² koji ste nam poslali preko bosan-
skih i ličkih partizana. Veoma nam je drago da smo i sa vama
stupili u vezu.

Odobravamo vam formiranje Odreda. Obavijestite nas čim
prije o sastavu vašeg Štaba poimenice i da li vam se javio drug
Krajačić³ koji je trebao da postane komandant vašeg Odreda. Osim
toga pošaljite nam izvještaj o brojnom stanju i naoružanju kao i
izvještaj o nacionalnom i socijalnom sastavu vašeg Odreda po pri-
loženim formularima. Takođe nas obavijestite o organizacionom
stanju vaših jedinica, kao i teritoriju (kotarevima) koji je obuhva-
ćen operacijama vašeg Odreda.

Upućujemo vam materijal koji vam može poslužiti pri orga-
nizaciji Odreda.

U roku od jednog mjeseca stići će na teritorij vašeg Odreda
Proleterski bataljon,⁴ koji je dobro naoružan i sastavljen od isku-

⁸ Vlado Četković

¹ Redakcija posjeduje kopiju dokumenta.

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 116.

³ Ivan Krajačić

* Na Trećem zasjedanju Glavnog štaba Hrvatske (vidi dok. br. 20), održanom 8, 9, 10 i 11 travnja 1942 god., bilo je rješeno da se Prvi proleterski bataljon Hrvatske, koji se trebao uskoro formirati (formiran 7 svibnja 1942 godine. Vidi dok. br. 53) uputi u Slavoniju. Međutim do

snih partizana. Da bi se taj bataljon mogao prebaciti u Slavoniju treba da uspostavite dobru vezu sa bosanskim partizanima i da od njih tražite da oni opet uspostave dobru vezu sa partizanima Banije jer će preko njih Proleterski bataljon biti upućen na vaš teritorij. Osigurajte stoga ishranu za prve dane za taj bataljon, a poslije će on sam da se snabdijeva. Dolazak Proleterskog bataljona kao i sve pripreme držite u najstrožijoj tajnosti. Proleterski će bataljon operisati na teritoriju vašeg Odreda u saradnji i saglasnosti sa vama, ali organizaciono biće neovisan od vašeg Odreda i stajaće pod direktnim rukovodstvom i komandom G.Š.H. Sa tim bataljonom dolazi i operativni oficir G.Š.H. drug Seljo⁵ koji će koordinirati operacije bataljona i vašeg Odreda.

Zadaće Proleterskog bataljona na vašem teritoriju su:

1. da ojača i proširi borbe u Slavoniji i
2. da zaplijenjenim oružjem naoruža tamošnje jedinice i da sa mobilizacijom novih partizana, a naročito radnika iz Slav. Broda i Osijeka, preraste u proletersku brigadu. Komanda Slavonskog odreda treba da Proleterskom bataljonu pruži svu moguću pomoć i podršku. Akcije tog bataljona će biti većeg stila sa ciljem stvaranja oslobođenog teritorija oslobađajući pojedina mjesta.

Sa bataljonom upućujemo druga Parmača⁶ koga smo postavili za komesara II (Zagrebačke) zone i Štefeka⁷ Španjolca koji će raditi u štabu te zone.

Uspostavite što prije vezu sa grupom partizana u SI. Brodu i preko njih mobilizite što više industriskih radnika. Ta će mobilizacija biti olakšana prisustvom Proleterskog bataljona.

Čim Prolet, bataljon stigne, povedite široku propagandu za popularizaciju i mobilizaciju za taj bataljon.

Pristupite uspostavljanju terenske veze sa II (Zagrebačkom) zonom.

Slažemo se sa zadacima koje namjeravate dati partizanima u Sremu.

Konkretne savjete i upute za rad i mobilizaciju daće vam naš operativni oficir drug Seljo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

izvršenja ove odluke nije došlo, već je ovaj bataljon bio po svom formiranju upućen na tromeđu Dalmacije, Bosne i Like u sastav Kombinovnog odreda (o sastavu, zadacima i akcijama ovog odreda vidi dok. br. 66, 69, 70 i 71). U Slavoniju je tada upućena Proleterska četa Banije. Ona je formirana 30 ožujka 1942, a prebacila se na teritorij Treće operativne zone 25 svibnja 1942. S njom je stigao i Franjo Ogulinac-Seljo. Vidi dok. br. 46, objašnjenje 6 i dok. br. 89.

⁵ Franjo Ogulinac

⁶ Stanko Parmač

⁷ Štefek Rogina

BR. 11

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
13 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKE GRUPE O UPU»
CIVANJU SLUŠALACA ZA OFICIRSKI KURS I USPOSTAVLJA-
NJU VEZE SA SLOVENSKIM PARTIZANIMA**

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 17/42
13. IV. 1942**

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Novi oficirski kurs započet će 1.V u Lici. Uputite partizane koje ste odredili za taj kurs da budu najkasnije do 30. o. mj. u Štabu Ličke grupe. Nastavnici ofic. škole drugovi Pavlović¹ i Latas² neka se jave Štabu Ličke grupe najkasnije do 29. o. mj. i neka sobom ponesu knjige i arhivu škole.

Dajte za zadatak jedinicama koje ćete, prema sporazumu na savjetovanju, prebaciti u Draganić da nastoje da se povežu i dobiju informacije o partizanima u Zumberačkim Pl. ili Moslavini.

Isto tako dajte zadatak bataljonu koji će biti prebačen na lijevu obalu Mrežnice da pokuša uspostaviti vezu sa slovenskim partizanima, a preko njih da dozna da li bi se mogla uspostaviti veza sa Zumberačkim Pl.

Upućujemo druga Matesa³ koji treba da pregleda radio-stanicu i osigura njen prenos do Ličke grupe. Stavite na raspoloženje drugu Matesu sve što mu za to bude potrebno i ukažite mu pomoć koja bude potrebna.

Druga Mates Lea koji se nalazi negdje na Kordunu pošaljite što prije u ovaj Štab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić⁴

Komandant
Ivo Vladić⁵

¹ Ilija Pavlović

² Dane Latas

³ Herman Mates

⁴ Vladimir Bakarić

⁵ Ivo Rukavina

BR. 12

I

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
13 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA
LIKU O UPUĆIVANJU 14 DALMATINACA U KNINSKI KOTAR
I PRIPREMAMA ZA PRESELJENJE GLAVNOG ŠTABA, CK KPH
I OFICIRSKJE ŠKOLE U LIKU¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A br. 61/42
13. IV. 1942

ŠTABU GRUPE NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA ZA LIKU

Da bi se omogućio razvitak partizanskog pokreta u Kninskom kotaru vratite 14 dalmatinskih partizana, koji se nalaze u Srbu, na sektoru Kninskog kotara.

Na mjesto 30 dalmatinskih partizana koji su trebali biti upućeni u Dalmaciju uputite 30 partizana Srba iz Like u Kninski kotar, a dalmatinske partizane zadržite do daljnjeg naređenja. Tih 30 partizana Dalmatinaca određeni su za hrvatski bataljon u Lici.

Partizane koji su određeni za Kninski kotar stavite na raspoloženje oficiru ovog Štaba drugu Radi Bulatu, koji će ih odvesti na određeno mjesto.

Pošto su na sektoru gdje ti partizani treba da djeluju velike poteškoće za snabdijevanje, ishranu i stanovanje stoga treba da ih snabdijete sa 80 šatorskih krila sa potrebnim priborom za šatore. Osim toga treba da im date suhe hrane (konzervi, dvopeka, makarona i brašna) bar za osam dana. Sav taj materijal ponijeli bi dotični partizani sa sobom.

U Gospićkom kotaru organizujte sigurnu relejnu stanicu koja bi osigurala vezu Dalmatinskog odreda sa G.Š.H. preko Ličke grupe.

Izbrišite onih 30 partizana koje ćete upititi u Kninski kotar iz vašeg brojnog stanja. Partizani koje tamo šaljete treba da budu dobri i disciplinirani. Među njima neka bude 1 ili 2 svršena đaka oficirske škole.

G.Š.H. ima namjeru da se u najkraće vrijeme preseli na teritorij Ličke grupe. Štab bi se smjestio negdje u Krbavici ili Korenici. Dolazi u obzir i samo mjesto Korenica. Radi toga nadite po-

¹ Redakcija posjeduje kopiju dokumenta.

godne prostorije za G.S.H., za C.K. K.P.H. i za njihovu tehniku. Drug Rade Bulat obavijestit će vas o svemu tome usmeno.

U blizini G.S.H. treba da budu prostorije za oficirski kurs jer će se škola preseliti na teritorij Ličke grupe. Pristupite odmah sakupljanju hrane za Štab i školu iz krajeva i mjesta iz kojih ima mogućnosti (Otoččkog, Koreničkog i Lapačkog kotara). Sve te pripreme treba najhitnije izvršiti tako da po mogućnosti škola već započne I.V. o.g.

Zadržite svoje pitomce određene za kurs na okupu. Oni mogu da izvrše radove potrebne za smještaj škole i G.S.H.

Pitomci Primorsko-goranskog partiz. odreda doći će kao pratnja G.Š.

Sa drugom Radom Bulatom dolazi i drug Miloš Kukić koji treba da izvrši sve pripreme za preseljenje G.Š. Molimo vas da mu u tom poslu pružite svu moguću pomoć.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 13

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
13 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU DALMATINSKO-DINARSKOG
NOP ODREDA ZA RAZVIJANJE USTANKA U KNINSKOM KO-
TARU I PODNOŠENJE ISCRPNOG IZVJEŠTAJA O STANJU
ODREDA

GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A br. 63/42
13. IV. 1942 god.

ŠTABU DALMATINSKO-DINARSKOG PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaš prvi izvještaj.¹ Veseli nas da smo uspostavili vezu sa vama i očekujemo da će ona od sada pravilno funkcionisati, što će biti od obostrane koristi.

Naš oficir² upućen u Kninski kotar našao je četu od 40 partizana u Kistanju- Ta četa treba da bude jezgro Kninskog bataljona. Štab vašeg odreda treba odmah da pošalje jednog svog člana u Kninski kotar gdje će se sastati sa oficijom ovoga Štaba i u zajednici s njim organizovati štab Kninskog bataljona i dati njemu i partizanima upute i konkretne zadaće za daljnje djelovanje.

Štab vašeg odreda neka se obrati na P.K. za Dalmaciju i neka od njega zatraži da naredi O.K. Šibenik da bi poduzeo široku mobilizaciju omladine za partizane i da uputi jednog člana, koji bi u zajednici sa oficijom ovog Štaba vršio mobilizaciju partizana i organizovao politički rad. Na taj bi način bila koordinacija vojničkog i političkog rada, što bi donijelo mnogo pozitivnije rezultate. Prema obavještenju koje smo dobili, u tom kraju postoje velike mogućnosti za mobilizaciju partizana. Novomobilisani partizani bi se uključili u novoformirani Kninski bataljon.

Jedna od glavnih zadaća Kninskog bataljona bila bi istovremena mobilizacija u srpskim i hrvatskim krajevima kao i paralelna akcija i vojničko djelovanje u tim krajevima.

Član vašeg Štaba koji će imati zadaću da se sastane sa oficijom ovog Štaba neka ponese sa sobom izvještaj o brojnom stanju i naoružanju i izvještaj o akcijama i organizaciji vašeg Odreda. Nakon organizovanja bataljona i rješavanja osnovnih organizacionih, političkih i operativnih pitanja tog novog bataljona, član vašeg Štaba uputiće se u ovaj Štab da podnese izvještaj o stanju partizanskog pokreta u Dalmaciji.

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 107.

* Rade Bulat

Slanje kadrova koje vi tražite ne dolazi u obzir sa jedne strane stoga što tih kadrova nema na raspoloženju, a s druge strane što nam još nije poznata stvarna situacija u tom kraju i realne potrebe u tom pogledu. Osim toga pravilnim rješenjem Kninskog bataljona i mobilizacije tog kraja riješiće se i pitanje kadrova koji su vam potrebni. U tom pogledu možete iskoristiti borbeno i organizaciono iskustvo dalmatinskih partizana koji su bili u Lici.

Šaljemo vam materijal koji će vam dobro poslužiti pri organizovanju četa, bataljona i odreda. U tom pisanom materijalu sakupljena su djelomično iskustva koja je partizanski pokret u našoj zemlji stekao.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić

Komandant
Ivo Vladić

BR. 14

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
13 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE O
IMENOVANJU ŠTABA ZONE I USPOSTAVLJANJU VEZA SA
SLOVENSKIM I SLAVONSKIM JEDINICAMA¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A br. 64a./42
13. IV. 1942

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE (ZAGREBAČKE)

Potvrđujemo imenovanje druga Stipe² za komandanta II zone. Kao komesara te zone upućujemo dalmatinskog partizana druga Parmača³ a kao člana tog Štaba druga Štefeka⁴ Španjolca.

Obavijestite nas da li imate vezu sa partizanima iz Varaždina i Zumberačkih Pl.

³ Taj materijal nije pronađen.

¹ Redakcija posjeduje kopiju dokumenta. Original nije pronađen.

² Pavle Vukomanović

³ Stanko Parmač

• Štefek Rogina

Naredite partizanima Zumberačkih PI. da se povežu sa slovenskim partizanima, a preko njih sa primorsko-goranskim partizanima Gorskog Kotara koji su dobili isti zadatak. Isto tako im naredite da osiguraju vezu od Samobora do Zumberka da bi se tako mogli drugovi iz Zagreba uputiti za Samobor i dalje u Zumberačke PL, a preko nje na određeno mjesto.

U Slavoniju upućujemo Proleterski bataljon koji će prema potrebi i mogućnostima pružiti pomoć i II oper. zoni.

Stupite na proljeće u akcije, jer je to jedini put da postanete pravi partizani i da mobilizirate nove hrvatske mase u partizane, što je od odsudnog značaja za daljnji razvitak nac. oslob. borbe.

Vežu sa G.Š.H. održavajte preko III oper. zone (Slavonski odred) ili ako uspostavite vezu sa Banijom onda preko Šamarice.

Tražite od Slavonskog odreda da vas obavijesti čim tamo stigne operativni oficir ovog štaba⁵ kako bi drug komandant II zone mogao odmah sa njim da stupi u vezu. Operativni će oficir ovoga Štaba dati uputstva za rad i konkretne zadatke.

Izvještavajte nas što redovitije o vašem vojnom i političkom radu.

Pošaljite što prije izvještaj o brojnom stanju i naoružanju kao i nacionalnom i socijalnom sastavu partizana vaše Zone po priloženom formularu. Isto nas tako obavijestite o organizacionim prilikama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

⁵ Franjo Ogulinac-Seljo

BR. 15

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 14
TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O UPUĆIVANJU PARTIZANA U GLAVNI ŠTAB I O SITU-
ACIJI U LICI**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj 109
14. IV. 1942

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

1. i 2. četu bataljona »Marko Orešković«, koje je drug Vlado¹ uputio prema G.Š.H., sreli smo putem. One su već stigle k vama. Pored sve najbolje volje i shvaćanja važnosti dogovorene akcije,² ne možemo vam poslati više boraca, jer nam to ne dozvoljava situacija u Lici. Što više, odsutnost ovih četa mnogo će nam smetati za sređivanje prilika u Lici, kao i za obranu od novonamjeravane ofenzive neprijatelja. Proletersku četvu ćemo formirati ovih dana, no ona neće moći stići prije konca ovog mjeseca.

Situacija kod nas je vrlo teška, što ste mogli razabrati i iz izvještaja političkog obavještajnog oficira.³ No mi ulažemo sve svoje snage da ih⁴ popravimo i nadamo se da ćemo u tome uspjeti.

Situacija je to teža, što i ustaše i četnici i Talijani koncentrišu svoje snage i razvijaju jaku djelatnost gdje god mogu. Narodno-oslobodilački odbori su vrlo nesolidni, te često služe kao podrška neprijateljskoj propagandi. Neke partizanske jedinice, a osobito one u 1 odredu su pokolebane. Sve to dovodi do teškog unutrašnjeg stanja. U Gračačkom srezu četnici razvijaju sve jaču djelatnost. Uz pomoć Talijana i dalmatinskih četnika iz Knina pokušavaju na više mjesta otvorenu harangu protiv nas. U tom srezu možemo se osloniti na dvije čete »Gavrila Principa«, koje su se pokazale dosta dobre. U Srbskoj općini četnici se također pokuša-

¹ Vjerojatno Vlado Četković

² Misli se na zajednički napad na ustaško uporište Jezerane, koji su izveli Prvi bataljon »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda, Proleterska četa i dvije čete bataljona »Marko Orešković«, 16 travnja 1942 godine. Opširnije o napadu i rezultatima borbe vidi dok. br. 26.

³ Narodni heroj Pero Grubor

* Je

vaju grupisati. Vratili su se ponovno u Tiškovac i spremaju napadaje na partizane. Drug Sijan⁵ zatražio je od nas da mu hitno pošaljemo pomoć da razbije koncentraciju četnika na jugoistoku te općine.

12. o.mj. Talijani su u jačini od 6.000 vojnika, nekoliko baterija teške artiljerije i bacača mina pokušali napad na teritorij I odreda. Borba se vodila cijeli dan uz neprekidnu pratnju teške artiljerije. Naši partizani (njih 145 na broju) vješt看 manevrisanjem razbili su neprijatelja i u žestokom protunapadu protjerali ga prema Metku. Neprijatelj se povlačio u panici. Naši su ih tjerali sve do pred sam Medak. U ovoj borbi neprijatelj je imao velike gubitke, dok je na našoj strani poginulo 6 partizana.

Ova pobjeda nad neusporedivo jačim neprijateljem u I odredu povoljno će odjeknuti među stanovništvom i među partizanima, te se nadamo da će mnogo pridonijeti sredenju prilika na tom sektoru.

No po svemu izgleda da neprijatelj kani poduzimati nove akcije, i to ne samo na tem sektoru, nego i na sektoru Vrhovine—Babin Potok, gdje se također koncentriraju veće snage (oko 5.000 Talijana sa 8 tenkova i nekoliko topovskih baterija).

U Petrovom Selu koncentriraju se domobranske snage. U Udbinu je došlo oko 400 ustaša i domobranaca.

Kao što iz svega ovoga vidite, pred nama stoje ne samo unutrašnje nego i nove teške borbe sa neprijateljima, pa zbog toga nismo u stanju da vam pošaljemo više boraca. Molimo vas, da to imate u vidu. Neka vam Primorci i Kordunaši dadu nešto ,više partizana, tako da popunite potreban broj za ugovorenu akciju.

Pred 3 dana naši su partizani izvršili napad minom na prugu, te tom prilikom razbili lokomotivu i nekoliko vagona. Pruga je tako oštećena, da se neće moći popraviti tjedan dana. Istina, promet se odvija i dalje, no na tom mjestu (između Rudopolja i Javornika) putnici moraju presjedati u druge vlakove.

Iako je situacija kod nas teška, uprijet ćemo sve snage da je svladamo, te se nadamo da ćemo u tome potpuno uspjeti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkom
Martin⁶

Komandant
V. Četković⁷

⁵ Milan Sijan
• Sime Balen
* Narodni heroj Vlado četković

BR. 16

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 15 TRAVNJA 1942 GODINE

Ovakovo brojno stanje dao sam ja kad sam bio kod GŠH a datirao sam za 15-IV. Očito je da su se brojke popele.¹

Brojno stanje

IV. operativne zone na dan 15-IV-1942 god.

Jedinica	partizana u odredima mobilisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talij.	pušaka .Mauzera"	pušaka talijanskih	raznih vojnih pušaka civilnih pušaka	metaka .Mauzer"	metaka talijanskih	bombe	eksploziv za razaranje	Napomena
Bataljon srednje Dalmat.	500	1	12	3	460	11		2	35	15.000	450	200	
Bataljon južne Dalmat.	150			3		120			5	4.000			
Bataljon sjev. Dalmat.	130	1		8		200	3		20	15.000		100	200
Bataljon "Starac Vujadin"	150			5	1	150				2.000		60	
Vodovi oko Livna	100					50				1.000			
Svega :	1030	2	28	4	980	14		2	60	37.000	450	360	200

Polit, komesar

Operativni oficir
Milić²

Komandant

¹ Te dvije rečenice dopisane su rukom.² Maks Baće

BR. 17

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
16 TRAVNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGO-
SLAVIJE O BORBAMA I O STANJU JEDINICA¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 21 /42
16. IV. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj:

Kordunaška grupa partiz. odreda.

Ofenziva neprijatelja na Kordunu, o kojoj smo već obavještavali posljednjim izvještajima je završena. Trajala je oko 20 dana. Neprijatelj je za to vrijeme uspio da prođe i zauzme sjeveroistočni dio Korduna i da se spoji sa svojim snagama u Velikoj Kladuši, Cetin Gradu, Slunju i Blagaju.

Pored niza neshvatanja, grijehaka i propusta koje su počinile naše jedinice za to vrijeme, neprijatelju nije pošlo za rukom da uništi partizane Korduna, a niti da im zada teže udarce. Gubitci sa naše strane su 30 do 35 mrtvih i 60 do 70 ranjenih. Neprijatelj za isto vrijeme imao je 200 mrtvih i mnogo ranjenih.

Uporedo s ofenzivom neprijatelja četnici su pojačali svoju aktivnost. To se ispoljilo osobito u III bataljonu II odreda. II odred se nalazi na dijelu Korduna na koji neprijatelj nije napadao. Iskorištavajući tešku situaciju koja je nastala neprijateljskom ofenzivom, četnici su na tom dijelu Korduna (sektor II odreda) pokušali da zabiju partizanima nož u leđa. Jedan je vod, t.zv. pištencički, koji je radi četničkih tendencija već jednom bio razoružan, na spavanju iznenadio i razoružao 3. četu III bataljona.² Tom su prilikom četnički banditi zarobili i ubili komandanta II odreda druga Vladu Ivanovića (Roberta),³ koji se nalazio u toj jedinici radi rukovođenja akcijom. U isto vrijeme četnici su ubili i komesara III bataljona druga Latasa⁴ i komandira i komesara 3. čete drugove Čaturilu⁵

¹ Original u arhivi CK SKJ.

² Ovo je izvršeno pod rukovodstvom četničkog vođe Đure Vidakovića.

³ Robert Domani

⁴ Branko Latas

⁵ Stevo Čaturilo

i Domjanića.⁶ Izgleda da je tom prilikom nastradao i manji broj partizana, ali su većina samo razoružani i pušteni. Protiv tog voda poduzete su mjere i već je uspjelo jedan dio razoružati.

Neprijatelj je u svojoj najnovijoj ofenzivi promijenio taktiku i upotrijebio nove metode. Ne pali i ne ubija naročito mnogo, iz aviona baca veliki broj letaka, u kojima poziva narod da se povrati svojim kućama, obećavajući mu mir i slobodu. Neprijatelj pokušava na svaki način da pridobije jedan dio pučanstva. Narod se i pored teških iskušenja i patnji drži prilično dobro.

Nekoliko akcija, koje su partizani izveli u posljednje vrijeme sa uspjehom, podigle su opet duh i moral partizana, kao i civila.

Jedinica koja je po zauzimanju Vojnića od neprijatelja, prebačena u neprijateljsku pozadinu zauzela je na juriš selo Bučicu i tom prilikom zarobila 10 ustaša i 15 karabina sa 6.000 municije. Tu je akciju izveo IV bataljon I odreda noću između 23. i 24. III. Neprijatelj u borbi imao je 15 mrtvih, a mi tri mrtva i 5 lakše ranjenih.

Noću između 25. i 26. III izvršen je napad na željezničku pumpu kod Generalskog Stola. Zarobljeno je 8 domobrana i 8 karabina s municijom. Gubitaka nije bilo.

2. IV jedna četa I bataljona prebacila se u neprijateljsku pozadinu i postavila zasjedu na cesti Tušilović—Krnjak, na koju je naišao neprijateljski kamion, koji je vozio sljedovanje prema Blagaju. Našom vatrom kamion je zaustavljen, a neprijatelj pozvan na predaju. Zarobljeno je: jedan puškomitraljez, 8 karabina i 600 metaka. Pored toga zarobljeni su 12 ustaša, jedan žandarmerijski vodnik i 4 domobrana.

Istoga dana postavila je ta jedinica zasjedu prema Bariloviću kod Solakove Lokve i uspjela da zarobi jedan puškomitraljez, dva karabina s municijom, jedna kola sa sljedovanjem i dva ustaše.

3. IV ova je četa postavila zasjedu kod Okića, na koju su naišle ustaše sa ovcama i kozama idući prema Karlovcu. U ovoj akciji ubijena su dva ustaše, ali se do oružja nije moglo doći jer su naišli neprijateljski tenkovi. Tom je prilikom poginuo jedan partizan.

Jedna jedinica je u neprijateljskoj pozadini napala u Vrelu Utinje i ubila 10 ustaša. Oružje se nije moglo uzeti jer je neprijatelju došla pomoć.

Noću između 3. i 4. IV napala je ova grupa stražu u Kamenskom, koje je udaljeno 4 km od Karlovca. Tom su prilikom zarobljena tri karabina, 30 bombi i 2.500 metaka. U akciji su poginuli dva domobrana i vodnik. Kad se čula pucnjava u Kamenskom, u Karlovcu je svirala uzbuna i vojska je s tenkovima i reflekt-

⁶ Adolf Steinberger

rima pretraživala okolinu Karlovca. Ova je grupa potrgala i telefonsku vezu između Vukmanića i Skakavca, kao i Karlovca i Tušilovića.

Noću između 31. marta i 1. aprila snage III bataljona izvršile su napad na Petrovac. Ideja ove akcije bila je protjerivanje neprijatelja iz Petrovca i kidanje neprijateljske linije, koja je postojala oko Petrove G. Akcija nije uspjela. Neuspjeh ove akcije leži u tome što su u njoj sudjelovali i 700 roguljaša," koji su na 700 metara pred neprijateljem počeli da bježe, viču i stvaraju paniku. Osim toga ta je akcija bila u pozadini neprijatelja na Ključar, a koja nije uspjela. Neprijatelj je na viku ušao u rovove, koji su bili iskopani za stojeći stav, i otvorio vatru iz automatskog oružja i bacača mina. U ovoj akciji imali smo 13 mrtvih i 10 ranjenih partizana, i 20 mrtvih civila. Izgubili smo jedan puškomitraljez, 8 karabina i dvije duplonke.

Noću između 2. i 3. IV izvršen je napad na selo Štefanki. Neprijatelj obaviješten o napadu pobjegao je, ali je ipak zarobljeno tri karabina i 400 metaka.

7. IV jedna jedinica iznenadila je neprijatelja u Plavča Dragi. Tom prilikom zarobljeno je 6 puškomitraljeza, 37 karabina, 16 pištolja, 37 talijanskih vojnika. Ubijena su 4 talijanska vojnika.

Lička grupa partiz. odreda.

Iz izvještaja koji su stigli do sada iz Like vidi se da je neprijateljska ofenziva ličke partizane našla nepripremljene, kako vojnički tako i politički. Nedovoljna povezanost jedinica onemogućila je komandi Grupe da sa njima raspolaže prema potrebama. Borbe koje su za to vrijeme vođene imale su frontalni karakter u cilju obrane pojedinih klanaca i prolaza. Jedinice koje su se nalazile na teritoriju koji je ostao pošteđen od napada ostale su neaktivne i tako omogućile neprijatelju koncentraciju, gdje mu je to bilo potrebno. Ovdje je doduše, za razliku od Korduna, teren mnogo povoljniji, ali ipak naši drugovi u Lici nisu znali tu prednost u dovoljnoj mjeri iskoristiti.

Rovarenjem neprijateljskih elemenata među partizanima, uglavnom četničkih elemenata, neke jedinice otkazale su poslušnost. Osim toga pojavilo se kod jednog dijela pučanstva izvjesno kolebanje. Poduzete su vojničke i političke mjere.

Od akcija koje su lički drugovi za taj period vodili navodimo samo najznačajnije.

25. III kolona od 200 ustaša naišla je na zasjedu partizana na cesti iz Široke Kule za Podlapaču. Tom je prilikom zarobljeno 8 ustaša, a nekoliko ih je poginulo. Među poginulima nalazi se brat

⁷ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3. objašnjenje 3 uz dok. br. 120.

velikog župana Like i Gacke, Marko Frković, predsjednik prijekog pokretnog suda. Ovom prilikom je zaplijenjen jedan protutenkovski mitraljez sa 900 metaka i ostalim priborom.

Noću od 27. na 28. III razrušena je željeznička pruga između stanica Ribnik i Medak, u dužini od 34 metra. Osim toga razrušena je telefonska linija pored pruge u dužini od 1 km, a isto tako i pored ceste. Tom prilikom zapaljena je i stražara na pruzi između Ribnika i Metka.

3. IV naše su snage u selu Mutiliću udarile neprijatelja, ubile tri vojnika i zarobile četvoricu. Zaplijenjeno je jedan teški mitraljez i 5 pušaka.

4. IV naše snage napale su neprijatelja, i u borbi koja je trajala cijeli dan nanijele su neprijatelju gubitke od 50 mrtvih i istjeralo ga iz Srednje Gore, gdje je palio kuće. U samoj borbi poginuo je pukovnik Angelini,⁸ komandant opsjednutog garnizona u Korenici. Tom prilikom zarobljen je jedan teški mitraljez, jedan puškomitraljez, 12 pušaka, nešto granata za bacače mina, jedan kamion i tri motocikla, čebadi, šatorskih krila itd. Poslije te borbe neprijatelj se povukao u panici.

8. IV partizani su napali neprijateljsku kolonu kamiona zaštićenu sa dva tenka na putu Udbina—Tušice. Tom je prilikom ubijeno 50 neprijateljskih vojnika i spaljeno 4 kamiona sa daskama i drugim materijalom. Uništen je također i motocikl. Zaplijenjeno je 8 pušaka, dva puškomitraljeza, koja su oštećena od bombi, 1.300 metaka i drugog materijala. U borbi je poginuo jedan partizan.

Banijski partiz. odred.

21. III partizani su napali selo Prijeko. Zarobili tri ustaše, dva ubili. Zaplijenjeno je 7 karabina i 6 duplonki.

Jedna naša jedinica došla je u vezu sa domobranima iz Dvora i dobila 4 karabina.

19. III razoružano je hrvatsko selo Gornja Budičina, i bez borbe zaplijenjeno je 6 karabina sa municijom.

Primorsko-goranski partiz. odred.

25. III razrušena je pruga u duljini od 126 metara u blizini Delnica. Saobraćaj je bio prekinut pet dana.

30. III srušeno je 115 telefonskih stupova.

4. IV odšarafljeni su šarafi na pruzi u duljini od 45 metara.

7. IV razvaljena je pruga u duljini od 36 metara i bačena u provaliju, a razrušeno je još daljnjih 70 do 80 metara pruge, koja nije bačena u provaliju jer je vlak naišao. Vlak je potpuno uništen.

⁸ Vidi dok. br. 9, objašnjenje 3.

Slavonski partiz. odred.

Sa tim odredom smo tek nedavno uspostavili vezu. Prema izvještaju taj odred raspolaže sa oko 350 pušaka, 5 puškomitraljeza i jedan laki mitraljez. Vezu sa tim odredom održavamo preko Banije i Bosne.

Prema izvještaju taj je odred izvršio za vrijeme od 1 do 22 marta ove akcije:

U Klisi ubijena su 4 ustaše, koji su učestvovali u pohodu protiv partizana. Zaplijenjeno je 5 pušaka i municije. Poginuo je jedan partizan, a jedan je lakše ranjen.

Uništene su dvije lokomotive šumske željeznice, koja vodi u Okučane.

U Badljevinu je bez borbe zaplijenjeno 27 pušaka, 29 bombi, 1.500 metaka i drugih stvari.

U Krndiji kod Pakraca razoružana je domobranska straža i zaplijenjeno je 15 pušaka, oko 1.200 metaka, oko 20 bombi.

Veliki Bastaji: izvršen je napad i zaplijenjeno 35 pušaka, 5.000 metaka, nekoliko bombi i revolvera.

Zasjeda na cesti kod Bijele Stijene. Tom prilikom zaplijenjeno je: jedan puškomitraljez, 5 pušaka i metaka.

Kao dodatak izvještavamo vas o situaciji koja je nastala poslije neprijateljske ofenzive u Lici.

Na teritoriju I odreda (sjeverozapadni dio oslobođenog teritorija) prilike su i prije neprijateljske ofenzive bile nesredene. Najnoviji događaji znatno su to stanje pogoršali. Nekoliko četa, pa štaviše i bataljona otkazali su poslušnost kada je bila u pitanju borba protiv fašističkog okupatora. Osim toga na tom teritoriju nalazi se i priličan broj četnika i drugih izdajnika i špijuna. Stanje je otežano i time što izvjestan broj drugova koji su na komandnim položajima nema razumijevanja ili kuraže da takovom stanju stane na put energičnim mjerama. Komanda Grupe nailazi, pri mjerama čišćenja i razoružavanja nepouzdanih elemenata iz redova partizana, kao i pri hapšenju neprijateljskih elemenata među civilima, na velike poteškoće i mjestimično na otpor, kako partizana tako i civila. Doduše do sada još nije došlo do sukoba pri izvršavanju mjera čišćenja. Pri tome je vidjeti da neprijatelj uspijeva da iskoristi situaciju. Mjestimično se održavaju zborovi, na kojima dolaze do izražaja jake protupartizanske tendencije.

U takvoj situaciji mnogi su drugovi pokazali nedovoljno razumijevanje i podcjenjivanje opasnosti od strane četničkih elemenata, koji tu situaciju vješto iskorištavaju. Tim svojim neshvatanjem otežavaju rad komandi Grupe koja je riješila da svim mjerama sredi prilike na tom teritoriju. Komanda Grupe je već izvr-

šila i niz strijeljanja neprijateljskih elemenata, što je izazvalo negodovanje, koje miriše na organizovanu rabotu neprijatelja. Komanda Grupe ocjenjuje stanje u I odreda tako da se zasada ne može osloniti na komandno osoblje Odreda, kao ni na partijsku organizaciju. Većina partijaca su ljudi koji su prije bili u jugoslavenskoj vojsci, žandarmeriji i policiji, a partijci su tek od nedavna. Oni iz straha ograđuju se od mjera koje je poduzeo štab Grupe, a u više slučajeva otvoreno su sabotirali izvršavanje tih mjera.

Općenito se na cijelom nizu kotareva osjeća pojačana djelatnost neprijateljskih elemenata. U mnoge NOO uvukli su se neprijatelji, koji su sad podigli glave. Bilo je slučajeva gdje su pojedini odbori seoskih NOO tražili smjenu štaba Grupe, jer da je navodno izdao narodno-oslobodilačku borbu. Mjere koje je preduzeo štab Grupe obećavaju uspjeh. Svakako na tom je teritoriju nastupila kriza, koju će lički partizani prebroditi, kako pojačanom vojnom djelatnošću tako i političkim radom.

Tokom jučerašnjeg dana neprijatelj je započeo ofenzivu na teritoriju Primorsko-goranskog odreda. Talijanske trupe ušle su u Ravnu Goru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić⁹

Šef štaba
Ilija Andžić¹⁰

P.S. Od 8. do 11. IV održano je savjetovanje G.Š.H.¹¹ na kome su uzeli učešće osim članova Štaba i komandant i komesar Primorsko-goranskog partiz. odreda, komesar i zamjenik komandanta Ličke grupe partiz. odreda, komandant Kordunaške grupe, predstavnik C.K. K.P.H. i sekretar O.K. za Liku. Rješenja ove konferencije nisu još redigovana radi neprijateljske ofenzive, te ćemo ih poslati slijedećom poštom.

Šef štaba
Ilija Andžić

Vladimir Bakarić
⁹ Ilija Engel
¹¹ Vidi dok. br. 20.

BR. 18

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA BANIJU OD 16 TRAVNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O PODUZETIM MJERAMA U VEZI SA KONCENTRACIJOM NEPRIJATELJSKIH SNAGA I O AKCIJAMA PRVOG I DRUGOG BATALJONA BANIJSKOG NOP ODREDA¹

16- IV. 1942

Dragi drugovi,

Pred blizu mjesec dana poslali smo Vam jedno pismo² koje nam se vratilo pred nekoliko dana, jer su uslijed napada neprijatelja na Petrovu Goru bile pokidane sve veze. To Vam pismo sada prilažemo.

Cjelokupna situacija u našem okrugu kreće se u znaku neprijateljske ofenzive na nas i naših mjera s tim u vezi.

Već 6. IV opazili smo velike koncentracije neprijatelja. Prema obavještenjima neprijatelj je držao da se veliki dio partizana iz Petrove Gore prebacio u Šamaricu (drugovi sa Korduna nam sada istom o tome javljaju) i ta velika koncentracija je svakako bila s tim u vezi. Iz izvještaja prebjeglih partizana iz Petrove Gore (došlo ih je oko 30, jedan se utopio u Glini, 6 karabina izgubili su prelazeći preko Gline; među partizanima nalazili su se i neki odgovorni partijci³) saznali smo da je tamo stanje teško i da su se partizani izvukli i prebacili se u pozadinu neprijatelja.

O.K. je u saglasnosti sa Štabom Banije donesao odluku da se glavni dio snaga (oko 800 ljudi) sa bolnicom i ostalim nepokretnim dijelovima prebaci u Grmeč, a da na terenu oстане 160 dobro naoružanih partizana, koji će lako izmaći svakom udarcu neprijatelja i poslije ofenzive pripremiti povratak glavnini. Razlozi koji su nas rukovodili da donesemo takovu odluku bili su:

1) Što je jedini način da bez gubitaka izbjegnemo udarac neprijatelja u doba dok još nema lista, prebacivanje u pozadinu. Naša pozadina je plitka i ograničena sa tri pruge i tri rijeke. Kupa i Sava ne daju se sada prijeći, jer je voda velika, a sve čamce je neprijatelj povukao. Sa prugama i rijekama počinje pojas čisto hrvatskih sela, koja u političkom pogledu ne predstavljaju siguran oslonac. U zadnje vrijeme mi smo mnogo uspjeli u hrvatskim selima s naše strane Kupe i Save, ali ta sela u ovom slučaju kao pozadina, jer je njihov pojas vrlo uzak, ne dolaze u obzir. Hrvatska sela preko Kupe i Save nama su politički slabo poznata, a iz kotara Sisak baš tih dana moralo je uslijed terora da prebjegne mnogo

¹ Original u arhivi CK SKH.

* Redakcija nije pronašla ovo pismo.

* Dušan Bajić i Rafael Tabor

drugova. Jedini izlaz predstavljao bi kotar Cazin, ali je tu stanovništvo neraspoloženo spram nas naročito u vezi s neuspjehom u Vrnograču i padom Kladuše. Put u Petrovu Goru bio je potpuno blokiran.

2) Drugo, što takvo prebacivanje ne bi na stanovništvo Banije slabo djelovalo, jer već nekoliko mjeseci uporno ljudima objašnjavamo gubitak oslobođenog teritorija, a kotarevi Petrinja i Kostajnica se već odavno nalaze u rukama neprijatelja i u njih su partizani prodirali sa tipično partizanskim akcijama.

3) Što su za prebacivanje u Grmeč postojale stvarne mogućnosti, jer je Una na mjestu prelaza široka svega 50—60 metara, a drugovi sa Grmeča⁴ postavili su s bosanske strane osiguranje.

Prebacivanje je izvršeno od 8. do 12. IV bez ikakvog gubitka. Prebacivanje je vršeno samo noću, jer se neprijateljske straže nalaze svega jedan kilometar od mjesta prebacivanja. Prebacivanje je trajalo dulje nego što smo predvidjeli s razloga što su za prebacivanje stajala na raspolaganju samo tri čamca koji mogu prevoziti samo po 6 ljudi.

Da li smo mi pravilno postupili Vi ćete ocijeniti. Mi ćemo navesti samo neke momente, koji su već nastupili kao posljedica našeg postupka. Neprijatelj je doznao za prebacivanje i prestao gomilati snage za napad na šumu, ograničivši se sada na prodiranje u sela oko šume s manjim snagama. Po obavještenjima, a i po izjavama neprijateljskih vojnika, neprijatelj je povukao glavne snage na Bosnu. Neprijatelj je prodro od Gline sa oko 5 satnija i zauzeo Klasnić i ostala sela na cesti Glina—Žirovac. Istodobno prodrlo je 5 satnija iz Dvora i zajedno se sastali u Zirovcu. Još sada nalaze se tamo. Naše dvije čete koje su ostale (160 ljudi) nisu davale nikakav otpor čekajući da neprijatelj pokaže prave namjere. Istodobno je neprijatelj sa strane pruge Glina—Petrinja, zatim Petrinjskog i Kostajničkog kotara stegao obruč oko šume u jačini od 11—12 satnija. Neprijatelj sa stanovnicima za sada postupa mirno, daje im duhan, sol, izdaje propusnice za gradove itd. U nekim selima pojavilo se kolebanje. Mi smo na to oštro reagirali. Neki su odbornici strijeljani,⁵ a odmah se narodu objašnjavala taktika neprijatelja. Kolebanje popušta i kad neprijatelj izade [iz] jednog sela naši partizani ulaze u selo za njima.

* Odnosi se na štab Prvog krajiškog odreda.

⁵ Neprijatelj je pokušao iskoristiti mjestimično kolebanje kod naroda i organizovao je jednu deputaciju koju su predvodili fratar Tot, ustaški tabornik Brkljačić Aleksa i učitelj Dragišić Bogdan, a koja je išla da izjavi pokornost naroda ustaškoj vlasti.

Ustaški vodi ove delegacije uspjeli su bili da u nju uvuku i nekoliko odbornika. Ti odbornici su zbog toga, po povratku Odreda, bili strijeljani (Tepšić Petar i Tepšić Radovan iz Stupnice i drugi). (Prema izjavi Jandrića Dušana.)

Uzevši prednje u razmatranje mi smo zaključili da je neprijatelj odustao od prvotnih namjera tj. napada velikog stila na naš sektor i da mu je možda cilj da pasivizira naš sektor dok bude operisao u Bosni. Mi smo stoga odlučili da hitno povučemo naše snage sa Grmeča i da udarimo svom snagom dok neprijatelj ne otpočne sa napadom na Bosnu, jer bi tada i prebacivanje naših snaga bilo otežčano. Poziv za povratak naših odreda već je poslan i kroz 5 do 6 dana prvi odredi bi trebali da stignu. Dotle će i list jače izbiti.

Ako nam uspije ovaj drugi dio našeg plana, smatramo da će naš potez biti uspješan, jer bi u tom slučaju pobrkali neprijateljeve namjere, a istodobno izbjegli udarcu jačeg neprijatelja prije lista.

U vezi sa okupacijom oslobođenih dijelova Banije od strane neprijatelja i novom pomirljivom taktikom neprijatelja sa stanovništvom, mi smo promijenili način rada kako u partijskim tako i u vanpartijskim organizacijama. Pojačavamo konspirativnost partijskih i skojevskih organizacija, a narodno-oslobodilačke odbore i AFZ-a postavljamo na polulegalnu bazu oslanjajući se u njima na one odbornike-ce koji su se u sadašnjoj situaciji najbolje držali.

Sto se akcija tiče stanje se kod nas u zadnje vrijeme popravilo. Aktivnost je uglavnom imao 1. bataljon. 21. III dijelovi I bataljona upali su u hrvatsko selo Prijeku (Glinski kotar), razoružali selo, održali skup na kom su narodu objašnjavali našu borbu, podijelili letke i ubili dva ustaše krvnika, koje su sami seljani prokazali. Plijen je bio 7 karabina. Otpora nije bilo. Politički uspjeh bio je dobar. 26. III noću I bataljon uz pomoć diverzanta Španjolca Gromovnika⁶ digli su željeznički most u Hrastovici 4 km udaljen od Petrinje. Istodobno su iste snage napale posadu vodovoda za grad Petrinju (4 km od grada). Zarobili su 7 vojnika, jednog ubili, a dva su pobjegla. Plijen je bio 7 karabina. Vodovod nije uspjelo dignuti, jer je eksploziv zatajio.

Noću između 28. i 29. III Prvi bataljon je napao neprijateljske posade na željezničkim stanicama Maja, Grabovac i Crni Lug u dogovoru sa oficirima i domobranima pomenutih posada. U Grabovcu je akcija izvršena nakon kratke borbe. Plijen je bio 47 karabina, 2 puškomitraljeza i oko 10.000 metaka, 62 bombe i ostale vojničke sprema. Zarobljen je jedan oficir, 47 domobrana i dva željezničara. U Maji je bila oštra borba nakon koje je 7 domobrana uteklo, a 7 zarobljeno. Plijen je bio: 7 karabina, 900 komada metaka i ostala sprema. U Crnom Lugu nakon kratke vatre razoružana je posada jednog mosta. Plijen je bio: 23 karabina, jedan puškomitraljez i 1200 metaka sa ostalom spremom. Zarobljeno 22 domobrana i jedan oficir. Napad na željezničku stanicu Crni Lug

* Narodni heroj Ivan Hariš

nije uspio i nakon dulje borbe pao je drug Adam Mraković, komesar 1 čete I bataljona. Zarobljeni domobranci zadržani su 6 dana u kom vremenu su prošli kroz kratki politički kurs, a zatim pušteni kućama. Šestorica su izjavili želju (među njima i oficiri) da ostanu i njih smo zadržali. Ostale nismo zadržali, jer je već prijetila opasnost od neprijateljskog napada.

3. IV upala je Proleterska četa (formirana 30. III) i 1 četa I bataljona u hrvatsko selo Pecki (Petrinjski kotar). Otpora nije bilo. Narodu je objašnjen smisao naše borbe i podijeljeni letci. Jedan ustaša, za kog se zna da nije krvnik i za koga je jamčilo selo, javio se u odred i primljen je. Plijen je bio 22 karabina i dosta municije. Politički uspjeh bio je dobar.

Treći bataljon između 3. i 4. IV upao je u hrvatska sela Letovance i Madare (Petrinjski kotar). Otpora nije bilo. Podijeljeni su letci. Krvnici ustaše noću su pobjegli, tako da većeg plijena nije bilo. Zarobljeno je: jedan karabin i 400 metaka, zatim 12 duplica i 200 metaka za civilno oružje.

Politički uspjeh bio je dobar.

Partijcima kotara Gradac objašnjen je njihov pogrešan stav spram Štaba Banije i druga Gačeše⁷ i oni su uvidjeli svoju grešku, pa je time taj spor riješen.⁸

Okružnicu povodom partijskog savjetovanja⁹ od 19. III nismo izdali, jer je napadom neprijatelja situacija u mnogo čem izmijenjena.

24. III održana je partijska konferencija za kotar Kostajnicu. Rezoluciju ćemo Vam poslati čim je dobijemo.

Od sada ćemo Vam se redovno javljati, jer je opet uspostavljena veza sa drugovima iz Korduna.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav
O.K. K.P.H. Banija
Stari¹¹

⁷ Narodni heroj Vasilj Gačeša

⁸ i ⁹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 109.

¹⁰ Odnosi se na Stab Grupe kordunaških NOP odreda.

¹¹ Narodni heroj Vlado Janić

BR. 19

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DALMATINSKO-DINARSKIH NOP ODREDA
OD 17 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O SASTAVU ŠTABA, STANJU U ČETAMA I VOJ-
NO-POLITICKOJ SITUACIJI NA LIVANJSKOM SEKTORU¹**

STAB
DALMATINSKO-DINARSKIH
NARODNO-OSLOBOD. PARTIZANSKIH
ODREDA
A br. 41/42
16/IV. 1942 god.

**DRUGARSKOM GLAVNOM ŠTABU NAROD. OSLOBOD.
PARTIZ. ODREDA HRVATSKE**

Danas je stigao u naš Štab vaš kurir kojega ste vi uputili sa zadatkom da nas poveže sa oficirom Glavnog štaba drugom Radom Bulatom. Isto tako smo danas primili vaše pismo² u kojem nam dostavljate Naredbu Vrhovnog štaba Narodno-oslobod. partizanskih odreda Jugoslavije, a koja Naredba glasi da svi partizanski odredi na području Dalmacije sve do rijeke Neretve spadaju pod komandu Glavnog štaba Hrvatske.

Mi tu odluku pozdravljamo i prema tome nastojat ćemo što uspješnije i što bolje budemo mogli, i uz pomoć vašu, izvršavati zadatke i dužnosti koji nam se budu stavljali u dužnost i koji nam se nameću u današnjoj oružanoj borbi za oslobođenje naše zemlje.

I) Odmah da vas upoznamo sa stanjem našeg Štaba i naših četa. Sastav Štaba: komandant drug Jović,³ politkomesar drug Vojko Zirojević,⁴ operativni oficir drug Milić.⁵

II) Došao sam u ovaj Štab i preuzeo svoju tešku i odgovornu dužnost 12/11. 42 god., a operativni oficir drug Milić otišao je sa dobivenim zadatkom 13/11. 42. U toj akciji bio je ranjen i do danas nije došao u Štab. Politički komesar drug Vojko Zirojević došao je na svoju dužnost 22/11. 42 god. 5/IV je otišao sa zadatkom i na poziv Komande bataljona »Starac Vujadin« koji se je nalazio sa

¹ Datum na početku dokumenta razlikuje se za jedan dan od datuma na kraju. Redakcija je uzela ovaj drugi (tj. kada je dokumenat završen).

² Redakcija nije pronašla ovo pismo.

³ Vicko Krstulović

⁴ Narodni heroj Vojin a ne Vojko Zirojević

⁵ Maks Baće

svojim borcima u borbi sa četničkim banditima na grahovskom sektoru, i tom prilikom je politkomesar pao u ruke četnika Brane Bogunovića i popa Đujića® sa još dvojicom naših boraca od kojih je samo jedan pušten. Dakle, drug politkomesar na svojoj dužnosti bio je svega 14 dana.

III) Stanje u četama kada sam došao na svoju dužnost bilo je dosta loše a te slabosti i nedostaci još se i danas osjećaju i treba još dosta truda i upornog i pravilnog rada da se te ozbiljne nedostatke odstrani.

Te slabosti i nedostaci u prvom redu su kod komandira i politkomesara četa, tj. oportunistički i neodlučni u vođenju akcija, politički ne rade u samim četama, isto tako vrlo slabo na selima (naročito rad samih partijaca je ispod minimuma, a osobito čisto može se reći štetočinski rad odgovornih drugova II čete u Svilaji⁷). Nakon našeg 15-dnevnog boravka u Bosni, takova je situacija i kriza bila u Svilajskoj četi da je prijetila opasnost raspada same čete. Mi smo došli u Štab 22/111, a 24/111 ja sam (Jović) otišao u Svilaju i zadržao se kod njih 3 dana, i uložio sve svoje snage i napor da se to nezdravo stanje popravi. Sve to nije mnogo koristilo nego smo morali privremeno Svilajsku četvu da povučemo na Dinaru do I čete i onda smo sa obadvije čete pristupili izvršenju akcija koje vam dostavljamo u saopštenju našeg Štaba. Što se tiče samih boraca ima dosta dobrih, ali ima dobar broj dosta loših i nezdravih elemenata koje nastojimo ispravljati i što ne valja odstranjivati.

Treba istaći da položaj naše čete u Svilaji nije baš najlakši i to zbog toga što su sela ustaški raspoložena i naoružana, te su skupa sa okupatorima vršili napade na našu četvu i popalili sve staje. A to su sela Maljkovo, Potravlje, Zelovo, Ogorje, Gradac i Maovice.

Na dinarskom sektoru imamo ustaška sela Zasiok, Duvnjaci, Ježević. Kijevo, i još neka druga sela. Da su ova sela neprijateljska prema partizanima, nije samo u našem nedovoljnom a u nekim selima i nikakvom političkom radu, ili u ustaškoj aktivnosti, već u izdajničkoj i protunarodnoj radbi vodstva HSS koje danas užurbano radi i povezuje se zajedno sa ustašama i četnicima i svim protunarodnim i reakcionarnim elementima. Ovakova je njihova danas uloga u čitavoj Dalmaciji, i mi treba da upremo sve svoje snage da bi onemogućili njihove zločinačke planove.

IV) Danas je stiglo 69 drugova iz Splita, Solina i Kaštela, pak moramo odmah da ih rasporedimo na svoje položaje. Sutra nave-

⁷ Momčilo Đujić

* Uslijed rovarjenja četničkih elemenata u četi jedan dio boraca dezertirao je u četnike Paje Popovića. Stanje u četi se popravilo kada je za političkog komesara postavljen Božo Bilić-Marijan.

čer ide 30 drugova sa komandrom⁸ i politkomesarom⁸ natrag u Svilaju i da naprave logor da bi se mogli svi drugovi povratiti u svoju četu, u roku od 10 dana.

Šaljemo 4 druga iz Solina u novoformirani odred¹⁰ na vrelo rijeke Cetine da bi bili od pomoći tom odredu u povezivanju sa seljacima iz sela Kijeva i likvidiranju ustaša i njihova terora u tom selu. Seljaci iz Kijeva većinom su radili u solinskim tvornicama cementa, pak zbog toga seljaci iz tog sela imat će u njima više povjerenja negoli u druge nepoznate drugove.

Isto tako šaljem nekoliko drugova¹¹ na livanjski sektor da bi bili od političke i vojničke pomoći tamošnjim drugovima. Isto tako se nalazi jedan naš odred na kninskom sektoru u jačini od 30 ljudi, sa kojim je neophodno potrebno da drugovi iz Like budu u čvrstoj i stalnoj vezi. Dosadašnje akcije i rad Livanjskog i Kninskog odreda je nedovoljan i slab, i upravo ni mi kao Štab nemamo još tačnih izvještaja, da bi vam ih mogli u ovom pismu navesti.

V) Stanje četa i boraca na sektoru bataljona »Starac Vuja-din«: ima 4 čete, oko 250 boraca naoružanih sa puškama, 5 puško-mitraljeza, 1 teški mitraljez, 60 bombi i oko 2000 metaka. Oni ne žive u kasarnama partizanskim životom, već u svojim kućama. Mi nastojimo da ih utjeramo u logore i već se je pristupilo gradnji baraka u šumama. To je moglo da bude već do danas uređeno da samo rukovodstvo, a naročito komandant¹² tog bataljona, ne oklijeva i odugovlači sređivanje tog pitanja. Na tom sektoru je sve pravoslavni elemenat i to dosta opterećen vjerskim i nacionalnim šovinizmom, pak zbog toga nije nam glatko i bez poteškoća sprovađati naš rad i potrebne mjere. Na primjer mi smo 8 aprila u borbi koju smo imali sa okupatorima zarobili 1 kapetana i dva crnokošuljaša,¹³ i sa samim kapetanom sporazumno uputili njegovo vlastoručno pismo popraćeno sa pismom našeg Štaba talijanskoj

⁸ Duje Bašić

* Narodni heroj Božo Bilić-Marijan

¹⁰ Od boraca koji su došli iz Splita, Solina i iz okolnih sela cetinske doline, formirana je Cetinska partizanska četa. Za rukovodstvo čete upućena su slijedeća četiri druga iz Solina: komandir čete Nikola Vrančić (ubijen iz zasjede u blizini sela Polače od strane četnika, koncem svibnja 1942 god., prilikom prebacivanja hrane za Dinaru), politički komesar Ivan Milišić, zamjenik komandira Branko Dude i Nikica Subota. Cetinska četa je bila najprije samostalna. Kasnije je ušla u sastav Srednjedalmatinskog NOP odreda, a zatim u sastav Prvog dalmatinskog udarnog bataljona »Ante Jonić«.

¹¹ Poslati su Edo Santini i Andrija Buble sa 60 partizana.

¹² Cvijko Oraščić. Poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofenzive 1943 godine.

¹³ Vidi dok. br. 8.

vojnoj komandi za razmjenu za naša 4 druga, među kojima i Brku.¹⁴ Mi radi nezgodnog položaja i očekivanja novog napadaja od strane okupatora odlučili smo zarobljene Talijane uputiti preko Sajkovića u pozadinu do dana razmjene. Ali što se sa njima događa? Kad su došli u Sajković sa našom pratnjom, oni su ih iste večeri linčovali i to iz bojazni, kada budu pušteni, da će kazivati gdje su bili i doći njima sela popaliti. Naši borci koji su bili s njima bili su nemoćni da ih odbrane i samim njima je prijetila opasnost po život. Eto, drugovi, i po tom činu vidi se mentalitet tih ljudi na tom sektoru, i do krajnosti su nepovjerljivi prema svakom Hrvat.

Oni nisu, od kada je bila borba sa ustašama prošle godine, učestvovali ni u jednoj oružanoj akciji protiv okupatora, sem jedne na žandarsku stanicu prošle godine i neke ekonomske akcije.

VI) 5 aprila imali su skupa sa odredom Ljube Babića da razoružaju četničku bandu na grahovskom sektoru. Međutim izbili su neki nepredviđeni događaji oko Drvara i drug Ljubo Babić nije mogao stići na ugovorenu akciju i predhodno je obavijestio rukovodstvo bataljona »Starac Vujadin« da on ne može stići na ugovorenu akciju i neka se oni sa svojim borcima povrate natrag. Oni to nisu učinili, već su otišli sami da tu akciju vrše. Tom prigodom došlo je do sukoba i u tom sukobu poginula su dvojica četnika, jedan partizan i sam komandant bataljona »Starac Vujadin« ranjen u glavu. Posljedice te neuspjele akcije su dosta velike, i četnički banditi su ih iskoristili u punoj mjeri. Mi smo sa naše strane odmah hitno poduzeli mjere da se stanje popravi, kako ćete vidjeti iz našeg dopisa upućenog V krajiškom odredu, i u buduće uradit ćemo sve bez oklijevanja što budemo mogli da se likvidiraju četnički banditi u tom kraju.

VII) Za potpunu likvidaciju četničke bande u Kninskoj Krajini, naše je mišljenje da treba zajednički i sporazumno odredi dalmatinski, lički i drvarski izvršiti koncentričan napad sa svih strana i na taj način ih sasvim očistiti.

Imao bih još mnogo toga da vam iznesem u ovom pismu da bi vi mogli dobiti što jasniju sliku o svemu stanju i problemu i važnosti ovoga kraja; mislim da će vam drug Milić, oper. oficir ovoga Štaba, moći dati sve ono što ja nisam uspio da iznesem. Mnogo žalim što uslijed akcija i ostalih zadataka ne mogu da napustim Štab i da dođem lično u Glavni štab da podnesem detaljan i tačan izvještaj naših odreda. To bi svakako trebalo da dođem što prije, i to ja mislim po mogućnosti kada se drug Milić povрати.

Nemojte mi zamjeriti na greškama u pismu jer sam i previše natrpan sa poslom, a drugo, ja nisam čovjek od kancelarije već od

¹⁴ Narodni heroj Rade Končar

motike i fabrike, pak iz samog pisma izbija moja nespretnost u stilizaciji.

Pozdravljamo vas sa borbenim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

17/IV. 1942 god.
Negdje u Planini
U sati 11 prije pod.

Polit, komesar u.z.
Vice Buljan

Komandant
Jović Kostja¹⁵

P.S. Sigurno je -naš polit, komesar doživio sudbinu našeg herojskog druga **Krntije Marka**.¹⁰ Šaljemo vam jedan četnički letak da vidite šta je sve u njemu.

BR. 20

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 TRAVNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGOSLAVIJE O TREĆEM ZASJEDANJU GLAVNOG ŠTABA

VRHOVNOM ŠTABU NAR-OSLOB. PARTIZ. ODREDA JUGOSL.

Izvještaj o trećem zasjedanju G.Š.H.

Dana 8. 9. 10 i 11 održano je treće zasjedanje G.Š.H. na kome su prisustvovali članovi štaba osim pol. koma druga V. Katića¹ koji je bolestan, polit, komesar² i zamjenik komandanta Ličke grupe,³ sekretar O.K. Lika, komesar⁴ i komandant Prim. gor. odreda/⁵ Na savjetovanje je dan kasnije došao i komandant Kordunaške grupe⁶. Zakasnio je radi ofenzive neprijatelja koja je baš u to vrijeme bila u toku. Pretstavnici Banije stoga nisu ni stigli.

¹⁵ Vicko Krstulović

¹⁰ Narodni heroj Marko Orešković

¹ Vladimir Bakarić

² Sime Balen

³ Dane Rajčević

⁴ Ivo Vejvoda

⁵ Veljko Kovačević

⁶ Srećko Manola

Ref. o polit. situaciji koji je trebao da dade drug komesar iznijeti će drug V. P.⁷

Prvi govori Komandant drug Vladić⁸ koji ističe ozbiljnost situacije radi ofenziva neprijatelja na Kordunu⁹ i Lici.¹⁰ Dolaskom proljeća pružaju se veće mogućnosti djelovanja partizanima. Polit. situacija, kako međunarodna tako i unutrašnja, je povoljna za nas. Hrvati prilaze k nama i voljni su da to u masama čine. Postavlja se pitanje kako riješiti našu najvažniju zadaću, mobilizaciju Hrvata u partizane. Trebamo sve naše sile i mogućnosti postaviti na rješenje te zadaće koja je od odsudnog značaja za daljnji razvitak nar. oslob. borbe u zemlji.

Osim aktivnosti okupatora, njegove ofenzive na ličke i kordunaške partizane, vode i četnici napad na nas. Okupator traži a i našao je oslonca kod četničkih elemenata. On ih i naoružava protiv nas. Mi se sve više treba da orijentiramo na hrvatske mase. Iz krajeva gdje postoji jači partizanski pokret moraćemo prebacivati pojedince i manje ili veće grupe partizana u hrvatske krajeve kako bi tamo ojačali i razbukitali široki partizanski pokret.

Referati pojedinih jedinica

Izvještaj zamjenika komandanta Ličke grupe druga Rajčevića.

Drug Rajčević naglašava da je kratko vrijeme u Stabu Grupe te mu radi toga još mnogo toga nije poznato. Ističe da nisu izvršeni svi zadaci koje je Grupa dobila na II. savjetovanju¹¹ (Prijeboj i Plitvice), radi okupiranja snaga na drugim mjestima i akcijama.

Radi ofenzive neprijatelja koja je u toku u Lici većina jedinica nije poslala ni operativne izvještaje a ni brojna stanja. Vjeruje da nekih značajnijih izmjena neće biti. Broj partizana pod oružjem 2318, mitraljeza teških 18, puško mitraljeza 74, pušaka oko 2000, pištolja 100, bombi 1450. Pokazuje se potreba za organizovanje trećeg Odreda.¹² Jedinice na koje se Grupa može potpuno osloniti su: Bat. »M. Orešković«,¹³ djelomično bat. »O. Priča«¹⁴ i »S. Matić«,¹⁰ i bat. »Krbava«. Općenito se može smatrati I. odred kao slab. — Što se tiče bat. »G. Princip«,¹⁰ nije mu poznata situacija.

⁷ Vlado Popović

* Ivo Rukavina

⁸ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 120, objašnjenje 3.

¹⁰ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 135.

¹¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 57.

¹² Formiran nakon ovog zasjedanja, u selu Doljani. U njegov sastav ušli su bataljoni: »Stojan Matić«, »Marko Orešković« i »Gavriilo Princip«. Komandant je bio Đoko Jovanić, a politički komesar Josip Cazi. Opširnije o odred uvidi dok. br. 43, objašnjenje 2.

¹³ »Marko Orešković«

¹¹ »Ognjen Priča«

¹⁵ »Stojan Matić«

¹⁰ »Gavriilo Princip«

Bat. »Adžija«¹⁷ biće pojačan jer je teren na kome djeluje veoma povoljan i važan. Pitanje komande tog bataljona nije još riješeno. U najkraće vrijeme organizovati će se hrvatski bataljon.

Neprijateljska ofenziva na Liku započela je 23. III. u dva pravca. Neprijatelj je koncentrisao svoje snage gdje ima četničkog uticaja. Snage neprijatelja su oko 7000. Ofenziva ih je uglavnom našla nepripremljene vojnički, politički i ekonomski. Svakako je sada kad ofenziva jenjava nastupio period krize, koju će nada se prebroditi.

Izvještaj komesara Ličke grupe druga Martina

Veza sa pojedinim jedinicama privremeno prekinuta radi ofenzive nepr. Za vrijeme ofenzive neprijatelja došlo je do izražaja cijeli niz nedostataka. Povlačenje se vršilo haotično. Partizani se raštrkali, ali vjeruje da će se prikupiti i staviti pod kontrolu. Plana za obranu nije bilo — on se pravio tik pred napad. U zadnji čas htjelo se baciti manje jedinice u pozadinu neprijatelja. Borbeni je moral partizana jako opao. Neprijatelja se nije napadalo i nije se pripremilo partizane na mogućnost da neprijatelj privremeno zaposjedne neke dijelove oslobođenog teritorija. Dvije su čete otkazale poslušnost i bile razoružane. Nije se ništa poduzimalo da se razbije nepr. koncentracija. Najbolje naše snage bile su angažirane kod Srba što je daleko od sektora na koji su Talijani napali. Na jurišne akcije može se ponadati na 1. i 2. četvu bat. »M. Orešković« i 2. četvu Bat. »O. Priča« kao i na jurišnu četvu.

Komanda I. odreda bila je slaba. Dolaskom druga Perice¹⁸ stanje se popravilo. Polit. kom. odreda prilično slab.

Bat. »M. Orešković« ima dobroga komandanta¹⁹ i komesara¹⁰
„ »O. Priča« „ „ „²¹ „²²
„ »Krbava« „ „ „²³ „ zbunio se²⁴
„ »G. Princip« komandant dosta slab.²⁵ Polit. kom. seljak²⁶
komi ima uvjeta da se razvije. Dosta neizgrađen.
„ »Adžija« i bat. »St. Matić« komanda slaba. Komandant²⁷
dobar borac ali ne drži komandu u rukama. Polit. kom.
slab.

¹⁷ »Božidar Adžija«

„ Petar Kleut

¹⁸ Milan Sijan

²⁰ Ilija Radaković

²¹ Staniša Opsenica

²² Srđan Brujić

²⁵ Mićun Sakić

²¹ Milan Basta

²⁵ Miloško Cuk

²⁸ Petar Kesić-Biće. Ubili ga četnici 1942 godine.

„ Tomica Popović

Informativni izvještaj nije potpun. Došle su nove talijanske trupe, stare su otišle.

Nepr. garnizoni: Gospić 1200 Talijana, 600 ustaša i žandara.

Otočac: 1200 Talijana, 400 ustaša, domobr. i žandara

Perušić: 100 ustaša i žandara, 600 Talijana

Petrovo Selo:²⁸ 100 ustaša i žand.

Široka Kula: 600 Talij. 200 ust. i žand.

Vrhovine: 1000 Talijana

Ramljane: 600 „ 100 ust. i žand.

Lovinac: 200 „ 150 ust. i žand.

Otrić 1000 „

Zrmanja 1000

Udbina 1800

Neprijatelj je povukao svoju posadu iz Korenice.

Unutrašnja organizacija neprijatelja nepoznata.

Četnička opasnost bila je i još uvijek pretstavlja opasnost.

U redovima partizana ima značajan broj ljudi pod uplivom četnika. Vodi se energična borba protiv njih. Vojnički su četnici uglavnom razbijeni. Njihove glavne baze uništene i osvojene. Ostali su u Metku, inače se razbjegli u Dalmaciju i Bosnu. Glavna im je baza Gospić. Streljali smo oko 30 četničkih razbojnika među njima i P. Omčikusa.²⁹ Bilo ih je oko 800 naoružanih i oni se razbjegli u Bosnu i Dalmaciju. U Dalmaciji im je Knin glavna baza. Organizovano (oko 100) pobjegli su u Grahovo gdje je i štab I. četn. puka.

T. zv. Dinarska divizija imala je 4 puka. I puk u Grahovu
2 puka su u Dalmaciji
1 puk bio je u Lici a sada
razbijen.

Komandant te divizije Vlado Novaković nalazi se u Kninu.

Puk koji se nalazio u Lici razbijen je, rukovodioci djelomično strijeljani a djelomično pobjegli. Vodi se široka polit, propaganda protiv četnika. Do sada su već postignuti lijepi rezultati osobito među partizanima koji su mnogi još prije 4 mjeseca nosili četnički znak. Uspjelo se takođe u nekim krajevima polit, demaskirati četnike kao saveznike okupatora. Četnici vješto iskorištavaju tešku situaciju koja je nastala nepr. ofenzivom. Pojavile se prilične poteškoće u tom pogledu. Pohvatano je nekoliko talijanskih špijuna i strijeljano.

Stanje obuće prilično slabo, dok je ishrana još prilična ali se očekuju poteškoće. Uglavnom se ubirali dobrovoljni prilozi. Nacionalni sastav Grupe: većinom Srbi i Hrvata ima oko 220 (od toga Hrvata iz Like oko 70).

" Ličko Petrovo Selo .
" Pajica Omčikus

Pitanju mobilizacije Hrvata posvećuje se pažnja ali još uvijek nedovoljna. Osniva se logor za Hrvate u Lešću. Socijalni sastav: 90% seljaci; članova KP 148.

Politički rad je znatno krenuo naprijed od II. zasjedanja G.Š. Mržnju prema hrv. narodu uspjelo je ublažiti. Poznavanje linije nar. oslob. borbe prilično. Raskrinkavanje Draže Mihailovića i vodstva H.S.S. Veliki nedostatak u polit. radu je pomanjkanje sposobnih polit. komesara. Političari jedinica nisu se uživali u svoje funkcije, ali je ipak primijećen značajan napredak u njihovom radu. Grupa izdaje »Partizanski vjesnik«³⁰ svakodnevno. Održavaju se predavanja o četnicima, D. Mihailoviću, londonskoj vladi. Bratstvo Srba i Hrvata napreduje. Napreduje i rad polit. kom. među civilnim stanovništvom. Organizuju se priredbe seljaka i partizana. Organizuju se diletantske grupe po selima. Zidne novine po jedinicama. Povezanost partizana sa narodom je u srpskim krajevima dobra, dok je u hrvatskim slaba. Postoje uslovi za masovnu mobilizaciju Hrvata u Perušiću i ostalim krajevima.

Procenat omladine u partizanima iznosi 75—80%. Grupa je imala primitaka 63456 kn i 31989 lira, a izdataka 51670 kn i 29600 lira. Postoje 3 bolnice sa 60 kreveta, 1 ljekarom,³¹ 4 sestre pomoćnice i 3 bolničara. U krizi koja je nastupila pokoleban je ugled partizana uz pojavu protupartizanskih tendencija. Uglavnom jedinice su ostale vjerne. Treba vojnih uspjeha, političkog rada — osobito u hrvatskim krajevima, nemilosrdna borba protiv četnika i špijuna i izdajica i krizu ćemo prebroditi.

Izveštaj komandanta Kordunaške grupe (Manola)

Napominje da radi neprijateljske ofenzive, koja je uglavnom već završena, nije dobio točne izvještaje od svojih jedinica jer su veze prilično olabavile. Brojno stanje grupe kreće se od 3300—3500 naoružanih partizana za Kordun i Baniju. Pušaka mauzer ima oko 1650—1750, pušaka manliher i talijanskih od 500—650, teških mitraljeza 11, puškomitraljeza 70—74.

Izgledi za mobilizaciju u srpskim krajevima su normalni, ali moguće da se sada poslije neprijateljskih napada pojave teškoće. Mobilizacija Hrvata na Kordunu nije još ni počela. Hrvati koji su u partizanima uglavnom su iz Zgbe³² i Karlovca. Dolazak Hrvata iz tih gradova u posljednje vrijeme je nešto pojačan. Uticaj ustaša u sjevernom dijelu Korduna nije velik. U južnom je veći. U Baniji se situacija u smislu saradnje Srba i Hrvata mnogo poboljšala. Postignuti su u tom pogledu u posljednje vrijeme značajni uspjesi.

³⁰ Dnevni list, kojeg je izdavao Stab grupe NOP odreda za Liku od siječnja do svibnja 1942 godine. Umnožavan je na šapirografu i izlazio je na 4 stranice. To je bio prvi dnevni list koji je izlazio u Hrvatskoj.

³¹ Dr Slava Očko-Četković

³² Zagreba

Oko Topuskog i Vrgin Mosta situacija nije loša. Neprijateljska ofenziva na Kordun počela je 20. III. Neprijatelj je nastupao vrlo uporno iako je imao prilične gubitke. Trošio je nemilice municiju. Plan zasjeda sa naše strane postao je iluzoran radi nastupanja neprijatelja u razvijenoj liniji. Ipak je neprijatelj bio nekoliko puta na pojedinim sektorima zaustavljen i odbijen. Veze među našim jedinicama brzo su popustile i neprijatelj je poslije 3 dana nastupao bez većeg otpora. Veliki dio partizana novo je mobilisan i još neprekaljen u borbi. Osobito pada u oči nova taktika neprijatelja pri ovoj ofenzivi. Nije naročito mnogo palio ni pljačkao sela kojima je prolazio. Nastojali smo da prebacimo jedan dio snaga u nepr. pozadinu. To djelomično i uspeva ali su te jedinice ostale neaktivne. Komandant grupe izgubio je vezu sa štabom grupe. Terenske prilike omogućile su neprijatelju povoljan razvoj operacija i srazmjerno lako napredovanje. Radi slabih veza nije uspelo izvršiti koncentraciju naših snaga koje bi bile sposobne da dadu neki teži udar neprijatelju. Partizani još ne znadu jurišati. Kod njih se ipak nije pojavila demoralizacija. Gubici su veoma mali. Nastupa period krize.

I. Odred pokazao se na visini.

Neprijatelj nastoji da iskoristi tu krizu, baca letke u kojim poziva na predaju bez represalija, šalje srpske izrode da nagovaraju narod.

Štabovi nisu kompletni. Ne postoji organska povezanost jedinica. Kadrovi nemaju još dovoljno iskustva. Kursisti se pokazali dobro.

Borba protiv neprijateljskih elemenata vođena je uspješno. Strijeljan je izvjesni broj agenata neprijatelja i četnika. Slučaj Rakinić.³³ Kod partizana nije imao uspjeha. Sada će vjerovatno imati povoljniji teren.

Slučaj razoružanja čete³⁴ i ubistva Roberta,³³ Latasa,³⁶ (Suturilo³¹ i Drage.³⁸ Četnici nemaju neki naročiti oslonac i korjen ali je potrebna ideološka borba kombinovana sa represalijama. Uslovi za uspješnu borbu protiv tih elemenata postoje.

Stanje ishrane je povoljno. Ima rezervi koje će se tek sada načeti. Ishrana stanovništva ne dolazi u pitanje ali će biti teškoća.

Stanje obuće i odjeće prilično.

Rad politički ne zadovoljava radi niskog nivoa polit, komesara. Održavani su zborovi vrlo uspješni (Vojnić, Kladuša).

³³ Milić Rakinić. Detaljnije o njemu vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 133.

³¹ Treća četa Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 17.

Robert Domani

³⁶ Branko Latas

* Stevo Čuturilo

³⁸ Adolf Steinberger — Drago Domjanić

N.O.O. u koje su se uvukli neprijateljski elementi prave teškoće; harangiraju protiv partizana.

Izveštaj druga Veljka,³⁹ komandanta P.G.P.O.⁴⁰

Ističe da je od prošle konferencije Odred postigao značajne uspjehe što se tiče mobilizacije Hrvata kao i naoružanja.

Brojno stanje Odreda: 1136 partizana, 845 pušaka, 24 p. mitraljeza, 57600 metaka.

Osim toga ima 50 naoružanih partizana na Krku. Od prošle konferencije zarobljeno je 250 pušaka i 7 p. mitr. Odred je vodio nekoliko uspješnih akcija, a u posljednje vrijeme naročitu pažnju posvećuje ometanju saobraćaja na pruzi Zgb—Sušak gdje takođe ima lijepih uspjeha. Neprijatelj se uslijed svakodnevnih napada na prugu, nalazi u stavu defanzive iako su na pruzi veoma jaki garnizoni.

Naročit polit, uspjeh postigao je Odred zauzimanjem Mrkoplja i Ravne Gore. Pad tih dvaju mjesta odjeknuo je G. Kotarom i bio najbolja mobilizacija za hrvatski živalj tog kraja. Nakon pada Mrkoplja javilo se kolektivno u partizane 150 željezničara iz Delnica, a željezničari iz Srpskih Moravica se spremaju.

Štabovi bataljona nisu još sposobni da samostalno rukovode jedinicama. Osim toga nisu ni potpuni. Isto tako ni štab Odreda nije potpun. Obavještajna služba nije još organizovana. Inače je organizacija i disciplina dobra. Velike mogućnosti za mobilizaciju Hrvata u partizane nisu dovoljno iskorištene. Mobilizacija Hrvata na Sušaku, gdje će uskoro moći biti formiran bataljon. Odred se sastoji iz 3 bataljona.

Izveštaj druga Ive,⁴¹ komesara P.G.P.O.

Aktivnost i propaganda partizana u Primorju je osobito velika. Sa narodom su veze vrlo srdačne. Uspostavljen je logor u Stajnici. Pokazalo se da je akcija najbolja mobilizacija. Mobilizacija Hrvata je u posljednje vrijeme uznapredovala. Polit-situacija u Primorju veoma povoljna.

Jedinice još nemaju dovoljno iskustva osobito u jurišnim akcijama. Rad polit, komesara se popravlja. U posljednje vrijeme pojavili se nepr. elementi u nekim jedinicama. Nedovoljna je bila budnost protiv te opasnosti (četnici).

Stanje ishrane prije zauzimanja Mrkoplja i R. Gore bilo kritično ali se sada popravilo i za neko je vrijeme ishrana partizana osigurana. Stanje obuće se takođe popravilo. Odjeća prilična.

Nac. sastav Odreda je 75—80% Hrvati a ima oko 40% radnika. Članova K.P. ima 113. Najvećim dijelom partizani su omla-

Veljko Kovačević
⁴⁰ Primorsko-goranski partizanski odred
" Ivo Vejvoda

dinci. U Mrkoplju i R. Gori zaplijenjeno je 1,200.000 Kn i veća količina hrane. Od toga je 8000 kg kukuruza podijeljeno sirotinji tih mjesta.

Ceste koje vode u oslob. terit. su prekopane. Očekuje se napad nepr. i vrše [se] akcije na pruzi kako bi se onemogućile koncentracije njihovih snaga.

Poslije izvještaja grupa i odreda drug komandant G. Š. H.⁴² daje kritički osvrt na rad grupa i odreda i ujedno daje smjernice za daljnji rad. Ističe da ova konferencija treba da znači prekretnicu partiz. pokreta u Hrvatskoj. Pretežni dio partizana do sada bili su Srbi, seljaci. Razvoj pojedinih jedinica bio je odvojen i G.Š.H. treba da poveže i organizuje jedinstveno rukovodstvo svih tih jedinica u raznim krajevima Hrvatske. Još do danas nije uspio da to učini. Mnogi drugovi ne shvataju u dovoljnoj mjeri značaj centralizacije koja jedina može da omogući pravilan razvitak partizanskog pokreta i izvođenje zajedničkih operacija. Obavještava da je uspostavljena veza sa dalmatinskim i slavonskim partizanima. III. konferencija će postaviti plan za izvođenje zajedničkih operacija. Vrijeme je da se pređe na višu formu borbe, složenije vojničke operacije. Da to bude moguće treba više polit. rada i organizacije. Niz akcija koje su vodile pojedine jedinice doživjele su neuspjeh radi slabe polit. i vojničke pripreme. Operacije se pripremala na brzinu. Osim toga stvorene su prilično zatvorene »republike« ograničene na srpske krajeve. Mekoća partizana na tvrdi otpor neprijatelja. Jedino napad na Lapac i Srb čine iznimku.⁴³ Za napade na jače garnizone neprijatelja treba preći na višu formu borbe, juriše pod vatrom, juriše na utvrđene položaje, juriše noću. Naše jedinice nisu još na to spremne.

Osim toga ima još pojava nediscipline i to ne samo kod partizana već i kod nižeg i višeg komandnog kadra. Ne izvršavaju se naređenja [što] je povezano sa nesamostalnošću pojedinih komandira i komandanata. Najmanje operacije vode komandanti odreda i grupa a u slučaju da ne rukovode ne uspijevaju u većini slučajeva. Najviši komandni sastav odreda i grupa nema pravilan odnos prema G.Š.H. Njegova naređenja nisu dovoljno shvaćena, nema pravog osjećaja odgovornosti i discipline. Tu leže i korjени uspjeha neprijateljskih operacija u posljednje vrijeme. Naše jedinice ipak nisu razbijene. Da smo pravilno uočili situaciju neprijatelj ne bi imao nikakvog uspjeha.

Komandant kritikuje Kordunašku grupu kao i Ličku radi nepripremanja plana za akciju iako se znalo da će neprijatelj poduzeti ofenzivu protiv tih teritorija. U nekoliko se slučajeva nepri-

⁴² Ivo Rukavina

⁴³ O napadu na Lapac vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 82. O napadu na Srb vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 105.

jatelju suprotstavljao frontalno i pod njegovim pritiskom se otstupalo. Nije se na vrijeme prebacilo jedinice u pozadinu nepr. sa konkretnim zadacima. Nije se shvatila situacija. Nije se znalo snage nepr. Napadi su vršeni razdobljeno. Iskustvo iz Srbije pokazalo je da treba imati jedinica na koje se može potpuno osloniti (proleterske, jurišne i omladinske jedinice). Na formiranju takovih jedinica se zaostalo. Uništavanje nepr. komunikacija bilo je nedovoljno. Lička je pruga radila prilično nesmetano. Nije se još uspjelo uvući hrvatske mase u partizane.

Nove zadaće koje se stavljaju pred partizanski pokret u Hrvatskoj: Proširenje djelatnosti partizana na cijelu Hrvatsku. Pomoć krajeva gdje ima partizana bolje organizovanih onima gdje to nije slučaj. Glavni operativni zadatak je uništavanje nepr. komunikacionih veza.

Teritorij G.Š.H. podjeljen je prema uputima V.Š. na V zona. I zona: Lika, Kordun i Banija, II zona (Zagrebačka), III Slavonija, IV Dalmacija i V Gorski Kotar i Hrv. Primorje (sjeverni dio). Lika, Kordun i Banija moći će tek preko niza zajedničkih akcija da dobije zajedničko rukovodstvo.

Nova situacija nameće nam i nove zadaće: pročititi i organizovano povezati naše jedinice. Odstraniti elemente koji nisu sposobni ili neće da izvršavaju date zadatke. Posvetiti pažnju izdizanju komandnog kadra. Urediti štabove. Treba stvoriti jedinice koje nisu vezane ni za jedan kraj. Ubrzati stvaranje udarnih jedinica (prolet. omladinskih i jurišnih četa).

Ne smije se dozvoliti da pojedine jedinice samostalno izaberu i vode akcije. G.Š. će davati konkretnija naređenja. Štabovi grupa i odreda isto tako ne smiju dozvoliti samostalne veće akcije svojim jedinicama koje ne bi bile pod kontrolom.

Najvažniji zadatak: rušenje pruga i upravljanje operacija prema hrvatskim krajevima. Poslije izvještaja komand. G.Š. nastaje diskusija u kojoj sudjeluju prisutni predstavnici.

Referat o polit, situaciji drug Vlado⁴⁴

Drug Vlado konstatuje da se međunarodna situacija izmijenila u našu korist. Na mjesto otstupanja C.A. drži inicijativu u svojim rukama i zadaje neprijatelju teške udarce. Porast narodno oslob. borbe u svim zemljama Evrope. Osvrće se na situaciju u našoj zemlji. Neprijatelj i pored velikih napora nije uspio da uništi nar. osi. partiz. pokret. Okupio je oko sebe nedičevce, Ljotića, Pećanca četnike. Zajedničkim snagama pokušavaju uništiti partizane. Daje pregled i historijat partizanskog pokreta u Srbiji, Crnoj Gori i Hercegovini, Dalmaciji, Slavoniji, Gorskom Kotaru i Primorju i Hrvatskom Zagorju. Ističe važnost proširenja partiz. pokreta u hr-

" Vlado Popović

vatske krajeve. Upozorava na podmuklu djelatnost nepr. u našim redovima. Poziva na budnost.

Drug komandant rezimira zadaće:

Prodiranje u hrv. krajeve.

Buduće akcije što više kontrolirane i rukovođene sa viših mjesta. G.Š. će davati konkretne zadaće pojedinim odredima i grupama.

Organizacija Proleterskog bataljona koji će biti upućen u Slavoniju. Za komandanta bataljona postavljen je:⁴⁵

za komesara:⁴⁶

Konkretizira se operacija kod Plaškog.

Dan akcije 20-IV uz sudjelovanje proleterskih četa prim, gor., ličke i kordunaške.

Zadaci za Liku: Razaranje pruge kod Vrhovina i proširenje djelatnosti na zapadnu Liku. (Mobilizacija Hrvata u tim krajevima.) U vezi sa tim zadacima izvoditi akcije za dobivanje oružja. Pojačati bat. »Adžija«.

Saradnja sa Bosancima, eventualna organizacija napada na Bihać.

Što prije organizovati prolet. četvu.

Proširiti teritorij djelovanja na zapad i sjever.

Prim. Gor.

Razaranje pruge Zgb—Sušak.

Dio snaga prebaciti između pruge i Kupe. Formirati jače jedinice u blizini Sušaka. Djelovati preko stare talijanske granice i uspostavljanje veze sa Slovencima.

Prebacivanje čete u sektor Dubrave i zajednička akcija sa Kordunašima.

Dubravaska (Kordunaška) četa i Gomirska (Prim. Gor.) četa stvore operativnu jedinicu pod komandom I. bat. II. kordun. odreda.

Kordun

Ponovno čišćenje teritorija. Ne forsirati čišćenje nepr. garnizona već proširiti teritorij operacija. Prodiranje u srez Cazin.

Stvaranje baze između pruge Vrgin Most — Glina i Kupe. Zadržavanje u hrv. selima tog kraja i polit, rad među seljacima. Treba omogućiti evakuaciju civilnog stanovništva i hrane ali se ne može samo na to ograničiti.

Ako neprijatelj napada sa velikim snagama frontalno i pri tom osigurava puteve i snabdijevanje onda treba u njegovu poza-

" U originalu ostavljeno prazno. Komandant Proleterskog bataljona bio je Ante Banina.

" U originalu ostavljeno prazno. Politički komesar bio je Božo Spaček.

dinu prebaciti samo male jedinice. Te jedinice napadaju nepr. snabdijevanje i veze i omogućavaju evakuaciju, a glavne snage se povlače po planu i zauzimaju novi teritorij. Ako nepr. napada sa manjim snagama frontalno onda glavne snage prebaciti u pozadinu neprijatelja i tek jedan manji dio stoji u kontaktu sa neprijateljem i onemogućava mu brzo napredovanje. Kordunaški partizani nisu shvatili situaciju i stoga nije bila ni orijentacija pravilna.

Ni Ličani nisu imali plan. Oni su pojačali pojedine oslonce i prolaze, zadržali neprijatelja izvjesno vrijeme ali kada je neprijatelj te položaje probio nije mu se pružio veći otpor. Operacije nisu vođene organizovano.

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 17 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O KRETANJU NEPRIJATELJA I O IZVRŠENIM AKCIJAMA PRVOG I DRUGOG ODREDA¹

STAB GRUPE
KORD. PART. ODREDA
17/IV. 1942

KOMANDANTU PARTIZANSKIH NAR. OSL. ODREDA
HRVATSKE

Neprijatelj se nalazi još sa dosta jakim snagama oko Petrove Gore i na bivšem našem slobodnom teritoriju. Više puta zalazi i pretražuje Petrovu Goru kao i manje šume. U šumi neprijatelj se kreće u jačini od 2 do 3 satnije i u nju ulazi uvijek na drugom mjestu, tako da nije postojala mogućnost da ga negdje napadnemo sa našim jačim snagama i da ga potučemo. U šumi se kreće glavninom po bilima a pobočnice upućuje po dolinama. Nekoliko puta prenoćio je u šumi pod šatorima i sutradan nastavio daljnje pretraživanje. Pored toga neprijatelj nastoji uz jaka osiguranja da popravi ceste, željezničku prugu Karlovac — Čaprag. Od Kladuše preko Topuskog do Gline stvorio je jednu liniju i s time onemogućio svaku vezu sa Banijom. U ovom vremenu izvršene su sljedeće akcije:

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja, koji nema završetka.

I odred

I bataljon nalazi se sa svojim snagama oko Debele Kose, Loskunje, Babine Gore, Skradske Gore i naseljenim mjestima oko tih šuma.

6/IV postavljena je zasjeda na Vratniku, koja je usljed nepreznosti jednog partizana bila otkrivena ali je ipak uspjelo zarobiti jedna kola sa zobi i kukuruzima. Tom prilikom uhvaćen je 1 narednik sa karabinom i municijom, koji je kad su ga sprovodili u Štab odreda htio pobjeći, pa je ubijen. Dokumenti gore navedenog narednika prilažu se.

8/IV postavljena je zasjeda ali neprijatelj nije naišao.

9/IV postavljene su zasjede na cesti Krnjak — Tušilović i Krnjak — Vojnić. I ovaj put neprijatelj nije naišao. Navečer snage koje su bile u zasjedama srušile su na tim cestama po nekoliko telegrafskih stupova i propusta i na cesti Krnjak — Vojnić dva mosta.

10/IV srušen je Pavkovića most na cesti Tušilović — Krnjak i opet prekinuta telefonska veza.

11/IV vršena je pod vodstvom komandanta I odreda reorganizacija ovoga bataljona.

12/IV na postavljene zasjede neprijatelj nije naišao. Istog dana jedan vod ovog bataljona koji je sudjelovao u zajedničkoj akciji na Korani sa snagama I bat. II K.P.O. zarobio je 2 ustaše i 2 karabina s municijom.

II bataljon. Kroz čitavo vrijeme postavljao je zasjede na sjeveroistoč. dijelu Petrove Gore i na cesti Vojnić — Vrgin Most bez ikakvog uspjeha. Isti bataljon prekinuo je nekoliko puta telefonsku vezu na toj cesti i izvršio diverzne akcije. Od snaga toga bataljona koje se nalaze u pozadini neprijatelja nije stigao izvještaj.

III bataljon je usljed najvećih gubitaka u ovoj ofenzivi dosta oslabljen, pa je postavljao zasjede po sjeveroistočnoj ivici Petrove Gore i vršio pripreme za izvođenje većih akcija.

IV bataljon

3/IV jedan vod II čete toga bataljona na cesti u Slavskom Polju ubio je jednog žandarmerijskog poručnika, jednog narednika i jednog podnarednika i zarobio 2 karabina, 3 pištolja i 2 bombe. Materijal koji je nađen kod ubijenih prilaže se. Snage toga bataljona razrušile su u dužini od 1.000 metara željezničku prugu između Utinje i Vojnića. Ovaj bataljon pripremao je razoružanje nekih hrvatskih sela i prebacivanje jedne grupe partizana preko Kupe.

V bataljon prebacio se na svoj teritorij i zarobio je u [G. i D.] Zrvcici 2 ustaše sa 2 karabina i municijom. 3. četa ovog bataljona dolazila je nekoliko puta u sukob s neprijateljem i nanijela mu gubitaka ali do oružja nije mogla doći.

II odred

I bataljon prebacio je 2 voda preko Mrežnice u hrvatska sela Trošmariju, Vukovu Goricu, Prilišće i Bosiljevo. U tim selima naši partizani su bili oduševljeno primljeni poklicima: živjela Crvena armija, živjela narodna vojska, a jedan seljak Hrvat donio je 2 karabina, 2 bombe, 3 pištolja, 200 metaka i ostao u odredu. Ostale snage ovog bataljona nalazile su se u Perjasici odakle su se poslije nailaska jačih neprijateljskih snaga povukle preko Korane u Skrad i odatle prije neki dan, pošto je neprijatelj napustio teritorij toga bataljona, povratile natrag. Tačan izvještaj o operacijama u tom bataljonu tražen je i kad stigne izvijestićemo vas tačno.

H. bataljon. Prema naređenju Komandanta Grupe² od 15/IV vraćen je ovaj bataljon opet u sastav II odreda.

III bataljon. Uslijed nastale situacije u 3 četi³ nije vršio nikakvih akcija.

Odred Banija. Zbog zaposjedanja linije od Topuskog do Kladuše i kontrolisanja toga terena nije se mogla unatoč svih pokušaja uspostaviti veza s ovim odredom. Prema usmenim izvještajima nekih civila uspio je ovaj odred da razoruža posadu Ban. Grabovca.⁴ Razoružanje je izvršeno tako da su naši ušli u neprijateljske robove i neprijatelj se poslije toga predao. Zarobljeno je oko 70 karabina i nekoliko puškomitraljeza. Pokušavamo stalno na sve načine da uspostavimo vezu s tim Odredom.

6/IV proleterska četa u zajednici s 2 četom I K.P.O razoružala je jednu jaču talijansku patrolu kod Plavča Drage zarobivši 35 karabina, 6 puškomitraljeza, 35 Talijana, 41 bombu i drugog materijala. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i jednog ranjenog a mi: 1 proleter mrtav i jedan lakše ranjen.

12/IV snage I bataljona II K.P.O u zajednici s jednim vodom iz I bataljona i jednim vodom iz V bataljona I K.P.O. izvršile su akciju kojoj je bio cilj razoružanje neprijateljskih snaga uz desnu obalu rijeke Korane od Humke do Skradske Gore. Neprijatelj je imao sljedeći raspored: pored Gradine na brežuljku Megdan nalazilo se 15 do 20 vojnika sa mitraljezom. Stražara im je u Velikoj Crkvini, na položaju ostaju samo po danu. Pored toga drže stražu od jačine 6 do 7 vojnika kod Markovića mlina i kod kuće Dobrosavljevića. Kod kuće nekog Pokrajca nalazi se 20 domobrana a kod Humke 26 vojnika koji ujutro dolaze i navečer odlaze. Naše

* Srećko Manola
' Pištenički vod Treće čete, koji je zbog četničkih tendencija već bio jednom razoružan, na spavanju je iznenadio i razoružao Treću četvu Trećeg bataljona. Tom prilikom su četnički banditi uhvatili i ubili komandira i političkog komesara čete, kao i komandanta Drugog korpusa dunaškog odreda i političkog komesara Trećeg bataljona. Vidi dok. br. 5, 6 i 17.

* Krajiški Grabovac

snage zauzele su sljedeće položaje. 2. četa I bat. postavila je zasjedu na Megdanu i uspjela da uhvati 2 ustaše i 2 karabina, dok ostali nisu dolazili. Na naše zasjede koje se nalaze iznad Markovića mlina, prema Velikoj Crkvenici, kod Pokrajca i kod Bože Dobrosavljevića neprijatelj uopće nije naišao niti je isturivao stražare zbog izdaje civilnog stanovništva, i zbog opaljenog metka sa strane jednog partizana.

U nastaloj situaciji izdata je naredba⁵ koju prilažemo.

Z.	U.	R.	Plijen	P.M.	B.	M. ⁶
3	10	4	3 puške	1	12	1200
14			12	3		800
8			8		30	10.000
25	— 10 —	4	73	4	42	11.000 — 3 — 6

96

BR. 22

UPUTSTVO ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 18 TRAVNJA 1942 GOD. O ZADAĆAMA POLITIČKIH KOMESARA¹

ŠTAB GRUPE
KORD. NAROD. OSL. PART. ODREDA
Komesarijat 18. IV. 1942

UPUTE KOMESARIMA

, U nastaloj situaciji potrebno je da komesari razviju što veći pol. rad i da svaki slobodan momenat posvete objašnjavanju partizanima o potrebi borbe, o novoj taktici neprijatelja i o svemu što je važno da partizani znadu. Pisma koja dolaze od Komesarijata Grupe treba dobro proučiti sa svima partizanima i uvijek poslije čitanja pisma otvoriti diskusiju. (Običaj je kod nekih pol. delegata da samo pročitaju ono što prime bez da taj materijal

⁵ Naredba nije pronađena.

* Cifre ispod teksta dopisane su olovkom u Glavnom štabu Hrvatske i ne odgovaraju podacima iz ovog izvještaja. Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se akcije ove cifre odnose. Skraćenice znače: zarobljeno, ubijeno, ranjeno, puškomitraljeza, bombi, metaka.

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva, koji je Slavko Markon, politički komesar Trećeg bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda, uputio političkim komesarima i delegatima u bataljonu.

temeljito objasne partizanima) U diskusiji komesar mora pravilno odgovarati na pitanja i pravilno im objašnjavati sve probleme.

U sadašnjoj situaciji svi pol. komesari četa, bataljona i odreda moraju bolje vršiti svoje dužnosti. Komesari moraju naći načina kako da objasne partizanima što treba sada raditi i kako treba borbu voditi. U tu svrhu ovaj Komesarijat izdaje niz uputa, pisama, letaka i slično, pomoću toga komesari mogu da udovolje jednom dijelu svoje dužnosti ako taj sav dobiveni materijal dobro prouče sa partizanima.

Komesar mora znati objasniti partizanima vojne zadatke u nastaloj situaciji. Ne smije se događati da partizani padaju pod uticaj sela koja hoće mirovanje i koja ne žele da se vrše akcije. Komesari treba pravilno da objasne partizanima nužnost vršenja akcija i beskompromisne borbe protiv okupatora i svih njegovih slugu ustaša, četnika i drugih narodnih izdajica.

Komesar mora biti nosilac misli narodnog oslobođenja. Komesar mora svagda i na svakom mjestu da bude beskompromisan borac za narodno oslobođenje. On mora da poznaje svakog partizana, on mora znati kakav je koji partizan borac i da li je odan borbi narodnog oslobođenja. Komesari bataljona moraju što češće održavati sastanke i konferencije sa pol. komesarima i pol. delegatima vodova. Čestim sastancima oni moraju upoznavati komesare četa i delegate sa njihovim zadacima i uopće ih upućivati u rad. Na taj način ako naši pol. komesari dadu zbilja sve od sebe da objasne partizanima sve probleme i zadatke koje mi imamo danas u narodno-oslobodilačkoj borbi, stvorit ćemo zbilja jednu jaku vojsku, vojsku koja će znati zašto se bori i koja neće ispuštati oružja iz ruku dok posljednji okupator i posljednji narodni izdajica ne bude iskorijenjen. Politički komesari, održavajte časove, iskorišćavajte svaki slobodni čas za objašnjavanje. Održavajte sastanke po selima, tumačite seljacima novu taktiku neprijatelja. Održavajte što uži kontakt sa selom, budite zaista veza između naroda i narodne vojske. Budite zbilja nosioci misli narodnog oslobođenja, budite prvi u borbi protiv okupatora i njihovih slugu. Čistite naše redove od panikerskih i kolebljivih elemenata, dajte primjer partizanima u borbi.

Proučite dobro ove upute i po njima postupite u svome radu. Pripremite što bolje 1 majske proslave, dajte što bolju podršku komandirima i komandantima u izvršavanju vojnih zadataka. Slijedite primjer pol. komesara Crvene armije i komesara španjolskih dobrovoljaca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
F. Kovač,² v. r.

' Većeslav Holjevac

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 18
TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
BROJ: 127
18. IV. 1942

Dostavlja operativni
izvještaj

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

12. IV. o. god. u 8 i 35 časova neprijatelj je izvršio napad na selo Mogorić, gdje se nalazi Štab I odreda ove Grupe. U napadu je učestvovalo sa strane neprijatelja 5.000 vojnika sa 4 baterije topova 150 m/m i 4 baterije bacača mina. Napad je izvršen s linije Bilaj — Ribnik — Medak (sekcija Novigrad — Gospić).

I odred je saznao preko svojih obavještajnih organa za ovaj napad još u toku 11. ov. mjes- pred večer. Namjera neprijatelja bila je paljenje sela Mogorić — Pavlovac — Vreba.

Prema podacima o neprijatelju I odred je stvorio plan za odbranu i raspored snaga u slijedećem:

I. Jurišna četa i II četa I bataljona I odreda rasporedene su ispred sela Mogorića na desnoj obali potoka Jadove u zasjede po dubini, kako je već sam teren nudio što bolju pogodnost.

II. Prva četa I bataljona bila je na položajima ispred sela Ploče sa istim rasporedom.

III. Drugi bataljon I odreda dobio je zadatak da obezbijedi bok snaga ispred Mogorića, a raspoređen je bio na položajima sjeverozapadno od Vrebca, s tim da onemogući obuhvat sela Vrebca sa zapadne strane, kao i paljenje s te strane.

Snage I odreda u jačini od 2 čete s ukupno 142 partizana (jurišna četa i II četa I bataljona) bile su većinom rasporedene na desnoj obali potoka Jadove s ciljem da se slomi nalet neprijateljske pješadije kada pokuša prelaziti potok, koji inače nije svuda gazan. Grupno posjedanje i postavljanje zasjeda naredeno je iz ovoga štaba.

Neprijatelj je otpočeo napad jakom artiljerijskom vatrom, tučući sve kote sjeverno od crkve u Mogoriću, računajući da su te

kote zaposjednute od partizana. Ovakove podatke dobio je neprijatelj od četničkih izdajnika u Metku.

Nesmanjenom žestinom stavljeno je pod vatru artiljerije čitavo selo Mogorić, a koncentracija najjače artiljerijske vatre izvedena je na samu školu u Mogoriću, koja se nalazi pored crkve, jer je neprijatelj raspolagao s podacima da se u školi u Mogoriću nalazi Štab I odreda.

Uporo s dejstvom artiljerijske vatre, a i uz potpomaganje vatrom iz bacača mina, neprijatelj je na širokom frontu od 15 km nadirao sa svojim pješadijskim dijelovima ka naprijed pomenutim selima. Vatra na neprijatelja nije otvorena dok se nije približio na blisko odstojanje. Na pojedinim dijelovima našega fronta neprijatelj je prišao na odstojanje od 50 m a da na njega nije otvorena vatra.

S najjačim snagama neprijatelj je nadirao ka crkvi u selu Mogorić i kako se je približavao kojoj zasjedi, tako su one na velikom frontu rasporedene počele otvarati vatru. Prva zasjeda koja je otvorila vatru bila je jedna zasjeda koja se je nalazila kod potoka Jadove ispred mosta, na jedan km južno od crkve u Mogoriću. U ovoj zasjedi bilo je devet vojnika.

Preko mosta je htjela prijeći jedna grupa od neprijateljskih vojnika koju je predvodio jedan oficir. Kad se je neprijatelj približio mostu, oficir je odmah ubijen iz zasjede, a potom su se neprijateljski vojnici počeli okupljati oko njega. U ovom momentu zasjeda je skočila iz busije s komandantom bataljona¹ koji se je tog momenta našao kod zasjede i izvršila juriš preko mosta i potoka. Neprijatelj, vidjevši da partizani vrše juriš, dao se je u panično bjekstvo.

U to vrijeme i ostale zasjede koje su bile rasporedene na velikom frontu otvorile su vatru na neprijatelja. Ovom vatrom neprijatelj je bio iznenađen i počeo se je povlačiti sa svima dijelovima na cijelom frontu. U ovom prvom spopadu neprijatelj je počeo trpiti velike gubitke na samoj Jadovi u oštroj borbi koja je trajala dva sata. Snage I odreda, uvučene u busije, davale su sjajan otpor, a da same nisu imale osjetnih gubitaka. Tu i tamo na pojedinim dijelovima fronta neprijatelj je pružao otpor, no poslije dvočasovne borbe povlačenje je počelo na cijelom frontu. Ovo povlačenje vršeno je pod zaštitom vatre od bacača mina.

Cim se je neprijatelj počeo povlačiti, partizani su poskakali iz busija i preduzeli energično gonjenje, tukući neprijatelja, ne dajući da se na polju zadrži i organizuje. Iskočivši iz busije u cilju gonjenja neprijatelja, partizani su jednim dijelom gonili neprijatelja u povlačenju, a jednim dijelom su pritisli one dijelove neprijateljskih snaga koje još nisu bile preduzele povlačenje. I ove snage

¹ Lazo Radaković

neprijatelja, pritisnute bočnom vatrom, otpočele su povlačenje na cijeloj liniji.

Gonjenje neprijatelja izvršeno je sa uspjehom. Vidjelo se kako neprijateljski dijelovi bježe u većim masama preko polja, gonjeni šakom partizana. Kada je neprijatelj satjeran u Medak, naredeno je partizanima da se vrate na svoje položaje, jer bi svaka daljnja akcija bila bezuspješna s obzirom na naseljeno mjesto i veliko brojno stanje neprijatelja.

Borbe prema selu Vrebcu na frontu kod II bataljona I odreda nisu se razvijale, pošto je neprijatelj sa svim svojim snagama počeo gravitirati ka Mogoriću čim su otpočeli spopadi kod Mogorića.

U ovoj borbi, koja je vođena u toku cijeloga dana, svu težinu snosila je jurišna četa odreda i II četa I bataljona I odreda. Poslije teških borbi i iskušenja u Pločanskom Klancu, moral kod snaga I odreda bio je djelomično popustio, naročito razornim uticajem četnički nastrojenih elemenata.

No u ovoj posljednjoj borbi, ove dvije čete pokazale su da su dorasle i sposobne za izvršenje najtežih zadataka. Izdržale su na položaju svu težinu bombardovanja i primile se u koštac s neprijateljem, koji bi svojim brojnim prisustvom mogao pokolebati i pukove savremene vojske. Partizani I odreda (jurišna četa i II četa I bataljona), svjesni borbe koju vode za slobodu svoga naroda i za odbranu sirotinje svoga sela, pružili su još jedan sjajan primjer požrtvovanja, hrabrosti i snage partizanske vojske.

Koliki je moral bio kod boraca za vrijeme borbe može da se vidi po ovoj epizodi: jedan partizan iz jurišne čete pružio je iz busije partizanku na karabinu obmanjujući neprijatelja da je to glava i da neprijatelj troši municiju. Partizanka je bila izrešetana kuršumima. a pomenuti borac je sa zadovoljstvom posmatrao ovu igru.

Neprijatelj je u ovoj borbi ostavio stotinu mrtvih, a broj ranjenih nije poznat. Među poginulim nalazi se i jedan viši oficir (major crnih košulja). Jedan neprijateljski vojnik se je predao bez borbe i izjavio je da je bio u Korenici 6 mjeseci. Ni metak nije opalio.

Naši gubici: 7 poginulih, većinom od topovskih granata i granata bacača mina, i jedan umro od zadobivenih rana, jedan teže i dva lakše ranjena. Među poginulim na našoj strani 3 su kandidati za članove K.P.²

Dvojica su poginula od navedenih s jednim partizanom kao poslužiocu teškog mitraljeza, a jedan s još jednim partizanom kao poslužiocu puškomitraljeza. Dakle, uništeno je jedno mitraljesko i jedno puškomitraljesko gnijezdo. Mitraljesko gnijezdo pogodeno je

³ U ovoj borbi su poginuli: Jovo Daković, Dmtar Ilić, Branko Banjeglavić, Đuro Radaković, Dušan Basarić, Stevo Korica, Milan Radaković i Milan Maljković. Prva trojica su bili kandidati za članove KP.

direktnim pogotkom granate iz topa, a puškomitraljesko gnijezdo direktnim pogotkom granate bacača mina.

Neprijatelj je vjerovatno uočio mjesta mitraljeskog i puškomitraljeskog gnijezda te na iste vršio koncentraciju vatre. Radi ovoga je bilo potrebno, ako se je osjetila koncentracija vatre, da se promijeni mjesto automatskog oružja, te u ovom smislu izdat ćemo uputstva podčinjenim jedinicama.

U vezi s dobivenim direktivama iz G. štaba nije moguće bilo izvršiti udar u bok i pozadinu neprijatelja, jer je neprijatelj povezan ustaškim selima od Gospića do Metka, te je prolaz kroz tu liniju bio nemoguć. Nemajući dovoljno snage niti vremena za njenu koncentraciju prilikom povlačenja neprijatelja, neprijatelj je bio tučen s većim gubicima. Zapaljene su tri kuće u Mogoriću i crkva mogorićka od granata, a u Vrepcu je neprijatelj uspio zapaliti tri kuće koje su bile suviše isturene ka neprijatelju i nisu bile branjene. U posljednjim borbama u Pločanskom Klancu izgubljen je bio jedan drug koji je uračunat u poginule. Međutim isti je bio ranjen po licu od granate iz bacača mina i onesvijestio se je. Pošto se je osvijestio, dovukao se je do potoka gdje se je htio umiti, ali je oslijepio, i nakon 19 dana je nađen potpuno iznemogao od gladi i studeni. Isti nije pokoleban već je izjavio sa zadovoljstvom da želi da živi i da vidi kako će se svršiti ovaj rat.

12. IV izvršeno je rušenje željezničke pruge između Rudopolja i Javornika. Ovom prilikom je uništena jedna lokomotiva s dva vagona, 51 m šina i 78 pragova. Rušenje je izvršeno pomoću jedne granate od 45 kg koja je bila za to udešena. Lokomotiva je bila prevrnutna a točkovi istrGANI i nađeni sto metara daleko od mjesta eksplozije. Vagoni su neupotrebljivi. Iz ruševina je jedan naš simpatizer, inače željeznički službenik, izvukao 4 sanduka baterija, sakrio ih i o ovom nas izvijestio, no ovo još nije palo u naše ruke.

Cilj akcije bio je isprobati granatu koja je bila udešena za rušenje pomoću obične kapisle u vidu nagazne mine. Kapisla kao kod lovačke puške bila je stavljena na šinu, tako da kad naiđe voz da je upali pritiskom. Granata je prenesena na mjesto rušenja pomoću deset partizana, a postavljanje mine izvela su 4 partizana.

13. IV otpočele su četničke akcije na teritoriji Lapačkog sreza. Četničke bande prodrle su u selo Tiškovac, odakle su ranije bile razjurene. Jedna rezervna četa bataljona »Gavrilo Princip« odbila je saradnju sa svojim bataljonom i izjavila da ne priznaje komandu Grupe, ali da priznaje K.[omunističku] partiju. Ova četa uhapsila je komandanta bataljona »Gavrilo Princip« druga Milojka Cuka i politkoma bataljona,³ koji su razoružani, ali su oba uspjeli pobjeći.

³ Petar Kesić-Biće. Ubili ga četnici 1942 godine.

Na lice mjesta upućena je radi čišćenja III četa bataljona »Krbava«, I četa bataljona »Gavrilo Princip« koja nije odbila saradnju, Omladinska četa, a 17. IV uputili smo i I četvu bataljona »Ognjen Priča«.

Danas smo dobili izvještaj da je selo Tiškovac očišćeno od četničkih bandita. U borbi je poginulo 2 partizana i 5 četnika. Da li je koji od četničkih vođa pao, nemamo podataka. Čišćenje i dalje traje i ne zabrinjava nas ni malo, jedino nam veže snage te nismo u stanju vršiti akcije predviđene po planu.

Dne 14. IV jedan vod jurišne čete bataljona »Adžija« ukopao je neeksplodiranu granatu između željezničke stanice Sinca i velikog tunela. U momentu postavljanja mine naišla je patrola od sedam talijanskih vojnika, koja je uništena. Mina je postavljena i potpaljena. Pruga je rastrgana. Puške nisu uzete, jer su neprijateljski vojnici s najbliže stražare djelovali jakom mitraljeskom vatrom na mjesto gdje je uništena patrola.

16. IV neprijatelj je djelovao artiljerijskom vatrom na selo Divoselo i Oštru kod Ličkog Novog. Od ovog dejstva zapaljene su kuće u oba sela. Ovo je posmatrao komandant posade Ljubovo.⁴ Tačnijih podataka do ovoga momenta nemamo.

Brojno stanje Grupe ne možemo dostaviti pošto sada vršimo formiranje odreda i jedinice su većinom u pokretu. Četiri čete nalaze se u akciji čišćenja Gračačkog sreza od četničkih bandita. Kada sve ovo sredimo i formiramo odrede, dostavit ćemo brojno stanje s pregledom naoružanja. Brojno stanje kao i naoružanje nema naročitih promjena s obzirom na stanje kako smo ga iznijeli na posljednjem zasjedanju.⁵

15. IV bataljon »Adžija« izvršio noćnih akcija kod Rudopolja. Zaplijenjeno 6 tal. pušaka. Službenih podataka do sada nema. 6 tal. vojnika poginulo, a naša 2 poginula, 1 ranjen bombom.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin⁷

Zast. komandanta
Dane S. Rajčević

⁴ Narodni heroj Staniša Opsenica, komandant bataljona Drugog ličkog odreda. Stab njegovog bataljona bio je tada u Ljubovu.

⁵ Odnosi se na savjetovanje u Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske, koje je održano od 8—11 travnja 1942 godine. Vidi dok. br. 20.

⁶ Posljednji pasus je dopisan rukom.

⁷ Sime Balen

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 20 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O NAPADU NA USTAŠKI KAMION IZMEĐU KOZJAKA I CELAPOVA MOSTA

II BATALJON
II K.P.O.
20. IV. 1942 g.

KOMANDANTU II KORDUNAŠKOG PART. ODREDA

III četa ovog bataljona 19. IV izvršila je zasjedu na jedan kamion između Kozjaka i Čelapova mosta, rezultat ove zasjede bio je slijedeći: 2 puškomitraljeza jugoslavenska, jedan od ovih mitraljeza je oštećen, 6 karabina i 300 metaka. Bilo je još jedan mitraljez i nekoliko karabina u ovom kamionu, ali pošto neprijatelj u blizini ovog prostora drži zasjede po brdima primijetio je napad na kamion i otvorio jaku vatru sa svih strana, pa se ostali plijen nije uspio pokupiti i partizani III čete uslijed jakog napada neprijatelja su se povukli.

Neprijatelj je imao 15 mrtvih, među kojima i jedan ustaški natporučnik Ivan Bulić... Ovaj ustaški natporučnik bio je zamjenik komandanta ustaške bojne 11 satnije. Naši gubici su bili 1 mrtav i 5 ranjenih. Svi ranjeni su lakše prirode i ranjeni su u onome momentu što su prvi stigli do kamiona i jedan ustaša bacio bombu poda se koja je ranila po nogama ove drugove; mrtav je ostao drug Jandre Milić iz Pašinog Potoka, oženjen, bez djece, i nije pao u ruke neprijatelju. Pokojni Jandre se isticao kao dobar borac i uvijek je prednjačio u borbi. Bio je desetar u III četi, imovnog stanja je srednjeg.

Poslije ove zasjede neprijatelj je otvorio vatru i pojurio prema kamionu takovom brzinom da su neki primijećeni gdje su naplivali na Glinu i pod zaštitom njihove vatre napredovali; spriječiti se nije moglo zato što 2 voda III čete sa jednim puškomitraljezom su vršili akciju, a osiguranje sa bokova dao je vod sa civilnim oružjem.

20. IV 1942 g. neprijatelj je krenuo iz Prisjeke prema Markovcu a jedni iz Cetin Grada prema Zrvnici gdje su odmah ujutro uzeli zasjedu, dok je oko 40 došlo kod Klokočke gradine prema Markovcu, koji su pronašli magazin ovog bataljona i odvukli oko 80 vagona kukuruza, pšenice i graha. Ovaj odvoz nije se mogao spriječiti jer je na ovim mjestima raspolagano sa dvije desetine II čete i jednim puškomitraljezom.

19 ovog mjeseca uveče prvi vod II čete pozvao je 4 kola i dovezao oko 5 metara sijena od Mate Cindrića iz Glinice, kome je ostala još jedna stožina otave a ovo što mu je uzeto dao je dobre volje i na lijep način. Mate Cindrić nije bio ustaša, zato mu je i ostala krma ostavljena a ovo je uzeto za potrebu proljetnih radova partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
Krajačić¹

Komandant
Dejanović Miloš

BR. 25

**PRIJEDLOG ŠTABA PRVOG LIČKOG ODREDA »VELEBIT« OD
20 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU
ZA POHVALU JEDINICA, BORACA I RUKOVODILACA¹**

ŠTAB I PARTIZANSKOG ODREDA
»VELEBIT«
20. IV. 1942

ŠTABU GRUPE NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA ZA LIKU

U posljednjim borbama sa okupatorom naročito su se istakli, te zato zaslužuju pohvalu slijedeće starješine i partizani:

1. Komandant partizanskog bataljona »Petar Vuksan« drug Momčilo Novković, zato što je:

a) ličnom hrabrošću i izdržljivošću u toku borbe u Srednjoj Gori, Tušicama, Raduču, pri odbrani Mogorića i u akciji na Vranik davao primjer partizanima i pridonio pobjedi partizana nad okupatorom i ustašama;

b) energičnim držanjem protiv četničkih izdajnika doprinio stvari narodno-oslobodilačke borbe u više prilika velike koristi;

c) što je lično disciplinovan i što je pravilnim starješinskim stavom učvrstio disciplinu u bataljonu kojim komanduje.

2. Komandir 2. čete I partizanskog bataljona drug Dušan Maljković, zato što je:

¹ Đuro Krajačić. Poginuo na Trošmariji 1943 god., u borbi protiv Nijemaca, kao politički komesar brigade.

¹ Redakcija posjeduje kopiju dokumenta. Original nije pronađen.

a) ličnom hrabrošću u borbi protiv okupatora u Ploči 6. I. o.g kao nišandžija puškomitraljeza pridonio pobjedi partizana u toj borbi;

b) kao komandir 2. čete I bataljona prilikom napada na okupatora u Tušicama (8. IV. o.g.) u najvažnijem momentu preuzeo je lično puškomitraljez od jednog partizana, jer je ovaj s njime nespretno rukovao, te usprkos jake neprijateljske vatre približio se sa još jednim partizanom neprijateljskom logoru i obasipao ga vatrom dok ugroženi dio čete nije odstupio na podesniji položaj;

c) prilikom obrane Mogorića 12. IV o.g. u najkritičnijem momentu pokrenuo je krilni vod partizana u juriš na bok neprijatelja te time mnogo pridonio pobjedi partizana nad neprijateljem u toj borbi.

3. Partizan jurišne čete »Petar Vuksan« pokojni drug Milanko Zagorac, zato što je:

a) kao starac od 62 godine javio se u jurišnu četvu i kao njen član izdržavao sve napore, marševe i borbe sa velikim požrtvovanjem;

b) napadnut i opkoljen od četničkih bandita izdržao je borbu sa istima, uspjevši da ih razbije;

c) opkoljen od talijanskih i četničkih banda po drugi put, sam se je sa istima borio, odbivši poziv da se preda i junački se borio dok u toj borbi nije poginuo.

Od jedinica u posljednjim borbama sa okupatorom, ustašama i četnicima naročito su se istakle ove jedinice:

1. Jurišna četa bataljona »Petar Vuksan«, jer je uzela učešća u svim akcijama na teritoriji I odreda, a u samo mjesec dana od 20. III do 20. IV o.g. izvršila 10 uspješnih akcija nanijevši neprijatelju teške gubitke.

2. 2. četa I bataljona, što se je naročito istakla pri obrani Mogorića. ostavši na svom položaju iako je ovaj bio izložen žestokoj vatri neprijateljske artiljerije, bacača mina i automatskih oružja. U ovoj borbi imala je ova četa 8 mrtvih i 3 ranjena.

Molimo da se navedeni partizani i jedinice pohvale naredbom Štaba Grupe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Mile Počuča

Komandant
Petar Kleut

ŠTAB I. PARTIZANSKOG ODREDA
"VELEBIT"
20. IV. 1942

21. V. 1942
M. O. P. I.
K. 1/2

ŠTABU GRUPE NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA ZA LIU

U posljednjim borbama sa okupatorom naročito su se istakli, te za to zaslužuju pohvalu slijedeće starešine i partizani:

1. Komandant partizanskog bataljona "Petar Vuksan" drug Momčilo Novković, zato što je:
 - a/ ličnom hrabrošću i izdržljivošću u toku borbe u Srednjoj Gori, Tušicama, Raduđu, pri odbrani Mogoriča i u akciji na Vranik davao primjer partizanima i prodanio pobjedi partizana nad okupatorom i ustašama.
 - b/ energičnim držanjem protiv četničkih izdajnika doprinio stvari narodno-oslobodilačke borbe u više prilika velike koristi.
 - c/ što je lično disciplinovan i što je pravilnim starešinskim stavom učvrstio disciplinu u bataljonu u kojim komanduje.
2. Komandir 2. čete I. partizanskog bataljona drug Dušan Maljković, zato što je:
 - a/ ličnom hrabrošću u borbi protiv okupatora u Ploči 6. I. o. g. kao nišandžija puškomitraljeza pridonio pobjedi partizana u toj borbi.
 - b/ kao komandir 2. čete I. bataljona prilikom napada na okupatora u Tušicama / 8. IV. o. g. / u najvažnijem momentu preuzeo je lično puškomitraljeu od jednog partizana, jer je ovaj s njime nespretno rukovao, te usprkos jake neprijateljske vatre približio se sa još jednim partizanom neprijateljskom logoru i obasipao ga vatrom dok ugroženi dio čete nije odstupio na podesniji položaj.
 - c/ prilikom obrane Mogoriča 12. IV. o. g. u najkritičnijem momentu pokrenuo je kilni vod partizana u juriš na bok neprijatelja te s time mnogo pridonio pobjedi partizana nad neprijateljem u toj borbi.
3. Partizan jurišne čete "Petar Vuksan" pokojni drug Milanko Zagonec, zato što je:
 - a/ kao starac od 62 godine javio se u jurišnu četu i kao nje član izdržavao sve napore, marševe i borbe sa velikim poštovanjem.
 - b/ napadnut i opkoljen od četničkih bandita izdržao je borbu sa istima, uspjevši da ih razbije.
 - c/ opkoljen od talijanskih i četničkih banda po drugi put, sa se je sa istima borio, obivši poziv da se preda i junački se borio dok u toj borbi nije poginuo.

Od jedinica u posljednjim borbama sa okupatorom, ustašama i četnicima naročito su se istakle ove jedinice:

1. Jurišna četa bataljona "Petar Vuksan", jer je uzela učešća u svim akcijama na teritoriji I. Odreda, a u samo mjesec dana od 20. III. do 20. IV. o. g. izvršila 10 uspješnih akcija nanijevši neprijatelju teške gubitke.
2. 2. četa I. bataljona, što se je naročito istakla pri odbrani Mogoriča, ostavši na svom položaju i ako je ovaj bio izložen žestokoj vatri neprijateljske artiljerije, bacača mina i automatskih oružja. U ovoj borbi imala je ova četa 8 m rtvih i 3 ranjena.

Molimo da se navedeni partizani i jedinice pohvale naredbom Štaba Grupe.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politkom:
Mile počuča

Komandant:
Petar Kleut

BR. 26

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 20 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA U HRVATSKOM
PRIMORJU I GORSKOM KOTARU**

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
20 aprila 1942
Broj 280/42

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ

Akcije I bataljona.

7/4. Poslana je jedna grupa partizana zajedno sa bataljonom »Adzi-ja« u zasjedu na Vratnik, sa zadatkom da se napadne talijanska vojska koja tuda prolazi. Ali pored svega Talijani nisu naišli, i nije bilo nikakvog uspjeha.

8/4. Jedan vod 3 čete držao je zasjedu na Lujzijani¹ kuda su prolazili talijanski kamioni. Talijani su naišli sa 7 kamiona, ali je zasjeda bila vjerovatno prokazana, te pred zasjedom na 1 i po kil. iskricali su se iz kamiona i otvorili vatru na mjesto zasjede. Vod se povukao, a poslije povlačenja, mjesto zasjede tukla je dugo vremena artiljerija iz Vrbovskog.

9/4. Isti vod je razoružao 5 finanaca u selu Blaževici na Kupi, zaplijenjeno je 5 pušaka, 200 metaka, 37 komada čebadi i nešto živežnih namirnica. Poslije saslušanja financi su pušteni i održan je sastanak na kome su prisustvovali svi seljaci, i to sami Hrvati.

Istoga dana uhapšen je u selu Razdrto narodni izdajnik Anton Kolak (Tunja) koji je pobjegao iz Jasenka. Zaplijenjeno je 5 konja sa samarima, i drugi materijal. Poslije ispita izdajnik je bio likvidiran, a u selu održan sastanak.

9/4. U blizini sela Razdrto uhvaćena su 4 ustaše, koji su još ranije bili u ustaškom pokretu i koji su učestvovali [u] mnogim klanjima. Ovo hapšenje i likvidiranje zahtijevao je narod tamošnjih hrvatskih sela. Ustaše su poslije ispita strijeljane.

¹ Lujzijanska cesta

11/4. Jedna patrola 4. čete vodila je borbu sa četnicima u okolini Brinja i ubila jednoga četnika, zaplijenjena je jedna puška i 5 metaka. Istoga dana jedna patrola oduzela je dvije puške i 136 metaka od seljaka u Klancu.

13/4. Jedna četa ovoga bataljona, izvršila je pokret do Gomirja sa zadatkom da se izvrši akcija na Talijane, zbog terenskih razloga postavljena je samo zasjeda od jednog jačeg voda na pruzi Gomirje—Vrbovsko, sa ciljem da se napadne talijanska patrola. Talijani međutim nisu naišli.

13/4. Dva rezervna partizana² iz Gomirja ubili su sjekirom jednoga Talijana i zaplijenili mu pušku i 15 metaka.

16/4. Tri čete ovoga Bataljona, zajedno sa Proleterskom četom i dvjema četama »Marka Oreškovića« izvršile su napad na Jezerane sa ciljem razoružanja posade i oslobodenja mjesta.

Neprijatelj je bio nastanjen u 8 jakih zgrada, a njegova jačina je bila oko 160 ljudi, ustaša, žandara i domobranaca. Napad je morao početi u 4 i po sata poslije ponoći, ali zbog zakašnjenja pojedinih jedinica i zbog jakoga mraka, borba je otpočela tek u pola 6, i trajala je sve do pola noći. Za cijelo vrijeme borbe neprijatelj je davao žestoki otpor, na kojega mi nikako nismo računali u tolikoj mjeri. Pošto neprijatelj nikako nije htio da se predaje, prešlo se na paljenje zgrada u kojima je neprijatelj bio smješten. Zapaljeno je 6 zgrada u kojima [su] se nalazili neprijateljski vojnici, ali ni to ih nije prisililo na predaju. Tako u dvjema zgradama su i sagorili a nisu se htjeli predati. Iz jedne zapaljene zgrade iskočila su 3 neprijateljska vojnika...

U borbama toga dana, partizani su pokazali zaista hrabrost i požrtvovanje koje se nije očekivalo. Ali u momentu kada je stvar bila već blizu konca, dobili smo vatru sa leđa od neprijateljskog pojačanja, koje je došlo iz Brinja i Križpolja. Partizani su se povukli bez komande. Osnovni nedostatak bio je u tome da se nije nikako moglo doći do veze sa prvom četom »Marka Oreškovića«. Mi smo dolje šiljali kurire preko komande Bataljona, i preko Proleterske čete, ali nikada nismo dobili vezu. Međutim ta četa još prije početka borbe u 4 sata ujutro, zauzela je crkvu, i na nju izbacila dva puškomitraljeza. Mi smo imali obavještenja, da se u crkvi nalazi neprijateljska vojska, a na samom tornju jedan puškomitraljez. Cim je počela vatra, vidjeli smo vatru sa tornja, i bili sigurni u tome da je to neprijateljska vatra, kako smo bili obaviješteni. Svi partizani smatrali su cio dan vatru sa tornja kao najopasniju, koja nije dozvoljavala izvršiti napad i zapaliti dva najvažnija neprijateljska objekta, školu i žandarmeriju. Komandir

* O »rezervnim partizanima« vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 62, objašnjenje 2.

I čete, cio dan nije obavijestio nas da se nalazi na tornju, tako da smo mi tek poslije povlačenja doznali da se on nalazi na tornju, i da je tamo ostao sa 10—15 ljudi, opkoljen od neprijatelja. I četa »Marka Oreškovića« kao jedinica pokazala je heroizam, ali sa gledišta općeg ishoda borbe toga dana, nanijela je štetu. Da se ona javila, da se nalazi na tornju, onda nije teško bilo uništiti žandarmeriju i školu. I sigurni smo da bi prije podne pale Jezerane u naše ruke. Tom dijelu I čete koja je ostala u crkvi, uspjelo je probiti se i zapaliti školu, nanoseći neprijatelju teške gubitke. Gubici na našoj strani bili su: 8 mrtvih, 16 ranjenih, jedan nestao, jedan zarobljen. Neprijateljski gubici bili su mnogo veći, ali podatke o tome još nemamo tačne.

Ova akcija iako nije postigla svoj krajnji cilj, pokazala je sposobnost i borbenost naših partizana, da oni već mogu jurišati i na tvrđave i sa ovim oružjem koje se ima i osvajati ih. Ona isto tako pokazala je da mi možemo osvojiti i najutvrđeniju zgradu ako u njoj ima ičega zapaljivoga, (da ubuduće prilikom ovakvih akcija moraju se ispostaviti signali za raspoznavanje kao barjačić ili slično, što mi nismo imali ovoga puta). U ovoj akciji pokazale su se kao dobre benzinske flaše. Ali još uvijek se pokazuje neumješnost napadanja na objekte pod zaštitom svoje vatre. Tim možemo tumačiti i ovoliki broj mrtvih i ranjenih.

Akcijom je rukovodio komandant Odreda³ zajedno sa operativnim oficijom iz G.Š-a.⁴

14/4. Prvi bataljon postavio je zasjedu, na putu između Prokika i Brinja, gdje je bila prekopana cesta. Talijani su išli u streljačkom stroju i na mjestu gdje je bila prekopana cesta, skupili se u gomilu. U to vrijeme zasjeda je otvorila vatru i na mjestu ostalo je 20 mrtvih Talijana i 24 ranjena; oružje se nije moglo pokupiti, pošto u tom momentu naišli su talijanski tenkovi i otvorili žestoku vatru.

17/4. Jedna patrola od 8 partizana iz 4. čete napala je jednu neprijateljsku bateriju, koja je išla od Žute Lokve za Brinje. Na strani neprijatelja bio je 1 mrtav i 3 ranjena. Istoga dana ujutro privukla se jedna patrola blizu Žute Lokve, i ubila jednog ustaškog vojnika; istoga dana strijeljan je Stevo Ružić iz Sreza otočackog, koji je bio talijanski špijun i služio ustašama i četnicima.

Borba i akcije II bataljona.

Dana 21/3. odaslana je jedna grupa partizana da postavi pakleni stroj na pruzi i da uništi transport. U 12 sati noću, naletio je vlak, mašina je bila razbijena i promet zaustavljen 12 do 15 sati. Druge materijalne štete su nepoznate. Istoga dana mobilisan je ve-

¹ Narodni heroj Veljko Kovačević
² Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

liki broj ljudi iz Mrkoplja i Brestove Drage da raskopaju ceste, koje vode u neprijateljski teritorij. Zaštitnica kopača došla je u sukob s talijanskom patrolom te je 2 ubila i jednoga zarobila. Tom prilikom zaplijenjena je 1 puška i 35 metaka; toga dana bio je zarobljen jedan naš puškomitraljez skupa sa našim puškomitralješcem.

25/3. Odašlana je 1 četa kojoj je bila dodijeljena još [grupa od] 25 civila, raskopali su željezničku prugu u duljini od 126 metara, i bacili šinje i šlipere u provaliju od 30 do 40 metara. Saobraćaj je bio prekinut 5 dana; za popravak oštećene pruge Talijani su prisilno vodili civilno stanovništvo iz Delnica, ali veliki broj toga stanovništva razbježio se po šumi i nije htio popravljati prugu.

27/3. Odašlana je jedna četa partizana, sa zadatkom da razbije prugu između Delnica i Skrada. Akcija nije uspjela, jer je neprijatelj postavio zasjedu na tom dijelu gdje je trebalo raskopati prugu. Neprijatelj je otvorio vatru na koju su naši partizani otvorili vatru; borba je trajala pola časa, sve dok je neprijatelju došao u pomoć blindirani vlak; tada [su] se naši povukli bez gubitaka.

24/3. Odašlali smo grupu partizana na prugu Plaše—Zlobin sa zadatkom da baci voz u zrak; akcija je uspjela; razbijene su 2 lokomotive; druge materijalne štete su nam nepoznate.

29/3. Jedna patrola od 10 partizana, razvivši se u dva pravca, pripucala na vojničke objekte Delnica; u mjestu nastala je uzbuna, te neprijatelj otvorio vatru iz svih mitraljeskih gnijezda, artiljerije [i] minobacača. U povlačenju partizani su naišli na zasjedu neprijateljsku u šumi iza samog mjesta, ali su joj sretno izmakli bez gubitaka.

30/3. Jedna četa vođena od komandira iz te čete, izvršila je slijedeću akciju: na cesti između Ledenica i Novoga uništila je 50 telefonskih stubova, između Novoga i Bribira 40 stubova, između Novoga i Selca 5 stubova, između Crikvenice i Triblja 17 stubova, između Crikvenice i Grižana 3 stuba. Ukupno je uništeno 115 stubova, 408 izolatora, i 5750 metara linije; stubovi su potpuno uništeni da nisu za upotrebu.

30/3. Poslana je jedna grupa partizana da pripuca na Vrata i na Fužine sa ciljem uznemiravanja talijanskih posada; uzbuna je uslijedila odmah, otvorena je strahovita vatra kako iz pušaka, tako iz mitraljeza i topova.

31/3. Odašlana je jedna grupa partizana na prugu kod Plasa sa zadatkom da baci voz u zrak. Čim su se partizani primakli, neprijatelj je otvorio vatru, te su se naši povukli bez gubitaka.

2/4. Jedna grupa partizana pripucala je nad Crikvenicom, Selcem i Novim, Ledenicama i Klenovicom; u svim garnizonima nastala je uzbuna, a jedino iz Novoga otvorena je vatra, kako mitraljeska

tako i topovska. Slična pripucavanja vršena su u više navrata [u] Moravicama i razlupala prozore na stanici, kao i u drugim mjestima.

4/4. Jedna grupa partizana, pod rukovodstvom jednog oficira III. bataljona, izvršila je akciju na pruzi kod Brod Moravica, otšarafila je šarafe na tračnicama u dužini od 45 metara, voz je naletio, materijalne štete su nepoznate.

Akcije koje se vrše u obliku pripucavanja, imale su za cilj uznemiravanje neprijatelja, pritjerati ga u defanzivu.

31/3. Ubijen je Ivan Kadej, koji je vodio Talijane za Sušački logor. On je bio uhvaćen od naših kurira.

2/4. Strijeljan je Jerko Zaganj, poznati ustaša, pobočnik i načelnik iz Skrada.

4/4. Strijeljano je 10 cigana, zato što su špijunirali u korist Talijana; toga dana oni su trebali voditi Talijane na naše partizanske logore u Mrkoplju i Ravnoj Gori. Istog dana strijeljan je Tone Petrović iz Sungera; on je svakim danom išao u Lokve [i] davao informacije Talijanima o našim snagama.

30/3. Jedna grupa od 20 partizana dobila je zadatak da zapali barake na Kripnu, bivše jugoslavenske vojske, i htjelo se spriječiti da ih Talijani ne upotrebe za stanove svoje vojske. U isto vrijeme, baraci se približavala i talijanska predhodnica u jačini 15 milicionera. Partizani su se povukli u zasjedu, odakle su otvorili vatru na predhodnicu. U toj borbi palo je 8 Talijana i nekoliko ranjenih, dok sa naše strane nema gubitaka. Svaki pokušaj da se skine sa mrtvih oružje bio je uzaludan, jer je pridošla glavnina talijanske vojske, koja je išla iza predhodnice. Naši su se povukli. Talijani su zapalili barake, tako da je zadatak bio izvršen.

Istoga dana, 50 partizana otišli su sa zadatkom da unište i razoružaju neprijateljsku stražu kod tunela Sleme. Na' putu su naišli na neprijateljsku zasjedu i naši su se morali povući. Istovremeno, sve talijanske posade na pruzi Lokve — Fužine, otvorile su vatru puščanu, mitraljesku, topovsku i sa minobacačima; teren su osvjetljavali reflektorima.

5/4. Odsječeno je 20 telefonskih stubova na liniji Mrzla Vodica — Gornje Jelenje.

6/4. Izvršena je akcija sa paklenim strojem na ljniji Zlobin—Plaše. Akcija je uspjela, no do sada uspjeh nam je nepoznat.

7/4. 2 četa II. Bataljona i 1 četa III. Bataljona, dobile su zadatak da razore prugu. Pruga je razorena u dužini 36 metara (i bačena u provaliju od 50 do 60 metara, dok je 70 do 80 metara [pruge ostalo], koja je bila već razšrafana, koja je također trebala da ide u provaliju, no nije se uspjelo jer je u međuvremenu naletio voz iz Delnica. Voz koji je naletio potpunoma je uništen, tom prilikom poginuo je vlakovođa, dok su trojica željezničara teško ranjeni. A kako javlja »Slobodna Jugoslavija« bilo je i 40 mrtvih Talijana.

Promet je bio zaustavljen 48 sati. Za popravak pruge Talijani su bili pokupili civilno stanovništvo iz Delnice. I 1⁵ veliku akciju na pruzi, tako, i 2 veliku akciju na pruzi, vodio je drug Lenac,⁶ koji se pokazao vrlo dobar.

9/4. Poslata je jedna grupa sa paklenim strojem na prugu kod Liča. Akcija nije uspjela, jer su naišli na Talijansku zasjedu; istu noć druga grupa čekala je neprijateljsku patrolu na pruzi, ali patrola nije naišla. Istoga dana iskidana je ponova telefonska linija između Selca i Novoga, time što je izolovani poljski vojni kabel u dužini od 2 kilometra dignut i donešen u logor.

28/3. Tri nova partizana iz Sušaka zaustavljeni su od 2 Talijanska karabinjera i od jednog konfidenta u Dragi kod Sušaka. Poginuo je jedan Talijan i konfident, dok su se partizani zdravo vratili.

Akcije III bataljona.

Na dan 3 ov. mjeseca, jedna jedinica ovoga Bataljona srušila je 12 stubova na liniji Delnice — Skrad; iste noći izvedena je akcija na pruzi i voz je izglajzao sa šina. Noću 6 i 7, jedan vod srušio je 5 stubova na Lujzijani. [Na putu] Kupjak—Skrad, noći između 8 i 9, jedan vod, uhvatio je i razoružao 7 Talijanskih vojnika, zaplijenio je 7 pušaka, 300 metaka, 18 bombi i drugog materijala. Talijani su bili pušćeni.

10/4. Jedna četa III. Bataljona napala je na jedan punkt Talijanski blizu Skrada i poslije kraće borbe prisilili Talijane na predaju; zaplijenjena su 2 puško-mitraljeza, 12 pušaka, 5 ranaca, 5000 metaka, 15 bombi i nešto hrane.

Na cijelom oslobođenom teritoriju poduzete su sve mjere za evakuaciju civilnog stanovništva, hrane i stoke. Izgrađen je veliki broj baraka u šumi kako za vojničke tako i za civilne potrebe; sve ceste koje vode u oslobođeni teritorij razkopane su. Veliki dio naših snaga prebačen je na onu stranu pruge do Kupe, sa zadatkom akcija na onoj strani, u cilju odklanjanja neprijateljske ofanzive na ovaj teritorij i u cilju mobilizacije novih Hrvatskih partizana. Neprijateljske snage povukle su se na prugu, tako da na onu stranu pruge nalazi se samo nekoliko žandarmerijskih postaja, i već dali smo naredenje za njihovo likvidiranje. Partizani tamo žive u Hrvatskim selima i svuda su primljeni sa oduševljenjem. U okolici oslobođenog teritorija osjeća se koncentracija neprijatelja, te svakodnevno očekujemo njihovu ofenzivu.

P.S. 15 ov. mjeseca neprijatelj je ušao u Ravnu Goru, u jačini od 800 talijanskih vojnika većinom crnih košulja. Partizani su bili

⁵ Prvu

⁶ Narodni heroj Ivan Lenac, tada komandant Drugog primorsko-goranskog NOP odreda. Poginuo 1945 god. u blizini Sušaka kao operativni oficir štaba Jedanaestog korpusa NOVJ.

je uspjela ne de sada uspjeh nam je nepoznat.
7/4. 2 Četa II. Bataljona, i 1 Četa III. Bataljona, dobile su zadatak da razere prugu. Pruga je razzerena u dužini 36 metara i bačena u prevalliju od 50 - de 60 metara, dok je de 80 de 80 metara, koja je bila već razzerana, koja je takodjer trebala da ide u prevalliju, ne nije se uspjelo jer je u medju vremenom našle veze iz Delnica. Voz koji je našle petunema je uništen, tom prilikom, poginuo je vlačevodja, dok su trojica željezničara teške ranjeni. A kako je "Slebedna Jugoslavska" bile je i 40 mrtvih Talijana. Prezet je bio završen 48 sati. Za popravak pruge Talijani su bili pekupili, civilne stanovništvo iz Delnica. I 1 veliku akciju na pruzi, tako, i 2 veliku akciju na pruzi, vedio je drug Lenac, koji se pokazao vrlo dobar.
9/4. Poslata je jedna grupa sa paklenim strojem na prugu, kod Lića. Akcija nije uspjela, jer su našli na Talijansku zauzedu, istu neć druga grupa čekala je neprijateljsku patrolu na pruzi, ali patrola nije našla. Istoga dana iskidan je poneva telefonska linija izmedju Selca i Nevega, time što je izolevani poljaci vojni kabel u dužini od 2 kilometra, dignut i densen u loger.
28/3. Tri neva partizana iz Sušaka, saustavljeni su od 2 Talijanska karabinjera i od jednog konfidenta, u Dragi kod Sušaka. Poginuo je jedan Talijan i konfident, dok su se partizani zdrave vratili.
Akcije III. bataljona.
Na dan 3 ev. mjeseca, jedna jedinica svega Bataljona srušila je 12 stubeva na liniji Delnice-Skrad, iste noći izvedena je akcija na pruzi i vez je izlazao da Sinja. Noću 6, 17, jedan ved srušio je 5 stubeva na Lujzijani, Skuplj Skrad, noći izmedju 8 i 9, jedan ved, uhvatio je i razzerušao 7 Talijanskih vojnika, zaplijenio je 7 pušaka, 300 metaka, 18 bombi i drugog materijala, Talijani su bili pušćeni.
10/4. Jedna Četa III. Bataljona, napala je na jedan punkt Talijanski blizu Skrada, i poslije kraće berbe, prisilili Talijane na predaju, zaplijenjena su 2 puške-metralske, 12 pušaka, 5 ranaca, 5000 metaka, 15 bombi i nešto hrane.
Na cijelom oslebedjenom teritoriju pedusete su sva mjera za evakuaciju civilnog stanovništva, hrane i stoke. Izgradjen je veliki broj baraka u šumi kako za vojničke tako i za civilne potrebe, sve ceste koje vede u oslebedjeni teritorij razkopane su. Veliki dio naših snaga prebačen je na onu stranu pruge de Kupe, sa zadatakom akcija na onoj strani, u cilju odklanjanja neprijateljske ofanzive na ovaj teritorij, i u cilju mobilizacije, nekih Hrvatskih partizana. Neprijateljske snage pevukle su se na prugu, tako da na onu stranu pruge nalazi se samo nekoliko sandarmerskih postaja, i već dali smo naredbe za njihove likvidiranje. Partizani tamo žive u Hrvatskim selima, i svuda su primljeni sa oduševljenjem. U okolici oslebedjenog teritorija osjeća se

iznenadeni, a kako se u Ravnoj Gori nije nalazilo većih naših snaga, to se neprijatelju nije davao nikakav otpor. Izgleda da je poginuo naš operativni oficir III. bataljona drug Župan.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

(M.P.)

Polit, komesar
Mijo Vuletić⁸

Komandant
Veljko Kovačević

BR. 27

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
21 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA PRVOG ODREDA¹**

STAB GRUPE
KORD. NAR. OSL. PART. ODREDA
21 aprila 1942

KOMANDANTU PART. NAROD. OSLOBOD. ODREDA
HRVATSKE

Danas smo primili operativni izvještaj iz I odreda i odmah ga dostavljamo.

I. bataljon: Noću između 14 i 15 ov. mj. 1 četa ovog bataljona porezala je telefonske stupce na cesti Tušilović—Karlovac u dužini od 4 km., iskidala žicu i bacila u vodu. 2 četa iste noći zapalila je školu u Bukovici i Okiću iz razloga što je neprijatelj naredio seljacima da iste uredi za smještaj vojske. Ova četa posjekla je telefonske stupce između Tušilovića i Vojnića u dužini od 2 km.

II. bataljon: Postavljao je zasjede u Radonji pošto je postojala mogućnost da neprijatelj krene u pravcu Radonja—Magarčevac. Međutim neprijatelj nije nailazio. 16 ov. mj. ovaj bataljon krenuo je na put prema Plavča Dragi.

III. bataljon: Postavljao je zasjede koje nisu donijele uspjeha i na koje neprijatelj nije naišao.

⁷ Pavao Župan. Poginuo u borbama protiv ustaša u Ravnoj Gori 1942 godine.

⁸ Ivo Vejvoda

¹ Original nije pronađen. Ovo je kopija.

IV. bataljon: Noću između 14 i 15. ov. mj. jedna desetina došla je u hrvatskom selu Stefankima od seljaka 2 karabina, 200 metaka i nešto dinamita, a 16. jedna patrola također je bila u Stefankima i došla je 1 karabin manliher. 15. ov. mj. 3. vod 2. čete imao je sukob sa neprijateljem na Borju gdje su uspjeli jednog ustašu raniti, i jednog ubiti. Plijena nije bilo.

18. ov. mj. neprijatelj je sa jačim snagama izvršio prečišćavanje terena ovoga bataljona. Neprijatelj je krenuo u tri pravca. Iz Lasinje preko Sjeničaka kroz šumu Kremešnicu preko Vuke kroz Tukleč šumu. Druga grupa išla je od Čemernice preko Vuke kroz Abes. Treća od Vrgin Mosta preko Vojnića gdje se sastala sa snagama iz Vojnića, zatim preko Cvjetinovca i Kirina za Bović. Sa ovom grupom išli su topovi i tenkovi. Topovi su tukli po šumama. Toga dana neprijatelj je opkolio 2. četu u šumi Tukleč kod Male Trepče. Ta četa uspjela se probiti kroz obruč, preći u Kirin i tokom noći prebacila se u Petrovu Goru gdje je 19. ov. mj. postavila zasjedu na cesti Vojnić—Vrgin Most. U borbi koju je vodila 2. četa poginula su dva druga, a dva lakše ranjena. Neprijatelj nije imao gubitaka.

3. četa postavila je zasjedu u Lasinjskom Sjeničaku pokraj ceste, ali kako su naišli samo tenkovi, a ustaše išli brdima zasjeda se morala napustiti i snage te čete su se sklonile. Neprijatelj je u Sjeničaku poklao 12 civila, a [izvjestan] broj mladih ljudi pokupio i odveo.

19. ov. mj. naišao je neprijatelj kod Šabarić kose² preko Ostrožina za Bović. 1. vod 1. čete nije izvršio naređenje i nije se povukao kuda mu je bilo naređeno nego se jedna desetina odcijepila i zavukla u jednu pećinu 15 m. duboku. Neprijatelj nije primijetio te pećine, ali jedan starac koga su neprijateljski vojnici tukli kazao je da se u toj pećini nalazi 10 partizana. Neprijatelj je opkolio pećinu s tenkovima, počeo je tući s topom špilju, palio veš i kudeljku, baca bombu i naposljetku počeo kopati. Raskopao jedan veliki dio i pri tome partizane pozivao na predaju. Partizani su napokon izjavili da se predaju, te najprije izbacili 7 karabina i 1 puškomi-traljez, a poslije se iznutra izvlačio jedan po jedan.³ Po svršetku ovoga ustaše su poklale u Kirinu oko 40 ljudi a 200—300 odveli. Uhvaćen je komesar 1. čete⁴ i ubijen jedan partizan⁵ koji je bio na bolovanju.

² Sabarić Brdo

³ S desetinom u pećini bio je vodnik Prvog voda Prve čete Ilija Srdić. Na njegovu inicijativu, svi su se predali osim jednog partizana — Milana Alajice. koji se nije dao živ u ruke neprijatelju nego se sam ubio.

⁴ Komesar Prve čete Četvrtog bataljona bio je tada Mane Pavlović. On nije tom prilikom uhvaćen od neprijatelja, nego je kasnije, kao politički komesar bataljona, poginuo kod Cazina 1943. godine.

* Petar Bijelić. On se sam ubio u šumi kad su ga ustaše opkolile.

Neprijatelj je ovoga puta imao vrlo jake snage i pretresao svaki grm i dolinu, a kretao se u širokom frontu tako da je bilo teško manevrisati. 3 četa nije imala nikakvih gubitaka. Neprijatelj je pronašao bataljonsku zemunicu, polupao radio aparat, odnio pišaću mašinu i nešto hrane. 20. ov. mj. neprijatelj ponovo kreće od Utinje Katić Kosom u pravcu Sjeničaka i u streljačkom stroju pretražuje Katić Kosu.

20. ov. mj. krenulo je oko 200 neprijateljskih vojnika u Petrovu Goru, došli su u Crnu Lokvu, zapalili su sušionu mesa voda Debele Kose i krenuli u pravcu Koločardak—Selakova Poljana. Sa Koločardaka odvojila se jedna grupa i sišla u Opačice gdje je uhvatila našeg jednog kurira,⁶ koji se tu nalazio i koji je nosio u zajednici sa jednom drugaricom, koja je uspjela pobjeći, poštu za vas i za II. odred. U kurira nalazili su se letci upućeni domobranima i zaplijenjeni materijal od ubijenih neprijateljskih vojnika i oficira. Kud je drugarica krenula za sada ne znamo i kuda je sa poštom. Mogućnost postoji da je predala u II. odred.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar

Komandant

P. S.

, Naredio sam drugu Latasu⁷ i Pavloviću⁸ da se 29. jave u Štabu Ličke grupe. Isto tako izdao sam naređenje odredima da upute slušaoce za oficirski kurs. Arhivu i materijal iz prvog oficirskog kursa za sada još ne možemo poslati uslijed nastale situacije. (Materijal i arhiva nalazi se u zemunici.)

18. ov. mj. postavila je zasjedu na cesti Kladaša—Topusko 3 četa II. bataljona II. K.P.O. Naišao je neprijateljski kamion na koga je otvorena paljba, u borbi zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 6 karabina. Ubijeno je 15 ustaša i među njima i jedan poručnik. Ostatak od 10 ustaša uspio je pobjeći. Naše snage nisu mogle izvući ostali materijal jer uslijed nailaska neprijateljskih snaga i Muslimana⁹ koji su preplivali Glinu da što prije stignu, naši su se morali povući. Mi smo imali 1 mrtvog i 7 lakše ranjenih od ručne bombe.

^c Miloš Sipić-Loio. Kad je, u prolazu, svratio u svoju kuću da se presvuče, ustaše su ga uhvatile i, zajedno sa ostalim pohapšenim ljudima, odvele u Vojnić. Nakon četiri dana ustaše su ih poklale u crkvi u Kolariću, a crkvu zapalile. Prije hapšenja, Lojo je uspio da sakrije poštu da ne bi pala neprijatelju u ruke. Drugog dana po njegovom odvođenju došla je njegovoj majci jedna drugarica (čije ime Redakcija nije mogla ustanoviti) i upitala je za poštu, a ona joj je odgovorila da je Lojo poštu sakrio, ali nije znala gdje.

⁷ Dane Latas

⁸ Ilija Pavlović

⁹ Odnosi se na miliciju organizovanu od strane ustaša u pojedinim muslimanskim selima.

BR. 108

**ZAPOVIJEST ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
21 TRAVNJA 1942 GOD. PRVOM I DRUGOM ODREDU DA PRVI
MAJ PROSLAVE NAPADIMA NA NEPRIJATELJA I DIVER-
ZANTSKIM AKCIJAMA**

ŠTAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. ODREDA
Op. broj 8.
21-IV-1942.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Karlovac 1 : 100.000)

Pošto je neprijatelj završio uglavnom proljetnu ofanzivu, i zadržao se na našem teritoriju potrebno je da se u što kraćem roku neprijatelju zada što više udaraca, nanese što više udaraca, nanese što više gubitaka, oduzme što više oružja, spriječi slobodno kretanje i razruše sve saobraćajne i telefonske veze itd.

U vezi toga i u vezi 1 maja našeg narodnog praznika koga moramo proslaviti u borbi

n a r e d u j e m

I. odred:

I. bataljon u zajednici sa proleterskom četom¹ I odreda da razoruža Kamensko, postavi zasjede oko Bukovice prema naređenju koje je izdao komandant I. odreda. Noću 30 i 1 maja da zapali kresove na visovima po 'svom terenu, naredi Grginoj² grupi da zapali kresove na Kalvariji, kota 238, Uzdihovcu, Dubovcu, više groblja samoubica, te da organizira paljenje kresova na Matišnjaku,³ kota 346, i Štrekovcu, kota 168, pomoću patrola i druga Tobije.⁴ Da organizira paljenje kresa na Vinici, kota 321. Pored toga grupe koje budu palile kres neka na pogodnim i vidljivim mjestima ostave crvene zastave koje treba izraditi od krep papira ili kog drugog materijala koji se ima na raspolaganju i koji se može nabaviti. Iste noći ovaj

¹ U dokumentima se stalno pominju proleterske čete Prvog i Drugog kordunaškog NOP odreda. Međutim, to su bile udarne a ne proleterske čete, iako su se tako nazivale, jer im taj naziv nije potvrđen od Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 23.

² Grga Milašinčić

³ Martinščak

⁴ Hrvat, seljak s Korduna, koji je odmah prišao NOB. Redakcija mu nije mogla ustanoviti pravo ime.

bataljon neka izvrši diverzne akcije na cesti Karlovac—Tušilović — Vojnić, Barilović—Krnjak [i] Krnjak—Tušilović.

II. bataljon. Vod ovoga bataljona neka noću 30 na 1 maj izvrši diverzne akcije Vojnić—Vrgin Most, zapali kresove na visovima oko Vojnića i neprijateljskih posada i mjesta gdje se neprijatelj nalazi te s Crkvišta izvrši prepad na Vojnić.

III. bataljon da uništi željezničku prugu između Vrgin Mosta i Topuskog, razoruža jedno selo⁵ kako je to već predvidio komandant toga bataljona.⁶ Noću 30 na 1 maja zapali kresove na Petrovcu, Kijaku, Rastovcu, Debeloj Kosi i Podgorju. Po mogućnosti u zajednici sa 3 četom da izvrši diverzne akcije na Kordunskoj cesti. 3 četa V. bataljona. Da uništi Čelapov most, neprijateljske straže, sruši cestu Krstinja—Kladuša u zajednici s III. bataljonom izvrši diverzne akcije na Kordunskoj cesti. Noću 30 na 1 maja zapali kresove na Cimešinom brdu, Kuli, Mracelju, Gušića brdu i organizira jednu grupu koja će paliti kresove u Bosni. U zajednici s Komandantom IV bataljona II. K.P.O. pripremi i po mogućnosti izvrši razoružanje posade u Krstinji.

IV. bataljon da organizira i izvede jedan napad na vlak, razoruža Hlovačak. Pripremi razoružanje neprijateljskih posada uz željezničku prugu i obavijesti svoj odred koji će prema potrebi za tu akciju odrediti i uzeti još snaga. U grupi preko Kupe narediti da noću između 30 na 1 maja zapali na pogodnim mjestima kresove i da zapale kresove snage tog bataljona na svim visovima na njihovom terenu.

II. odred:

I. bataljon pripremi i izvrši uz pomoć, ako je potrebna, drugih snaga tog Oreda razoružanje Perjasice.⁷ Naredi grupi koja se nalazi u šumi T.⁸ da stupi u vezu sa grupom I. bataljona I.K.P.O. i vodnikom te grupe drugom Grgom.⁹ Vod koji se nalazi preko Mrežnice da sruši telefonske veze i izvede diverzne akcije na Lujzijanskoj cesti i željezničkoj pruzi. Noću 30 na 1 maja da naredi grupama koje su UDUčene u neprijateljsku pozadinu da zapale na svima visovima kresove i ostave crvene zastave, a snage koje se nalaze na teritoriju oko Perjasice da izvrše diverzne akcije na okolnim cestama i isto da tako zapale na svima visovima kresove.

⁵ Odnosi se na sela Blatušu, Vorkapić, Crevarsku Stranu i dr. na pruzi Karlovac — Glina — Caprag, u kojima je neprijatelj držao svoje posade da bi spriječio uticaj partizana na ta hrvatska sela.

• Jovo Lončar

⁶ O rezultatima napada na Perjasicu vidi dok. br. 36 i 78 (akcije od 27 travnja).

⁷ Ta grupa, 15—20 partizana, dobila je zadatak da onesposobi želj. prugu prilikom napada na Perjasicu. Slovo »T« je konspirativan naziv za neki šiprag.

⁸ Grga Milašinčić

II. bataljon da u zajednici s 3 četom pripremi i razoruža Krstinju. Razruši cestu Krnjak—Slunj i postavlja zasjede kod Vilina Križa i Petkovice, te noću 30 na 1 maja na svim visovima da zapali kresove.

III. bataljon da noću između 30 na 1 maja zapali kresove, izvrši diverzne akcije i po mogućnosti neku akciju.

IV. bataljon I.K.P.O. neka izda naređenje da grupa preko Kupe prekine telefonsku liniju i po mogućnosti željezničku prugu između Zagreba i Karlovca. Ispita mogućnost prebacivanja jedne grupe u Kljuku i o tome obavijesti ovaj Štab.

Komandant I. bataljona II. K.P.O. neka izda naređenje vodniku grupe koja se nalazi preko Mrežnice da uhvati vezu s partizanima u Zumberačkoj gori.¹⁰ U koliko uhvati vezu s partizanima iz Zumberka neka im kaže da i oni organiziraju vezu ako nemaju s partizanima iz Slovenije.

Akcije predviđene ovom zapovijesti pripremili dobro i početi izvršavati odmah.

Paljenje kresova i vršenje manifestacija za 1 maj izvršiti u koliko je moguće u vezi s narodno-oslobodilačkim odborima, Antifašističkim frontom žena i organizacijom Skoj-a.

Noću između 30 na 1 maja izvršiti fingirane napade na neprijateljske garnizone, upotrebljavajući što više sredstava u tim napadima.

Organizaciji veze posvetiti veliku pažnju i narediti da vodovi održavaju vezu s četama, čete s bataljonima, bataljoni s odredima i upozoriti na dosadašnje pogrešno stanovište gdje su neki komandanti bataljona i komandiri četa mislili da [se] s njima mora veza održavati preko odreda i preko bataljona.

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Kovač¹¹

Komandant
Sl. odsutan

¹⁰ Zumberačke Pl.
¹¹ Većeslav Holjevac

BR. 29

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
22 TRAVNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGO-
SLAVIJE O BORBAMA I AKCIJAMA PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 22/42
22.IV.1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj

Pošto nam je naknadno stigao izvještaj o akcijama, koje je vodio Primorsko-goranski partiz. odred, a koje u prošlom našem izvještaju nismo naveli činimo to sada.

9. IV. jedan je vod² razoružao pet financa u selu Blaževcima na Kupi. Zaplijenjeno je pet pušaka i 200 metaka i drugih stvari. Financi su poslije saslušanja pušteni, a u selu je održan sastanak na kome su prisustvovali mnogi seljaci. To je čisto hrvatsko selo.

21. III. postavljen je pakleni stroj na pruzi.³ Uništena je lokomotiva, a promet zaustavljen oko 15 sati. Druga materijalna šteta nepoznata.

24. III. postavljen je eksploziv na prugu između Plasa i Zlobina.⁴ Razbijene su dvije lokomotive, a druga materijalna šteta nepoznata.

3. IV. srušeno je 12 t.t. stupova na liniji Delnice—Skrad.⁵ Iste je noći izvedena akcija na prugu i voz je izglajzao iz šinja. Noću 8 i 9 jedan je vod uhvatio i razoružao 7 talijanskih vojnika. Zaplijenjeno je 7 pušaka, 300 metaka, 18 bombi i drugog materijala. Talijani su pušteni.

5. IV. otsječeno je 20 t.t. stupova na liniji Mrzle Vodice — Gornje Jelenje.

¹ Original u arhivi CK SKJ pod br. 2807.

² Treće čete Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 26, akcija od 9 travnja.

³, ⁴ Ove akcije izvršili su dijelovi Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

⁵ Akciju su izvršili dijelovi Trećeg bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

6. IV. postavljen je pakleni stroj na pruzi Zlobin—Plaše. Akcija je uspjela, ali rezultat nije poznat.

9. IV. namjeravalo se postaviti eksploziv na prugu kod Liča. Akcija nije uspjela, jer su partizani naišli na talijansku zasjedu. Druga grupa partizana postavila je zasjedu na prugu. Patrola nije naišla. Toga dana ponova je iskidana t.t. veza između Novoga i Selca.

11. IV. U manjoj borbi sa četnicjma u okolini Brinja jedna naša patrola⁰ ubila je jednog četnika i zaplijenila pušku sa pet metaka. Ta je patrola istoga dana zaplijenila dvije puške i 136 metaka od seljaka u Klancu.

10. IV. naša jedinica napala je talijansku posadu blizu Skrada i poslije kraće borbe prisilila je Talijane na predaju. Zaplijenjena dva puškomitraljeza, 12 pušaka, 5.000 metaka, 15 bombi i drugog materijala.

16. IV. Naše tri čete⁷ sa proleterskom četom i dvije čete bataljona »Marka Oreškovića« (Ličana) izvršile su napad sa ciljem razoružanja posade i oslobodjenja mjesta Jezerane. Neprijatelj je bio nastanjen u osam jakih zidanih zgrada u jačini od 160 ljudi, ustaša, žandara i domobranaca. Neprijatelj je davao žestoki otpor. Naše jedinice su ručnim bombama i flašama benzina palile pojedina gnijezda neprijatelja i tako zauzele dio zgrada. Borba je trajala cijeli dan i oko dva sata došlo je pojačanje neprijatelju koje je udarilo našim snagama sa leđa. Partizani su se morali povući. U tim borbama partizani su pokazali hrabrost i požrtvovanje, i dali prilično teške gubitke, od 8 mrtvih i 17 ranjenih. U tim borbama zarobljena su tri neprijateljska vojnika i zapovjednik posade... I pored toga što posada nije razoružana i mjesto zauzeto akcija na Jezerane ima djelomično uspjeh. U toj akciji partizani su pokazali visoku borbenost i požrtvovanje i pokazali sposobnost za jurišne akcije.

Jedan dio naših snaga otišao je na akciju kod Plaškog. Ta akcija treba biti izvedena u zajednici sa ličkim i kordunaškim partizanima. Cilj je te akcije razoružanje posade u Blatama i razaranje pruge. Po dobivenom izvještaju obavijestiti ćemo vas o rezultatima te akcije.

Neprijateljska ofenziva, koju očekujemo još nije uslijedila, na teritorij Primorsko-goranskog odreda. Sve su pripreme izvršene.

U posljednje vrijeme likvidirano je na ovom teritoriju dva četnika, 12 špijuna i četiri ustaša.

Uzdruž čitave pruge naše jedinice vrše skoro svakodnevno uznemiravanje neprijatelja, pripucavanjem na njegove garnizone.

" Četvrte čete Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 26.

⁷ Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda. Detaljnije o ovoj akciji vidi dok. br. 26, akcija od 16 travnja.

Na taj je način neprijatelj stalno u stavu uzbune. Pripucava se na Delnice, Fužine, Lokve, Vrata itd.

Naše jedinice, koje se nalaze između Kupe i pruge Zgb—Sušak uspostavile su vezu sa slovenskim partizanima. Preko njih uspostaviceemo vezu sa rukovodstvom slovenskih partizana.

Naše jedinice, koje se nalaze kod Sušaka porasle su u tolikoj mjeri da je potrebno formirati ih u bataljon. Ti partizani dobili su za zadatak osim ostalog i prodiranje u Istru.

Operativni izvještaji iz Like i Korduna nisu nam još stigli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Šef štaba
Ilija Andžić⁸

BR. 30

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE OD 22 TRAVNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
AKCIJI NA PRUZI PLAŠKI—BLATA**

STAB
I OPERATIVNE ZONE
22-IV-42

KOMANDANTU P.O. HRVATSKE

Konačni rezultat operacije 21. ov. mj. jeste 6 i pol km. razrušene pruge, zarobljeno 1 mitraljez, 2 pm., 40 karabina, 8000 metaka i 46 tal. vojnika.

Molim komandanta Hrvatske da kod Kordunaško-proleterske čete kontroliše broj puškomitraljeza jer ako ih ima 7 onda joj sedmi ne pripada i molim da mi ga vrate.

Šaljem Goranima 1 pm., 500 metaka, 10 karabina, po 50 metaka, za Ličane 10 pari cipela, za proleterske čete 6 pari cipela. Odjeću mi je nemoguće poslati.

Moje su namjere izvršiti napade na Primišlje i Perjasicu ali ne osvajati već postavljati zasjede [od] pomoći koja će stizati.

Noću 18 na 19 ov. mj. I bat. II K.P.O. kod Gornjih Dubrava je razbio 120 metara pruge na kojem mjestu se je survao putnički voz, bilo je žrtava. Vagoni su uništeni i djelomično izgorjeli.

¹ Ilija Engel

Sada mi je nemoguće izvršiti zamjenu oružja proletherskoj četi iz čisto tehničkih razloga jer bi tada zakasnila. Zato molim ako je moguće izvršiti to u Goranskom odredu. Šaljem Božu Spačeka, komesara bat. Šaljem ti nekoliko duvana!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Ivan Manola¹

BR.

31

ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE OD 24 TRAVNJA 1942 GOD. O POHVALI JEDINICA I POJEDINACA ZBOG USPJEŠNO IZVRŠENOG ZADATKA NA RUŠENJU ŽELJEZNIČKE PRUGE PLAŠKI — BLATA

STAB
I OPERATIVNE ZONE
br. 2
24-IV-42

Z A P O V I J E S T

v

Zadatak postavljen od Glavnog Štaba Partizanskih Odreda Hrvatske, a sadržan u zapovijesti br. I¹ koji se sastojao u uništenju želj. pruge Plaški—Blata u cijelosti je izvršen, a na taj način zadatak koji je bio postavljen pred I Operativnu zonu od strane G.Š. potpuno riješen, zahvaljujući odlučnosti, i savjesnom izvršavanju dobijenih zapovijesti od strane komandnog kadra kao i partizana.

Ističem kao primjer svima jedinicama I Operativne zone III bat. Kordunaške Grupe koji je imao u ovoj operaciji najteži zadatak a riješio ga je u cijelosti i na vrijeme.

Razlog uspjeha III bat. Kordunaške Grupe jeste u slijedećim činjenicama: Izlaženje na položaj na vrijeme, prikriveno kretanje do neprijatelja, tako da je ovaj bio potpuno iznenađen, savladavanje svih terenskih poteškoća, energično i odlučno nastupanje, pravilno iskorištavanje vatre svog oružja, energično gonjenje i zarobljavanje neprijateljskih snaga.

Naročito ističem savjesno organizovanje radne čete i djelovanje 3 čete III bat. II K.P.O., koja je sa marljivom ustrajnošću radila

¹ Srećko Manola

¹ Redakcija tu zapovijest nije pronašla.

Štab
I Operativne zone
br.2
24-IV-42

4.V.-
M.H.G. - H.P.J.
VRS ZA SVUJ. - KORDUNA I
K. P. O. - PRIMORSKO
K. P. O. - LIČKO

Z A P O V J E S T

Zadatak postavljen od Glavnog Štaba Partizanskih Odreda Hrvatske, a sadržan u zapovjesti br.1, koji se sastojao u uništenju želj. pruge Plaški-Blata u cjelosti je izvršen a na taj način zadatak koji je bio postavljen pred I Operativnu zonu od strane G.S. potpuno riješen, zahvaljujući odlučnosti i savjemenom izvršavanju dobijenih zapovjesti od strane komandnog kadra kao i partizana.

Istiđen kao primjer svima jedinicama I Operativne zone III bat. Kordunaške Grupe koji je imao u ovoj operaciji najteži zadatak a riješio ga je u cjelosti i na vrijeme.

Razlog uspjeha III bat. Kordunaške Grupe jeste u sljedećim činjenicama: Izlaženje na položaj na vrijeme, prikriveno kretanje od neprijatelja tako da je ovaj bio potpuno iznenađen, savladavanje svih terenskih poteškoća, energično i odlučno nastupanje, pravilno iskorištavanje vatre svog oružja, energično gonjenje i zarobljavanje neprijateljskih snaga.

Naredite istiđen savjesno organizovanje radne čete i djelovanje 3 čete III bat. II K.P.O., koja je sa marijivom ustrajnošću radila na uništenju pruge usprkos svih pokušaja neprijatelja da onemogući izvršavanje dobijenog zadatka.

Istiđen svim jedinicama I Operativne zone kao primjer i odraz svijesti, herojske poštenosti i samoprijege bataljona "Marka Oreškovića" Ličke Grupe, koji su izmireni, bosi i ranjeni, izašli na vrijeme na označeni položaj i u potpunosti izvršili dobijeni zadatak.

Istiđen kao primjer tačnosti izvršavanje zadataka stavljenih pred proleterske čete Korduna, Geranske-primorske.

Istiđen kao primjer ostalim strajkašima ozbiljnog pristupanja rješavanju dobijenog zadatka, pravilnog vođenja jedinice u birtu komandanta III bat. II K.P.O. i vršioca dužnosti komandanta bat. "Marka Oreškovića" druga Željka.

Izvršenje postavljenog zadatka i postignuti uspjeh jesu zadovoljni i javajući iako je uspjeh mogao biti veći po neprijatelja pogubniji a po nas kerimiji, da su komandanti ostalih jedinica uspjeli u potpunosti riješiti dobijene zadatke.

Komandanti:

Ličke Grupe P.O.
Kordunaške Grupe P.O.
Geranske-primorske P.O.

prečitaće ovu zapovjest pred svojim jedinicama.

S m r t F a š i z m u - S l o b o d a N a r e d u !

Destavljeno Komandantu P.O. Hrvatske
Komandantu Ličke Grupe
" Kordunaške Grupe
" Geranske-primorske Odreda

Komandant:

Kran

na uništenju pruge usprkos svih pokušaja neprijatelja da omete izvršavanje dobijenog zadatka.

Ističem svim jedinicama I Operativne zone kao primjer i odraz svijesti, herojsku požrtvovanost i samoprijegor bataljona »Marka Oreškovića« Ličke Grupe, koji su izmoreni, bos i ranjeni, izašli na vrijeme na označeni položaj i u potpunosti izvršili dobijeni zadatak.

Ističem kao primjer tačnosti izvršavanje zadataka stavljenih pred proletherske čete Korduna, Goransko-primorsko.

Ističem kao primjer ostalim starješinama ozbiljnog pristupanja rješavanju dobijenog zadatka, pravilnog vođenja jedinice u borbu komandanta III bat. II K.P.O.² i vršioca dužnosti komandanta bat. »Marka Oreškovića« druga Zeželja.³

Izvršenje postavljenog zadatka i postignuti uspjeh jesu zadovoljavajući iako je uspjeh mogao biti veći, po neprijatelja pogubniji a po nas korisniji, da su komandanti ostalih jedinica uspjeli u potpunosti riješiti dobijene zadatke.

Komandanti:

Ličke Grupe P.O.

Kordunaške Grupe P.O.

Goransko-primorskog P.O. pročitajte ovu zapovijest pred svojim jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:

Ivan Manola⁴

Dostavljeno:

Komandantu P.O. Hrvatske

Komandantu Ličke Grupe

„ Kordunaške Grupe

„ Goransko-primorskog Odreda

* Narodni heroj Slavko Klobučar-Čort

¹ Narodni heroj Milan Zeželj

⁴ Srećko Manola

BR. 32

128
PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 25
TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU BANIJSKOG NOP ODREDA PO-
VODOM POVLAČENJA GLAVNINE SNAGA U BOSNU¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 22/42
25. IV. 1942 god,

KOMANDANTU BANIJSKOG PARTIZ. ODREDA

Iz pisma druga Milutina² saznali smo, da ste glavne snage vašeg odreda prebacili u Bosnu, a da su u Baniji ostale svega dvije čete.

Vaša odluka nije bila pravilna. Niti očekivana ofenziva od 25.000 ustaša, niti ofenziva protivnika na Kordunu nisu bili opravdani razlozi da stvorite takovu odluku, tim više što je malo vjerovatno, da je protivnik koncentrisao toliku snagu na Baniji i što ste vaše informacije o stanju na Kordunu dobili od paničara, koji su kukavički utekli u Baniju, pa u Bosnu, mjesto da su ostali s ostalim partizanima na svom teritoriju.

Partizani ne smiju ni pred najjačim protivnikom uzmaknuti, a da ne prime borbu. S pravom će vam narod u Baniji prigovoriti, da ste ga pozivali u borbu i ukazivali mu na mogućnost uspješnog otpora protiv ustaša i okupatora, a kad je došla malo veća snaga protivnika, da ste taj isti narod prepustili ustaškom zulumu ni ne pokušavši da to bar koliko toliko spriječite. Ne smijemo takvim postupcima lakoumno gubiti povjerenje naroda koga smo stekli upornom i žilavom borbom; ne smijemo davati mogućnost kapitulantima i četničkim elementima, da nas zbog takvih odluka napadnu i ocrne pred narodom.

Partizani ostaju uz svoj narod i u najtežim momentima.

Do zadnjeg momenta trebali ste ostati među narodom pripravlajući i njega i sebe na očekivanu ofenzivu. Baš u tim momentima trebalo je povesti najintenzivniji politički rad po selima spremajući narod na teške časove, koji mogu nastupiti i pozivajući ga i organizirajući što temeljitije sakrivanje hrane i stoke, tako da neprijatelj ne nađe u selima baš ništa čime bi se mogao okoristiti. Među partizanima je takođe trebalo intenzivno raditi pripremajući ih na borbe i ukazujući im na sve teškoće koje mogu nastupiti. Mjesto da ste partizanima tumačili kako se može voditi uspješna

¹ Redakcija posjeduje kopiju.

² Milutin Baltić

"borba i sa daleko nadmoćnijim neprijateljem, vi ste ih odveli iz Banije, a da niste ni sačekali napad neprijatelja. Jasno, da niste mogli voditi frontalne borbe s jakim neprijateljem koga ste očekivali, ali to ne znači, da je isključena svaka mogućnost borbe. Trebali ste izraditi opći plan odbrane, uzimajući tek kao krajnji izlaz evakuaciju u Bosnu. Evo kako je trebalo postupiti kada ste doznali da neprijatelj sprema jake napade na vaš oslobođeni teritorij. Prvo je trebalo razmotriti sve mogućnosti, da mu spriječite koncentraciju snaga i izvršenje namjeravanog plana. To znači da je trebalo tražiti takve tačke gdje je neprijatelj najosjetljiviji i tamo ga napadati prisiljavajući ga da tamo odvlači svoje snage. Takve bolne tačke su željezničke pruge i važne ceste. Sistematsko uništavanje cesta i željeznica prisililo bi protivnika da koncentriše i drži velike snage za njihovu odbranu, i tako bi oslabili njihovu ofenzivnu snagu. Osim toga postoje i druge mogućnosti, da se vrše fingirani napadi na veća mjesta i stalno uznemiravaju garnizoni, ili opet da se jačim koncentracijama snaga izvrše napadi na pojedine tačke koje leže dublje u hrvatskim predjelima. Ako sve te mjere ne bi pomogle i ako bi protivnik ipak pošao u napad, onda je trebalo imati plan odbrane, koji bi uzimao u obzir razne mogućnosti već prema snazi i taktici protivnika. U osnovnim crtama trebalo je postupiti ovako: u kontaktu s neprijateljem ostavljaju se slabe jedinice, koje imaju za zadatak, da ga stalno uznemiruju po danu i po noći. Time se protivnik zamara i iscrpljuje. Glavne snage treba držati u ruci tražeći zgodan momenat da se prebace neprijatelju iza leđa, da ga tamo svom snagom napadnu i da se ruše komunikacije, koje vežu protivničke trupe s njihovim bazama za snabdijevanje. Ukoliko bi zbog ogromnih snaga neprijatelja, koji bi svuda gdje dođu ostavljali jake posade, bilo nemoguće prebacivanje u pozadinu većih snaga, trebalo je poslati u pozadinu manje jedinice, koje bi se tamo mogle održati, a glavne snage uputiti novim pravcem vršeći pri tom napade i oslobađajući novi teritorij. Dakle kao krajnji izlaz bi došlo prebacivanje u druge krajeve. I tu bi svakako u vašem slučaju trebalo odabrati pravac kretanja u Slavoniju ili Posavinu — a ne Bosnu.

Grešku koju ste napravili morate odmah ispraviti. Povratite svoje jedinice u Baniju i postupite prema gore navedenim uputama. U slučaju da budete morali napustiti svoj teritorij, onda se uputite u Moslavačku Goru i to samo za toliko vremena, dok vam opet ne bi bilo moguće, da se vratite u Baniju.

Uputili smo k vama operativnog oficira G.Š.H.³ koji će vam pomoći da riješite pitanje, koje stoji pred vama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

³ Franjo Ogulinac

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 25 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA BATALJONA

Broj 96/25/4 1942
ŠTAB I BATALJONA II K.P.O.

IZVJEŠTAJ!

Komandantu II kordunaškog partizanskog odreda

- 1) Ovaj bataljon dobio je zadatak da uništi prugu Ogulin—Karlovac i Ogulin—Fužine, razoružati neprijateljsku patrolu, razne diverzne akcije, vršiti propagandu u hrvatskim selima kao pokušaj mobilizacije.
- 2) U noći između 18 i 19 ov. mj. 2 četa ovog bat. u sastavu s 3 četom Gomirskog bat. izvršila je akciju na pruzi Ogulin—Dubrave. Tom prilikom izgorjela je mašina sa 9 vagona iako sam ranije izvijestio 7 vagona. U vagonima je poginulo prema dobivenim informacijama oko 39 ustaša a među njima i 9 ustaških emigranata koji su bili u Italiji, osim toga poginulo je oko 17 Talijana fašista, a povrijeđeno je oko 51 lice; napominjem da je ovo bio izvanredni vlak u kome su se vozila samo službena lica. Vagoni i mašina koji su izgorjeli leže i dalje pokraj pruge kao i 4 vagona koja su zdrobljena i potpuno uništena. Plijena nije uhvaćeno.
1 četa nalazila se u zasjedi na Lujzijani na dan 19 ov. mj, prometa nije bilo nikakova te se je četa noću povukla u Ponikve.
- 3) 19-IV-42 neprijatelj je otvorio brzu topovsku paljbu iz Ogulina u selo Gojake gdje smo se mi u neposrednoj blizini nalazili na odmoru. Žrtava nije bilo, izgorjela je 1 kuća i ubijena jedna krava.
- 4) 20-IV-42 2 i 3 četa bile su u zasjedi Ogulin—Dubrave, Dubrave—Bosiljevo i očekivale neprijatelja za reakciju, ali ga nije bilo; istog dana 1 četa bila je u zasjedi Generalski Stol—Bosiljevo, te između Vrbovskog i Severina na Kupi. Također neprijatelj ni tamo nije naišao, već je naišla pošta u kojoj je zaplijenjeno 40000 kn, 2 kg. kože, te svukli 1 domobrana koji nije imao oružja, dočim je drugo odjeljenje uhvatilo isto poštu ali bez ikakve vrijednosti.
Iste noći porezane su bandere između Generalskog Stola i Bosiljeva u duljini od 3 km.

U noći između 20 i 21 2 i 3 četa dobile su zadatak da izvrše akciju na pruzi Ogulin—Fužine, ali ta akcija nije uspjela, jer nas vodiči nisu doveli na predviđeno mjesto već izravno kod Ogulina iznad crkve Sv. Petra gdje je bilo nemoguće izvesti akciju takovog karaktera.

21-IV-42 1 četa imala je zasjedu na Lujzijani dočim 2 i 3 bila je na odmaranju. Na 1 četu neprijatelj nije naišao jer za to vrijeme uopće nije bilo opaženo nikakovo kretanje neprijatelja.

22-IV-42 1 četa dobila je zadatak da razoruža posadu žandarmarijske stanice u Severinu na Kupi; akcija nije uspjela jer su opet krivi vodiči a i jaka pomrčina tako da je 25 do 30 partizana izgubilo se i došlo iza leđa drugima partizanima pa je postojala opasnost da ne bi jedni na druge otvorili vatru. Iste noći porazani su telegrafski stubovi na Lujzijani prema Severinu u dužini od 800 m.

22-IV-42 2 četa obišla je hrvatska sela te vršila propagandu kao i pokušaj mobilizacije, ali uspjeha u mobilizaciji nema no jedino se tješimo što u pojedinim selima stvar se povoljno razvija i ima povoljnih uslova samo će trebati malo više političkog rada i slati propagandni materijal. Jedino selo Grabarak ne razumije našu borbu i zavedeni su, a nisu imali prilike da vide partizane tako da je ovo bio prvi susret s partizanima, a prema dobivenim podacima trebaće par ljudi iz sela ukloniti i onda će se tek moći raditi. U istom selu dobiven je jedan karabin, 4 bombe i 150 metaka, 3 četa se od nas odvojila još 21 u jutro, da li je izvršila kakovu akciju, nemam izvještaja. 2 četa dovela je 1 ustašu iz Hreljina, koji je odmah likvidiran. Kod njega je nađen 1 karabin bez municije.

22-IV-42 2 četa prebacila se na teritorij Perjasice u toku noći a 1 četa između 23 i 24 ov. mj. također se prebacila na teritorij ovog bat.

Danas sam stvorio plan i ispitao stanje neprijatelja u Perjasici, i treba sutra uvečer prema predviđenom da se pristupi razoružanju. Pojačanja ne bih trebao jer ovdje dolazi II bat. I K.P.O.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
Mrkić¹

Komandant
Karaš²

¹ Izidor Strok, borac španske republikanske vojske
² Milutin Karaš. Poginuo 1944 god. u selu Kupčini, kod Karlovca, borbi protiv Nijemaca.

BR. 34

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
26 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA PRVOG I DRUGOG ODREDA**

**STAB GRUPE
KORD. NAR. OSL. PART. ODREDA
26 aprila 1942**

KOMANDANTU NAROD. OSLOBOD. PART. ODREDA HRVATSKE

Pošto je zadnji operativni izvještaj izgubljen šaljemo kratak pregled zadnjih akcija koje su izvršene na Kordunu:

6. IV. jedan vod I. bataljona I. K.P.O. nakon neuspjele zaszede koja je bila postavljena na Vratniku uspio je da uhvati samo jednog narednika i zaplijenio jedan karabin s municijom.

8. IV. 2 četa IV. bataljona I. K.P.O. napala je jednu žandarmerijsku patrolu i u borbi ubila jednog poručnika, narednika i podnarednika. Plijen 2 karabina, 3 pištolja i 2 bombe. Isti dan ta četa srušila je željezničku prugu kod Udbine u dužini od 1000 m. Isti dan II. bataljon II. K.P.O. zarobio je dva ustaše u Zravnici i zaplijenio 2 karabina s municijom.

10. IV. I. bataljon srušio je Pavkovića most na cesti Tušilović — Krnjak i prekinuta telefonska veza.

12. IV. 1 vod I. bataljona u akciji na Korani zarobio 2 ustaše i zaplijenio 2 karabina s municijom. Isti dan I. bataljon II. K.P.O. u zasjedi na Megdanu zarobio 2 ustaše i zaplijenio 2 karabina s municijom.

18. IV. 3. četa II. bataljona II. K.P.O. postavila je zasjedu na cesti Kladuša — Topusko. Naišao je kamion u kome se vozila ustaška komisija koja je trebala da utvrdi da na Kordunu nema partizana. Kamion je uništen; a u borbi ubijeno 17 ustaša, dok je ostatak od 15 ranjenih uspio pobjeći. Zaplijenjeno je 2 p. mitraljeza i 6 karabina.

Noću između 22. i 23. IV. srušio je III. bataljon I. K.P.O. na pruzi između Vrgin Mosta i Topuskog jedan most. Odmah je zatim naletio jedan teretni voz i srušio se u jarak.

22. IV. dva voda I. bataljona I. K.P.O. napala su na cesti Krnjak — Veljun domobrane i radnike koji su popravljali cestu. Nakon kraće borbe domobranci su se predali. Zaplijenjeno je 18 -karabina i 1 p. mitraljez.

Noću između 18. i 19. IV. I. bataljon II. K.P.O. uništio je kod Gornjih Dubrava 120 m pruge. Ujutro oko 5 sati naišao je osobni

voz koji se je na razrušenom mjestu potpuno uništio. U požaru koji je nastao izgorilo je potpuno 7 vagona, dok je 7 potpuno onesposobljeno- Žrtve u vozu bile su većinom civilne ustaše iz Ogulina-

23. IV- desetina koja je prebačena u Drugu zonu srušila je prugu između Jastrebarskog i Karlovca. Naletio je osobni voz koji se je srušio. Žrtava ima civila, ustaša i domobrana. Talijanska pješadija i konjica koja je izišla iz Karlovca opljačkala je neka hrvatska sela i nakon što su ih naši napali Talijani su se povukli.

25. IV. proleterska četa I. K.P.O. postavila je zasjedu na Biljegu, cesta Vojnić—Vrgin Most. Radnici koji su naišli da opravljaju cestu bili su pohvatani i odvedeni u šumu, tako da je zasjeda i nadalje ostala neotkrivena. Nakon kraćeg vremena naišao je jedan kamion pun ustaša. Proleter i su otvorili vatru iz pušaka i puškomitraljeza, a komandir čete je ubacio bombu u kamion. Odmah zatim dojurio je jedan motocikl sa tri ustaše s jednim teškim mitraljezom. Proleter i su plotunskom vatrom oborili svu trojicu. Ukupno je ubijeno 10 ustaša. Kamion i motocikl su uništeni. Plijen je bio jedan teški mitraljez talijanski sa 700 metaka, 2 p. mitraljeza, 4 karabina sa 2000 metaka i 2 pištolja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač¹

Komandant
SI. odsutan

¹ Većeslav Holjevac

BR. 35

**IZVJEŠTAJ ČLANA POVJERENSTVA CK KPH ZA ZAGREBAČ-
KU OBLAST OD 27 TRAVNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KO-
MITETU KP HRVATSKE O STANJU PARTIJSKIH ORGANIZA-
CIJA, VOJNO-POLITLCKOJ SITUACIJI I BORBAMA PARTIZANA
PROTIV NEPRIJATELJA U ZAGREBAČKOM, VARAŽDINSKOM
I KRAPINSKOM OKRUGU¹**

Čača! Evo ti kratak izvještaj o stanju Zagrebačkog, Varaždinskog
i Krapinskog okruga.

Zagrebački okrug

Kotar Zagreb. U posljednje vrijeme u mnogim selima formira-
ni su odbori NOF, koji se naročito povoljno razvijaju u općinama:
Zaprešić, Brdovec, Pušći, Sesvetama, Markuševcu i Vrapču. Veze
se redovito održavaju a isto tako i sastanci. Broj vojnih bjegu-
naca sve više raste a jednako i simpatije za partizane. Krug sim-
patizera raste a partijsko članstvo se povećava. Postoji Kot. komi-
tet u Stubici a part, organizacije postoje u općinama: Donja Stu-
bica, Gornja Stubica i Bistra, gdje su formirani odbori narodno
oslob. fronta. Formirana je nova jedinica u tvornici Orosla¹lje
(700 radn.). Vojnih bjegunaca ima u grupama organiziranih i spre-
ma ih se za partizane.

Kotar Vel. Gorica. Postoji Kot. komitet i radi se na ozdrav-
ljenju part, organizacije od nekoliko oportunistički koji su se ranije
prošvercali u Partiju, a koji su bili prilična smetnja u radu.
Stanje se sada popravlja i radi se na formiranju NOF. Vojnih
bjegunaca imade veći broj u raznim selima i općinama. Borbeno
raspoloženje i simpatije za partizane rastu iz dana u dan.

Kot. Sv. Ivan Zelina. Postoji grupa kandidata. Rad baš nije
osobit i radi se uglavnom po liniji NOF i na sakupljanju priloga
za NO fond. Raspoloženje je protufašističko. Imade grupa Skoja,
koja radi među omladinom.

Samobor. Uslijed nastalog hapšenja rad je momentalno malo
zastao, no od partijaca nije nitko uhapšen, jer su se pravovremeno
sklonili i koje stalno traže.

Kot. Jaska. Slabo, gotovo ne postoje sada niti veze.

Partizani:

Kako vam je zadnji puta javljeno (24. III. o.g.),² formiran
je partizanski vod od 27 boraca. On je izvršio ove dane prve akci-
je i to:

¹ Original u arhivi CK SKH.

³ Redakcija ne posjeduje taj dokument.

r

Izvršen je napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici, prilikom napada jedan je žandar ranjen. Na našoj strani nije bilo nikakvih gubitaka. Sama akcija imala je vanredno djelovanje u narodu. Seljaci su sa simpatijama primili ovo djelo i vojni bjegunci kojih imade prilično, pokazuju volju za partizane. Nakon toga došlo je pojačanje od 20 žandara. Uhapšen je sreski načelnik, pop i apotekar, dok od naših još nije nitko jer su se pravovremeno sklonili.

U selu Jakovlje, kotar Stubica, ubijena su dva zakleta ustaše koji su bili omraženi kod seljaka zato, jer su krivo optuživali nevine ljude i prijetili sa strijeljanjem. Nakon ubistva odmah se prisutnim ljudima objasnilo zašto je to učinjeno i rečeno, da će svako tako proći ko radi protiv naroda. Ubistvo tih tipova naišlo je na odobravanje seljaka, a kod ustaša na strah i paniku. Od toga dana poznatiji ustaše ne usude se kod kuće spavati niti jesti već se sakrivaju.

U općini Markuševac 3. IV. prigodom prenašanja oružja sreli se iznenadno naši sa patrolom, došlo je do pucnjave i sa naše strane bačeno nekoliko bombi. Gubitaka nemamo ni u materijalu niti u ljudima, dok za protivnika nije nam poznato. Uspjeh tek toliko, da ustaše kad padne mrak ne usude se ni van ići.

17. IV. izvršen je napad na općinu Brdovec i u naše ruke je palo: 40 pušaka, 30 noževa, 30 fišeklja, 30 opasača i jedan brovning klb. 9 mm. Mi nismo imali gubitaka, dok [su] općinski panduri svezani i učinjeni neopasnim.

U selu Jakuševac kot. Vel. Gorica, na denuncijaciju dvojice konf. uhapšen mlinar drug Vrban.³ On nije priznao ništa ali su ga na kotaru teretila ova dvojica u lice, da su se kod njega održavali sastanci na kojima se ljude odvrćalo od vojske i da je slao oružje partizanima. Istog dana uspjelo mu pobjeći iz zatvora, uputio se ravno u svoj mlin, uzeo sakriveno [oružje] i smjesta se uputio konfidentu kod kojeg su obojica večerali i veselili se kako će Vrban izgubiti glavu. On im je sudio; kod stola jednog ubio a drugog ranio i javio se kod partizana.

Varaždinski okrug

Proglas CK KPH umnožen je u 1000 primjeraka i podijeljen, a isto tako i letak Gl. št.

Kot. Ivanec. Kako smo vam javili zadnji puta (24. III. o.g.), tamo nismo imali ništa do konferencije koja je održana bila 7—8. III. o.g. Sada se uspjelo nešto učiniti no dosta malo.

Kot Novi Marof. Još uvijek ne postoje nikakove veze kako po part. org. tako i po NOF.

Međumurje. Stanje također slabo. Sada se tek uspostavljaju veze. Inače rada po liniji Partije gotovo i nema. Postavljeni su

* Joža Vrban

zadaci u duhu proglasa CK KPH i okružnica br. 3 i 4. Dakle \ sada je sve u toku.

Partizani:

Vod partizana koji se sastoji od 33 borca Varaždinskog okruga nalazi se na Kalniku u okolici Ludbrega. Isti vod vodi borbu od druge polovice ožujka mjeseca, pa sve do sada, kada je ovih dana uspio da potuče i rastjera satniju domobrana, satniju žandara i nešto ustaša, koji su imali zadatak da likvidiraju naše na Kalniku. Neprijatelj je imao 20 mrtvih (6 domobr, 8 žandara i 6 ustaša), a zarobljena su 3 domobrana i dva žandara. Zarobljeno je 6 mitraljeza, veći broj pušaka, municije i bombe. Domobrani bacali su oružje i pobjegli kućama i nisu se vratili u kasarne. Na našoj strani pao jedan mrtav. Vod se povećava i biće skoro četa.

Krapinski okrug

Proglas CK podijeljen a isto tako i letak Gl. št. Radi se na stvaranju NOF i formiranju odbora po općinama i selima. Stanje u kotaru Zlatar u zadnje vrijeme se prilično popravilo.

U kotaru Klanjec u posljednje vrijeme rad je napredovao, kako po pitanju NOF tako i po pitanju vojnih bjegunaca.

U kotaru Pregrada i Krapina još uvijek dosta slabo stoje sve stvari.

Partizani:

Sada postoji partizanski vod od 22 borca. Postavljeni su mu zadaci a među ostalim, da ispita teren na Ivanščici.

Ovo bi bio kratak pregled rada od zadnjeg izvještaja koji je poslan 24. III. o.g. do danas.

Zagreb, 19. IV. 42.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Konspir⁴

P.S. Od 19.IV. do danas (27.IV.) situacija se znatno promijenila i to:

1) Nakon akcije nastao je priliv ljudi u partiz. kako iz Zgba. tako i voj. bjegunaca, uglavnom seljaka. Vod" Zgb. okr. koji je počeo akcije sa 27 boraca nakon tih akcija povisio se na 51 dobro naoružanih ljudi.

2) Vod partiz. Varaždinskog okr. koji se nalazi na Kalniku počeo borbu sa 33 borca nakon uspješnih akcija premašio je preko 100 partiz.

* **Dragutin Sali**

Nemojte zamjeriti što šaljemo ovako udrobljeno, no ubuduće- slati ćemo posebno pol. izvještaj a zasebno vojni. Prema informacijama koje smo dobili iz polic. svi uličnjaci imaju slike Vlade,⁵ Konspir, Bakar,⁶ i sada od Frica⁷ kojeg tereti jedan nedavno uhapšeni a koji ga poznaje od prije po njegovom pravom imenu. Zbog toga smo ga uputili u III. op. zonu, da uspostavi kontakt kojeg nismo imali već dva mjeseca. Tamo je sretno stigao i javio se. Po povratku neće moći više vršiti one funkcije koje je do sada vršio zbog opasnosti hapšenja. Taj posao za sada vrši Stevo⁸ jer je on jedini koji se može kretati po vani. Mnogo bi koristilo kad bi Stevo ostao ovdje i ostao na položaju komandanta IV.⁹ op. zone jer je već dosadašnjim kratkim prisustvom imao vidnog uspjeha a ujedno predlažem da bi bilo plodonosno kad bi on preuzeo komandu i III. op. z, jer iako se ove terenski dodiruju, krivnjom tamošnjih odgovornih drugova (Brzi¹⁰ i Ortega¹¹) skoro dva mjeseca [su] bile prekinute veze! Videći rad druga Steve držim da bi on savladao za sada taj posao i da bi uspio disciplinirati partiz. redove što bi nema sumnje u najskorije vrijeme imalo vidnih rezultata..

Zgb. 27. IV. 42.

SMRT FAS. — SLOB. NAR.!

Konspir

Vlado Popović
* **Vladimir Bakarić**
⁷ **Grga Jankes**
¹ **Ivan Kraiačić**
* **Treba: Drugo operativne zone. Vidi Zbornik, tom V, kni. 5 dok 59, pod točkom II.**
¹⁰ **Pavle Gregorić**
¹¹ **Karlo Mrazović**

BR. 36

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA
OD 27 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU DRUGOG BATALJONA
O OSLOBODENJU PERJASICE**

KOMANDA II. K.P.O.
27. IV. 1942.

KOMANDANTU II. BATALJONA

Jutros rano Perjasica je osvojena¹ te je zarobljeno 60 domobrana i žandara. Plijen je bio 3 p. mitraljeza, 50 karabina i oko 10.000 metaka. Neprijatelj je imao mrtvih 10, a na našoj strani 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Prema nastaloj situaciji u Perjasici naređujem, da se sutra po [bilo] kakovu cijenu postavi zasjeda na cesti Krstinja — Cetin Grad.² To je potrebno učiniti hitno radi toga, da se neprijateljske snage razvuku da se ne bi skoncentrisale za Perjasicu. Poslanu poštu i ovu, koju šaljem sada, hitno pošalji u Grupu.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
Dmitrović Dušan

Komandant
SI. odsutan

¹ Vidi dok. br. 78 (akcije od 27 travnja).

² O rezultatu zasjede vidi dok. br. 78 (akcije od 27 travnja).

³ Štab Grupe kordunaških NOP odreda.

BR. 37

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 27 TRAVNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O USPOSTAVLJANJU VEZE SA SLOVENSKIM
PARTIZANIMA I O MOBILIZACIJI NOVIH BORACA**

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PART. ODREDA
B. 301/42
dne 27. IV. 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE.

Prema obavještenjima našeg III. bataljona »Goranin« uspostavljena je veza sa bratskim slovenskim partizanima. O tome nam za sada javljaju sljedeće:

»19. ov. mj. održao se je na terenu 1. čete sastanak sa slovenskim partizanima. Na taj sastanak došlo je 11 partizana (sa jakom patrolom i 2 p. mitraljeza). Od strane Slovenaca bio je prisutan: komesar 3. grupe slov. part, odreda drug Primož Tratnik (španjolski dobrovoljac, zvan Kobalj),¹ zamjenik komandanta iste grupe drug Jože Jerin² i politički komesar Dolenjskog bataljona drug Ante Novak. Uspostavljena je stalna veza, što više i azbuka (sa lampama) za sporazumijevanje preko Kupe. Cim se dobiju konkretniji podaci o tome sastanku odmah ću vam javiti. Za sada tek toliko da su organizirane zajedničke akcije. Ujedno dajem par karakteristika, da je disciplina i borbenost kod njihovih partizana odlična, da nemaju smilovanja ni praštanja prema nikome, da su vrlo dobro naoružani, nadalje, da nisu uniformirani kao mi. Traže naš materijal i štampu pa nam pošaljite, da ih možemo upoznati sa našim radom u tom pogledu.«

Mi smo naredili našim jedinicama da nastave sa najtjesnijim kontaktom i saradnjom sa drugovima Slovincima i da nas naročito obavještavaju o tim vezama. Poslali smo za drugove Slovence, odnosno za njihov jedan viši štab pošiljku našeg propagandnog materijala, kako bismo ih upoznali sa stanjem kod nas. Molimo vas da to kažete i štabu Ličke grupe, da im i oni pošalju nešto od svoga materijala; to sam također javio i drugovima na Kordunu. Mi ćemo vas redovito i opširno obavještavati o tome kako se razvi-

¹ Aleš Bebler

² Ivan Jakić-Jerin

jaju naše veze i zajednička borba u pograničnim krajevima sa drugovima Slovincima.

Prema obavještenjima iz II. bataljona »Matije Gubca« sa velikim uspjehom prolazi mobilizacija u sušačkom kraju. U jednom logoru ih je već bilo 200, a kako javlja pol. komesar³ koji se tamo nalazi, dnevno prilazi poprečno 7—8 novih partizana u naše jedinice. Osnovane su nove čete, pa i samostalni vodovi kao baze za daljnju mobilizaciju. Štab II. bataljona javlja da mu je nemoguće rukovoditi sa tolikim jedinicama na tako velikom terenu, pa će biti potrebno pristupiti organiziranju novog bataljona za onaj kraj to jest V. bataljona, a to znači i reorganizirati vojnički čitav naš odred. O tome ćemo vas pobliže obavijestiti čim se vrati drug komandant tj. kad pristupimo konkretno toj reorganizaciji, a ona se nameće najhitnije. Istovremeno nas obavještavaju da paralelno sa mobilizacijom ide uspješno sakupljanje oružja u onim krajevima, tako da su samo iz Gerova i Livin Drage dobili 16 pušaka, municije i ostalog materijala. Talijani su se, kao posljedica aktivnosti partizana u tim krajevima, povukli iz manjih posada i sela u svoje veće posade, čime su omogućili slobodnije kretanje partizanima kao i omogućili snabdijevanje partizana u dosta dobro stojećim krajevima.

I na ovom terenu postoji mogućnost povezivanja sa slovenskim partizanima a naročito sa istarskim, koji su, prema informacijama, izvršili nekoliko manjih akcija ali još nisu vojnički organizirani, te vrše akcije pojedinačno i zadržavaju se po selima. Mi smo i II. bataljonu dali naređenje da tima vezama sa Slovincima, a naročito Istranima posvete najveću pažnju i nadamo se da neće dugo trajati da se pokažu rezultati.

Mrkopalj je još uvijek u našim rukama. Talijani su pokušali već nekoliko puta prodrijeti, ali su bili uvijek odbijeni. Bilo ih je do 1.550. Pokušavaju na raznim mjestima kako bi upoznali naše snage. U Ravnoj Gori narod gleda prijekim okom na izdajice koji su doveli Talijane natrag u Ravnu Goru, a pomalo se sada opet boje partizana koje osjećaju u svojoj blizini. Naredili smo da se odmah poduzmu akcije u okolini Ravne Gore u kojoj se nalazi 500 fašista, kako bi i na taj način djelovali da što manje ljudi saraduje sa Talijanima računajući uvijek na mogućnost ponovnog dolaska partizana.

Šaljemo vam poštu koju smo danas primili za vas sa Korduna. Isto tako dijetalnu sol za druga polkoma.⁴

³ Joso Gržetić

⁴ Vladimir Bakarić

Šaljemo vam 3 primjerka naših »Partizanskih novina«⁵ za 1. maj, kojih smo izdali 750 primjeraka i razaslali već u jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

U odsutnosti komandanta
politkomesar
Mijo Vuletić⁶

BR. 38

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP
ODREDA OD 29 TRAVNJA 1942 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG
ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O NAPADIMA NA TALI-
JANSKE KOLONE KOD VRATNIKA¹**

Druže Komandante,

Onaj dan kada ste vi pošli tamo² mi smo išli na ispitivanje terena na mjestu gdje smo morali izvršiti veliku akciju. Na onom terenu nije moguće izvesti takvu akciju, jer teren izgleda sasvim drukčije nego se može na karti vidjeti. Senjska Draga je jedna velika jama opkoljena sa svih strana strmim brdima do 1000—1100 metara. Na vrhu Vratnika je potpuno golo da je nemoguće postaviti zasjedu. Pored toga nalaze se tri žandarmerijske postaje. Na donjoj strani prema Senju je teren nizak oko 100—150 metara gdje bi trebalo postaviti zasjedu, a u samoj Dragi su dvije žandarmerijske postaje. Na brdima visokim prema Veljunu i Krivom Putu je nemoguće zasjedu postaviti; to su najvišočija brda potpuno gola. Na cijelom dijelu ceste od Vratnika pa niže nema nigdje nijednog zida ili podzide na cesti, a pored ceste su svuda

⁵ Odnosi se na list »Primorsko-goranski partizan« koji je počeo izlaziti u siječnju 1942 godine. Trebalo je da izađe koncem 1941 god., ali uslijed napada na delnički logor, gdje je bila instalirana tehnika, nije tada izašao. Izašlo je 8 brojeva. U početku je bio glasilo štaba Primorsko-goranskog odreda, a poslije štaba Pete operativne zone. Taj je list odigrao ogromnu političku i mobilizatorsku ulogu, naročito među partizanskim jedinicama. Donosio je direktivne članke, ocjene međunarodne situacije, informacije sa frontova, vijesti o akcijama partizana, razne reportaže o borbi, itd.

⁶ Ivo Vejevoda

¹ Izvještaj je pisan rukom.

² Misli se na prebacivanje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske iz Drežnice u Liku.

kuće. Poslije toga ispitali smo teren na ovoj strani Vratnika i našli dva mjesta gdje se daju postaviti zasjede od po jedne čete. Tako smo postavili zasjedu u Klancu gdje ste vi prošli. Zasjeda i osiguranje od dvije čete sa deset automatskih oružja. Naišlo je dvadeset i jedan kamion sa vojskom i bili napadnuti. Partizani ocjenjuju da je bilo 200 mrtvih Talijana, ali se oružje nije moglo pobrati.

Drugu veliku zasjedu postavili smo između Žute Lokve i Vratnika; kamioni su došli dosta blizu nje i onda pobjegli što izgleda da je zasjeda bila otkrivena. Imali smo 5 ranjenih.

U Senjskoj Dragi može dobro da djeluje jedna jaka četa i to koja ima negdje bliže polaznu bazu nego odavde, jer odavde do Drage ako se ide preko Bila nemoguće je stići za jednu noć, a preko Vratnika teško je proći da se bude neopažen. Mi smo onaj dan bili primijećeni nekoliko puta. Ovdje ostaje naš prvi bataljon i činićemo sve što bude moguće, jer zaista prolazi mnogo Talijana i to idu iz Like za Senj. Tu bazu odakle će se ići u Dragu na zasjede imamo. Ja moram da idem za Sušak da formiram novi bataljon, jer ima već preko dvjesto partizana i da bismo napravili koju akciju onamo gdje smo govorili.³

Naš štab III bataljona sastao se sa komandantom i komesarom III grupe sloven. P.O.,⁴ mi ćemo se isto sa njima sastati. Dogovorili su se o zajedničkim akcijama. Još jedan vlak kod Gomirja otišao je bogu na ispovijed. Uspostavljeni su svjetlosni signali za vezu preko Kupe.

Mnogo nam je neobično, a i teže bez vas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

29-IV-1942

Veljko⁵

³ Odnosi se na akcije duž stare talijansko-jugoslavenske granice i preko nje.

⁴ Vidi dok. br. 37.

⁵ Veljko Kovačević

**OBAVJEŠTENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 30 TRAVNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKE GRUPE NOP
ODREDA O PRIPREMAMA ZA BORBE OKO KNINA I O PRESE-
LJENJU GLAVNOG ŠTABA U KORENICU**

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 25/42 •
30. IV. 1942 god.**

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Ličkim partizanima uspjelo je očistiti Prijeboj, Plitvice i Rastovaču, gdje je zaplijenjeno 4 puškomitraljeza, 40-etak pušaka i zarobljen veći broj domobrana i žandara.

Sredinom maja započet će velika zajednička akcija ličkih, dalmatinskih, a vjerovatno i bosanskih partizana oko Knina. Da bi se iskoristila nastala situacija na granici Like i Korduna i da bi se u isto vrijeme izvršio višestrani napad na protivnika, izvršite slijedeće:

Koncentrirajte između Slunja i Drežnika¹ odnosno Catrnje najmanje dva bataljona sa zadatkom da na tom području zadađu protivniku jake udarce. U najpovoljnijem slučaju da likvidiraju posade u Drežniku i Rakovici.

U slučaju da ste za isto vrijeme pristupili organizovanju neke druge značajnije akcije onda možete od gore navedene operacije odustati, ali nas o tome pravovremeno obavijestite.

Pristupite što brže sredenju prilika na Kordunu da bismo poslije izvođenja spomenutih operacija na jugu i sjeveru mogli pristupiti formiranju štaba I. operativne zone.

Komandant Kordunaške grupe postaraće se da prije preuzimanja nove dužnosti u štabu I. zone sredi prilike na Kordunu u tolikoj mjeri, da se novi komandant Grupe ne bi našao u teškom položaju pri uzimanju nove dužnosti.

Obavještavamo vas da se naš Štab preselio u Korenicu, gdje će se zadržati izvjesno vrijeme. Stoga osigurajte preko 2. čete III. bataljona II. kordunaškog odreda relejne stanice za vezu s ovim Štabom.

Budući da je dosadašnji kurir s vašim Štabom drug Dane Livada na oficirskom kursu, uputite nam što prije novog kurira.

¹ Drežnik-Grad

Pošaljite nam što prije izvještaj o stanju na Kordunu, operativni i informativni izvještaj kao i brojno stanje i naoružanje. Od vas smo već tražili da nam pošaljete arhiv i knjige oficirske škole, ali još do danas to nismo dobili. Pošaljite nam te stvari što prije. Isto tako tražili smo da nam uputite drugove Mates Leona i Mates (Švabo),² koga smo poslali da nam dopremi radio stanicu. Oni isto tako još do danas nisu stigli.

Stigli su nastavnici sa svega 7 kordunaških partizana za oficirski kurs. Ostatak očekujemo. Isto tako stigli su i glumci iz Zagreba³ kao i dvije drugarice i jedan drug (Jozevčak Adam i Katica, Muhar Marta).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić*

Komandant
Ivo Vladić⁵

(M.P.)

² Herman Mates

* Glumci zagrebačkog kazališta: Joža Rutić, Ivka Rutić, Vjeko Afrić, Salko Repak, Zorž Škrigin i Milan Vujnović pošli su 22 travnja 1942 god. iz Zagreba u partizane; njihov odlazak organizirao je Gradski komitet KPH Zagreb. Oni su još lipnja 1941 god. bili uključeni u NOP i bilo je predviđeno da se već u prosincu upute partizanima.

23 travnja stigli su na oslobođeni teritorij oko Primišlja; prvi rukovodioci sa kojima su se sreli bili su Srećko Manola (komandant Kordunaške grupe NOP odreda) i Franjo Ogulinac (operativni oficir Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske). Na putu za Glavni štab, koji se u to vrijeme nalazio u Korenici, davali su priredbe improviziranog karaktera, govorili narodu o borbi ilegalaca u Zagrebu itd.

Prve dobro organizirane priredbe održali su 1 svibnja u Korenici i Donjem Lapcu. Polovicom svibnja pošla je kompletna grupa na turneju i obišla cijeli oslobođeni teritorij Like i Gorskog Kotara. U tom kretanju grupa je prolazila i kroz neoslobođeni teritorij i tu također davala priredbe — ukoliko su za to postojale mogućnosti. Sve te priredbe imale su pored umjetničkog i političko-mobilizatorski karakter. U sklopu programa davale su se političke informacije i održavala predavanja. Često su davane i po dvije priredbe dnevno. Po povratku sa turneje, grupa je u Donjem Lapcu organizirala dva glumačka tečaja; po završetku tečaja formirane su dvije glumačke ekipe i pridodate jedinicama. Te ekipe su s uspjehom vršile svoju kulturno-prosvjetnu misiju.

Najdarovitije glumce iz tih ekipa grupa je uzela k sebi, i to: Nadu Brnić-Borozan, Anku Tadić (sada člana Hrvatskog narodnog kazališta) i Milana Vojnovića (poginuo u NOB).

Grupa je i kasnije imala niz turneja, a 1 ruina 1942 god. krenula je za Vrhovni štab.

* Vladimir Bakarić

⁵ Ivo Rukavina

BR. 40

IZVJEŠTAJ ŠTABA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 30 TRAVNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
IZVRŠENIM AKCIJAMA

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE
30. IV. 1942.

KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

Izvještaj o izvršenim akcijama na sektoru Banije za posljednjih mjesec dana kao i o aktivnosti neprijatelja na istom sektoru kroz ovo vrijeme:

Prilikom napada na željezničku stanicu Grabovac² stajao je na stanici na dva otvorena vagona željeznički most koji je imao biti postavljen na mjesto već ranije porušenog mosta na Maji. Ovi vagoni zajedno sa mostom natjerani su niz prugu prema Vlahoviću koja se u tom pravcu strmo spušta. Na mjestu gdje su bile prije toga izvađene tračnice srušio se most sa vagonima u jednu duboku dolinu i sav se iskrivio i postao neuporabiv.

Zatim su u istom pravcu potjerana još 2 vagona sa starim željezom koji su na istom mjestu zaglavili. Ovo je treći željeznički most, koji je uništen u posljednje vrijeme na pruzi Petrinja — Glina. Sve zgrade gdje su vršene akcije i gdje su se nalazile neprijateljske posade iste su noći zapaljane.

3. IV. odmah iza kako je akcija izvršena neprijateljska posada iz željezničke stanice Vlahović napustila je svoj položaj i uputila se za Maju. Jedan dio snaga ovog bataljona upućen je da zapali ovaj objekat, prilikom čega je pronađeno 1500 metaka koje je neprijatelj u paničnom bijegu ostavio.

4. IV. prva i druga četa zajedno sa proleterskom prebacile su se preko pruge za selo Luščane odakle su imale poći u neka hrvatska sela da ih razoružaju. Istoga dana druga četa postavila je zasjedu između Bačuge i Grabovca na pruzi kuda su obično svakog dana krstarile neprijateljske patrole. Tom prilikom naišla je jedna neprijateljska patrola u jačini od 17 ustaša i žandara. Naša zasjeda

¹ Tekst izostavljen, jer se u njemu ponavljaju akcije navedene u dok. br. 18.

² Krajiški Grabovac

ispalila je jedan plotun preko njihovih glava, računajući da su domobrani i pozvali su ih na predaju. Neprijatelj je odgovorio vatrom i došlo je do kratke borbe. Naši su dvojicu ubili i dvojicu zarobili, ostali su uspjeli uteći. Plijen je bio 3 karabina i jedan puškomi-traljez sistem »Šoša«.

5. IV. proleterska i 1 četa ušle su u selo Pecku. Proleterska je bila u domobranskim kapama i prva je nastupala u selo. Seljaci su računali da je to vojska³ i nisu davali otpora. Plijen je bio 22 karabina i oko 1200 metaka. Ovo je jedno od hrvatskih sela gdje nije bilo krvnika i već ranije bila je uspostavljena veza sa ovim selom. Jedan ustaša iz ovog sela javio se je u odred i primljen je.⁴

3. IV. formiran je IV. bataljon koji ima sektor djelovanja isključivo Vrnograč, Cazin—Dvor.⁵ Ovaj je bataljon formiran od prijašnje 3 čete 1 bataljona i 3 čete 2 bataljona. Usto još formirana je jedna četa sa civilnim oružjem, tako je ovaj bataljon sastavljen od tri čete.

Komandni sastav ovog bataljona je slijedeći: Bakrač Đuro komandant bataljona, Cvjetojević Milan⁶ operativni oficir, obadva su bili u kursu za oficire, prvi je član Partije a drugi je kandidat, seljaci, Srbi, Šemso Tabaković komesar bataljona, Hamdija Omanović njegov zamjenik. Obadva su Muslimani i članovi Partije. Bili su kao partizani u Grmeču i upućeni su ovamo od tamošnje komande na politički rad u muslimanskim selima. Prvi je učitelj u civilu a drugi činovnik na željeznici. Dragan Branković kao obavještajni oficir, član Partije, seljak i Srbin.

Istoga dana formirana je 3 četa 1 bataljona iza kako je ovaj bataljon izvršio razoružanje naprijed navedenih neprijateljskih objekata.

8. IV. početo je sa prebacivanjem čitavog odreda sa Banije za Grmeč u Bosnu.

Prebacivanje je trajalo 3 dana. Na Baniji ostala je proleterska četa i 1 četa 3. bataljona. Poslije prebacivanja u Bosnu naše snage su 1, 2, i 3. bataljona izvršile akciju na tri neprijateljska objekta između Rudica i Blatne.⁷ Napad je izvršen između 16. i 17. u noći na sve objekte. Prvi i drugi bataljon uspjeli su zauzeti svoje ciljeve, dok treći bataljon koji je imao izvršiti akciju u zajednici sa jednom Novskom četom,⁸ a koja nije u čitavom sastavu stigla

³ Misli se: domobrani.

⁵ Taj bataljon je djelovao na sektoru Vrnograč — Bužim — Dvor i nije dopirao do Cazina.

* Poginuo kao operativni oficir bataljona Drilikom napada na Glinu. 1943. godine.

⁷ Četvrti bataljon je vršio akciju na Novsku Planinu; tada je ranjen komandir čete Gojko Tintor.

⁸ To je bila četa Prvog krajiškog odreda.

nego samo 12 ljudi, nije uspio. Prva četa prvog bataljona zarobila je 21 domobrana, 20 karabina i 2 puškomitraljeza i oko 3.000 metaka. Gubitaka s naše strane nije bilo. Drugi bataljon zarobio je 26 domobrana, zaplijenio 26 karabina, 1 puškomitraljez i oko 2.000 metaka. Tom prilikom pao je jedan partizan i dva su ranjena. Treći bataljon koji nije uspio imao je jače gubitke. Pao je komandir 2 čete drug Babić Pavao i jedan vodnik iz iste čete i dva su partizana ranjena. Zarobljeni domobrani su pušteni.

25. IV. o.g. u noći izvršen je napad na jedno ustaško hrvatsko selo iza Gline, Glinsko Novo Selo, koje je bilo naoružano sa 80 karabina. Ovaj napad izvela je proleterska četa u kombinaciji sa 1 četom 3 bataljona. Napad je izvršen u 12 sati noću. Selo se predalo nakon kratke borbe. Kako je bila velika pomrčina i padala kiša sve su ustaše sa karabinima uspjeli se izvuci iz sela u susjedno selo Grabarje, tako da je vojnički uspjeh bio slab. Plijen je bio 4 karabina i nešto malo metaka. Od naše strane pao je jedan proleter i jedan partizan je ranjen. — Od strane neprijatelja poginuo je jedan ustaša. Selo je čitavo pretraženo ali nije bilo rezultata. Nakon dva sata zadržavanja u selu naši su se povukli.

26. IV. o. g. naše snage iza akcije na Glinsko Novo Selo povukle su se preko dana na Pecko Jezero, pošto je nekoliko neprijateljskih satnija odmah u zoru u više pravaca nastupalo u sela od Gline prema Luščanima gdje su držali da se nalaze naše snage. Istoga dana pred samu večer naišle su neprijateljske snage u jačini od 40 ljudi u tri pravca u šumu kraj Peckog Jezera, gdje su se tada naše snage nalazile. Pošto je bila blizu noć ovo dolaženje neprijatelja bilo je neočekivano i kako je bilo svega 300 metara odstojanja između nas i neprijatelja nije se moglo pravilno ocijeniti od kuda će nastupiti neprijatelj i sa kakovim snagama, jer smo računali da neprijatelj dolazi sa mnogo jačim snagama nego što su u stvari bile. Kroz kratko vrijeme naša jedna desetina otvorila je vatru na neprijateljsku glavninu od 30 ljudi.

Tom zgodom dva su domobrana ranjena i dva zarobljena. Plijen je bio 4 karabina i oko 300 metaka. Ostali domobrani uspjeli su pobjeći kroz šumu.

Odavde su naše snage produžile u pravcu petrinjske teritorije za selo Deanoviće i Jošavicu. Prelazeći preko željezničke pruge i ceste u Tešnjaku između Kraljevčana i Hrastovice slučajno je nalletio jedan teretni kamion sa 6 domobrana i ustaša. Naša prethodnica od 15 ljudi koja se kretala naprijed prva se susrela sa kamionom i osula ga vatrom. Kamion je zaustavljen. Šofer i jedan domobran živi su uhvaćeni, jedan vodnik iz satnije pukovnika Mraka ustaša i puškomitraljezac ubijeni su, dok dvojica su uspjeli iz kamiona uteći u noć. Plijen je bio 4 karabina, jedan puškomitraljez i 30 okvira punih municije za puškomitraljez.

Iste noći uhvaćen je u selu Klincu već davno poznati ustaški doušnik i izdajica Požar Gajo i ubijen je.

27. IV. o.g. 1 četa 3 bataljona postavila je zasjedu na cesti Petrinja — Kostajnica između Knezovljana i Bijelnika na kamione koji su u posljednje vrijeme počeli prolaziti ovom cestom. Zasjeda je uspjela. Naišla su dva kamiona iz Kostajnice za Petrinju i oba su zarobljena. Od cijele nosade zarobljeno je 7 domobrana, 7 ranjeno i 4 ubijena. Plijen je bio 2 puškomitraljeza, 14 karabina, 24 bombe i 1600 metaka i ostalog ratnog materijala.

28. IV. formirana je 3 četa III bataljona pošto je porastom broja ljudi i oružja, a i radi samih operacija na sektoru toga bataljona to potreba zahtijevala.

Napominje se da je Proleterska četa formirana 30. III. o.g.

Naše daljnje operacije vodit će se u glavnome u hrvatskim selima Koštajničkog, Petrinjskog i Glinskog sreza, a od njih su već neke i u projektu. Momentalno prebacivanje za Sisački srez spriječavaju velike vode Kupe i Save, koje su sada izašle iz svoga korita.

18. IV. u noći miniran je oklopni voz na pruzi Rudice — Blatna. Voz je naišao u jutru oko 10 sati, ali eksplozija mine nije ga uništila kako se to predviđalo, nego se samo složio na prugu. Naše snage naletjele su na njega, nebi li ga opljačkale ali posada se u lokomotivi i u nekim vagonima koji nisu bili jako oštećeni pribrala i otvorila vatru iz mitraljeza i puškomitraljeza. Naše snage su se povukle sa jednim mrtvim i 2 ranjena druga.

26. IV. o.g. snage I. bataljona u jačini jedne čete postavile su zasjedu na pruzi Rudice — Blatna. Nakon kratke borbe ubijeno je 11 neprijateljskih vojnika, 3 ranjena i 11 zarobljeno. Plijen je bio 24 karabina, jedan puškomitraljez i 1700 metaka. Domobrani su došli na Baniju; s obzirom da su mladići nastojimo svim snagama da ostanu. Raspoređeni su po četama I. bataljona i objašnjavaju im se potreba borbe hrvatskog naroda protiv fašizma i za ulazak Hrvata u partizane. Puštati ih kućama nećemo nikako.

Napominje se da je baš ovog časa dobivena tužna vijest da nam je pao drug komandant Gaćeša¹⁰ sa još 8 partizana u iznenadnom napadu neprijateljskih snaga iz Zirovca. Ovaj slučaj odigrao se u selu Brubno. Detaljniji izvještaj o tome slijedi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komesar
Đuro Kladarin

Zastupa komandanta
Sl.otsutan

¹ Tekst izostavljen, jer govori o prebacivanju banijskih jedinica u Bosnu, o čemu je već bilo riječi u dok. br. 18.

¹⁰ Narodni heroj Vasilj Gaćeša

BR. 41

**IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH BANIJIA OD 30 TRAV-
NJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-
POLITICKOJ SITUACIJI NA BANIJII I O PRIPREMAMA OKRU-
ŽNE PARTIJSKE KONFERENCIJE¹**

30. IV. 1942. g.

Dragi drugovi,

16- IV. poslali smo vam pismo² uz koje smo priklopili pismo od 20. III.³ Prema izvještaju drugova iz Petrove Gore⁴ pošta kojom su išla ta pisma negdje se izgubila. Uz današnje pismo prilažemo Vam stoga oba prethodna t.j. pismo od 20. III. i 16. IV.

Situacija kod nas u današnjem momentu određena je propalim pokušajem neprijatelja da odvrati narod od nas a s druge strane povratkom naših drugova iz Bosne.⁵

Lažna pomirljivost neprijatelja spram srpskog pučanstva odrazila se u očima naroda kao slabost neprijatelja. U tom smislu mi smo narodu objašnjavali, jer je stvarno slabost bila osnovni uzrok sadašnje neprijateljske taktike. Borbenost je na takvom stupnju na kom još do danas nije bila. Na sve strane seljaci sami traže akcije, izvidaju neprijatelja itd. — Odanost naroda partizanima i našoj Partiji je velika. Još nije zabilježen ni jedan pokušaj četnika da nam ometu rad. U kotaru Dvor naša špijunaža je otkrila pokušaj jedne grupe četnika da organizira svoj razorni rad. Špijunaža ih prati u stopu i zna za njihov svaki pokret, ali ne reagiramo još dok ne pohvatamo što više niti. Ovaj pokušaj vuče korijen iz Bosne. Mi vjerujemo da taj korov kod nas neće uspjeti ni da se zasadi.

Situacija u hrvatskim selima se razvija i dalje sve povoljnije za nas. Poslije uspješnoga ulaska naših odreda⁶ u niz hrvatskih sela javljaju se mnogi slučajevi gdje seljaci Hrvati traže bliži kontakt s nama. Nedavno se je jedan naš odred kretao između hrvatskih sela, a da seljaci u opšte nisu bježali. Sami su prilazili k partizanima, razgovarali, dobili letke itd. — Selo Mađari izjavilo je da će partizanima davati hranu. Mislimo sada upućivati naše odrede u hrvatska sela koja su razoružana radi demonstracije naše snage i učvršćenja postignutih odnosa. Moramo prijeći na formi-

¹ Original u arhivi CK SKH.

³ Redakcija nije pronašla navedena pisma.

⁴ Odnosi se na OK KPH Kordun.

* Odnosi se na dijelove Banijskog NOP odreda koji su bili privremeno prebačeni u Grmeč, na teren Prvog krajiškog odreda.

* Jedinice Banijskog NOP odreda

ranje naših organizacija u tim selima, da bi što prije osigurali naš uticaj. Postoji jedna osnovna karakteristika u stavu hrvatskih masa spram nas u ovom momentu. One nas simpatiziraju i neće da se protiv nas bore, ali ne bi htjeli ni da se s nama bore zajednički. Borbeno jedinstvo s tim masama, osim rijetkih slučajeva, zasada nismo postigli. Uzrok je u tome što nad tim masama nije vršen nikakav teror a s druge strane primijetili smo da je još uvijek jak uticaj neprijateljske propagande o nepobjedivosti njemačke vojske. Najčešći odgovor koji smo dobivali od pojedinih seljaka uglavnom je ovakav: Vi imate potpuno pravo u svemu što govorite, ali ako njemačka vojska pobijedi sve će to propasti. Autoritet njemačke vojne sile iako je uzdrman još uvijek je kod tih ljudi jak. Uzrok je tome i slabo prodiranje naše propagande, izvještaja sa fronta itd. — Savladavanje svih tih poteškoća u odnosu s tim masama sada smo postavili kao naš osnovni zadatak.

Naši odredi sa Grmeča prebacili su se do 25. IV. bez ikakvih gubitaka prilikom prebacivanja. Uspio je i drugi dio našeg plana i bez obzira na možda načelnu pogrešnost našeg koraka, cijeli taj poduhvat je uspio kako vojnički tako i politički. —

U akcijama i dalje idemo naprijed. Naši odredi koji su bili u Bosni, u borbama koje su tamo vodili i koje su bile dosta teške dobili su 73 karabina i 5 puškomitraljeza sa ostalom spremom. U borbi smo izgubili 4 mrtva i 3 ranjena.

1. četa 3. bataljona i Proleterska četa koje se nisu prebacile u Bosnu izvršile su nekoliko akcija u kojima su dobile 26 karabina i 3 puškomitraljeza. Za napomenuti je među tim akcijama napad na hrvatsko selo Glinsko Novo Selo (Glinski kotar) i uništenje 3 kamiona.

Poslije ovih akcija izgleda da se neprijatelj povlači, ostajući na pojedinim za njega povoljnim pozicijama gdje se utvrđuje. 30. IV. neprijatelj se povukao sa svim snagama iz Zirovca u pravcu Gline.

Pojačanjem naoružanja formiran je IV. bataljon koji ima operisati na dijelovima kotara Cazina. Isto tako formirana je 3. četa u 3. bataljonu.

Pismo pukovnika Mraka, zapovjednika neprijateljskih snaga na našem sektoru, koje je uhvaćeno u jednom kamionu i koje je kurir pokušao uništiti daje priličnu sliku situacije kod nas, a odlične podatke o stanju neprijatelja kod nas. To vam pismo prilažemo.⁷

Upravo dok vam ovo pišemo stigla nam je tužna vijest, da je poginuo drug komandant Gaćeša.⁸ Nesreća se desila iz neopreznosti. Odmarao se u seoskoj kući u selu Brubnu sa jednim vodom, a da nisu postavili stražu. Upravo u taj mah neprijatelj je napu-

⁷ Redakcija nije oronašla pomenuto pismo.

⁸ Narodni heroj Vasilj Gaćeša

stao naš teren povlačeći se iz Žirovca za Glinu. Jedna pobočnica tačno je naišla u kuću u kojoj se nalazio komandant sa partizanima. Magla je bila gusta i kako straže nije bilo, neprijateljski vojnici su upali ravno u kuću. Većina partizana je umakla, no ipak je ubijeno 9 drugova partizana. Drug Gačeša je poginuo od bombe. Izgubili smo tom prilikom teški mitraljez i 9 karabina, što ujedno pretstavlja i naš prvi gubitak na Baniji. —

Gubitak druga Gačeše za nas je težak udarac s obzirom na njegove sposobnosti i popularnost u masama. Međutim nikakvih težih posljedica po našem mišljenju neće biti. Zastupa komandanta do postavljanja novog od strane Glavnog štaba dosadašnji operativni oficir Banije drug Stanko Bjelajac (Ćane). Ovo je učinjeno sporazumno sa operativnim oficijom za Hrvatsku drugom Seljom⁰ koji je upravo stigao. Naše je mišljenje da bi za komandanta trebao biti postavljen drug Bjelajac Stanko (Cane) sadašnji zamjenik. Osim njega nitko drugi od drugova koji rade po vojnoj liniji ne bi došao u obzir. U slučaju da vi odnosno Glavni štab ne bi bili saglasni sa tim prijedlogom mi smo mišljenja da u tom slučaju za komandanta treba postaviti nekoga od drugova iz Okružnog komiteta.

Izvještaj po sektorima rada vam ne podnosimo jer nikakvih naročitih promjena nije bilo.

9. V. 1942. održaće se partijska konferencija za kotar Dvor i time bi bile završene sve konferencije po kotarevima. Pred nas se samim tim postavlja pitanje okružne konferencije. Na sjednici OK od 2. V. zaključeno je da se zamoli CK¹⁰ za odobrenje konferencije. Konferencija je predviđena za 31 maj. Molimo vas drugovi u koliko istu odobrite i složite se sa danom, da nam pošaljete jednog delegata¹¹ u prisustvu kojeg bi se konferencija održala.

Molimo Vas da nam odgovorite po pitanju druga Mladena Caldarevića, koji je svojevremeno, još dok je bio u Zagrebu izbačen iz Partije.¹² Ta je stvar dobro poznata drugu Katiću.¹³ Već dva mjeseca kao partizan zadovoljio je u svakom pogledu i stekao povjerenje kako Partije tako i partizana. U radu je vrlo plodan i koristan. Radi njegovih sposobnosti htjeli bi ga što bolje iskoristiti a kao partizana to je nemoguće. Pokazao je dobre osobine za komesara, obavještajnog, informativnog oficira itd, a to sve ne može biti ako nije partijac. Molimo Vas stoga da nam javite, možemo li ga mi prema dosadašnjem radu kod nas primiti u Partiju

⁰ Narodni heroj, Franjo Ogulinac

¹⁰ Centralni komitet KPH

¹¹ Delegat OK KPH bio je narodni heroj Ivo Marinković-Slavko.

¹² Isključen lipnja 1940 god. zbog skretanja sa partijske linije. Ponovo primljen u Partiju lipnja 1942 god, i otada bio na raznim rukovodećim dužnostima.

¹³ Vladimir Bakarić

ili je njegovo udaljenje iz Partije takve prirode da ga [se] u Partiju može primiti samo po vašoj odluci.

Drugi slučaj je sa bivšim članom željezničarskog rukovodstva u Zagrebu drugom Stojakovićem.¹⁴ On je sada u Kostajničkom kotaru i radi prema izvještaju tamošnjih drugova marljivo i predano. Drug Mrki¹⁵ (isto bivši član željezničarskog rukovodstva) o njemu je naveo podatke koji govore da se je isti oportunistički ponio u Zagrebu i da je na svoju ruku pobjegao u Kostajnički kotar. Međutim Stojaković to odbija i tvrdi da je on radio po liniji G.P.U. i da je otuda dobio direktive da ide u Kostajnički kotar. Molimo Vas da nam po tome dadete neke informacije u koliko vam stoje na raspolaganju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav,
OK KPH
Banija
Stari¹⁶

Prilažemo:

- 1) Pismo od 20. III. 1942.
- 2) Pismo od 16. IV. 1942.
- 3) Pismo K.K. Sisak¹⁷
- 4) Prvomajski letak¹⁸
- 5) Pismo pukovnika Mraka
- 6) Pismo pokraj. SKOJ-a za Hrvatsku¹⁰
- 7) Uputstva za rad SKOJ-a²⁰

Od navedenog materijala što ga je poslao Agitprop. CK KPH primili smo samo 50 primjeraka »Vjesnika«²¹ i 40 primjeraka »Omladinskog borca«,²² ostali materijal nije prispio, gdje se zadržavao ne znamo.

¹⁴ Drago Stojaković-Putnik

¹⁵ Vladimir Mutak

¹⁶ Vlado Janić

¹⁷ Redakcija ne posjeduje navedene priloge.

²¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 1, objašnjenje uz dok. br. 8.

²² Izdavao ga Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku. Vidi objašnjenje br. 18 uz dok. br. 1.

BR. 42

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 1
SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE O
GRIJEŠKAMA U DOTADAŠNJEM RADU I O ZADACIMA U VEZI
SA DALJIM RAZVOJEM NO POKRETA U DALMACIJI

GLAVNI STAB
NAR- OSL. PARTIZAN. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 28/42
1. V. 1942 god.

KOMANDANTU IV OPERATIVNE ZONE

Veseli nas da smo konačno uspostavili čvrstu vezu sa vašim Štabom. Sad će nam biti moguće da vam pomognemo savjetima i direktnom pomoći, da bi se što prije razvio partizanski pokret u Dalmaciji koji je u znatnom zaostatku.

Iz pismenog izvještaja druga komandanta¹ i usmenog izvještaja vašeg operativnog oficira² dobili smo dosta jasnu sliku o vojničkom i političkom stanju vaših odreda, kao i o izgledima za njihov daljnji razvitak.

Upoznavši vaše stanje utvrdili smo, da su prilike za razvitak snažnog partizanskog pokreta povoljne uza sve političke i terenske teškoće, uza sve to, da se u Dalmaciji nalaze gusto smješteni jaki garnizoni neprijateljske okupatorske vojske. Primjeri uspješnog partizanskog djelovanja u Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru, Kordunu, Lici a i vaši dokazuju nam, da se sve poteškoće koje kod vas postoje dadu savladati i da one ni u kom slučaju ne opravdavaju slabo stanje partizanskog pokreta u vašoj zoni.

Čestitamo vam na zadnjim uspješnim akcijama protiv jakih snaga okupatora,³ koje pokazuju da ste i vi u stanju da se u najskorije vrijeme stavite uz bok naših najboljih jedinica.

Osnovne griješke koje ste učinili do sada su slijedeće:

1. Niste pravilno ocijenili u kojem kraju Dalmacije su najpovoljnije prilike za brzi razvitak partizanskog pokreta. Nekoliko ste puta upozoravani da je Kninski kotar i sjeverna Dalmacija područje koje ima najviše uvjeta za razvitak. U kninskom kraju velika je većina stanovništva srpska, koja je bila izložena ustaškom teroru. Primjeri iz Like i Korduna pokazuju da se to stanovništvo moglo lako mobilisati u borbu. Slaba partijska organizacija i slabo

¹ Izvještaj Vicka Krstulovića. Vidi dok. br. 19.

² Maks Baće

³ Vidi dok*, br. 8.

držanje partijaca u tom kraju nisu bili nepremostive zapreke, jer je postojao osnovni fakat, da je objektivna situacija bila povoljna, da su srpske mase bile ustalasane i da ih se isto kao i u Lici i Kordunu moglo povesti u borbu. Partijske organizacije na Kordunu nisu bile mnogo povoljnije od onih u kninskoj krajini. Osim toga vi ste imali i veliku prednost pred Likom i Kordunom, da ste u primorskim gradovima i otocima imali kolosalne mogućnosti za mobilizaciju proletarijata za partizanske odrede, što je moglo omogućiti ne samo brzi razvitak partizana u sjevernoj Dalmaciji nego i njihovu političku čvrstinu prisustvom proletarijata, a u isto vrijeme prisustvom znatnog broja Hrvata u partizanskim jedinicama.

Ne ocjenjujući pravilno te momente vaš je štab posvetio veoma malu pažnju sjevernoj Dalmaciji što najbolje pokazuju činjenice da do posljednjih dana niste imali nikakvu vezu s partizanima u tom kraju. Partizanske jedinice oko Knina bile su veoma slabe i neaktivne,⁴ pa je taj kraj pao pod jak uticaj četnika i tako mjesto vašeg najjačeg uporišta postao četnička baza iz koje oni prodiru prema Lici i prema Bosni.

2. Vaš štab se smjestio u srednju Dalmaciju i pretvorio se u stvari u štab Cetinskog bataljona, dok ste sa svim ostalim jedinicama imali slabu ili nikakvu vezu.⁵ Jasno da vaš štab na taj način nije mogao da ima pregled nad djelovanjem partizana u čitavoj Dalmaciji niti je njima mogao rukovoditi. Slaba veza dalmatinskih partizana s njihovim štabom je nužno kočila razvitak, ometala rukovođenje i slabila perspektivu samih partizana koji su se morali osjećati izolirani i slabi što je mnogo doprinosilo njihovoj slaboj aktivnosti.

3. Štab od tri lica nije mogao da izvrši s uspjehom zadatke koji su pred njim stajali, naročito kad vam je stradao politkomesar,⁶ a operativni oficir bio ranjen. Malen broj iskusnih kadrova ne može da opravda nepopunjavanje štaba, jer je praksa pokazala da i slabiji, manje iskusni, mlađi drugovi dobro rukovođeni mogu da znatno olakšaju djelovanje štaba, kontrolu nad jedinicama, njihovo rukovođenje i stalno održavanje veze.

4. Neiskusni kadar koji vodi vaše jedinice u borbu je također rezultat svih griješaka koje su učinjene. Da su jedinice u početku formirane na najpogodnijem terenu, da su aktivizirane i povedene u borbu, brzo bi u njima izrasli kadrovi sposobni za sve zadaće. Upozoravamo vas samo na taj fakt, da je među dalmatinskim partizanima u Lici bilo takvih drugova od kojih jedan komanduje

⁴ Odnosi se na Dinarsku četvu.

⁵ U to vrijeme u Dalmaciji su, pored Cetinskog bataljona, postojale jedinice: Sjevernodalmatinski bataljon, odred »Vojin Zirojević«, Mosorski odred i Biokovska četa.

* Vojin Zirojević

našim Prvim proleterskim bataljonom,⁷ jedan je upućen za komesara II. operativne zone⁸ (zagrebačke) dok je jedan komesar u oficirskoj školi.⁹

5. Vi ste jako slabo iskoristili mogućnosti da u dalmatinskim gradovima mobilizirate proletarijat, koji je bio voljan da se bori u partizanskim redovima. Imali ste u tom pogledu povoljnije uvjete nego ijedan drugi kraj Hrvatske.

I uz malen štab veze su mogle biti osigurane i mogla se pružati veća podrška vašim jedinicama, ako nikako drugačije, a ono seienjem štaba iz jednog kraja u drugi.

6. Neodlučnost u postavljanju drugova na odgovorne dužnosti i njihovo odvažno izdizanje također je bila zapreka za brzu izgradnju kadrova. Boravite već dugo vremena u Cetinskom bataljonu i mjesto da ste čim prije formirali štab toga bataljona i omogućili inu da uz vašu pomoć što prije sazrije u pravi štab, ostavili ste bataljon bez štaba, preuzeli ste komandu u vlastite ruke i time se sami spustili na štab bataljona, što je nužno moralo škoditi razvitku partizana u čitavoj Dalmaciji.

Da bi se to stanje što prije popravilo i vaše jedinice pošle putem brzog razvitka po primjeru Like, Korduna i Gorskog Kotara odlučili smo sljedeće:

1. U vezi sa što direktnijom pomoći sjevernoj Dalmaciji poslali smo tamo jednog našeg oficira¹⁰ i 60 partizana iz Like (30 Dalmatinaca i 30 Ličana) da svojim iskustvom pomognu tamošnjim partizanima i da nam osiguraju veze s Dalmacijom.

2. U vezi s čišćenjem četničkih bandita i pitanjem mobilizacije naroda sj. Dalmacije da stupi u borbu odlučili smo da u najkraće vrijeme počnemo sa većim operacijama oko tromede uz sudjelovanje Ličana, Dalmatinaca, proleterskog bataljona, a eventualno i Bosanaca.

3. Smatramo da je uza sve teškoće uslijed pojačanog četničkog utjecaja sj. Dalmacija i dalje ostala ključ za rješenje prilika u Dalmaciji. Zbog toga vaš štab treba odmah da preseli u sj. Dalmaciju, da sudjeluje u gore spomenutoj operaciji i da nakon toga svojim prisustvom što više iskoristi nastalu situaciju u sj. Dalmaciji i organizira jake partizanske jedinice u tom kraju.

4. Poslije operacije oko tromede uputićemo proleterski bataljon na neko vrijeme u sj. Dalmaciju da vam direktno pomogne.

5. Ako si u sj. Dalmaciji uspijete stvoriti čvrstu bazu brzo ćete naći kadrove i za tamošnje jedinice i za ostale krajeve Dal-

⁷ Ante Banina

⁸ Stanko Parmač

⁹ Vjekoslav Baričić

¹⁰ Rade Bulat

macije, jer se u pravilno rukovodenoj borbi brzo izdižu kadrovi i rukovodioci.

6. Pristupite odmah što široj mobilizaciji za partizane po gradovima i otocima i upućujte ih u partizane naročito u sj. Dalmaciji. Od tih ljudi nam u najskorije vrijeme osigurajte oko 100 partizana, koje ćemo uvrstiti u naš proleterski bataljon.

7. Pristupite odmah uspostavljanju veza sa svim jedinicama/na u Dalmaciji i nemojte dozvoliti, da vašim prelazom u sj. Dalmaciju srednja i južna Dalmacija ostanu bez veze s vama.

8. Popunite vaš štab što prije s dovoljnim brojem drugova makar i manje iskusnih, koji će vam svakako olakšati rad. A kada tokom borbe nadete bolje lako ćete ih zamijeniti.

9. Dajte vašim jedinicama konkretne zadatke i to takove koje će moći ispuniti. Aktivizacija jedinica biće najbolji način za brzi prirast i porast borbenog kvaliteta vaših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić¹¹

Komandant
Ivo Vladić¹²

¹¹ Vladimir Bakarić
" Ivo Rukavina

BR. 43

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 2 SVIB-
NJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE
O BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 175
2. V. 1942

Operativni izvještaj

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Poslije konferencije¹ održane u Glavnom štabu 8. IV. o.g. pristupilo se rješavanju pitanja u vezi sa boljom organizacijom štabova i jedinica na području ove Grupe. Sredinom aprila organizirani su II i III odred.² Sada štabovi odreda imaju komandante, politkomesare, operativne i obavještajne oficire, no još su uvijek štabovi odreda nekompletni, jer obavještajne i intendantske oficire nemamo u svim odredima, a u I odredu nemamo ope-

¹ Odnosi se na treće zasjedanje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, Vidi dok. br. 20.

² Odmah nakon konferencije Glavnog štaba Hrvatske, održane 8, 9, 10 i 11 travnja, pristupilo se formiranju Drugog i Trećeg odreda u Lici.

Drugi lički odred formiran je od bataljona »Ognjen Priča« iz Koreničkog kotara i bataljona »Krbava« iz Udbinskog kotara. A pošto su ova dva bataljona brojno mnogo narasla (samo bataljon »Ognjen Priča« imao je 680 partizana sa 37 puškomitraljeza i 11 teških mitraljeza, pored ostalog naoružanja), to je iz njih formiran i Udarni bataljon i bataljon »Mićo Radaković«.

Formiranje Drugog ličkog odreda, kao i ovih bataljona, izvršeno je postepeno, u toku travnja, na velikom, razvučenom prostoru Koreničkog i Udbinskog kotara. Komandant odreda bio je Stevo Opsenica, politički komesar Milan Basta, a operativni oficir Ante Kukuljan (Bijelić). U Prvom bataljonu »Ognjen Priča« komandant je bio narodni heroj Stanko Opsenica (poginuo 15 siječnja 1943 god, kod Gračaca, u borbi protiv Talijana i četnika), a politički komesar Stevo Biga. U Drugom bataljonu »Krbava« komandant je bio Mićun Sakić, a politički komesar Stevo Cvijetičanin.

Bataljon »Mićo Radaković« formiran je posljednji, i to dva dana prije prvog napada na Udbinu, tj. 1 lipnja 1942 godine. Formiran je dijelom od boraca iz ranijeg sastava bataljona »Ognjen Priča«, a dije-

rativnog oficira, kao ni zamjenika komandanta i političkog komesara. Potražiti ćemo ličnosti podesne za vršenje tih dužnosti, pa ćemo u idućem izvještaju moći podnijeti i poimenični pregled članova štabova. Veći broj bataljona također nema potpune štabove. I. odred ima sada tri bataljona, od kojih treći nosi ime »Petar Vuksan«. II odred ima bataljone »Ognjen Priča« i »Krbava«. III odred imao je bataljone »Marko Orešković«, »Stojan Matić« i »Gavrilo Princip«. Zbog izdaje jedne čete bataljona »Gavrilo Princip« i nastaloga čišćenja u Srezu gračačkom, taj bataljon u stvari je rasformiran.³ U najkraće vrijeme nastojat ćemo da ga ponovo uspostavimo. Bataljon »Adžija« ostao je van formiranih odreda. Njega, međutim, ovih dana pojačavamo ljudstvom i oružjem, pa će, ukoliko uspije uvlačenje većeg broja Hrvata u taj bataljon, isti biti naknadno formiran kao IV odred. Pored ovoga, pod neposrednom komandom Štaba Grupe stoje jedinice: tehnička četa, vod tenkova i baterija brdskih topova. U formiranju je udarni bataljon Ličke grupe.

Prema ranijem naređenju Glavnog štaba, formirana je od partizana ove Grupe Proleterska četa. Četa je naoružana sa 3 teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza i puškama, te upućena u sastav Proleterskog bataljona.

U Štabu Grupe održano je 24. IV. savjetovanje, na kome su, pored članova ovog Štaba, bili komandanti i politički komesari odreda prisutni. Tom prilikom primljeni su izvještaji o stanju odreda, održana po njima diskusija i doneseni zaključci i uputstva za daljnji rad. Plan za dalje vojničke akcije obuhvata rušenje željezničke pruge, čišćenje južnog dijela Like od četnika i čišćenje sjevernog i sjeverozapadnog dijela Like od ustaša.

lom iz bataljona »Krbava«. Prikupljen je i oformljen u s. Salamunić i Laudonovom Gaju. Komandant je bio Dragan Rakić, a politički komesar Ante Kronja-Cenčo.

Treći lički odred formiran je u selu Doljani. U njegovom sastavu su bili Prvi bataljon »Marko Orešković«, Drugi bataljon »Stojan Matić« i Treći bataljon »Gavrilo Princip«, koji je kasnije dobio naziv »Biće Kesić« — po svom političkom komesaru. Svibnja 1942 god. formirana je u odred u Doljanska četa. Komandant odreda bio je Đoko Jovanić, politički komesar Josip Cazi, zamjenik komandanta Milan Sijan i zamjenik političkog komesara Petar Babić-Pepa. U Prvom bataljonu komandant je bio Denić Damjanović a politički komesar Ilija Radaković; u Drugom bataljonu: komandant Tomica Popović a politički komesar Simo Mrda; u Trećem bataljonu: komandant Miloško Čuk a politički komesar Petar Kesić-Biće.

³ Uslijed huškanja i rovarenja pojedinih četničkih elemenata u Drugoj četi, u bataljonu je izvršena reorganizacija: pojedini borci prebačeni su iz jedne čete u drugu; do rasformiranja bataljona nije došlo.

Izvršene su slijedeće akcije:

Noću 27/28 marta izvršile su 3 čete I odreda i radničko odjeljenje od 30 seljaka, rušenje pruge između Metka i Ribnika, i kidanje telefonskih veza pored ceste i željezničke pruge. Pruga je porušena na dužini od 30 metara, a telefonske veze uništene na dužini od jednog kilometra. Istom prilikom napala je jedna desetina partizana talijansku stražu na željezničkom mostu u Metku. Ne zna se ima li i koliko ima među neprijateljskim vojnicima mrtvih ili ranjenih. Jedna desetina zapalila je kuću čuvara pruge na pruzi između Metka i Ribnika. Mi u ovoj akciji nismo imali gubitaka. Nekoliko sati poslije rušenja pruge, naišao je putnički vlak iz Splita, te se na mjestu gdje je pruga bila porušena, prevrnuo. Lokomotiva i dva vagona teže su oštećeni.

Tri čete I. odreda izvršile su 19 aprila čišćenje hrvatskog sela Vranika (Srez gračački) od ustaša- U selu su postojale dvije žandarmerijske stanice sa svega 30 žandara. Selo je zauzeto, ali plan opkoljavanja nije uspio, te su žandari i dio ustaša pobjegli u Lovinac. Dvojica ustaša ubijeni su, a 6 ustaša i jedan žandar zarobljeni. Ustaše su poslije saslušanja u Štabu I odreda strijeljani pred narodom. Zaplijenjeno je 5 vojničkih pušaka sa 350 metaka, jedan pištolj i jedna lovačka puška. Ustašama je konfisciran dio imovine. U žandarmerijskim kasarnama nađeno je 8 kreveta i 10 noževa za puške. Kreveti su predani partizanskoj bolnici I odreda. Spriječena je pljačka seljačkih kuća, koje nisu ustaške, od strane stanovnika okolnih srpskih sela. Među ubijenim ustašama je i bivši ustaški povjerenik za Srez gračački, Stipe Šarić.

24 aprila upućen je bataljon I odreda »Petar Vuksan« da očisti od četnika srpsko selo Počitelj kod Metka. Tom prilikom uhapšeno je 15 četničkih pristalica...

Noću 28/29 aprila, I bataljon I odreda porušio je željezničku prugu na dužini od 168 metara, između Metka i Ribnika. Šine su odnesene od pruge oko 800 metara, a pragovi uništeni sjekirama, dok su klinove [seljaci] odnijeli da od njih prave drljače. Telefonska veza uništena je na dužini od 4 km. Talijanska baraka u blizini željezničke stanice Bilaj — Ribnik zapaljena je. Talijani su pucali sa željezničke stanice. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 3 stražare su zapaljane.

Jedna patrola iz 2. bataljona I odreda 25. IV ispalila je plotun u vagon putničkog voza, na čijem su prozoru primjećene ustaše. Vlak se nije zaustavljao.

25 aprila bili smo izviješteni, da ustaše vrše napade na sela na granici Like i Korduna. Seljaci iz tih sela dolazili su i tražili zaštitu. Pošto je baš tada bila formirana Proleterska četa, poslali smo nju sa zadatkom, da zaštitu sela i izvidi teren između Ličkog Petrovog Sela i Plitvičkih Jezera, da bi imali podatke pri akciji

na Prijeboj, koju smo spremali. 26. IV upućene su još dvije čete iz bataljona »Ognjen Priča«, sa zadatkom, da očiste od ustaša Prijeboj i Plitvička Jezera. Proleterska četa dobila je pri tome zadatak da na Klokočevici pored L. P. Sela⁴ postavi zasjede eventualnoj pomoći, koja bi pošla za Prijeboj. Prijeboj je zauzet 27. IV. pred veče. U borbi je poginulo 8 ustaša. Mi smo imali jednog mrtvog i pet ranjenih. Zarobljeno je 9 ustaša i 9 domobrana. Ustaše su istog dana strijeljani u Korenici. Tri domobrana, koji su davali otpor, također su strijeljani. Ostali domobrani bit će pušteni na slobodu. Zaplijenjeno je: jedan puškomitraljez i 25 pušaka, 2.500 metaka i druge opreme.

29. IV oslobođena su Plitvička Jezera. Ustaška i domobranska posada, kao i žandari, koji su se svi držali u jednoj zgradi, uspjeli su da preko noći pobjegnu u šumu. Jedan domobran sa puškomitraljezom predao se partizanima i izjavio da želi ostati među njima. U borbi je poginuo komandir žandarmerijski narednik i dva domobrana su ranjena. Jedan domobran izvršio je samoubistvo još u toku borbe, kad je bio, zbog izjave da se treba predati, pozvan pred narednika-ustašu. Mi nismo imali gubitaka. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza (jedan neispravan), 8 pušaka (4 neispravne), 2.569 metaka i drugog ratnog materijala, kao i živežnih namirnica. Partizani su ušli i u hrvatsko selo Rastovaču, koja je već ranije bila potpuno evakuirana. Zasjeda na Klokočevici odbila je 40 domobrana, koji su iz Ličkog Petrovog Sela pošli u pomoć Prijeboju.

Partizani bataljona »Adžija« razoružali su 15 ljudi u srpskom selu Brlogu, koji su bili četnički nastrojeni, i nisu bili voljni da se bore protiv okupatora. Partizani ovog bataljona pobili su jednu talijansku patrolu u blizini stanice Javornik. Zaplijenjeno je 7 pušaka i 120 metaka. Dva partizana su poginula.

Partizani Tehničke čete podmetnuli su minu na željezničku prugu, koju su sami napravili od neeksplozirane artiljerijske granate (25. IV). Kad je vlak naišao, eksplodirala je granata, te lokomotiva sa dva vagona izbačena iz kolosjeka. Ložac i dva Talijana poginula su, a 10 Talijana je ranjeno.

Pet četa (dvije iz bataljona »Ognjen Priča«, dvije iz bataljona »Krbava« i jedna iz bataljona »Gavrilo Princip« operišu u južnom dijelu Like, pod rukovodstvom obavještajnog oficira⁵ Štaba Grupe, protiv četnika. Do sada je strijeljano oko 20 četničkih bandita, dok ih je veliki broj razoružano. Do sada smo primili 8 puškomitraljeza i 300 pušaka iz sela Gračačkog sreza, koja su zbog sklonosti četnicima razoružana. Mi smo do sada u ovoj akciji imali 5 mrtvih i desetak ranjenih. Akcija je još u toku. Iz posljednjeg izvještaja

* Ličkog Petrovog Sela

⁵ Narodni heroj Pero Grubor

vidimo, da su naše čete u pokretu od Velike Popine ka Plavnu. Poslali smo ponovno direktive našem obavještajnom oficiru, u kojima je naznačeno pored ostalog, da se poštede zavedeni seljaci, a samo vode hvataju i strijeljaju.

Primili smo usmeni izvještaj, da su jedinice I odreda na dan 30 aprila i 1 maja izvele niz važnih akcija, te pored ostalog zarobile 21 Talijana, a 12 ubile. Čim primimo pismeni izvještaj, izvjestit ćemo vas opširnije. U hrvatskom selu Vraniku ubili su partizani 17 ustaša.

Prilažemo brojno stanje Grupe.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkom
Martin⁷

Zast. komandanta
Pet. Kleut⁸

⁶ Vidi dok. br. 44.

⁷ Sime Balen

⁸ Petar Kleut

BR. 44

BROJNO STANJE GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU NA DAN
2 SVIBNJA 1942 GODINEBROJNO
Ličke Grupe N. O. partizanskih

Jedinica	partizana u četama	inobilisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	puška mauzer	puška talij.	raznih vojnih pušaka	civilnih pušaka	pištolja
I. odred	494	—	2	8	7	380	92	2	20	48	
II. odred	918	—	2	6	15	20	479	265	21	20	33
III. odred	714	—	1	5	11	12	494	124	19	50	30
Bat. „Adžija“*	240	—	1	—	3	3	220	24	8	10	15
Teh. četa	22	—	—	—	—	—	5	3	—	—	—
Ost. jed.	20	—	—	1	—	1	30	5	30	—	5
Svega	2408	—	4	14	37	43	1608	513	80	100	121 ¹

Politkomesar
Martin²STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

k Broju 175

2. V. 1942.

¹ U rubrici pištolja pogrešno sabrano: umjesto 121, treba 131.

STANJE
odreda

Na dan 2. V. 1942

metaka mauzer na pušku	metaka talij. na pušku	bomba	topova sa metaka	tromblona	eksploziva za razaranje kg	tenkova	automobila	motocikla	protivoklopnih mitr.	Napomena
25	35	110								dva motocikla su neispravna (gume su presječene)
30	30	470								
35	50	118								
25	30	100								
20	30	30								
—	—	—								
28	35	828	3/200	3	250	2	2	3	1/800	

Z. Komandanta
Pet Kleut

(M.P)

* Sime Balen

BR O J N O S T A N J E
Ličke Grupe N.O. partizanskih odreda Na dan 2.V.1942.

Jedinice	I. Odred	II. Odred	III. Odred	bat. Adžija	Teh. detu	Ost. detu	Svega	Opis
8. bataljona u	494	918	714	240	20	22	408	8 bataljona u
MOBILISANJE	-	-	-	-	-	-	-	MOBILISANJE
1. bataljona	2	6	5	1	-	-	4	1. bataljona
2. bataljona	2	6	5	1	-	-	4	2. bataljona
3. bataljona	8	15	11	3	-	-	17	3. bataljona
4. bataljona	7	20	12	3	-	-	22	4. bataljona
5. bataljona	386	479	494	220	30	5	608	5. bataljona
puška mauer	92	265	124	21	-	-	242	puška mauer
puška talij.	2	21	19	8	-	-	30	puška talij.
puška vojnih	20	20	16	10	-	-	56	puška vojnih
puška civilnih pušaka	48	33	15	15	-	-	111	puška civilnih pušaka
pistolja	25	30	35	25	-	-	115	pistolja
metak mauer	35	35	30	30	-	-	135	metak mauer
metak talij.	110	110	110	110	-	-	440	metak talij.
bomba	-	-	-	-	-	-	-	bomba
topova sa metakom	-	-	-	-	-	-	-	topova sa metakom
trondiona	-	-	-	-	-	-	-	trondiona
škorpionska	-	-	-	-	-	-	-	škorpionska
tenkova	-	-	-	-	-	-	-	tenkova
automobila	-	-	-	-	-	-	-	automobila
motocikla	-	-	-	-	-	-	-	motocikla
motociklopnih	-	-	-	-	-	-	-	motociklopnih
napomena	-	-	-	-	-	-	-	napomena

Politkomesar: *Martin* Komandant: *Pat. Klant*

LIČKE GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Bros. 175...
2.V.1942.

Fotokopija dokumenta br. 44

BR. 45

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
2 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG NOP
ODREDA ZA ORGANIZIRANJE AKCIJE NA PRUZI I USPO-
STAVLJANJE VEZE SA ŽUMBERKOM

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 30/42
2. V. 1942 god.

ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaše pismo od 29. IV.¹ u kome nas obavještavate o djelomično uspješnoj akciji kod Vratnika.

Vaša odluka da ostavite jedan bataljon na sektoru Brinjskog kotara potpuno je pravilna. Treba taj sektor oživiti čestim akcijama osobito na cesti jer neprijatelj u zadnje vrijeme vrši intenzivni promet tim putem. Povežite se sa otočkim jedinicama² i sa njima zajedno organizujte akcije naročito u hrvatskim predjelima.

Po povratku sa Sušaka komandant Odreda³ neka organizuje veću akciju na pruži⁴ sličnu onoj kod Plaškog.

Ubrzajte rad na uspostavljanju veze sa Žumberkom preko Slovenaca ili drugim putem. Obavijestite nas o rezultatu razgovora sa predstavnicima slovenskih partizana.⁵

Pošaljite nam što prije dva kurira, koji će održavati vezu sa ovim štabom.

Partizani iz Sušaka određeni za ofic. kurs nisu još stigli. Kurs je već započeo.

Pošaljite nam nešto duhana i ostali materijal koji smo poručili.

Ličani su ovih dana polučili lijepe uspjehe. Razoružane su posade u Prijeboju, Plitvicama, Rakovici i Ramljanima. Zaplijenjeno je 3 puško-mitraljeza i četrdeset pušaka.

¹ Vidi dok. br. 38.

² Otočacke jedinice (čete) nalazile su se u Škarama. Od tih jedinica formiran je bataljon »Božidar Adžija«. Četnički nastrojani elementi iz Treće čete (njih nekoliko) iskoristili su odsustvo ostalih jedinica, pa su koncem svibnja napustili jedinicu i odnijeli sa sobom 13 pušaka i 1 puškomitraljez. Istog dana, tim izdajnicima priključio se jedan vod iz Dabra na čelu s vodnikom Đurom Kliskom (Brdaninom).

³ Veljko Kovačević

⁴ Odnosi se na prugu Delnice — Ogulin.

⁵ Sastanak sa predstavnicima slovenskih partizana održan je 19. travnja. Vidi dok. br. 37 i 49.

Kordunaši su također imali uspjeha. Prilikom jedne akcije u Draganičkoj Šumi priključilo se partizanima oko 150 hrvatskih seljaka vojnih bjegunaca⁶. Osim toga, kako čujemo, uspjelo je Kordunašima da razoružaju primišljansku posadu.⁷ O tome još nismo dobili izvještaj. O akcijama detaljno javićemo vam za koji dan. Vijesti iz hrvatskih krajeva pokazuju da je tamo situacija veoma povoljna.

Vi sa vaše strane treba da učinite sve što je moguće da se povoljna situacija u hrvatskim krajevima što bolje iskoristi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef štaba

BR. 46

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 3 SVIBNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGOSLAVIJE O POLITIČKOJ SITUACIJI I O AKCIJAMA PARTIZANA U PRVOJ, ČETVRTOJ I PETOJ OPERATIVNOJ ZONI¹

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 31/42
3. V. 1942 god.**

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj br. 10

Mada smo namjeravali da sa štabom i proleterskim bataljonom pođemo bliže krajevima s lijeve obale Save, promijenili smo naš plan i pošli u Korenicu. Razlozi tomu su bili slabo organizirano stanje u Lici, pojačana djelatnost četnika u južnoj Lici i potreba brze pomoći Dalmaciji. Kao što vidite iz priloženog prepisa pisma² upućenog komandantu IV operativne zone,³ preduzeli smo

¹ Prema dok. br. 76. ova vijest je bila netačna.

* Odnosi se na žandarmerijsku posadu, jačine jednog voda, koja je bila dobro utvrđena. U Tržiću, blizu Primišlja, bila je posada od čete domobrana.

¹ Redakcija ima kopiju dokumenta.

³ Vidi dok. br. 42.

¹ Vicko Krstulović

već prve mjere za pomoć Dalmaciji. Poslije operacija oko Knina, koje ćemo izvesti sredinom maja, održaćemo vojnu konferenciju s rukovodiocima dalmatinskih partizana, da bismo im što više pomogli u razvitku.⁴

Čim sredimo prilike u Lici i Dalmaciji imenovat ćemo štabove I i IV operativne zone i posvetiti zatim glavnu pažnju II i III Zoni. Za sada smo u II zonu uputili dvojicu iskusnih drugova za tamošnji štab,⁵ dok smo u III zonu poslali našeg operativnog oficira⁶ s proleterskom četom iz Banije.

U Korenici je prvoga maja otvoren II partizanski kurs za oficire. Za nastavnike kursa postavljena su tri bivša oficira⁷ i jedan podoficir, a za komesara škole jedan dalmatinski partizan.⁸ Na kursu učestvuje 90 partizana.

Prvi proleterski bataljon u Hrvatskoj biće formiran ovih dana.

I operativna zona

Grupi kordunaških partiz. odreda

Prema posljednjem izvještaju situacija se na Kordunu povoljno razvija. Niz akcija, koje je Grupa u posljednje vrijeme izvodila, pokazuje da je borbeni moral partizana na onoj visini, na kojoj je bio i prije neprijateljske ofenzive.⁹ Neprijatelj pojačava teror nad civilnim stanovništvom. Opet kolje, pali i odvodi ljude, osobito u Cazinskom kotaru. Uslijed tog novog vala terora narod se još jače povezuje na partizane, u kojima vidi jedinu zaštitu. Taktika neprijatelja, koja je išla za tim da odvoji partizane od naroda obećavajući mu mir i slobodu, nema nikakvog uspjeha. Narod ponovo uviđa da partizani imaju pravo kada upozoravaju narod na neiskrenost ustaških obećanja. Neprijatelju ofenziva na Kordunu nije donijela ono, što je on očekivao. Naše su jedinice za vrijeme te ofenzive i kasnije došle do više oružja i proširile su svoje dejstvo na teritorije u kojima još nisu bile (hrvatski krajevi).

⁴ Prema sjećanju Ive Rukavine, na konferenciji koja je održana u Korenici, od rukovodilaca dalmatinskih partizana bio je samo Maks Baće. Glavni štab je insistirao da rukovodioci dalmatinskih partizana što prije formiraju jedinice u Bukovici i oko Knina, koje bi poslužile kao spona između Like i Dalmacije i odigrale ulogu učvršćivanja bratstva i jedinstva između Srba i Hrvata. Osim toga, postojanje tih jedinica znatno bi uticalo na razvoj partizanskog pokreta u Dalmaciji.

⁵ Odnosi se na Stanka Parmača i Stefeka Roginu.

⁶ Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁷ Dane Latas, Ilija Pavlović i Dane Rajčević.

⁸ Vjekoslav Baričić

⁹ Odnosi se na ofenzivu na Petrovu Goru. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 120.

Politička je situacija u hrvatskim krajevima veoma povoljna. Mase oko Karlovca su spremne da idu u šumu i da se bore protiv okupatora. Sa jednom partizanskom jedinicom, koja djeluje u Draganić[koj] Sumi, poslije akcije na pruži Jastrebarsko — Karlovac,¹⁰ nakon koje su Talijani iz Karlovca opljačkali neka hrvatska sela, pošlo je u šumu oko 150 hrvatskih seljaka,¹¹ vojnih bjegunaca. Kordunaši će znati da iskoriste nastalu situaciju pojačanjem vojne i političke djelatnosti u tim krajevima. Oni su već započeli sa čišćenjem svog teritorija od ustaških, domobranskih i žandarskih posada. Stigla nam je vijest, da su očistili Perjasicu¹² i zarobili oko 80 domobrana. Izvještaj o tome nismo još dobili.

Neprijatelj je uspio da ropravi prugu Karlovac — Caprag i da njom transportuje svoje snage. Kordunaški partizani će je opet uništiti.

Od posljednjeg izvještaja kordunaški su partizani izveli ove akcije:

6. IV. uhvaćen je jedan narednik i zaplijenjen karabin i municija.

8. IV. napadnuta je žandarmerijska patrola, ubijen jedan poručnik, jedan narednik i jedan podnarednik. Zaplijenjena su dva karabina, tri pištolja i 2 bombe. Istoga dana razrušena je pruga kod Udbine [Sjeničak] u dužini od 1.000 metara. Toga su dana također zarobljena 2 ustaše u Zrvnici i zaplijenjeno 2 karabina s municijom.

10. IV. srušen je Pavkovića most na cesti Tušilović — Krnjak i prekinuta t.t. veza.

12. IV. u akciji na Korani, zarobljena su 2 ustaše i zaplijenjena 2 karabina s municijom. Na Megdanu zarobljena su 2 ustaše i zaplijenjena 2 karabina s municijom.

18. IV. Na našu zasjedu na cesti Kladuša — Topusko naišao je kamion s ustaškom komisijom, koja je trebala da utvrdi da na Kordunu nema partizana. Kamion je uništen, u borbi je ubijeno 17 ustaša, a ostatak od 15 uspio je pobjeći. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza i 6 karabina.

Noću od 18 na 19. IV. razrušena je pruga kod Gornjih Dubrava u duljini od 120 metara. Naletio je putnički vlak, vagoni uništeni i djelomično izgorili. Ne zna se koliki je broj žrtava.

21. IV. izvedena je akcija na pruži između Plaškog i Blata. Ta je akcija izvedena kao akcija snaga I operativne zone, u kojoj su učestvovala kordunaške, ličke i primorsko-goranske jedinice kao i tri njihove proletherske čete. U akciji je sudjelovalo oko 900 partizana. Razrušeno je 6 i pol km pruge i zarobljeno 46 talijanskih

¹⁰ Vidi dok. br. 34 (akcija od 23 IV).

¹¹ Prema dok. br. 76 ova vijest bila je netočna.

¹² Vidi dok. br. 36.

vojnika. Zaplijenjen jedan mitraljez, 2 puškomitraljeza, 40 karabina i 8.000 metaka.¹³

22. IV. Na cesti Krnjak — Veljun napadnuti su domobrani radnici, koji su popravljali cestu. Nakon kraće borbe domobrani su se predali. Zaplijenjeno je jedan puškomitraljez i 18 karabina.

Noću od 22 na 23. IV srušen je na pruzi Vrgin Most — Topusko most i poslije toga naletio je vlak, koji se prevalio u jarak.

23. IV razrušena je pruga između Jastrebarskog i Karlovca. Naletio je osobni vlak, koji se srušio. Ima žrtava: civila, ustaša i domobrana. Poslije toga izašla je iz Karlovca talijanska konjica i pješadija i opljačkala neka hrvatska sela. Nakon borbe s partizanima Talijani su se povukli. Tom prilikom pošlo je sa partizanima i 150 hrvatskih seljaka.

25. IV postavljena je zasjeda na cesti Vojnić — Vrgin Most. Naišao je jedan kamion s ustašama. U borbi, koja se razvila, ubijeno je 10 ustaša, uništen kamion i jedan motocikl, na kome su došla tri ustaše sa jednim teškim mitraljezom kao pojačanje. Zaplijenjen je jedan mitraljez, sa 700 metaka, dva puškomitraljeza, 4 karabina sa 2.000 metaka i 2 pištolja.

Lička grupa partiz. odreda

Nakon prodora neprijatelja u oslobođene krajeve Like zavlada je među stanovništvom prilična demoralizacija, koja se djelomično odrazila i na partizane. U nekim krajevima nastala je prilično teška situacija. Najteža je bila u Gračaćkom kotaru, gdje su četnici organizovano istupali protiv partizana i u izvjesnim partizanskim jedinicama našli podršku. Jedna je rezervna četa otkazala poslušnost. Bili su uhapšeni od tih bandita komandant i komesar bataljona »G. Princip«,¹⁴ ali im je uz pomoć jednog simpatizera uspjelo pobjeći. Četnicima je u takovoj situaciji uspjelo privući još jednu rezervnu četu (zapravo seoske stražare) i jednu pravu partizansku četu.

U Gospićkom kotaru je također nekoliko jedinica otkazalo poslušnost, ali je obavještajnom oficiru Grupe¹⁵ energičnim djelovanjem uspjelo za kratko vrijeme da pohvata rukovodioce i da ih postrijelja. Oko Srba četnici su također pokušali da izazovu nered, ali je našim jedinicama uspjelo da ih rastjeraju. Čišćenje je u toku.

Grupa je poduzela energične mjere protiv tih bandita i već je imala lijepih uspjeha. Uspjelo je uhapsiti oko 100 četnika od kojih su 20 strijeljani. Kod razoružanja četnika i nesigurnih elemenata zaplijenjeno je 8 puškomitraljeza i 300 pušaka. Čišćenje se i dalje

¹³ Vidi dok. br. 30 i 31.

¹⁴ Komandant je bio Milojko Ćuk, a politički komesar Petar Kefšić.

¹⁵ Pero Grubor

vrlo energično nastavlja. U tim akcijama bilo je 5 mrtvih i desetak ranjenih partizana. Veliki dio četnika pobjegao je u Dalmaciju.

Za vrijeme borbe kod Mogoriča,¹⁶ gdje je malim snagama partizana uspjelo da natjera u bijeg jake talijanske snage, četnici su se pripremili da opljačkaju Mogorić, a u isto vrijeme spremali su se i ustaše iz Ribnika na isti posao ako bi Talijani zauzeli Mogorić. Kada su partizani odbili napad Talijana nastala je među ustašama i četnicima panika, te su održali zajedničku konferenciju na kojoj su zaključili da se zajedno odupru partizanima ako bi ovi pokušali napasti Medak ili Ribnik. U Lici sve jače dolazi do izražaja ustaško-četnička saradnja.

Interesantno je također da su ustaše iz Podlapače poslali partizanima u Ljubovo pismo¹⁷ u kome traže primirje dok se ne obrade polja. Tražili su također i direktne pregovore, te su odredili i svoje delegate, ustaške predstavnike. U pismu izjavljuju da žele da se obustavi borba, oni da ostaju sa Pavelićem, a mi možemo da ostanemo kod svoga.

Neprijatelj je prilikom svoje ofenzive¹⁸ povukao neke svoje posade tako da je slobodan teritorij sada mnogo veći.

Pored svih teškoća ličkim partizanima uspjelo je u kratko vrijeme da povrate povjerenje naroda u partizane, da ojačaju i pročiste svoje jedinice i da još energičnije povedu borbu protiv okupatora i ostalih neprijatelja. U intenzivnim akcijama, koje su vršene u posljednje vrijeme partizani su se brzo oslobodili kolebanja i uticaja neprijateljskih elemenata. Energično čišćenje i borba protiv četnika pokazuje se kao vrlo uspješno.

Sprema se veća operacija pod rukovodstvom G.Š.H. za čišćenje teritorija od četničkih bandi.¹⁹

Akcije ličkih partizana

12. IV 5.000 Talijana napalo je selo Mogorić. U napadu sudjelovale su 4 baterije topova i 4 baterije bacača mina. Potpomognut artiljerijskom vatrom neprijatelj je nastupao na 15 km širokom frontu. Partizani su u zgodno postavljenim zasjedama pustili neprijatelja sasvim blizu i tek onda otvorili vatru. Na prvu vatru neprijatelj se zbunio i počeo povlačiti, na što su partizani prešli u juriš i tako ga potpuno zbunili. Nakon dva sata borbe partizanima je uspjelo da satjeraju neprijatelja u Medak. Naši su gubici 7 mrtvih, jedan teže i dva lakše ranjena. Većina ih je poginula od artiljerije. Gubici neprijatelja preko 100 mrtvih.

¹⁶ Vidi dok. br. 84 (u dijelu o Prvoj operativnoj zoni).

¹⁷ Redakcija nije mogla pronaći to pismo.

¹⁸ Vidi dok. br. 9.

¹⁹ Odnosi se na pripremu Kombinovanog odreda za akcije na tromedi Bosne, Like i Dalmacije. O tim akcijama vidi dok. br. 69, 70, 79, 80 i 92.

12. IV. razrušena je pruga između Rudopolja i Javornika. Uništena je lokomotiva i dva vagona i 51 metar pruge. Rušenje je izvršeno pomoću jedne granate od 45 kg, koja je za to bila udešena.²⁰

13. IV. započele su akcije na teritoriju Lapačkog sreza, koje su imale za cilj čišćenje četničkih bandi. Očišćeno je selo Tiškovac. Poginulo je 5 četnika i dva partizana.

14. IV. Postavljena je mina na željezničku prugu kod Sinca.²¹ U momentu postavljanja mine naišla je patrola od 7 talijanskih vojnika, koja je uništena. Mina je upaljena i pruga rastrgana, ali se nije do oružja moglo doći radi jake mitraljeske vatre, koja je sa obližnje stražare tukla.

15. IV. u akcijama kod Rudopolja, zaplijenjene su 6 talijanskih pušaka. Gubici neprijatelja 6 talijanskih vojnika, naša dva poginula i jedan ranjen.

Noću od 27 na 28 marta razrušena je pruga između Metka i Ribnika i pokidane t.t. veze pored ceste i pruge. Pruga je porušena na dužini od 30 metara, a t.t. veze uništene na dužini od 1 km.²² Tom je prilikom napadnuta talijanska straža na željezničkom mostu u Metku; gubici neprijatelja nepoznati. Zapaljena je kuća čuvara pruge. Nekoliko sati poslije rušenja pruge naišao je putnički vlak iz Splita, te se prevrnuo. Lokomotiva i dva vagona su teže oštećena.

19. IV. izvršeno je čišćenje hrvatskog sela Vranika (Srez gračacki) od ustaša. Selo je zauzeto, ali plan opkoljavanja nije uspio, te su žandari i dio ustaša pobjegli. Ubijena su dva ustaše, a 6 ustaša i jedan žandar zarobljeni. Zaplijenjeno je 5 karabina sa 350 metaka, jedan pištolj i jedna lovačka puška.²³

24. IV. u akcijama protiv četnika u selu Počitelj uhapšeno je 15 četnika...

Noću od 28. do 29. porušena je željeznička pruga između Metka i Ribnika na dužini od 168 metara. T.t. linija uništena je na dužini od 4 km. Zapaljena je talijanska baraka u blizini željezničke stanice Bilaj-Ribnik. Isto su tako zapaljene tri stražare. Od neprijateljske vatre sa želj. stanice nije bilo gubitaka.

Akciju su izvršile jedinice Drugog ličkog NOP odreda. Vidi dok. br. 23.

" Minu je postavio vod jurišne čete bataljona »Božidar Adžija«.

Vidi dok. br. 23.

" Akciju su izvršili Prvi bataljon Prvog ličkog NOP odreda i jurišna četa koja je bila pod komandom štaba Prvog odreda. Jurišna četa formirana je listopada 1941 god. od izabраниh boraca Prvog odreda. Komandir joj je bio Momčilo Novković, a politički komesar Ilija Uzelac. Četa je izvršila niz uspješnih akcija, a najznačajnija je napad na kolonu Talijana u Ploči 6 siječnja 1942 god., kada je zarobljeno 40 vojnika i 4 oficira, i zaplijenjeno mnogo materijala koji se nalazio u kamionima, a kamioni spaljeni.

" U čišćenju sela sudjelovale su jedinice Prvog ličkog NOP odreda. Vidi dok. br. 43.

27. IV. zauzet je Prijeboj.²⁴ U borbi je poginulo 8 ustaša, mi smo imali jednog mrtvog i 5 ranjenih. Zarobljeno je 9 ustaša i 9 domobrana. Ustaše i tri domobrana, koji su davali otpor su strijeljani. Ostali će biti pušteni. Zaplijenjeno je jedan puškomitraljez i 25 pušaka, 2.500 metaka i druge opreme.

29. IV. oslobođena su Plitvička Jezera.²⁵ Borba se produžila i preko noći, te je ustaškoj, domobranskoj i žandarskoj posadi uspjelo da u mraku utekne. Jedan domobran sa puškomitraljezom predao se i izjavio da želi ostati među nama. U borbama ubijen je komandir, žandarmerijski narednik i dva domobrana ranjena. Mi nismo imali gubitaka. Zaplijenjeno je dva puškomitraljeza (jedan neispravan), 8 pušaka (4 neispravne), 2.569 metaka i drugog ratnog materijala, kao i živežnih namirnica. Partizani su ušli u hrvatsko selo Rastovaču, koju je neprijatelj evakuirao.

U Brlogu partizani su razoružali 15 četnički raspoloženih ljudi. Napadnuta je talijanska patrola u blizini stanice Javornik. Zaplijenjena su dva karabina i 120 metaka. Poginula su dva partizana.

Banijski partiz. odred

Po završetku neprijateljske ofenzive na Kordunu²⁶ štab Banijskog odreda donio je, pod uplivom nekih paničara, odluku, da se glavne snage tog Odreda prebace u Bosnu, a da na terenu ostanu samo dvije čete.²⁷ Tu je odluku štab Odreda donio na osnovu vijesti o navodnoj koncentraciji od 25.000 ustaša i domobranaca za ofenzivu na Baniju. Što snage tog Odreda nisu prebačene preko Save u Posavinu prema Moslavini, štab Odreda opravdava poplavom, koja na tom terenu vlada. Odluka o prebacivanju snaga u Bosnu donesena je u zajednici sa OK,²⁸ ali bez znanja G.Š.H. Saznavši za taj nepravilan postupak banijskih drugova komandant G.Š.H.²⁹ izdao je naređenje da se jedinice tog Odreda odmah prebace natrag na svoj sektor. Značajno je da je Banijski odred napustio svoj sektor prije nego što je neprijatelj napao, zapravo bez borbe.

Prema vijestima, koje stižu iz Korduna, jedinice Banijskog odreda se već vraćaju na svoj sektor. Jedinice koje su ostale na sektoru Banijskog odreda razoružale su Glinski Grabovac, u kome je bilo 60 domobrana. Svi oni ostali su u partizanima.

Iz II i III operativne zone nisu stigli izvještaji.

Oslobodile ga jedinice Drugog ličkog NOP odreda. Vidi dok. br. 43.

²⁵ Vidi dok. br. 43.

²⁶ Vidi dok. br. 5.

²⁷ Vidi dok. br. 18.

²⁸ Okružni komitet KPH Banija

" Ivo Rukavina

IV operativna zona

U G.Š.H. je došao operativni oficir te zone,³⁰ od koga smo dobili tačne podatke o stanju u Dalmaciji. Partizanski pokret je tamo znatno zaostao, ma da su mu prilike za razvitak bile veoma povoljne. Krivicu za to snose i dalmatinski štab i PK.³¹

Partizanske jedinice u Dalmaciji su gotovo sve tek u početnim fazama razvitka. Ne postoji ni jedan organizovani štab bataljona, a veze tih jedinica sa štabom za Dalmaciju su ili veoma slabe ili nikakve. Sam štab za Dalmaciju je odmah u početku izgubio polit, komesara,³² koga su uhvatili četnici, dok je operativni oficir bio ranjen. Štab nije popunjen i ograničio se uglavnom na rad u srednjoj Dalmaciji i to u Cetinskom bataljonu, gdje se nalazi komandant Dalmacije.³³ Broj partizana i nije tako malen (oko 1.000), ali su upravo zbog slabe povezanosti i organizacije dali daleko slabije rezultate, nego što se moglo očekivati.

Sjevernoj Dalmaciji je posvećena najmanja pažnja, ma da su tamo bili najpovoljniji uvjeti za brzi razvitak partizanskih jedinica. Sad tamo ima oko 120 partizana u blizini Mokrog Polja i dvadesetak partizana sjeverno od Knina. Ti partizani su bili gotovo potpuno neaktivni.

U srednjoj Dalmaciji, u Sinjskom kotaru, postoji Cetinski bataljon od 300 partizana, ali ni tu još ne postoji štab bataljona, već partizanima direktno komanduje sam komandant Dalmacije. Kod Splita u Mosoru se nalazi četa od 140 partizana; između Šibenika i Trogira Rogoznička četa od 50 partizana. U Solinu je ostalo 10 partizana, koji služe za vezu i kao mobilizacioni centar. U južnoj Dalmaciji se u Biokovu nalazi četa od 120 partizana, a oko Imotskog i Metkovića izgleda da ima oko 80 partizana.

Oko Livanjskog Polja se nalazi bataljon od 150 partizana, ali oni još nijesu potpuno pouzdani i izloženi su četničkom uticaju. Oko samog Livna postoje brojne grupice partizana, ali su one slabo povezane i nije poznat njihov kvalitet. Tamo djeluje jedan vod od 25 partizana, samih partijaca, ali oni još do danas nisu uspjeli da okupe ostale grupice oko sebe i da ih organiziraju.

Akcije dalmatinskih partizana:

25. III, u sukobu s Talijanima i ustašama, koji su pošli da pljačkaju i pale sela sa sjeverne strane Cetine, partizani su u borbi koja je trajala 6 sati nanijeli neprijatelju gubitke od 18 mrtvih Talijana i tri ustaše i oko 50 ranjenih. Jedan je partizan lakše ranjen. Zaplijenjeno je dva puškomitraljeza sa 4 sanduka municije, 13 pušaka, 60 bombi i druge spreme.³⁴

³⁰ Maks Baće

³¹ Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju

³² Vojin Zirojević

³³ Vičko Krstulović

" Vidi dok. br. 8.

27. III. Na cesti Sinj — Vrlika zaplijenjeno 6 goveda i oko 50 grla sitne stoke od trgovaca, koji su gonili za okupatore.

30. III. zasjeda na cesti Sinj — Vrlika primijećena je od Talijana i ustaša, koji su se uputili prema Svilaji. U borbi poginulo je nekoliko talijanskih vojnika, kao i jedan partizan.

31. III. Svilaja je blokirana od okupatora i ustaša. Partizani su se povukli ne htijući se upuštati u frontalne borbe protiv premoćnog neprijatelja.

6. IV. na cesti Sinj—Vrlika, uništeno je 107 t.t. stupova. Isto je tako uništen most na Dabru.

7. IV. partizani su postavili zasjedu na cesti Sinj—Vrlika da dočekaju okupatora, koji će ići popravljati t.t. liniju. Naišla su 24 neprijateljska kamiona i 4 tenka. Neprijatelju su zadani teški gubici.

8. IV. Napadnut je logor partizana. U borbama okupator je imao 25 mrtvih među kojima i nekoliko oficira i veliki broj ranjenih. Poginuo je jedan partizan. Zarobljen je jedan domobran i dva ustaše, te velika količina ratnog materijala.³⁵

V operativna zona (Primorsko-goranski partiz. odred)

Očekivana ofenziva neprijatelja na sektor tog Odreda nije još uslijedila vjerojatno radi intenzivnih akcija uzduž čitave pruge Zagreb—Sušak Kordunaša i Ličana.

Jedinice tog Odreda uspostavile su vezu sa III. slovenskom grupom partiz. odreda, koji djeluju oko Kupe i sporazumjele su se na zajedničkom djelovanju na tom sektoru. Ugovoreni su i svjetlosni znaci za signalizaciju preko Kupe.

Odred je pojačao djelatnost u Biinjskom kotaru sa namjerom da u hrvatskim krajevima tog kotara mobiliše što više partizana.

27. IV postavljena je zasjeda na cesti Brinje—Senj kod Klanca, na koju su naišli 21 neprijateljski kamion sa vojskom. U borbi neprijatelju su naneseni teški gubici, ali se nije moglo doći do oružja.³⁶

Postavljena je zasjeda na cesti između Žute Lokve i Vratnika, J ali je kako izgleda bila otkrivena i neprijatelj se u blizini zasjede povratio. Kod Gomirja razrušena je pruga i jedan voz uništen.

Dodajemo rezultat razoružanja posade u Perjasici, koju su oslobodili kordunaški partizani. Zaplijenjena su 3 p. mitraljeza, 72 karabina, 10.000 metaka i ostale sprema. Gubici neprijatelja 14 mrtvih a naši 3 mrtva, 3 teže i 3 lakše ranjena. Jedan zarobljeni i nadporučnik i jedan domobran ostaju u partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar

Komandant

Vidi dok. br. 38.

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA BANJE OD 4 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O AKCIJAMA IZVRŠENIM U VREMENU OD 8 TRAVNJA DO 4 SVIBNJA

ŠTAB III BATALJONA
PARTIZANSKOG ODREDA
BANJE
4-V-1942 g.

I

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA
od 8-IV-1942 do 4-V-1942 godine

Prva četa

Ova četa je ostala na Banji sa Proleterskom četom i sudjelovala je u zajednici sa tom četom u ovim akcijama: 11-IV-42 sudjelovala je u akciji čišćenja lica koja su izdala narodno-oslobodilačku borbu.

23-IV-42 bila je zajednička akcija sa Proleterskom četom Banje na razoružanju Glinskog Novog Sela. Akcija nije uspjela uslijed toga što su ustaše pravovremeno pobjegle. Zarobljeno je svega 2 karabina i jedan manliher sa nešto metaka.

24-IV-42 postavljena je zasjeda na vojsku koja se kretala iz Gor. Bačuge prema Peckom Jezeru. Zasjeda je bila kod samog jezera. Ovom prilikom ova četa nije bila u sukobu jer je vojska naišla na zasjedu Proleterske čete. Zarobljeno je 4 karabina i nešto municije i ostale ratne spreme. Zarobljena 2 domobrana a 2 ranjena i pušteni su kućama na licu mjesta.

Uvečer istoga dana prilikom prebacivanja preko Tešnjaka naišao je na zasjedu Proleterske čete jedan kamion iz Kraljevčana. Zarobljena su 2 domobrana a 2 ubijena. Od oružja i ratne spreme zaplijenjeno je 1 puškomitraljez i 3 karabina i ostale spreme.

27-IV-1942 ova četa je zasjedala¹ na neprijateljske kamione na putu Kostajnica—Petrinja u Brjebrovni. Naišla su 2 kamiona oko 2 sata po podne. Zasjeda je uspjela 100%. Zarobljena su 2 puškomitraljeza, 14 karabina, oko 3000 metaka, 15 kompletnih vojničkih odijela i ostale ratne spreme. Zarobljeno je 1 oficir, 14 domobrana od kojih su 3 ostala u partizanskom odreda a ostali pušteni kućama a 4 su ubijena. Automobili su uništeni nakon što su uzeti dijelovi sa njih koji su nam potrebni.

Od 27-IV-42 do 4-V-42 nije bilo nikakve aktivnosti ove čete osim patroliranja u pravcu sela Mlinoge, Jabukovca i Moštance.

¹ Bila u zasjedi.

Druga četa

Ova četa je otišla po naređenju komandanta Banije 8-IV-42, za Bosnu. Jedan vod ove čete je 12-IV-42 smijenio jedan vod iz odreda sa Grmeča u selu Podvidači kod Sanskog Mosta jer je njihov vod išao u potjeru za četnicima, gdje su bili do 23-IV-42. Ostatak čete u zajednici sa II krupskom četom vršili su zajedničku akciju na pruži Bos. Novi — Krupa kod mjesta Matavazi. Akcija nije uspjela jer je posada objekta na pruži pravovremeno primijetila da se vrše akcije u njenoj blizini te je zasjela u rovove i kad smo mi naišli otvorili su jaku vatru. Tom prilikom poginuo je komandir ove čete Pavao Babić i partizan Zivko Pujez, jedan teže i dva lakše ranjena partizana. Ova akcija je vršena 17-IV-42.

18-IV-42 upućena je pomoć II krupskoj četi u jačini od 48 ljudi. Sa ostatkom smo osiguravali prilaz neprijatelja na Zarkovac kad smo doznali da je dignut oklopljeni voz.

22-IV-42 upućena je ponovo pomoć drugoj krupskoj četi radi čišćenja četničkih elemenata.

Između 23 i 25-IV-42 vršeno je prebacivanje preko Une za povratak na Baniju, te je četa došla u svoju bazu u Lovči 27-IV-42.

28-IV-42 izvršeno je formiranje treće čete ovog bataljona, kao i postavljanje komandnog osoblja u sve tri čete.

Treća četa

Ova novoformirana četa je 2-V-42 raskopavala cestu i rušila mostove na cesti Petrinja — Kostajnica i to od Bijelnika do Knezovijana.

Drugi akcija nije imala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Sima Todorović

Komandant:
Br. Rebić²

² Branko Rebić. Ubijen iz zasjede od strane ustaša kao pretsjednik suda Četvrtog korpusa NOVJ kod M. Kladuše 1944 godine.

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 5 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O BORBAMA I AKCIJAMA DRUGE I ŠESTE ČETE

STAB
II BATALJONA
I SL. N.O.P.O.

DRUGARSKOM ŠTABU

I SLAVONSKOG NARODNO OSLOBODILAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Dragi drugovi,

Vaši kuriri su došli k nama drugi dan kako ste ih poslali i primili smo vaše naređenje. Htjeli smo da vam odmah odgovorimo i da ih odmah uputimo nazad k vama, ali je baš tih dana u ovome kraju bjesnila takva reakcija, što nije glavni uzrok neodašiljanja istih. U stvari nismo ih najviše poslali radi toga što nismo imali nikakvih izvještaja od podređenih nam jedinica.

Sada smo uspostavili vezu sa II i VI četom a sa VII četom (Brod) još nismo došli u vezu. Radi toga ćemo vam i poslati izvještaje o radu onih jedinica koje su nam poslale izvještaje iako nepotpune pošto su i u istima nastale neke promjene u korist istih. Od VII čete vam šaljemo podatke o naoružanju i ljudstvu koje smo dobili prije 20 dana.

Izvještaj o radu četa sastoji se u slijedećem:

II četa:

19/4 Vetovo (Požega), napadnut je kamenolom i demoliran. Uništena mašina drobilica. Dobijeno 2 civilne puške, 25 metaka, 1 def. bomba, 2 pištolja, 16 metaka, 30 mauzer metaka, ulja za oružje, čebadi, 250 paketa duvana, 40 kg masti, 400 kg brašna koje je podijeljeno radnicima i kojima je održan miting. Radnici su bili oduševljeni.

20/4 Donji Pištani (Našice). Na Hitlerov rođendan spaljene su tri Hitlerove zastave. Oduzeto od ustaša-seljaka 2 mauzera, 320 metaka, 6 francuskih puš.[aka], 4 manliher puške, 8 civilnih, 1 čizme, 1 vojničko odijelo i dr., jedna bomba i jedan bandit likvidiran. Akcija izvršena u 10 sati ujutro. U selu održan miting koji je primljen sa oduševljenjem.

21/4 jedan ustaša likvidiran, dobijeno: 1 mauzer, 120 metaka 2 civ.[ilne puške] sa 15 metaka, 1 okvir za puš. mitr., 1 bomba def.,

80 kg masti, 7 kg slanine, 8 kg brašna. Akcija je izvršena u Gazijama. Miting održan sa uspjehom.

U toku posljednjih 15 dana polit, delegati vodova i polit, komesar II čete održali su sa uspjehom mitinge,¹ i osnovali sa uspjehom nar. osi. odbore u slijedećim mjestima: Šumeče, Valenovac, Gazije, Mitrovac i Venje. Nazad 20 dana osnovani su odbori i održani mitinzi u selima: Kokočak, Gornji Pištani, Duboka i Bukvik. Ova četa imala je malih teškoća oko ishrane pošto su ustaški banditi uvijek poslije održanih mitinga u selima postavljali svoje zasjede radi čega su naši drugovi teško dolazili do hrane. Radi toga smo im za neko vrijeme dodijelili druga Acu² da im on pomogne u tom pogledu. Dali smo im uputstva da hranu uzmu iz južnog dijela svog sektora rada a da se za sada njihove akcije uprave na sjeverno područje njihovog djelovanja. I kod ovih jedinica osjeća se velika potreba političkog rada i rukovodstva i to kako među njima samima tako i na terenu. Uviđajući hitne potrebe i pomoć u istome uputili smo druga Jotu³ u njegov kraj da obavi taj posao i onaj o kome ste vi govorili. Po njegovom dolasku podnijet ćemo vam naknadno izvještaj.

VI četa:

28/3 Pakrani (Daruvar). Uhapšeno 5 bandita i likvidirano. Tom prilikom dobijeno 1 civ. puš., 2 pištolja, 1 čizme i 2 čaturice.

28/3 Bijela (Daruvar), napadnuta općina. Dobijeno 2 karabina, 1 civ. puška, 1 pištolj, 2 čaturice, 2 čebeta, 20 hiljada kuna, 25 hiljada tabaka papira, 1 bandit likvidiran.

8/4 bačen voz na pruzi kod Sekulinaca (Slatina). Pred 100 radnika održan politički miting koji je primljen sa oduševljenjem.

8/4 istjerani radnici iz šume Kotlina (Slatina). Miting odlično prihvaćen.

9/4 dobijen 1 karabin.

12/4 Bijela. Porušeno 150 stupova. Razrušena željeznička stanica.

13/4 sakupljeno 1100 metaka, 3 čaturice, 8 šator-krila, 5 opasača, 6 karabina, 6 bajoneta i 1 pištolj.

13/4 Planinarski dom Jankovac (Papuk). Dobijeno 1 karabin, 60 met., 1 civ. puš., 60 čaršava, 29 čebadi. Nešto sanitetskog materijala.

14/4 Lučinci (Požega), dobijeno 2 karabina sa 200 met. i 1 vojno-državni pištolj, 40 kg masti, likvidirana tri bandita.

16/4 sakupljeno oružje: 3 karabina, 300 metaka, 8 bombi i 1 pištolj.

¹ Ove mitinge održali su Andrija Jurišić i Ivica Mešić, koji je u toku iste godine poginuo kod Donjeg Podrijeva, kao komesar čete.

² Uroš Vicković

* Stjepan Funarić

17/4 Dakovac (Grubišno Polje), dobijeno 5 karabina i 300 metaka, 1 civ. puš., 4 bombe, 6 čebadi, 6 vojničkih odijela, 3 četurice, 4 para čizama, 6 cokula i 1480 kuna. Akcija se sastojala u razoružanju 3 domobrana i 1 žandara. Uhvaćen 1 rojnik i likvidiran.

19/4 Koreničani (Darugar). Dobijen 1 karabin, 3 vojne čakšire i 1 čizme.

20/4 Batinjani (Darugar). Dobijeno 2 karabina, 1100 metaka i 5 šaržera za puško-mitraljez.

25/4 Bijela—Darugar. Rekvirirana državna hrana i to: 4,5 m pšenice, 4 m kukuruza, 6 krava, 13 svinja, 15 kg masti, 80 l vina, 50 kg krompira. Sve životne namirnice i hrana podijeljena narodu.

29/4 Zaseda na Jovanovici, kosa Lutoč. Naš 3 i 4 vod IV čete sačekao satniju ustaša u 10 sati. Zaseda odlično pripremljena. U borbi dobijeno: 1 puško-mitraljez, vojnička zastava, 4 karabina sa 160 metaka, 2 durbina, 4 vojna odijela, 4 šatorska krila, 3 čizme i 3 cipele. Palo 5 a 2 zarobljena ustaše. Među ubijenima je i ustaški satnik koji je ujedno bio i ustaški stožernik. . . Kod naših partizana neopisivo zadovoljstvo i radost zbog pobjede. Komandir voda drug BRKO.⁴ U 6 sati poslije podne istoga dana neprijatelj je pokušao sa novim snagama napasti partizane ali su obadvije ustaške satnije bile tako potučene da su se u panici razbježale. Odlično je djelovao novoosvojeni puško-mitraljez. Vojnici ga svi miluju i napravili su mu odmah i novu futrolu. Neprijatelj je imao veliki broj gubitaka u mrtvima i ranjenima, tačan broj se ne zna. Mi nismo imali nikakvih ljudskih gubitaka niti je pak iko bio ranjen.

8/4 osnovan je odbor Narodno oslobodilački i održan miting u Turčević Polju. Prijem odličan.

10/4 osnovani odbori u Bastajima, Dobroj Kući i Brđanima. Uspjeh vrlo dobar.

Ujedno vas izvještavamo da su za vrijeme reakcije ustaški banditi u ovom kraju ubili nevinog mladog čobanina iz sela Smoljanovci (Požega), da su izvršili krivično djelo silovanja nad ženom šumskog savjetnika iz Starog Zvečeva g. Drimala i oteli 1 šunku. Krali su novac od naroda. Otimali su stoku. Poslije odlaska vojske ponovo krstare grupe ustaša (od oko 60 ljudi) po selima i tuku narod. U Zajlama poslije borbe na Lutoču, ogorčeni radi svog poraza, ustaški banditi spustili su se u selo i tamo zaklali 3 čovjeka i 1 ženu a jednu su uhapsili i otjerali za Vočin. U Borcima su pljačkali životne namirnice i hranu a stoku iz osвете ubijali kamenjem i klali noževima. Čak su i nepečeni hljeb iz peći bacali u blato. Iste večeri prisilno su sakupili seljake i održali im nekakav miting na kome su im objašnjavali o pobjedi Njemačke i

⁴ Narodni heroj Pajo Orozović. Poginuo kao komandant Darugar-skog odreda u borbi protiv ustaša 1944 godine.

ustaške Hrvatske i isticali da su im ustaše jedini i pravi prijatelji. Sasvim je razumljivo kako je sve to narod primio. U vršenju zločina nad nevinim stanovništvom i haraćenju po selima naročito se ističu ustaše iz Španovice i Sirača tako da vode sa sobom i balavce od 12 do 14 godina koje naoružavaju sjekirama. Isti mladići zajedno sa odraslima učestvuju u pokolju nevinog stanovništva. Čuli smo da će biti poslata kaznena ekspedicija radi čišćenja terena na području Podravine. Pomenutu bandu uglavnom bi trebali da sačinjavaju njemački kulturbundaši i ustaše. U ovim krajevima je od strane vlasti naređeno svim seljacima da 6 o.mj. moraju istjerati svoju stoku na pijace. Mi smo izdali našim jedinicama naređenje da se to onemogući i spriječi. Ujedno vas obavještavamo da je prilikom reakcije jedan drug zalutao i pao u ruke neprijatelju ali bez oružja. Nalazi se u Požegi i do sada se je čvrsto držao.

O stanju blagajne ćemo vas izvijestiti naknadno pošto dobijemo potrebne izvještaje po pomenutom predmetu od svih podređenih nam jedinica.

Napominjemo Vam da je naročito potrebno poslati što više letaka i materijala ne samo za partizane nego i za narod. Molimo vas da nam pošaljete posljednje radio vijesti kao i rezoluciju sveslavenskog kongresa u Moskvi kao i Staljinov govor od 1 maja o.g.

Molim te družo Toljski,⁵ ako su cipele gotove pošalji mi ih pošto sam bos.

Posljednji materijal koji ste poslali tj. Sovjetski ustav i brošure »Zašto se bore partizani u Bosni i Hercegovini« izgleda da je izgubljen pa vas molimo da napi pomenuti materijal što prije pošaljete. Ukoliko budemo izgubljeni materijal pronašli mi ćemo vam javiti. Krivica radi pomenute stvari leži u nekim članovima odbora. Ujedno vam predlažemo i molimo vas da umnožite i pošaljete partizanske pjesme koje je izdala »Borba«.

Ukoliko ste dobili neki novi materijal sa Kozare molimo vas da nam ga dostavite (novine »Borba«, razne pjesme, brošure).

Uz borbene drugarske pozdrave,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! ,

Komesar

Komandant
Jožius⁶

5/5 1942.

^B Bogdan Crnobrnja
• Ciro Dropulić

BR. 49

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 5 SVIBNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPJ O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJU PRVE, ČETVIRTE I PETE OPERATIVNE ZONE¹

Za CK KPJ

Dragi drugovi,

27. IV stigli smo u Liku. Put je za Mrtvaca² bio vrlo naporan, ali za čudo, odmah po dolasku je ustao, bolje se osjeća i već pomalo radi. Mi smo vas u prošlom pismu ukratko obavijestili o tome što nas je rukovalo da dođemo u Liku. To ćemo i ovog puta ponoviti. Pojačana četnička aktivnost uslijed neprijateljskih ofenziva pri kojima su paljena i uništavana čitava sela, slabost ličke partizanske komande i part. rukovodstva kojima do sada nije pošlo za rukom da dobro organiziraju i učvrste partizanske jedinice; slaba i skoro nikakva aktivnost part.[ijaca] i partiz. odreda u hrvatskom dijelu Like; zatim slabosti part. org. i partiz. pokreta u sjev. Dalmaciji, gdje su uslovi za mobilizaciju vrlo povoljni; stanje u Kninskom kotaru, gdje gazduje četnička banda, — sve je to diktovalo da se ovamo preselimo i da ostanemo ovdje izvjesno vrijeme, kako bi pomogli drugovima da što brže i uspješnije likvidiraju dosadanje slabosti.

Sa čišćenjem i razoružavanjem četničke bande išlo se ne uvijek po jasno određenom planu. Tamo gdje se politički pripremio teren i gdje su izvedene uspješne akcije protiv okupatora — tamo je čistka i razoružavanje četnika nailazilo na nepodjeljene simpatije naroda (Gospić, Korenica, a djelomično i Otočački kotar). Oni četnički banditi koji su u tim kotarevima izmakli narodnom sudu otišli su u talijanske komande i zajedno s Talijanima i ustašama učestvovali u borbi protiv partizana i u pljački i paljenju srpskih sela. U Metku (kotar Gospić) stoji tabla s natpisom: »Talijansko-četnička komanda«. Ta se na primjer četnička banda iz Metka koja broji oko 80—100 bivših žandarma, policijskih agenata i drugog ološa, na čelu s kriminalcem Gavrom Stojanovićem, sporazumila s ustaškom komandom o zajedničkoj pljački srpskih sela prilikom talijanske ofenzive na Mogorić. A kada su talijanske horde

¹ Original, pisan na pisaćem stroju, nalazi se u arhivi CK SKJ, pod br. 727.

² Vladimir Bakarić

kod Mogorića³ natjerane u paničan bijeg — ustaše i četnici su izrađivali zajednički plan za odbranu od partizana.

No u drugim krajevima, a naročito u Gračačkom i jednom dijelu Lapačkog kotara, gdje su part. organizacije vrlo mlade i slabe, pristupilo se čišćenju četnika bez precizno izrađenog plana, bez dovoljne političke pripreme i partizana i naroda, tako da je jedna partiz. četa otkazala poslušnost.⁴ Četnici su i tamo u većini razoružani kao i četa koja je otkazala poslušnost i jedan manji dio ih je pobjegao u Gračac pod okrilje Talijana. Ali mase su seljaka iz pojedinih sela tražile puštanje nekih pohapšenih četničkih bandita. U tim kotarevima ima još mnogo pritajenih neprijatelja i trebat će uložiti mnogo truda na sređivanju prilika.

Uporedo s čišćenjem terena od četničkih bandi, drugovi nisu dovoljno oštro postavili pitanje čišćenja partiz. odreda od eventualnih pritajenih četnika, kolebljivih i uopće štetočinskih elemenata, — kojih nažalost ima dobar broj. Ne vodeći dovoljno računa o pravilnom uzdizanju kadra ima pojava da jedan bataljon broji 26 bivših podoficira i žandara, većinom vodnika i komandira, koji su se doduše tu i tamo istakli u borbi, ali koji se pri težim uslovima pokazuju dosta nepouzdati. Redovna je pojava da partiz. bataljoni broje po pet do deset bivših podoficira i žandarma, koji se javljaju kao vodnici i komandiri. Među njima ima dobrih, prekaljenih i odanih boraca, koji su već stupili u redove naše Partije, ali većina njih su mali problem kojim ćemo se morati pozabaviti.

Pri svemu tome ipak najgore je to, što drugovi nisu koristili čišćenje četničke bande i pojačane uspješne akcije protiv okupatora — za aktivnu mobilizaciju hrvatskih seljaka u partizanske odrede. Pravljeni su izvjesni pokušaji, no oni su se svodili na propagandu putem letaka, ili na pojedinačne — u većini slučajeva jalove veze, ili na nedovoljno i aljkavo pripremanje partiz. akcije. Istina je, da je teško probiti led u hrvatskim selima koja graniče sa srpskim (ranije su ona bila na nišan velikosrpskih žandarma, a danas ustaše vode te seljake u pljačku srpskih sela) — ali kad se priđe planski tom pitanju, kad se budu angažirale veće partiz. snage, kad se zađe dublje u hrvatska sela, gdje narod sa simpatijama gleda na partizane, mora biti uspjeha. U posljednje vrijeme i u pojedinim graničnim hrvatskim selima postoje uslovi za mobilizaciju partizana ali se tome za sada pristupalo s nepotrebnom zebnjom i neodlučno.

Pored svih tih slabosti, grešaka i propusta, postignuti su u posljednje vrijeme vidni uspjesi, kako u vojnom, tako i u političkom

³ Vidi dok. br. 46.

⁴ Odnosi se na jednu četu bataljona »Gavrilo Princip«, u kojoj je bilo četnički nastrojenih ljudi. Vidi dok. br. 46.

pogledu. Suzbijene su dvije jake neprijateljske kaznene ekspedicije pri čemu su neprijatelju naneseni teški udarci.⁵ Borbenost partizana u tim akcijama bila je naročito u nekim jedinicama na zavidnoj visini. Četnički banditi raskrinkavaju se kao izdajice i neprijatelji naroda, te sve više gube tlo pod nogama. Naša Partija zadobiva široko povjerenje mase. Prvomajska proslava bila je vidan izraz toga. U Korenici, Lapcu i drugim mjestima održani su masovni zborovi. Iako je bio kišan dan, nije bilo sela koje nije uzelo učešća u proslavi. Staro i mlado, muško i žensko išlo je u svečanim povorkama pod crvenim i nacionalnim zastavama i transparentima prema mjestima gdje su se održavali zborovi. Narod u ovim krajevima ne pamti takove svečanosti. A lički su partizani za prvi maj oslobodili Prijeboj i Plitvička Jezera.⁶

Za likvidaciju dosadašnjih slabosti poduzeli smo niz mjera.

1. Prenošenje akcija s većim partizanskim snagama u hrvatska sela.

2. Plansko i sistematsko čišćenje terena od četničkih bandi uključujući i Kninski kotar. Uporedo s tim napad na manje okupatorske garnizone, te rušenje Benderà (vijadukt na pruzi Zgb — Split kod Zrmanje), u koliko se nabave potrebne količine eksploziva. U tim će akcijama učestvovati preko hiljadu ličkih, dalmatinskih i bosanskih partizana te proleterski bataljon.

3. Organizacija ličkog štaba i jedinica, te izvjesna reorganizacija.

U svakodnevnom smo kontaktu sa OK⁷ i štabom grupe.⁸ Kroz desetak dana će se održati i part.[ijska] okružna konferencija, pa se nadamo da će se ubrzo prebroditi dosadanje slabosti.

Sa Dalmacijom smo uspostavili vezu. Prije par dana je bio ovdje operativni oficir njihovog štaba.⁸ U Splitu je nedavno bila provala. Pohapšeno je oko 80 partijaca i simpatizera, a nedavno je uhapšen i drug Lavčević,¹⁰ te sekretar OK omladine.¹¹ Drug nas je obavijestio da je PK dobio pismo iz Zgb-a od druga Bevca¹²

⁵ Jake talijanske snage pošle su iz Gospića sa zadatkom da prodru na oslobođeni teritorij. Jedinice Prvog odreda su ih napale i, poslije borbe od nekoliko dana, razbile kod Mogorića; Talijani su pretrpjeli velike gubitke, iako su bili potpomognuti avijacijom, artiljerijom i minobacačima. Od Plaškog su nastupale ustaše namjeravajući da prodru u koreničku kotlinu, ali su ih kod Plitvičkih Jezera razbile jedinice Drugog odreda.

* U oslobođenju tih mjesta učestvovala su dvije čete bataljona »Ognjen Priča« i Proleterska četa Ličke grupe NOP odreda.

⁷ Okružni komitet KPH za Liku

⁸ Stab grupe NOP odreda za Liku

⁹ Maks Baće

¹⁰ Narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević

¹¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

¹² Edvard Kardelj

ili Fišera.¹³ Vicko (Jović)¹⁴ je komandant Štaba. U Splitu je ostao Amulić (Bajer)¹⁵ i Božanić (Stevo).¹⁶ U Dalmaciji ima danas nešto preko hiljadu partizana, ali koji su slabo organizirani, a još slabije vođeni.¹⁷ Drugu operat. oficiru (Baće) — (Španjolac), data su konkretna uputstva za organizaciju Štaba i odreda.¹⁸ Mi smo uputili pismo PK koje vam prilažemo (prilog 1).¹⁹ Drug Brko²⁰ se nalazi u sudskom zatvoru. Povukli su ga iz bolnice i strahovito ga tuku. Znaju tko je. Kao što sam vam javio, postavili smo talijanskoj komandi pitanje razmjene, ali još uvijek nema još nikakvog odgovora. Lavčević se prema pričanju druga dobro drži. PK je njegovim padom mnogo izgubio. Morat čenao nekog kooptirati. O tome ću se s drugovima dogovoriti kad odem na savjetovanje. O akcijama dalmatinskih partizana vidi operativni izvještaj G.Š-a.²¹ Drugovi Dalmatinci mole, da se njihove akcije objave preko radija, Stanje se na Kordunu poslije neprijateljske ofenzive²² znatno popravlja. Partijsko je rukovodstvo za vrijeme tih borbi bilo na dostojnoj visini, — ono se zaista javlja kao rukovodilac masa. Ali pojedina su kotarska rukovodstva znatno podbacila.

Moral stanovništva u toku neprijateljske ofenzive bio uglavnom dobar. To svjedoči činjenica, da je noć prije prolaska ustaša kroz Petrovu Goru u akciji na Petrovcu sudjelovalo 700 civila, koji su se s rogljama probijali do ustaških mitraljeskih gnijezda, iako ta akcija nije uspjela. Prigodom prolaska kroz Petrovu Goru ustaše su poklali oko dvjesto ljudi, žena i djece, a ostalo su stanovništvo uputili kućama zajedno sa stvarima. Ustaška vlast je počela s novom taktikom, obećavala je i obećaje civilnom stanovništvu sve. Povratila je na nekim mjestima zaplijenjenu stoku, puštala kući uhapšene ljude, žene i djecu. U redovima Srba našlo se nekoliko izdajica koji su se stavili u službu ustašama. Među njima i nekoliko njih iz odbora NOF-a. Za samog Mišana Napijala (predsjednika NOO za Kordun), koji je uhvaćen u šumi i odveden u Vojnić dobili smo u početku obavještenje da je prešao ustašama. Međutim nas obavještava OK,²³ da se ustanovilo da je isti pod paskom u Vojniću, da ga ne puštaju kući u selo i da im za sada još nije jasna njegova uloga. Narod se malo pokolebao, ali usta-

¹¹ Narodni heroj Ivo Lola Ribar

¹² Vicko Krstulović

¹⁵ Ivan Amulić

¹⁶ Andrija Božanić

¹⁷ Vidi dok. br. 19.

¹⁸ Misli se na štab Četvrtre operativne zone i Sjevernodalmatinski odred.

¹⁹ Vidi dok. br. 42.

²⁰ Narodni heroj Rade Končar

²¹ Vidi dok. br. 46.

²² Vidi dok. br. 5.

²³ Okružni komitet KPH Karlovac

Jama nije uspjelo, niti će uspjeti odvojiti narod od partizana. Zene su P^o selima pekle hljebove i pod cijenu smrti odlazile u šume i ostavljale hljebove na mjestima gdje su se nadale da će proći partizani. Partizani su zaista po drveću nalazili pečene hljebove.

U toku neprijateljske ofenzive četnici su razvili izvjesnu aktivnost u Slunjskom kotaru i jednom dijelu kotara Ogulin (oko Plaškog). Javili smo vam u prošlom pismu²⁴ da je jedan vod 3. partiz. bataljona, sastavljen većinom od četničkih elemenata na spavanju razoružao četvu, pobio komandanta II. kordunaškog partiz. odreda Roberta Domany (Vlada Ivanić), polit, komesara bataljona,²⁵ polit, komesara čete²⁶ i komandira čete.²⁷ Taj se vod nadao da će naići na masovnu podršku seljaka u tom kraju. Međutim do toga nije došlo. Napad na Talijane u tom kraju u dva maha, naoružanje razoružane čete, te čišćenje četnika — uveliko je doprinijelo sređenju prilika. Partizani predstavljaju snagu koja narodu imponira. Četnički banditi kojih ima oko šezdeset povukli su se kod Talijana u Plaški. Vodnik pomenutog voda danas je načelnik općine u Plaškom²⁸ i šeta ruku pod ruku sa komandantom talijanske posade i ustaškim zapovjednikom.²⁹

Kada ustašama nije uspio plan čišćenja terena od partizana, niti izolacija partizana od naroda putem taktike »izmirenja« ustaška je vlast počela zadnjih dana da opet mijenja taktiku, da ubija i kolje stanovništvo i da hvata muškarce. U Crnom Potoku, Sjeničaku, Kirinu, Boviću, oko Cvijanović Brda i drugdje poubijano je mnogo ljudi, žena i djece. U kotaru Vrgin Most ustaše su pohvatali oko 400 muškaraca i odveli ih neznano kuda. Sličan lov na ljude pripremaju i po drugim mjestima.

Cim je ustaška ofenziva popustila u svojoj žestini i naši se partizani opet pojavili u hrvatskim selima, opažen je znatan preokret u držanju hrvatskih seljaka. U većini mjesta seljaci lijepo dočekuju i pozdravljaju partizane. Uspostavljene su veze s predstavnicima kotarske organizacije HSS-a u Pisarovini, koji održavaju veze i sa vodstvom HSS-a u Zagrebu. Vodstvo im je zabranilo da stupe u vezu s nama. Međutim, usprkos tog naređenja stupili su u vezu s nama i pomogli kod prebacivanja jedne partizanske desetine preko Kupe. Tamo ima masa ljudi koji se nisu odazvali pozivima za vojsku i govore da su spremni da pomognu organizirati odrede u Draganićkom Lugu i u šumi Kljuka. Jedan od tih HSS-ovaca³⁰ tvrdi da održava veze sa Zagrebom i to sa

²⁴ Redakcija nije pronašla to pismo.

²⁵ Branko Latas

²⁶ Adolf Steinberger

²⁷ Stevo Cuturilo

²⁸ Vidaković. Pred završetak rata pobjegao u inozemstvo.

²⁹ Braco Tomljenović, ustaški bojnik. Uhvaćen 1948 god. i osuđen od narodnog suda na smrt.

³⁰ Milan Martinović

jednim veterinarom³¹ koji je, navodno, partijski funkcioner i da je preuzeo funkciju doktora koji je uhapšen (provjerite, pa nam javite). Sekretar OK Karlovac³² išao je u taj kotar i sastao se s tim ljudima. Njegov je utisak da će ih se strpljivim radom moći upotrebiti, premda su tipični HSS-ovci, vrlo jaki na riječima, a slabi kad se od njih traže akcije. U kotaru Vrgin Most sastao se sekretar OK sa nekom drugaricom,³³ koja [?!] navodno poslana od drugova iz Zagreba,³⁴ da uredi stvar oko prebacivanja naših drugova u odrede. Ona tvrdi da ima osiguran kanal. Javite da li je to tačno, jer se u protivnom neće primati da se ne bi nasjelo provokaciji. I jedan od HSS-ovaca koji je održavao veze s veterinarom kaže da je od njega dobio za zadaću da prebacuje naše drugove u partizane. Javite nam i o tome, ako vam je što poznato. Prema izvještaju sekretara KK Vrgin Most³⁵ prekopala je jedna kordunaška desetina,³⁶ koja se prebacila preko Kupe, željezničku prugu na nekoliko mjesta.³⁷ Na jednom mjestu vlak je iskliznuo iz tračnica, kod čega je stradalo 250 ljudi- U vlaku je bila i vojska. Nakon te akcije došli su na taj dio pruge Talijani i blokirali jedan dio šume i okolna sela. U toku zaposjedanja ubiju u Šišljaviću jednog ustašu i jednog seljaka. Partizani su postavili zasjedu i ubili nekoliko Talijana, dok su se ostali nakon kratke borbe povukli. Naši prođu kroz selo i povuku se u šumu, a sa njima preko 100 ljudi. Dne 23. IV. Talijani su kamionima došli u Pokupsko i selo temeljito opljačkali. U hrvatskim selima preko Mrežnice prelazio je jedan naš vod³⁸ koji je tamo vrlo dobro primljen. Jedan seljak je donio dvije karabine i pristupio u partizane. Drugi se opet interesirao da li bi mogli i oni stvoriti svoje partizanske odrede.

Karlovac je osobito važan zbog oživljavanja i organiziranja partizanskih odreda u II zoni. U šume oko Karlovca (Kozjača) prebačena je jedna desetina prije nekoliko dana.

Među muslimanima u kotaru Cazin situacija je vrlo nepovoljna. Ustaše su uspjeli da zadobiju i natjeraju veliku većinu muslimanskih seljaka u borbu protiv partizana i na pljačku srpskih sela. Prije izvjesnog vremena pristupilo se radu na formiranju prve cazinske muslimanske partizanske čete (u vrijeme kada je bila

³¹ Prof. Rapić

" Dr Savo Zlatić

³³ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

³⁴ Odnosi se na CK KPH.

Milkan Maslić

³⁵ Vidi dok, br. 34, (akcija od 23 travnja).

³⁶ Odnosi se na željezničku prugu Zagreb — Karlovac.

" Iz Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 50.

oslobodena Kladuša).³⁹ U tu svrhu izdan je krajem marta u jeku neprijateljske ofenzive⁴⁰ jedan letak upućen muslimanima kotara Cazin sa potpisom: partizani muslimani. Stvaranje muslimanske partizanske čete napreduje vrlo sporo. Prigodom ofenzive deset muslimana od 23 koji su bili na Kordunu razbjegli su se kud koji, a dvojicu od njih uhvatili su ustaše žive.

Drugovima na Kordunu su postavljeni zadatci da prvo prebace u hrvatske krajeve jače partizanske jedinice i niz dobrih partijskih aktivista. Drugo, da se koncentracijom jačih partizanskih snaga pristupa čišćenju terena. Treće, da formiraju KK Karlovac pored MK.

U Baniji su drugovi nasjeli paničarskim elementima, koji su bježali s Korduna i bez borbe su se povukli u Bosnu.⁴¹ Mi smo im ukazali na počinjene griješke, preko pisma koje vam prilažemo (prilog 2).⁴²

Sada se i tamo stanje popravlja, partizani se vraćaju i već su imali uspješnu akciju. Oko 80 domobrana u Glinskom Grabovcu predalo se i stupilo u partizane. (Vidi operat. izvještaj G.S.).⁴³ Uspostavili su ponovno vezu s Kordunom. K njima je otišao operat. oficir G.Š-a.⁴⁴

Iz Slavonije, poslije izvještaja Štaba, nismo ništa dobili. Sada će tamo uspostaviti se stalna i redovna veza.

U Primorju i G. Kotaru uspješno se provodi mobilizacija za partizanske odrede. Sušački logor brojao je preko 200 partizana. Sada javljaju da dnevno dolazi 7—8 novih partizana u odrede. Osnovane su nove čete, pa i samostalni vodovi kao baza za dalju mobilizaciju. Sada se pristupa formiranju V-tog bataljona na tom području.⁴⁵ Paralelno sa mobilizacijom ide uspješno sakupljanje oružja u tim krajevima, tako da su iz dva sela (Gerovo i Lividraga) dobili 16 pušaka, municije i ostalog materijala. Talijani su se uslijed aktivnosti partizana povukli iz manjih u veća mjesta, što omogućava partizanima da obilaze sela, da se snabdijevaju i vrše mobilizaciju.

19. pr. mj. održao se sastanak na terenu jedne goranske čete, koja operiše duž Kupe, sa slovenskim partizanima. Na taj sastanak došlo je 11 partizana. Od strane Slovenaca bio je prisutan komesar 3. grupe slovenskih partizanskih odreda drug Primož Tratnik

" Formirana je veljače 1942 god. u Kladuši, a prije njenog formiranja postojao je muslimanski vod u Petrovoj Gori (Široka Rijeka). Komandir čete bio je Huška Miliković (ubijen od ustaša, kao komandant Muslimanske brigade Osme divizije Četvrtog korpusa 1944 godine).

⁴⁰ Vidi dok. br. 5.

⁴¹ Vidi dok. br. 18.

⁴² Vidi dok. br. 32.

⁴³ Vidi dok. br. 46.

" Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁴⁵ Poslije formiranja bataljon je ušao u sastav Drugog NOP odreda. Vidi dok. br. 74.

(Kobal),⁴⁶ špan. dobrov., zamjenik komandanta iste grupe drug Jože Jerin⁴⁷ i politkom Dolenjskog bataljona drug Ante Novak. Uspostavljena je stalna veza, šta više i azbuka (s lampama) za sporazumijevanje preko Kupe. Čim dobijemo konkretne podatke o tom sastanku odmah ćemo vas obavijestiti. Za sada tek toliko, da se pristupilo organizaciji zajedničkih akcija- Drugovi iz Primorsko-goranskog štaba izjavljuju da je disciplina i borbenost kod slovenskih partizana odlična. Da su vrlo dobro naoružani, nadalje da nisu uniformirani kao naši. Traže naš materijal i štampu, što ćemo im poslati. I na terenu prema Sušaku postoji mogućnost povezivanja sa slovenskim partizanima, a naročito sa istarskim, koji su prema informacijama izvršili nekoliko manjih akcija, ali još nisu vojnički organizirani. Javili smo drugovima da se tim vezama sa Istranima posveti najveća pažnja, da sa sušačkim partizanima pređu u Istru i izvrše nekoliko akcija, te se nadamo uskoro dobrim rezultatima.

Mrkopalj je još uvijek u našim rukama. Talijani su pokušali već nekoliko puta da se probiju u jačini od oko 1500, ali su bili uvijek odbijeni. U Ravnoj Gori narod gleda prijekim okom na izdajice, koji su doveli Talijane natrag u Ravnu Goru.⁴⁸

Drugovi iz Štaba primorsko-goranskog odreda nam javljaju da je 22. aprila došlo iz Zagreba u Brod-Moravice 10 drugova. U samom u mjestu bili primijećeni i provocirani. Zandarmi su išli za njima u potjeru. Kad su ih primijetili otvorili su na njih vatru. Tom prilikom dva su druga poginula, jedan je ranjen, dva su uhapšena, ostali su pobjegli u nepoznatom pravcu. Drugovi javljaju da su ih tražili, ali ih nisu pronašli. Za Brod-Moravice mi nijesmo slali nikakovu javku,⁴⁹ već za Srpske (Hrvatske) Moravice, s tačnom naznakom adrese, osim toga smo napomenuli, da se tamo mogu slati samo manje grupe. Pored toga, drugarica Pavica⁵⁰ Delničanka, kada je bila u Zagrebu naročito je naglasila drugovima, kada su je pitali o kojima se Moravicama radi, da su to Hrvatske (prije Srpske) Moravice, a upozorila ih je i na drugu stvar, da se u adresi spominje »ložiona«, a ta se nalazi samo u Hrv. Moravicama. Pa ipak je učinjena griješka, ne govoreći o tome, da je upravo nemoguće u tako malo mjesto poslati najednom grupu od 10 ljudi. Molim vas drugovi, skrenite pažnju Grgi,⁵¹ da ne pravi ovakove gluposti. Inače je adresa u H. Moravicama bila dobra, preko nje se prebacio jedan drug iz Zagreba u Odred.

" Dr Aleš Bebler. On je u to vrijeme bio i član Glavnog štaba NOP odreda Slovenije. Vidi dok. br. 37.

" Ivan Jakić-Jerin

" Odnosi se na pojedine mještane koji su, kao izdajnici, doveli Talijane raznim putevima u Ravnu Goru da bi iznenadili partizane. ^

" Riječ je o partijskoj javci za prepoznavanje.

⁵⁰ Pavica Pavičić

⁵¹ Grga Jankes

Dobili smo obavještenje, da su preko Gorskog Kotara došla u Odred dva radnika i 2 intelektualca.

Glumci su stigli i već su uzeli učešća na proslavama prvog maja.⁵² Pripremaju proglas, kojeg ćemo vam poslati. Preko Karlovca su došle dvije drugarice i 1 drug.⁵³

Još uvijek nikakvog materijala, niti izvještaja ne dobismo od vas. To nas veoma čudi, jer kad mogu doći ljudi, može doći bez muke i materijal.

Kurir koji je poslan prije skoro dva mjeseca za V.Š. još se nije vratio.⁵⁴ Iz Krajiškog (bosanskog) štaba još nitko nije stigao. Sutra ćemo ponovno poslati kurira⁵⁵ da neko od njih dođe.

Ovaj vam izvještaj šaljemo preko Ogulina i preko Primorja. Molim vas da nam po donosiocu pošaljete odgovor, a drugu Grgi javite da nam pošalje izvještaj iz ostalih krajeva.

Prilažemo jedno pismo za nekog radioamatera. Nužno je da mu se što prije uruči. Na putu smo da izgradimo radiostanicu ako ta tražena objašnjenja stignu. Dobro bi bilo da nam zajedno s tim pošaljete šifru za V.Š. i za vas.

Javite ako Vam je potrebno novaca i koliko?

P. S. Kod Plaškog je izvedena akcija u kojoj je učestvovalo oko 900 partizana. (O njoj ste vjerovatno već čuli.) To je prva akcija tih razmjera kod nas. Razorena je pruga u duljini od 6 km (vidi op. izvještaj G.Š.).⁵⁶

Na jugozapadu Like se priprema jedna akcija u kojoj će sudjelovati preko hiljadu ličkih, dalmatinskih i bosanskih partizana, te proleterski bataljon.⁵⁷ Takvim se akcijama do sada nije posvećivalo dovoljno pažnje. Pri takvim akcijama mora sudjelovati neko iz G.Š. jer po grupama nema sposobnog vojničkog kadra za izvođenje akcija širih razmjera.

G.Š. se do prije mjesec i pol nalazio na terenu, gdje nije bilo većih jedinica. To se pokazalo nepravilnim tj. daleko bi bilo bolje da je išao i pomagao čas jednoj, čas drugoj grupi. To se pokazalo za vrijeme našeg boravka u G. Kotaru, a to se već pokazuje i našim boravkom u Lici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

5. maja 1942. g.

Drugarski pozdrav
Vlado⁵⁸

⁵² Glumci Zagrebačkog kazališta: Joža Rutić, Ivka Rutić, Vjeko Afrić, Salko Repak, Zorž Skrigin i Milan Vujnović. Vidi objašnjenje 3 uz dok. br. 39.

⁵³ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

⁵⁴ Narodni heroj Dušan Pekić

⁵⁵ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

⁵⁶ Vidi dok. br. 46 (akcija od 21 IV).

⁵⁷ Odnosi se na Kombinovani odred. Vidi dok. br. 69, 70, 79, 80 i 92.

⁵⁸ Vlado Popović

BR. 50

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
5 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA PRVOG I DRUGOG
ODREDA

STAB GRUPE
KORD.[UNASKIH] PART. NAROD. OSL. ODREDA

Broj
5 maja 1942
Operativni izvještaj

KOMANDANTU NARODNO-OSL. PART. ODREDA HRVATSKE

Neprijatelj sa jakim stražama drži ceste Karlovac—Tušilović, Vojnić—Krstinja—Kladuša, Vojnić—Vrgin Most—Topusko, Topli-
sko—Kladuša, te željezničku prugu Karlovac—Caprag. Neprijatelj-
ske straže isturene su po visovima oko tih cesta i pruge. U mjestima
oko cesta i pruge nalaze se neprijateljske posade koje odatle kreću
često i pretražuju terene pojedinih naših jedinica.

I odred

I bataljon. Noću između 20 i 21/IV prekopala je I četa ceste
Tušilović—Krnjak, Krnjak—Veljun, Krnjak—Vojnić i Krnjak—Ba-
rilović. Ceste su prekopane na više mjesta. Na cesti Krnjak—Voj-
nić srušen je Šrčev most a na cesti Tušilović—Krnjak Pavkovićev
most. Na svima cestama uništene su telefonske veze, bandere pre-
sječene na tri dijela a žica pokupljena.

22/IV postavljena je zasjeda u Budačkoj Rijeci. Zasjedu je po-
stavila I četa sa jednim vodom II čete. Cilj ove zasjede bio je da se
sačekaju radnici i napadne osiguranje koje će doći opravljati pre-
kopanu cestu Krnjak—Veljun. Oko 1 sat na zasjedu je naišlo 30 do-
mobra i žandara sa radnicima. Kad je neprijatelj naišao u za-
sjedu naše desno i lijevo krilo ga je zaokružilo i pozvalo na pre-
daju. Pošto neprijatelj se nije htio odmah predati otvorena je vatra
i poslije kraće borbe 18 domobrana se predalo a 6 se je povuklo u
jedan zid. Odmah po predaji neprijateljskih vojnika naišli su ne-
prijateljski tenkovi i naše snage su se povukle. Plijen je bio 1 puško-
mitraljez, 18 karabina i 650 metaka, dok ostalo oružje i municija
nisu se mogli uzeti usljed nailaska tenkova. Zarobljeno je 18 do-
mobra i 30 civila. Poginulo je 6 domobrana i 8 civila a na našoj
strani 1 partizan lakše ranjen. Civilni su zadržani i preko noći pre-
kopavali su cestu i pušteni. Domobranci su pozvani da ostanu u
partizanima ali se nitko nije javio pa su svi pušteni.

Noću od 20 na 21/IV II četa srušila je telefonsku vezu na cesti Vojnić—Tušilović. 21/IV postavila je zasjedu kod Geršakovog mlina na cesti Tušilović—Karlovac, sa zadatkom da napadne patrolu koja je dnevno išla od Tušilovića prema Cerovcu. Naišlo je 15 ustaša i na njih je otvorena vatra, i u istom momentu naišla su 2 kamiona ustaša iz Tušilovića a jedan tenk izašao je na Macutovo brdo da štiti prolaz ovih kamiona. Poginulo je 4, oružje nije se moglo uzeti.

26/IV neprijatelj je krenuo sa jačim snagama i s tenkovima na teritorij ovoga bataljona u pretragu. Cio bataljon se povukao u Skradsku Šumu ostavivši patrole koje su održavale kontakt sa neprijateljem. Pošto se neprijatelj istoga dana povukao u svoje polazne garnizone snage ovog bataljona vratile su se u svoje prvobitno mjesto.

28/IV sudjelovao je ovaj bataljon sa 4 voda u akciji na vlak koja je predviđena u zajednici sa proleterskom četom i IV bataljonom. Isti ovaj dan prvi vod II čete koji se nalazio na osiguranju prema Vojniću u borbi sa neprijateljem koji se je kretao sa više pravaca prema Babinoj Gori imao je jednog ranjenog i jednog nestalog, koji je imao na sebi karabin i spremu. Neprijatelj je u ovoj borbi imao 2 mrtva i 3 ranjena.

29/IV snage ovoga bataljona nalazile su se na osiguranju prema Kuplenskom i Vojniću zbog izvršenja operacija na Mihojsko.

Noću između 30/IV i 1 maja izvršene su diverzne akcije na svima cestama koje se nalaze na teritoriju ovoga bataljona i poki-dane sve telefonske veze. Ovaj bataljon uz pomoć omladine zapalio je kresove na svim visovima svoga teritorija i uznemirio neprijateljske garnizone.

II bataljon. Nalazio se poslije operacija u Plaškome na teritoriju II odreda gdje je vršio akcije i noću između 4 i 5/V povratio se na svoj teritorij. Jedan vod ovoga bataljona koji se nalazio čitavo vrijeme na ivici Petrove Gore isturivao je patrole i noću između 30/IV i 1 maja prekopao je cestu Vojnić—Vrgin Most, zapalio kresove oko Vojnića i izvršio fingirani napad na Vojnić.

III bataljon. Noću između 22 i 23/IV potrgale su snage ovog bataljona željezničku prugu Vrgin Most—Topusko. Dok su još rušili prugu iznenada naišao je jedan teretni voz i survao se 1 vagon i lokomotiva. Tom prilikom poginulo je 10 osoba. Po nailasku voza radnici i partizani su pobjegli.

Noću između 30/IV i 1 maja porušene su bandere na cesti Topusko, Topusko kolodvor, Katinovac, Vrgin Most, Crevarska Strana i Crni Potok. Neprijatelj je odgovorio sa vatrom.

1 maja ustaše u jačini jedne satnije krenule su iz Topuskog prema Peckoj te su se sukobile sa jednim vodom 1 čete. Kad je

komandant ovoga bataljona primio izvještaj da su ustaše naišle krenuo je sa još jednim vodom da spriječi neprijatelju daljnje napredovanje. U borbi koja je vođena pala su naša 2 druga i 1 lakše ranjen. Izgubljena su dva karabina i pištolj. Na strani neprijatelja bilo je žrtava.

IV bataljon. U ofenzivi od 18 do 20/IV izgubio je ovaj bataljon 14 partizana. Neprijatelju je palo u ruke 9 živih partizana, 7 karabina i 1 puškomitraljez bez municije. Partizane, koje su uhvatili u ruci, neprijatelj je u Vojniću strijeljao.¹ Poslije 20/IV neprijatelj se povukao ostavivši snage u mjestima [u] kojima ih je imao i do tada. Neprijateljske snage iz tih mjesta nikuda se ne kreću tako da taj bataljon nije imao nikakove borbe.

Noću između 30/IV i 1 maja II četa ovog bataljona srušila je željezničku prugu Vojnić—Vrgin Most u dužini od 100 metara, te presjekla telefonsku vezu srušivši 13 bandera. Ista četa imala je zadatak da napadne na neprijateljsku stražu koja se je nalazila oko Vojnić kolodvora, međutim kad su snage te čete došle u kuću gdje se je prije straža nalazila nisu našle nikoga jer se neprijatelj povukao. Ostale čete iste noći izvršile su fingirani napad na Lasinju, Banski Kovačevac i Štefanke. Uslijed snijega nisu se mogle izvršiti predviđene akcije preko Kupe.

Grupa² iz ovog bataljona koja se je prebacila preko Kupe imala je borbu sa talijanskom konjicom u Draganičkom Lugu. Partizani dok su se nalazili u jednoj kolibi bili su iznenađeni Talijanima koje je vodio 1 civil. Naši su stupili u borbu i nanijeli neprijatelju 10 mrtvih, izgubivši 1 karabin i nešto sprema. Ranjenih i mrtvih nije bilo na našoj strani. Hrvatsko stanovništvo prema ovim našim partizanima dobro se ophodi naročito poslije ove borbe sa Talijanima koji pljačkaju ova hrvatska sela. Detaljan izvještaj o radu ove grupe tražen je i kad se dobije dostaviće se.

Grupa iz I bataljona prebacila se je dne 22/IV preko Korane na Vinicu i odatle preko Mrežnice u pravcu Novi Grad. Pošto su partizani te grupe pokazali se kao nedisciplinovani i vrlo plašljivi radi nepoznavanja terena i radi nehvatanja veze koja je bila predviđena, vodnik⁴ te grupe na zahtjev partizana bio je prinuđen da se vrati u sastav svoga bataljona. Ova grupa vratila se preko Poniškava, Donjih Dubrava, Perjasice, Skrada u sastav svoga bataljona. Po izvještaju vodnika partizani ove grupe biti će pozvani na odgovornost. Sanja grupa bila je dobro primljena u hrvatskim selima, samo je poteškoća u ishrani jer su ova sela siromašna. Odmah pristupilo se organizovanju grupe koja će se ovih dana prebaciti na taj teritorij.

¹ Vidi dok. br. 27.

² U grupi je bilo 15 partizana sa vodnikom Tešom Bulatom.

³ Draganička Suma

⁴ Grga Milašinčić

Proleterska četa I odreda. Dne 25/IV postavila je zasjedu na gesti Vojnić—Vrgin Most u 4 sata u jutro ova četa. Oko 9 sati naišli su civili bez osiguranja na ovu zasjedu. Komandir ove čete,⁵ da ne otkrije zasjedu, zarobio je ove radnike i odveo ih u šumu. Oko 11 sati naišao je 1 kamion sa ustašama iz Gline. Među ovim ustašama bio je i jedan ljekar dr Vladimir Canić predstojnik hirurške vojne bolnice iz Gline. Na kamion je otvorena paljba iz puškomitraljeza i plotun iz pušaka. Potom je komandir čete priskočio i bacio bombu u kamion. Neke ustaše iz kamiona uspjele su ranjene pobjeći a 8 ih je ostalo mrtvih u kamionu, među njima i gore pomenuti ljekar. Dok su naši oduzimali plijen naišao je motor trokolica sa teškim talijanskim mitraljezom. Na istoga je ispaljen plotun i 2 ustaše pala su mrtva a 1 je pobjegao. Zaplijenjeno je: 1 talijanski teški mitraljez, 2 puškomitraljeza »Zbrojovka«, 2000 metaka »Mauzer«, 655 metaka za tal. teški mitraljez, nešto cipela, vojničkog odijela i drugog materijala. Kamion i motocikl su uništeni ali nisu zapaljeni iz razloga što je naišla vojska iz Vojnić kolodvora.

27/IV ova četa u zajednici sa 4 voda iz I bataljona i II četom IV bataljona trebala je izvršiti napad na vlak između Skakavca i Udbine Sjeniĉak. Plan je bio: postaviti zasjede na Lipovcu i prije samog dolaska vlaka smaknuti će 4 proletera šinje tako da bi vlak sletio sa pruge. Jedan vod I bataljona trebao je postaviti zasjedu prema Skakavcu a jedna desetina tog bataljona osiguranje prema Vukmaniću dok ostale snage tog bataljona postaviti osiguranje prema Utinji. Jedinice IV bataljona trebale su da zaposjednu Borje i drže prikovane neprijateljske snage u Udbini Sjeniĉak. Kad vlak naiđe na 100 metara ispod šinja otvoriti će vatru na njega jedan puškomitraljez i 10 pušaka i kad se vlak sruši navaliti na neprijateljske vojnike u njemu. Akcijom je trebao rukovoditi operativni oficir ovog odreda" i komandir proleterske čete. Izviđaĉi koji su izviđali ovu akciju ustanovili su da kontrolor ne obilazi ovu prugu, i da u blizini zasjede nema neprijateljskih zasjeda. Međutim kad su naše snage smaknule 2 šinje, naišao je kontrolor i kad je vidio maknute šinje, počeo je da viĉe: zasjeda, zasjeda, naprijed vojsko. Za ovim kontrolorom naišla je vojska i kad je ĉula da se naši nalaze u zasjedi zaustavila se tražeći pojaĉanje iz Skakavca i Udbine Sjeniĉak. Na to su se naši povukli prema Babinoj Gori a neprijateljska vojska krenula se u streljaĉkom stroju prema našima. Isto vrijeme iz Vojniĉa krenulo je 2 tenka i ustaše preko Vrela Utinje za Utinju. Kad je neprijatelj došao do Babine Gore zaposjeo je položaje ispred nje i tukao u šumu 2 sata, poslije se povukao. Kad se je neprijatelj povukao naše snage uputile su se na svoj teren tj.

⁵ Miško Berberina. Poginuo, kao komandant bataljona, u proljeće 1943 god., u selu Zalužnici, prilikom pokreta prema Otoĉcu.

* Ignjatije Perić

proleterska četa u Petrovu Goru a I bataljon prema Loskunji i Debeloj Kosi. Istoga dana neprijatelj je zaklao oko 20 ljudi a mnogo ih je odveo u Vojnić.

II odred

I bataljon. Noću između 18 i 19/IV iza Gornjih Dubrava uništile su snage ovog bataljona 120 metara pruge. Ideja ove akcije bila je ometanje neprijateljskog saobraćaja. Obzirom na to što nisu imale dovoljno podataka o kretanju vozova, naše snage poslije izvršene akcije povukle su se. Međutim u 5 sati u jutro naišao je osobni voz i na mjestu razrušene pruge survao se i potpuno uništio. Tom prilikom nastao je u vozu požar te je izgorjelo 10 do 15 Talijana, 39 ustaša a ranjeno 15 Talijana i 51 ustaša. Ove ustaše vozile su se na neku konferenciju. Među mrtvim ustašama bilo je 9 ustaša emigranata po čije kosti su došli neki ustaški funkcioneri iz Zagreba.

20/IV u jutro postavila je II četa ovog bataljona zasjedu na cesti Ogulin—Dubrave. Neprijatelj nije naišao.

Noću između 26 i 27/IV jedna desetina iz ovog bataljona kod Gornjih Dubrava uhvatila je 3 nenaoružana ustaše i slupala blok kod skretnice. Nakon te akcije posada Talijana napustila je Gornje Dubrave. U jutro 27 aprila razoružana je posada žandara i domobrana u Perjasici. U ovoj operaciji sudjelovale su pored snaga I bataljona i snage II bataljona I K.P.O. Plan je bio da I četa I bataljona napadne zgradu u kojoj je stanovao neprijatelj sa južne, zapadne i sjeverozapadne strane, a II četa sa istočne strane. Jedan vod iz II bataljona bio je pridodat za pojačanje I bataljonu a ostale snage II bataljona I K.P.O. postavile su zasjedu prema Sići, Generalskom Stolu i Primišlju. Tačno prema planu bio je zauzet položaj u 4 sata. I četa I bataljona podišla je neprijatelju na 40 do 50 metara. Lavež pasa otkrio je naše nastupanje i neprijatelj je zauzeo rovove i zidane podrumne. Odmah u početku borbe dobrovoljci jurirajući iz I čete uskočili su u rovove i utvrde te zarobili 14 žandara sa 1 puškomitraljezom i karabinima. Na isti način treći vod I čete zarobio je 8 domobrana. Nakon dvosatne borbe predala se i ostala posada Perjasice pošto su partizani već bili zalazili u utvrde i zapalili štalu neposredno u blizini neprijatelja. Zaplijenjeno je 3 puškomitraljeza, 73 karabina (10 »Manliher«), 30 bombi i oko 10.000 metaka te ostalog vojničkog materijala i [zarobili] 61 domobrana, 1 nadporučnika i 1 žandarmerijskog narednika. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 4 teško ranjena... Mi smo imali 3 mrtva, 3 teže ranjena i 3 lakše. U ovoj operaciji istakla se naročito prva četa i njen komandir drug Pajić.⁷ Od zarobljenika nadporučnik Motika i 1 domo-

⁷ Miloš Pajić. Umro od raka poslije rata u Beogradu.

bran izjavili su da žele ostati u partizanima i po naređenju komandanta Zone biti će upućeni u Goranski odred. Zandarmerijski narednik i 1 domobran koji je naročito davao otpor i 5 pričuvnih žandara likvidirano je dok su ostali pušteni. Od zaplijenjenog oružja II bataljon I K.P.O. dobio je 1 puškomitraljez i 30 karabina.

II bataljon. 25/IV oko 400 ustaša i domobrana krenuli su iz Vojnića i pretresli šumu Trupinska Kosa. Jedan domobran zalutao je te su ga seljaci uhvatili i predveli ga u komandu II odreda. Iste je imao karabin i 40 metaka te nosila za ranjene.

27/IV postavio je II bataljon zasjedu između Krstinje i Cetin Grada u Ruševici. Zaseda je bila postavljena na 4 mjesta. Osiguranje koje je bilo istureno prema Cetin Gradu nije izvršilo svoj zadatak jer je zaposjelo položaj ispred koga se nalazio mrtvi ugao i drveće. Neprijatelj je naišao te je otvorena vatra i naše snage su se povukle osim jednog voda koji je u povlačenju ubio 1 ustašu i zaplijenio karabin sa municijom. 2 partizana koji su imali zadatak obavijestiti zasjedu u povlačenju naišli su na neprijatelja i 1 od njih je poginuo. Poslije toga naišao je na mjesto borbe 1 tenk iz Krstinje.

Noću između 28 i 29/IV snage ovoga bataljona izvršile su diverzne akcije Cetin Grad i Krstinja srušivši Madžarev i Ruševački most.

Noću između 30/IV i 1 maja izvršio je II bataljon fingirane napade na Prisjeku, Cetin Grad, Blagaj i Ponor. Paljeni su kresovi po okolnim visovima.

Dne 21/IV III četa ovog bataljona uz snage III bataljona I K.P.O. i jedne čete IV bataljona, proletherske čete I K.P.O. postavila je zasjedu neprijatelju kod Široke Rijeke. Neprijatelj je naišao ali ne onim putem koji je predviđen te je borba primljena pod nepovoljnim uslovima, tako da je svega ubijeno 5 ustaša, od kojih se nije moglo oružje oduzeti. Jedan partizan je lakše ranjen.

30/IV jedna patrola 3 čete II bat. naišla je na ustašku stražu i u sukobu ubila 2 neprijatelja. Plije se nije mogao oduzeti.

III bataljon. Nakon operacija oko Plaškog ovaj bataljon u zajednici sa II bat. I K.P.O. opsjednuo je Primišlje. U toku dva dana opsade neprijatelj se iz Slunja nije uopće kretao i II bataljon morao se povući prema Perjasici radi operacija koje su tamo predviđene. Po izvještaju III bataljona žandari su imali 3 mrtva i više ranjenih, dok mi nismo imali gubitaka. Sama opsjeda bila je tako potpuna da neprijatelj nije mogao doći ni do vode. Opsjeda je iz gore navedenih razloga napuštena.

20/IV počela je neprijateljska ofenziva ustaša na teritoriju II čete i spaljena su sva sela sa istočne strane Korane. Neprijatelj je napao sa strane Lađevca, Slunja, Rakovice, Cavnika i Vrste, upotrebljavajući bacače, artiljeriju i avione.

25/IV napao je neprijatelj frontom od Drežnika⁸ do Tržca teritorij II čete u jačini od 800 vojnika, 4 brdska topa i 2 bacača mina. Cilj napada su bila mjesta Ljeskovac,⁹ Bugar i Rujnica. Neprijatelj je odbijen od Ljeskovca, dočim je ušao u Bugar i Rujnicu tako da su se naše strane¹⁰ morale povući na zapadnu stranu Korane. Neobičnu hrabrost i borbenost pokazali su ovdje seljaci iz rezervnih odreda, koji su kopljima primali frontalnu borbu i potpomogli da se odbije neprijatelja. U ovim borbama uhvatili su ustaše jednu seljanku i njezine dvije kćeri, koje je jedan ustaša poveo na stranu vjerojatno da ih ubije, one su međutim otele nož od ustaše, zaklale ga i karabin donesle partizanima. Neprijatelj je u ovim borbama imao preko 30 mrtvih i više ranjenih dok su naši imali 2 mrtva i 2 ranjena. Plijena se nije zadobilo jer je komandir čete¹¹ upotrebio krivu taktiku primajući frontalnu borbu. Poslije ovoga napada neprijatelj se nije pojavljivao na terenu II čete.

SMET FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač¹²

Komandant
Ivan Manola¹³

Sada je stigao izvještaj iz I odreda.

II bataljon. Dne 4 maja prebacivao se ovaj bataljon iz Debele Kose za Petrovu Goru preko ceste u Kupljenskom. Jedan dio snaga prebacio se odmah preko ceste na Todorića brdo i zaposjeo rovove gdje su prije stražarčili ustaše. Po posjedanju položaja naišao je neprijatelj sa dvije trokolice i jedna kola. Na njih je otvorena paljba i jedan motor se zapalio i posluga poginula a druga dvojica iz drugog motora pobjegla su za Vojnić. Neprijatelj je dao otpora ali je svladan. Zaplijenjena su dva teška talijanska mitraljeza, 1442 metka za mitraljez, dva karabina s municijom i nešto sprema.

III četa IV bataljona izvršila je akciju u Crnoj Draži između 2 i 3 ovog mjeseca u noći. U ovoj akciji zadobiveno je: 2 karabina »Mauzer«, 2 »Manliher« i 1 njemački, 271 metak, 2 para konja i ostalog materijala. Ova akcija izvršena je bez borbe pomoću veza sa hrvatskim seljacima.

⁸ Drežnik Grad
⁹ Kordunaški Ljeskovac
¹⁰ Snage
¹¹ Nikola Basara
¹² Većeslav Holjevac
¹³ Srećko Manola

BR. 51

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 5 SVIBNJA 1942 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA
KOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR- OSLOB. PARTIZ. ODREDA
Br. 339/42.
Dne 5. maja 1942. god.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ

Akcije I. bataljona:

19/20. IV. Treća četa ovoga bataljona u zajednici sa jednom jedinicom Kordunaškog bataljona,¹ postavila je eksploziv na pruzi između Dubrava i Tounja. Zadatak je bio srušiti prugu i sačekati neprijateljsko pojačanje. Vozovi nisu saobraćali, te uslijed rdavog vremena, snage partizana su se povukle. Poslije toga u 4 sata naltio je voz na eksploziv. Izbačena je iz tračnica i izgorjela lokomotiva i 7 vagona. Poginuo je vlakovođa i ložač, a ostale žrtve nisu poznate. Vlak je bio putnički i nekoliko vagona teretnog vlaka. Promet je bio zaustavljen 30 sati.

21. IV. Tri čete prvog bataljona učestvovala su u akciji koju je pripremila komanda Korduna na pruzi između Plaškog i Ličke Jesenice.

Zadatak ovoga bataljona bio je slijedeći: Sa jednim vodom razrušiti prugu između Vojnovca i Plaškog. Razrušiti prugu kod sela Budimlija i postaviti zasjedu na padinama kote 584 i 677, koja će spriječiti prodor neprijatelja uzduž pruge i izlazak pojačanja iz Plaškog.

Raspored:

Druga četa postavila je zasjedu sa jednim vodom prema samom mjestu Plaškom. Sa drugim vodovima zasjede prema vodovodu. 1. i 4. četa postavile su zasjedu na padinama pomenutih kota. Vod koji je trebao razrušiti prugu između Plaškog i Vojnovca, nije izvršio svoj zadatak, zbog toga što ključevi koji su bili dati za razšrafljivanje nisu odgovarali za tu prugu. Ovaj vod je prekinuo

¹ Odnosi se na Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 33.

telefonske linije i sa jedne postaje odnio telefonski aparat između Vojnovea i Plaškog. Pruga kod Budimlja također nije srušena, pošto su vođači bili slabi i zalutali u šumu, te se kasno došlo na položaj. Jedinice K.P.O.² već su bile otpočele borbu sa Talijanima. Odmah su stupile i jedinice I. bataljona i potpomogle vatrom drugove II. bataljona K.P.O. Nakon borbe od jednog sata uspelo je partizanima potisnuti Talijane i natjerati ih u panični bijeg. U isto vrijeme razvila se borba kod tunela, kod Blata. Nakon prvog neuspjeha, Talijani su uputili jedan vlak od 4 vagona za pojačanje, prema Ličkoj Jesenici, koji je prošao pored našeg položaja i pored toga što je vatra otvorena na isti. Oko 12 sati naišao je jedan vlak koji se zaustavio, pred položajem jedinica ovoga bataljona i počeli su se Talijani iskrcavati. Otvorena je jaka vatra na njih, te su odmah poskakali u vagone i pobjegli u Plaški. Oko 18 sati naišlo je oko 200 Talijana preko polja u borbenom rasporedu potpomognuti artiljerijom. Jedinice II. bataljona kordunaškog i ovoga bataljona otvorile su jaku vatru na njih, te je u njihovim redovima nastalo kolebanje i poslije duže borbe su se povukli.

Cijelog dana tukla je artiljerija i bacači mina partizanske položaje, ali bez uspjeha. Borba je trajala do 21 sat. Oružje se nije moglo osvojiti zbog same blizine mjesta Plaškog, odakle su Talijani branili prilaz.

Na strani neprijatelja bilo je dosta mrtvih i ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

25/26. IV. Treća četa ovoga bataljona postavila je eksploziv na prugu na stanici Gomirje. Oko pola noći naletio je vlak na eksploziv. Dignuta je lokomotiva u zrak i prevrнула se ispod pruge, dok su vagoni naletili jedan na drugoga. Promet je stajao 25 sati.

28. IV. Dvije čete I. bataljona i proleterska četa »Goranska« držale su zasjede na cesti Brinja — Prokike, pojačane su automatskim oružjem iz ličkih četa bataljona »Marka Oreškovića« i kordunaške proleterske čete, pošto se zbog terenskih razloga nisu mogle upotrebiti veće snage.

Raspored:

Četvrta četa postavila je zasjedu na putu kod Prokika. Zadatak je bio sačekati talijanske kamione, napasti ih i razoružati.

Proleterska četa »Goranska« postavila je zasjedu između Brinja i Prokika, sa istim zadatkom.

Prva četa osiguravala je lijevo krilo proleterske čete sa zadatkom da propusti prve kamione, te kad proleterska četa otvori borbu da spriječi dolazak neprijateljskog pojačanja.

Oko 6.30 sati naišlo je od Brinja 21 kamion od kojih je bilo 6 blindiranih. Talijani su u blizini mjesta zasjede iskrcali se iz

¹ Kordunaškog partizanskog odreda

kamiona djelomično, i putovali kroz Klanac pored kamiona. Neposredno ispred kamiona išla je prethodnica jačine oko 50 vojnika a tako isto i pozadi kamiona. Talijani su išli dosta oprezno, pošto su na tome mjestu već više puta bili napadnuti, ali i pored toga zasjeda je ostala neprimijećena, koja je bila postavljena 15—30 metara od puta. Zasjeda je otvorila vatru iz puškomitraljeza na talijansku prethodnicu, kamione i kolonu pored kamiona, koja je trajala oko 20 minuta. Talijani nisu uspjeli odgovoriti na vatru partizanskih puškomitraljeza. Poslije toga nastalo je zatišje, što je bila osnovna griješka, tako da su se Talijani za to vrijeme mogli snaći i pripremiti za borbu. Nekolicina je bježala putem za Brinje, koje je sačekala zasjeda 1. čete. Borba se vodila oko 45 minuta, te su za to vrijeme Talijani došli iz Prokika sa pojačanjem tako da se pod njihovom vatrom moralo povući osiguranje sa desnog krila proleterske čete. Odmah od početka borbe Talijani su tukli topovima iz Brinja položaje gdje se vodila borba. Tokom same borbe talijanska vatra se pojačala i naše snage su se morale povući. Prva četa napustila je svoje pozicije, pošto iz Brinja pojačanje nije dolazilo i prišla je u pomoć proleterskoj četi, ali za to vrijeme već je bilo naređeno povlačenje.

Zbog jakih snaga koje je imao neprijatelj, zadatak nije izvršen u potpunosti. Oružja nismo dobili.

Na našoj strani imali smo 4 ranjena druga.

Po informacijama koje smo dobili kasnije, na strani Talijana bilo je 155 mrtvih vojnika i oko 200 ranjenih. Ovu vijest kad je dobio talijanski komandant u Prokikama, pao je u nesvijest, on je rekao: »Protiv komunista se više boriti ne može«.

četvrta četa je i nadalje ostala na svojim pozicijama, ali kamioni nisu više prolazili. Samo izvršenje zadatka IV. čete zahtijevalo je blokadu nekih kuća pored puta. U jednoj kući je uhvaćen talijanski nadcestar, koji je ujedno bio i talijanski špijun. Kod njega su nađena neka dokumenta i jedan letak iz Španije koji je bio pisan od strane fašista za vrijeme španjolskog rata. Isti je doveden u štab i poslije ispita likvidiran.

U ovoj akciji partizani proleterske čete pokazali su smjelost i požrtvovanje. Puškomitraljezac koji je bio ranjen u obje noge i pored njegovog teškog stanja nosio je svoj puškomitraljez pri povlačenju, sve dok ga nije predao partizanima, koji su ga prihvatili i nosili.

Akcije II. bataljona:

8. IV. upućena je jedna grupa partizana na Fužine i Vrata, i pripucala na općinsku zgradu u Fužinama, gdje se nalaze Talijani. Iste noći su pripucali na crkveni toranj u Fužinama, gdje Talijani imaju teški mitraljez. Ista grupa 9. IV. pripucala je sa

Mačkovice na Belo Selo u pravcu Talijana. 10. IV. u 1 sat popodne pripucali su iz Preradovića na grupu talijanskih vojnika. Tu je jedan talijanski vojnik poginuo i jedan ranjen. Istoga dana su gađali na pansion u Vratima u kojemu su se nalazili Talijani. Polupano je više prozora metcima. Talijani su na sve ovo odgovorili strahovitom topovskom, mitraljeskom i puščanom vatrom. Ove akcije su vršene u cilju uznemiravanja neprijatelja.

10. IV. Na dan proslave godišnjice N.D.H. jedna grupa partizana otišla je s namjerom da pripuca na Bribir. U isto vrijeme je naišla talijanska konjica. Partizani su otvorili vatru na konjicu. Na strani neprijatelja jedan vojnik mrtav, dvojica teže ranjeni i dva konja ranjena. U cilju uznemiravanja neprijatelja na dan proslave jedan vod je pripucao na talijansku kasarnu u Grižanama. Borba se vodila 1 sat i 30 minuta.

11. IV. Posiate su dvije grupe partizana, jedna iznad Bribira, a druge iznad Novoga da pripucavaju, kako bi se izazvala talijanska vojska koju bi sačekala zasjeda. Ovaj pokušaj nije uspio.

Istoga dana u selu Bručići, blizu Kastva, zapalila je jedna grupa partizana školu u koju su se ovih dana imali useliti Talijani. Šteta se cijeni preko 800.000 lira.

10. IV. Jedna desetina dobila je zadatak da izvrši akciju na pruzi. Zbog nedovoljnog poznavanja terena su zalutali, te su na jednom mjestu u šumi našli: 50 čebadi, 20 šatorskih krila i mnogo razne vojničke spreme.

12. IV. Jedan vod porušio je 7 telefonskih stupova i uništio žicu između Novog i Ledenica.

15. IV. Operativni oficir i jedan partizan prilikom ispitivanja terena na pruzi primijetili su jednu grupu Talijana kod stanice. Sa dva metka ubili su tri Talijana i jednoga ranili, te se odmah povukli.

16. IV. Jedna desetina zaplijenila je sa pilane u selu Livin Dragi 183 met. remenja i onesposobila pilanu za rad.

18. IV. Jedan vod partizana zaustavio je 3 putnička autobusa kod Plasa. Tom prilikom je zarobljeno: 7 domobrana, jedan mornarički narednik, jedan nadporučnik-liječnik domobranski, jedan talijanski narednik, jedan vojnik, jedan karabinjer. Zaplijenjene su 2 puške, jedan pištolj i 70 metaka.

18. IV. Jedna grupa partizana zapalila je školu u Zametu na samoj granici bivše Jugoslavije i Italije. Šteta iznosi oko 1.000.000 lira.

21. IV. Prekinuta je telefonska veza Novi — Ledenice. Srušeno je 7 stupova i odnesena žica.

23. IV. Jedna četa ovoga bataljona postavila je zasjedu na Bukovcu. Naišlo je sa kolima 5 talijanskih vojnika. Zasjeda je otvorila vatru i ubila 3 vojnika. Poslije toga odmah je slijedila

talijanska vatra iz mitraljeza, te se oružje nije moglo pokupiti. Zaseda se morala odmah povući, jer su nailazile jake talijanske snage.

24. IV. Jedan vod partizana vodio je borbu sa talijanskom konjicom koja je išla iz Triblja za Lič u jačini od 500 vojnika. Borba je trajala 30 minuta. Na strani neprijatelja bilo je 6 mrtvih od kojih jedan oficir, 30 ranjenih vojnika i 16 konja ubijenih. Oružje se nije moglo pokupiti, pošto se vod morao povući pred jačim neprijateljem.

27. IV. U 10 sati prije podne jedna jača grupa partizana srušila je prugu između Lokava i Delnica. Partizani su otšrafili šine i razmakli za 10 cm i na tom istom mjestu postavili zasedu. Naišao je transportni vlak natovaren sa stokom i automobilima. Lokomotiva je iskočila iz tračnica i srušila se pod prugu. 4 vagona su potpuno uništena, dok se jedan dio vlaka otkopčao i pojurio natrag u Delnice i tako spriječio put blindiranom vozu, koji se tada nalazio na pruzi. Zaseda je otvorila vatru iz pušaka i puškomitraljeza. Mašinista i njegov pomoćnik su ranjeni. Saobraćaj je zaustavljen i još ni do danas nije uspostavljen. Naše patrole idu svakog dana na mjesto srušene pruge da pripucaju na radnike koji popravljaju prugu. 29. IV. jedna grupa partizana prekinula je telefonsku vezu između Novog i Selca. Istoga dana određeno je nekoliko grupa partizana sa zadatkom, da pripucaju na talijanske straže u Novom, Grižanima i Vratima. Talijani su na ovo odgovorili strahovitom paljbom.

Akcije III. bataljona:

16. IV. Jedan vod prve čete dobio je zadatak da razoruža talijansku patrolu kod sela Lazac. Talijani su ranije pobjegli, ali ovaj vod je na putu zarobio dvojicu hrvatskih žandara. Zaplijene su 2 puške i 100 kom. metaka.

19. IV. Uništeno je 150 met. telefonske linije između Dedina i Zalesine.

21. IV. Jedna patrola pripucala je na vlak koji je stao. Ubijeno je 7 talijanskih vojnika, strojovođa i jedan bremzer. Istog tog dana Talijani su izvršili napad sa jakim snagama, oko 1500 vojnika na Poljane gdje je bio smješten jedan vod 3. čete. Talijani su nastupali sa dvije strane. Partizani su otvorili vatru na njih i bez gubitaka se povukli iz mjesta. Na strani neprijatelja bilo je 3 mrtva i 6 ranjenih vojnika. Talijani su zapalili sve kuće na Poljani.

1. V. U 4.30 sati jedinice III. bataljona u zajednici sa slovenskim partizanima ušle su u Brod n/Kupi. Ta akcija bila je ranije spremljena. Sa strane žandara i finanaca ponudeni su pregovori za predaju, tako da se na njih pripuca a poslije toga da se predadu. Ovo je sve bilo u saradnji sa slovenskim partizanima, ali i pored

toga Slovenci su 30. IV. razoružali posadu bez da su pozvali naše jedinice i sa dobivenim oružjem povukli se u šumu. Izgleda da su naši bili neodlučni te su Slovenci uglavnom ponijeli oružje.

Pored ovih akcija vršene su akcije na cijeloj teritoriji ovih dana, u cilju uznemiravanja neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir
Savo Vukelić

Polit, komesar
Mijo Vuletić³

(M.P.)

BR. 52

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 6 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O OSLOBOĐENJU BRODA NA KUPI U ZAJEDNICI
SA SLOVENSKIM PARTIZANIMA**

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
Br. 340/42.
Dne, 6-V-1942. god.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Primili smo Vaš dopis od 2. V. o.g. u kojemu potvrđujete primitak pisma druga komandanta, ali ne potvrđujete poštu koju smo vam poslali još 27. pr. mj. Među tom poštom bila su pisma sa Korduna, naše jedno pismo, te primjerci naših prvomajskih novina. Nadamo se da ste u međuvremenu primili tu poštu, pa vam danas ne ćemo opetovati stvari koje smo vam s njome javili.

Drug komandant¹ je na putu za Sušak, gdje će organizirati naš V. bataljon² u kome će biti komandant drug Car.³ Obavijestio sam druga komandanta Odreda o vašem naređenju da na svome povratku organizira akciju većeg stila na pruzi. Kao što ćete vidjeti iz našeg operativnog izvještaja nama je uspjelo jednom silnom katastrofom na pruzi zaustaviti promet već preko 9 dana.⁴

² Ivo Vejvoda

¹ Narodni heroj Veljko Kovačević

³ Vidi dok. br. 74.

⁴ Nikola Car

⁵ Vidi dok. br. 74.

Naši partizani ušli su zajedno sa slovenskim u Brod n/Kupi, zauzeli ga, zaplijenili općinsku imovinu i novac (70.000 kuna) te mnogo ostale hrane i plijena, koja je već prebačena u šumu. Slovenci su dan prije toga razoružali posadu. Vijesti koje nam dolaze iz Broda su vrlo dobre. U gradu je veliko oduševljenje. Partizani se prevažaju autobusima i motor kotačima. Talijani su napustili čitav niz mjesta s jedne i druge strane Kupe, koje su partizani zaposjeli. Ovih se dana jedan dio Talijana povlači također iz Delnica kao i iz ostalih krajeva u nepoznatom pravcu. Drug komandant Odreda mi javlja da će otputovati na svom putu za Sušak u Brod n/Kupi, da će se povezati sa odgovornim rukovodiocima slovenskih partizana i produžiti prema Gerovu, gdje se navodno vode borbe sa Talijanima. Ja sam ga upoznao sa vašim upozorenjem da se uspostavi terenska veza sa žumberačkim gorama" preko slovenskih partizana. O tome sam također obavijestio i štab našeg III. bataljona »Goranin«.

Talijani su tukli jučer 5. ov. mj. topovima na Jasenak iz Ogulina. Ljudskih i materijalnih žrtava nije bilo. Granate su pale cca 1 km od središta mjesta.

Šaljemo vam dvojicu kurira i obavijestite nas koje dane će trebati slati poštu, kako bismo mogli uputiti naše kurire na relejnu stanicu u određeni dan. Javite nam također gdje će biti relejna stanica.

Kursanti za oficirsku školu sa Sušaka još nisu stigli. Šaljemo Vam naknadno još trojicu kursanata.

Drug Bogdan Popović⁷ nije se još javio niti do danas nemamo nikakove vijesti o njemu.

Šaljemo vam u prilogu obavještajni i operativni izvještaj kao i prijedlog imenovanja članova našeg štaba i komandi novih bataljona.⁸ Šaljemo vam i poštu sa Korduna, koju smo u međuvremenu za vas primili, nadalje poštu za CK KPH i još neka ostala pisma. Šaljemo vam jedno stakalce za sat druga Slavka.⁹

Na vaš zahtjev da vam pošaljemo duhana, šaljemo vam kao prvu pomoć 200 komada cigareta, nadalje nešto kave, šećera, limuna i 3 vrpce za pisaćii stroj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
Mijo Vuletić

¹ Žumberačke Pl.

² Circa—oko

³ Bogdan Popović-Danko. U toku 1942 god. nabavljao kancelarijski materijal za Glavni štab NOP odreda Hrvatske. U Zagrebu je uhvaćen i ubijen od strane ustaša.

⁴ Ove priloge redakcija ne posjeduje.

* Narodni heroji Ivo Marinković

BR. 53

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
7 SVIBNJA 1942 GOD. O FORMIRANJU PRVOG PROLETERSKOG
BATALJONA HRVATSKE**

**GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE**

NAREDBA BR. 7

Komandanta Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske od 7. V. 1942 god.

I. Današnjim danom formiran je, po naređenju Vrhovnog štaba partizanske i dobrovoljačke narodne vojske Jugoslavije i odobrenjem Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, I. proleterski bataljon Hrvatske.

II. Za komandanta Bataljona imenuje se drug Banina Ante.
Za političkog komesara drug Spaček Božo.
Za operativnog oficira drug Zeželj Milan.

III. Bataljon stoji direktno pod komandom Glavnog štaba Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske.

IV. Bataljon će vršiti akcije na raznim teritorijama po direktivama Glavnog štaba Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda.

V. Oznaka Bataljona je crvena zvijezda sa srpom i čekićem na partizanskoj kapi. Zastava Bataljona je crvena sa zvijezdom, srpom i čekićem.

VI. Bataljon može da vrši mobilizaciju iz redova partizana u sporazumu sa komandantima partizanskih jedinica i iz sela i gradova, kako bi što prije prerastao u brigadu.

VII. Smještaj i ishranu Bataljon će dobivati od jedinica na čijem terenu bude djelovao.

VIII. Svoje ranjene i bolesne Bataljon će ostavljati u ambulancama i bolnicama onih jedinica, na čijem terenu bude djelovao.

IX. Izvještaje o brojnom stanju, naoružanju i izvršenim operacijama Bataljon će slati direktno Glavnom štabu Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Vlado Katić¹ v.r.

Komandant
Ivo Vladić² v.r.

Dostavljeno na znanje:
V.Š. Jugoslavije

¹ Vladimir Bakarić

² Ivo Rukavina

**I. proleterskom narodno-oslobodilačkom udarnom bataljonu
Hrvatske**

Grupi ličkih partizanskih odreda
Grupi kordunaških partizanskih odreda
Banijskom partizanskom odredu
Štabu II. operativne zone
Štabu III. operativne zone
Štabu IV. operativne zone
Štabu V. operativne zone

Da je kopija vjerna originalu
potvrđuje

šef Štaba:
Ilija Andžić

BR. 54

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE NOP ODREDA BANIJE OD
7 SVIBNJA 1942 GODINE¹

S P I

Brojnost stanja i naoružanja 1, 2, 3 i 4 bataljona

Bataljoni	Čete	broj partizana	mauzera	manlihera	trometki	talijanski	puškomitraljeza	mitraljeza teških	mitraljeza lakih	prekloptog oružja
I bataljon	1	109	97				4			
	2	97	94				3			
	3	79	25	30	2	1	1			20
	4	56	6							50
II bataljon	1	86	40	4			2			32
	2	127	81	3			2			40
III bataljon	1	66	60				3			
	2	66	60				3			
	3	69	23	18					1	24
IV bataljon	1	67	26	5	1		1			30
	2	82	15	10						57
	3	65	6	2						56
Proleterska četa		64	60				3			
Štab Banije		11	2							7
Štab I bataljona		12	1							1
„ II bataljona		11	2							3
„ III bataljona		8	1							2
„ IV bataljona		8	2							2
Ukupno		1083	601	72	3	1	22		1	324

SMRT FAŠIZMU

(M.P.)

Komesar
Đuro Kladarin¹ Original pisan rukom.

S A K
te Proleterske čete Štaba Banije

7. V. 42.

pištolja	bombi	metaka mauzer	metaka manliher	metaka za trometku	metaka talijanskih	metaka za mitraljeze	pištoljskih metaka	metaka za pre-klopto oružje	Primetba
28	25	4.400				650	210		
30	35	3.600				480	140		
19	12	1.170	600	60	34	200	85	155	
7	2	300					36	390	
10	4	2.100	83			350	200	170	
36	20	3.240	49			350	220	265	
4	23	4.000				320	58		
5	18	4.000				320	80		
3	10	2.000	128			500	25		
9			100	35		150	60	226	
10			127				97	213	
2			32				20	305	
32	62	4.000				650			Objavljena pod K-ndu G.S.H. i otiš. na sv. zad.
5	3	100					89	70	
4	4	40					75	12	
4	4	100					60	30	
4	4	50					83	25	
4	4	80					67	28	
216	230	29780 ^a	1119	95	34	3.970	1.605	1.889	

S — SLOBODA NARODU!

Zast. komandanta
SI. odsutan

^a U rubrici: Metaka mauzer pogrešno zbrojeno; umjesto 29.780, treba 29.170.

BR. 55

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA ČETVIRTE OPERATIVNE
ZONE IZ PRVE POLOVICE SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM
STABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU NA TERITORIJU
SJEVERNODALMATINSKOG ODREDA I UZROCIMA NEAKTIV-
NOSTI ŠTABA ODREDA**

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Izvještaj oper. ofic. IV oper. zone

1. Na povratku za Dalmaciju našao sam druga Radu Bulata u Omskoj. Obojica smo sa 50 ljudi krenuli i prešli 5. V. prugu i stigli u Rujište gdje smo našli jednu četvu iz Dalmacije. Ovaj kraj je skoro posvuda opkoljen četničkim elementima sa strane: Pađena, Zrmanje, Otrića, Vučipolja, Turovca, Dubokog Dola, Golubića i Krupe. Tih dana se pop Đujić uzvrtio oko tog teritorija, slao je prijeteći ultimatum i 6. V. izvršio napad sa svojom bandom na Cerev Dol. Naši su postavili dva voda i skupa sa tamošnjim seljacima otjerali četničku bandu. Shvaćajući opasnost koja prijeteći ovim selima od četničkih bandi, a da ne bi potpuno prešla na stranu četnika, sporazumjeli smo se drug Rade i ja da ostane jedna četa dalmatinskih partizana i partizani iz Like, da onemoguće namjere neprijatelja i provedu mobilizaciju ovdašnjeg naroda za koju su danas najpovoljniji uslovi.

2. 8. V. u zoru naše dvije čete ušle su u Turovac i Duboki Dol, sela četnički raspoređena i organizirana. Akcija u Dubokom Dolu nije uspjela uslijed slabog opkoljavanja i neopreznosti jednog partizana kome je opalila puška prije nego što su položaji zaposjednuti. Četnički banditi su uspjeli pobjeći sa puškama njih 5. Stanovništvo je bilo i ostalo je jako prestrašeno a naši drugovi se baš nisu ugledno držali.

U Turovcu je akcija uspjela. Zaplijenjeno je 7 pušaka, održan je zbor, izabran je odbor N.O.F. i od strane seljaka obećana ekonomska pomoć partizanima.

3. Sedmog ovog mjeseca stigli smo ja i drug Rade u Bukovicu gdje su nas sačekali drugovi iz Štaba Sjeverno-dalmatinskog bataljona. S njima smo održali sastanak koji je trajao 7. i 8. V. Zapisnik sastanka šaljem vam u prilogu iz koga ćete vidjeti rad konferencije. Njihov rad od prošlog sastanka 21. IV. u prisutnosti druga Milića,¹ svodi se na slijedeće:

¹ Maks Baće

a) Uspjeli su mobilizirati izvjestan broj boraca i organizirati dvije čete sa 160 ljudi ukupno.

b) Štab nije funkcionirao, ustvari se rastepao, a osim toga su nastali nezdravi lični odnosi među članovima štaba. Zato su krivi drug Marko Jurlin² zamjenik komesara i sekretar OK i Milan Lacmanović komandant.

c) Akcije ni jedne nisu izvršili. Iskoristili su svaku priliku da ni jednu točku operativnog zadatka datog na sastanku od 21. IV. ne izvrše.

d) Politički i agitacioni rad također se nije makao sa mrtve tačke.

e) Nitko od sviiju rukovodilaca nije pokazao niti samoinicijative niti potrebnu energiju da izvrši određen zadatak.

Na temelju svega toga mi smo zajednički izvršili oštru kritiku koju su oni bez prigovora usvojili. Složivši [se] da za sada ne možemo naći drugog izlaska uslijed nesposobnosti i nezdravih ličnih odnosa, odredili smo da drug Rade za vrijeme svog boravka uzme privremeno sam komandu u svoje ruke. —

Osim rukovođenja čitavog rada njemu je dat zadatak da kroz to vrijeme osposobi operativnog oficira druga Rončevića³ za komandanta. Drug Jurlin (sekretar O.K.) imenovan je za političkog komesara zato da bi mu se dala potpuna sloboda samoinicijative, jer je on do sada neprestano postavljao lično pitanje i pitanje kompetencija.

4. Na sastanku se odredile sve pripreme za ugovorenu akciju. Brojno stanje partizana koji se nalaze pod vodstvom štaba bataljona je 234 naoružanih puškama, s 12 puškomitraljeza. Preduzete su i ve mjere za najširu mobilizaciju naših drugova i pristalica narodno-oslobodilačke borbe u ovom kraju.

5. Poslano je 250 kg trotila i ekrazita koji se sada nalazi u Rujištu koji nije poslan na ugovoreno mjesto radi kiše.

6. Svim četama izdane su konkretne naredbe za koncentraciju, najdalje do 12 ovog mjeseca. Politički već dosadanji rad i kretanje naših snaga znači pravu prekretnicu u ovom kraju. Ima ozbiljnih perspektiva da na ovom »četničkom« području poslije uspjele akcije organiziramo dobar bataljon sa ovdašnjim ljudima. Drugovi nam se javljaju iz svih sela i upravo očekuju oslobođenje.

7. Ja nisam mogao ići u štab IV operativne zone, jer se partizanski vod koji je bio nad Kninom i koji je osiguravao prolaz do štaba razišao, jer je u samom Kninu nastalo dosta veliko hapšenje naših drugova i veza sa Splitom je prekinuta. Radi toga sam poslao sva pisma preko Šibenika Splitu, a odatle će biti upućena štabu. U pismu za štab ukazao sam na potrebu da se iz Cetinskog i Livanj-

² Ante Jurlin

³ Dane Rončević

skog bataljona mobilise bar 200—300 drugova i da se komandant sa tim snagama oko 15[-og] uputi prema Stimici.

Komandant bataljona »Bude Borjan«
Rade⁴ Op. oficir IV. op. zone
Milić

BR. 56

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE OD SVIBNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
STANJU I AKCIJAMA PARTIZANSKIH JEDINICA DRUGE
ZONE¹

II. OPERATIVNA ZONA

Kotar Zagreb. U posljednje vrijeme u mnogim selima formirani su odbori NOF, koji se naročito povoljno razvijaju u općinama: Zaprešić, Brdovec, Pušća, Sesvetama, Markuševcu i Vrapcu. Veze se redovito održavaju a isto tako i sastanci. Broj vojnih bjegunaca sve više raste, a jednako i simpatije za partizane. Ključ simpatizera raste, a partijsko članstvo se povećava. Vojnih bjegunaca ima u grupama organiziranih i sprema ih [se] za partizane.

Kotar Vel. Gorica. Radi se na formiranju NOF-a. Vojnih bjegunaca ima veći broj u raznim selima i općinama. Borbeno raspoloženje i simpatije za partizane rastu iz dana u dan.

Kotar Sv. Ivan Zelina. Rad nije osobito dobar, radi se uglavnom po liniji NOF.

Kotar Jaska. Formiran je partizanski vod od 27 boraca. On je izvršio ove dane prve akcije i to:

Izvršio je napad na žand. stanicu u Donjoj Stubici. Jedan je žandar ranjen. Od partizana nije nitko postradao. Sama je akcija imala vanredno djelovanje u narodu. Seljaci su sa simpatijama primili ovo djelo i vojni bjegunci kojih imade prilično pokazuju volju za partizane. Nakon toga došlo je pojačanje od 20 žandara. Uhapšen je sreski načelnik, pop i apotekar, dok od naših još nitko, jer su se pravovremeno sklonili.

U selu Jakovlje, kotar Stubica, ubijena su dva zakleta ustaše, koji su bili omraženi kod seljaka, jer su krivo optuživali nevine

⁴ Rade Bulat

¹ Izvještaj je bez potpisa.

ljude i prijetili se strijeljanjem. Nakon ubistva odmah se prisutnim ljudima objasnio zašto je to učinjeno i rečeno, da će svatko tako proći tko radi protiv naroda. Ubistvo tih tipova naišlo je na odobravanje seljaka, a kod ustaša izazvalo strah i paniku. Od toga dana poznati ustaše ne usuduju se kod kuće spavati niti jesti, već se sakrivaju.

U općini Markuševac 3. IV. prigodom prenašanja oružja partizani su se susreli sa patrolom, došlo je do pucnjave i sa naše strane bačeno je nekoliko bombi. Gubitaka nemamo ni u materijalu ni u ljudima, dok za protivnika nije nam poznato. Uspjeh tek toliko, da ustaše kad padne mrak ne usude se izlaziti van.

17. IV. izvršen je napad na općinu Brdovec i u naše ruke je palo: 40 pušaka, 30 noževa, 30 fišeklja, 30 opasača, jedan revolver 9 mm. Akcija je prošla bez gubitaka.

U selu Jakuševac kotar Vel. Gorica na denuncijaciju dvojice konfidenata uhapšen je jedan drug, ali je uspio pobjeći. Poslije je ubio jednog konfidenta a jednog je ranio, i javio se u partizane.

Varaždinski okrug. Vod partizana koji se sastojao od 33 borca varaždinskog okruga nalazi se na Kalniku u okolici Ludbrega. Isti vod vodi borbu od druge polovice mjeseca ožujka pa sve do sada kada je ovih dana uspio da rastjera satniju domobrana, satniju žandara i nešto ustaša, koji su imali zadatak da likvidiraju naše na Kalniku. Neprijatelj je imao 20 mrtvih, a zarobljena su tri domobrana i dva žandara. Zaplijenjeno je 6 mitraljeza, veći broj pušaka, municije i bombi. Domobrani su bacali oružje i pobjegli kućama i nisu se vratili u ta sela- Na našoj je strani poginuo jedan drug. Vod se povećao ali biće skoro četa.

Krapinski okrug. Postoji partizanski vod od 22 borca.

Nakon akcije nastao je priliv ljudi u partizane, kako iz Zagreba tako i vojnih bjegunaca uglavnom seljaka. Vod zagrebačkog okruga, koji je počeo akcije sa 27 boraca porastao je na 51 dobro naoružanih ljudi.

Partizanski vod varaždinskog okruga, koji se nalazi na Kalniku počeo je borbu sa 33 borca, a sada je porastao na preko 100 partizana.

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 9 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O BORBAMA I AKCIJAMA CETA

STAB
I BATALJONA S.N.O.P. ODREDA
Broj: 20/1942
9 maj 1942

STABU I SLAVONSKOG NARODNO-OSLOBODILACKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
(komandantu)

Dragi druže!

Šaljem ti izvještaj o izvršenim akcijama naših jedinica, poslije 1 aprila ov. god.

- 2-IV-1942.** Poslije ofenzive od strane ustaških bandita 26/111. na naše jedinice u Psunju, ozloglašena 3 novogradiška ustaška bojna u jačini od oko 200 napala je 20 prošlog mjeseca na naše jedinice u Gradini poviše sela Bobara, koje su razbile neprijatelja i nanijele mu velike gubitke. Ne znamo i ne možemo dobiti tačan izvještaj o gubicima neprijatelja, ali se računa da je bilo oko 50 do 60 što ranjenih što mrtvih. Mi smo izgubili pet drugova i 2 drugarice, među kojima dva partijca. Jedan od te dvojice je politkomesar našeg bataljona drug Stari.¹ Pored toga smo imali još 4 ranjena, koji se već nalaze na putu ozdravljenja. Dobili smo osam pušaka, nekoliko stotina metaka, jedan [pištolj] vojno-državni i šest bombi.
- 5-IV-1942.** Noću između 4 i 5 proš. mjeseca jedno odjeljenje našeg bataljona izvršilo je napad na željezničku stanicu Dragalić. Stanica je zapaljena i izgorila do temelja. Dobivena dva karabina [i] jedna bomba. Žrtava nije bilo s naše strane. Prilikom ove akcije ustaška banda — dva dana poslije — bombardovala je sela Šagovinu i Širince i nanijela žrtava civilnom pučanstvu. Ubijena je 1 žena i 1 djevojčica. Osam lica je teže ranjeno. Istovremeno su iz tih aviona bacani letci u kojima se prijete civilnom pučanstvu ako se ponove slični napadi da će biti preduzete oštrije mjere.

¹ Mirko Kljaić

- '8-IV-1942. Noću između 7 i 8 proš. mjeseca izvršen je napad na željezničku odjavnicu Lađevac. Domobranska straža¹ koja je bila u neposrednoj blizini, pobjegla je poslije kratke borbe. Nije bilo žrtava.
- 14-IV-1942. Izvršena je akcija na Poljane kojom je prilikom zapaljena tkaonica, razrušeno 40 metara željezničke pruge, porezano oko 70 komada telefonskih bandera, u željezničkoj stanici, pošti i općini uništeni su telefoni i svi instrumenti koji su služili za potrebe neprijatelja. U toj akciji zaplijenjen je slijedeći materijal: 4.500 metara vojničkog platna za veš, dva radio aparata, dva pištolja, dva sanduka putera i sira, jedna polovna pišaća mašina. Tkaonica je bila privatna svojina (Zidova) koji su otjerani u logor, a fabrika je poslije prešla u vlasništvo ustaša. Računa se na štetu od 40 do 50 miliona dinara.
- 15-IV-1942. Uhvaćena su dva dezertera, koji su kao špijuni bili ubačeni u naše redove i poslije kratkog saslušanja strijeljani.
Jedno odjeljenje našeg bataljona srušilo je drveni most kod sela Branežaca, izrezalo 100 telefonskih bandera i sve skupa zapalilo. Čašice i žice uništili.
- 16-IV-1942. Jedno drugo odjeljenje srušilo je drveni most kod sela Kusonja, izrezalo telefonske bandere i sve skupa zapalilo.
- 17-IV-1942. Prilikom održavanja mitinga u hrvatskom selu Bukovčanima, dobivena je jedna puška (manliher) sa pet metaka.
- 21-IV-1942. U selu Đakovac dobiven je jedan karabin, jedan duplon, 510 metaka i nešto vojne spremne.
U Manastiru (Bijela) dobivena su dva karabina, 140 metaka i kože u vrijednosti od 15.000 dinara.
- 22-IV-1942. Jedna zasjeda koja je išla da sačeka ustaškog bandita Šarca² naišla je na nekoliko ustaša, u kojoj je borbi ubijen jedan od ustaša od kojeg je oduzet jedan karabin, 1 gaser sa 8 kom. metaka. Tom prilikom ranjeno je još nekoliko ustaša. Kod partizana nije bilo gubitaka. Likvidirana su tri ustaška bandita, koji su nađeni u šumi. Kod njih je nađen 1 pištolj 6.35 i nešto vojne spremne.
- 30-IV-1942. Jedna jedinica našeg odjeljenja razjurila je jednu grupu ustaša, koji su se približavali selu N.³ Daruvarski srez,

² Marko Šarac, ustaša-zlikovac, inače Srbin iz sela Tornja (kotar Pakrac). Koncem rata je, vjerojatno, pobjegao u inozemstvo.
³ Donji Borak

kojom prilikom su ubijeni dva ustaška bandita, nekoliko ranjeno. Dobiven je jedan mauzer i nešto vojne spreme.

5-V-1942. U toku prvomajskih dana jedno odjeljenje našeg bataljona stavilo si je u zadatak, da iz zasjede sačeka ustašku bandu koja se je ukotvila u planinarskom domu na Psunju. Išlo se nekoliko puta u zasjedu, kojom su prilikom ili bili primijećeni ili ustaše nisu došle. Ali 5 ov. mj. u jutro u 7 časova naišlo je oko 30 ustaša na kombiniranu zasjedu tog odjeljenja, kojom je prilikom ubijeno 12 ustaških bandita i više njih ranjeno. Dobijen je jedan puškomitraljez, 10 karabina sa svega 250 metaka. Dva dana poslije, ustaše su bili prinuđeni da napuste Psunj, poslije čega su zapalili sve zgrade u kojima su stanovali.

6-V-1942. Jedno drugo odjeljenje iste čete našeg bataljona u zasjedi kod Bučja zaustavilo je jedan kamion koji je vozio mliječnu hranu iz Pleternice za ustaše u Španovicu, Pakrac i Lipik. Naši su ga drugovi zaustavili silom, jer nije htio da stane, prilikom čega je ranjen šofer i jedna žena. Drugovi su zaplijenili oko 100 kila sira, sljedeći materijal je zapaljen zajedno sa kamionom: sedam vreća ječma (nešto ječma sakriveno), nekoliko bala praznih vreća, oko 300 kila kajmaka, razlupali nekoliko sanduka pivskih flaša (praznih). Drugovi su bili prisiljeni da pomenuti materijal unište, jer su se oni nadali da će naići ustaše, inače bi bili mobilizirali seljake koji bi taj materijal sakrili. Iza toga otišli su u zasjedu prema Španovici. Banda je izašla iz sela, ali je pošla suprotnim pravcem.

Osim toga izvršeno je još nekoliko manjih akcija, likvidacija i sabotaza.

Reakcija koja je »čistila« teritorij na kojem operiše naš bataljon nije se nigdje susrela sa našim jedinicama (vojska). Jedna naša jedinica⁴ koja operiše u Daruvarskom srežu, susrela se sa jednom grupom ustaša koja je išla iza domobrana i poslije kratke borbe morala se povući zbog nadmoćnosti neprijatelja. Poginuo je jedan ustaša i nekoliko ranjenih. Kod partizana nije bilo gubitaka.

Drug Vanja⁵ je na poziv našega štaba primio dužnost komandira 1 čete, i poslije dobivenih instrukcija otišao je sa četnim komesarom drugom Zvrkom⁶ na položaj u svoju jedinicu.

⁴ Treća četa Prvog bataljona
Vlado Sudar, učitelj iz sela Seovice
⁵ Narodni heroj Petar Car

Veza između naših jedinica funkcionira normalno i nalazimo se u centru operacija našeg sektora.

Uz naš borbeni partizanski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Pepe⁷

P.S.

Danas smo naknadno dobili izvještaj 5 čete o akcijama jedne njene jedinice koja je bila poslana na istočni sektor njenog djelovanja, tj. prema Babjim Gorama. Ova jedinica prodrla je do Škrabutnika i bila je napadnuta, te se je morala privremeno povući. Akcije:

- 2-V-1942. Zaustavili i zapalili jedan autobus na cesti N. Gradiška — Požega, kojom su se često vozili ustaše. Tom prilikom u autobusu bio je samo jedan domobran bez oružja i nešto civila. Zatim je ista jedinica prišla ka onesposobljavanju rudnika Cernik, koji je izvezio drveni ugalj. Uz pomoć radnika pomenutog rudnika, zapaljena su i sasvim uništena sva postrojenja, tako da neće moći proraditi za duže vrijeme. Dobijen je jedan mauzer, 5 kg dinamita, nešto korde i kapsle. Na zahtjev samih Hrvata u Giletincima, likvidiran je jedan lugar bandit i održan je kratak miting.
- 8-V-1942. Isto odjeljenje u sastavu jednog drugog voda, napravili su zasjedu na cesti Okučani — Pakrac. Sam teren nije baš pogodan za zasjede jer je šuma manjeg kompleksa i po njoj stalno krstare pastiri, te postoji bojazan da se zasjeda ne otkrije. Ipak poslije svega toga, zasjeda je uspjela da se održi do pet sati kada je naišao putnički autobus koji saobraća na cesti Daruvar — Okučani. Drugovi su ga htjeli zaustaviti i zapaliti. Pretpostavljalo se da u njemu nema ustaša. Međutim u autobusu se nalazilo nekoliko naoružanih ustaša i to jedan sa puško-mitraljezom a jedan sa prsnim mitraljezom. Kada je to bilo primijećeno zasjeda je otvorila vatru na autobus, ali je već bilo kasno i on je izmakao. U prilog mu je išla i nizbrdica ceste. Do sada se sigurno zna da je ubijen puškomitraljezac, šofer je teško ranjen i poslije kratkog vremena podlegao ranama u Lipiku. Po svoj prilici da ih je stradalo još nekoliko.
- Istoga dana na cesti je razoružan 1 domobran koji

⁷ Vicko Antić

- se vraćao sa odsustva. Oduzeta mu je puška, fišeklije, ranac i vojnička sprema, posije čega se veselo vratio kući.
- 7-V-1942. Izvršena je akcija u Blagorodovcu i Petranovcima (Daruvarski srez). Dobilo se 12 pušaka, 1 duplon i 1 pištolj 6.35. Akcija je uspjela bez pucnjave i žrtava, ali se dobilo vrlo malo metaka za pomenute puške.
- 10-V-1942. 4. četa našeg bataljona izvršila je akciju na općinu Dežanovac i Ivanovo Polje. U Dežanovcu je dobijeno nešto vojn. sprema i održan miting. U Ivanovom Polju 1. vod iste čete naišao je na zasjedu neprijatelja kojom je prilikom poginuo komandir pomenutog voda drug Tomo⁸ i part, sekretar iste čete drug Ribin.⁹ Jedinica nije izvršila svoj zadatak i morala se povući.
- 19-V-1942. Peta četa našeg bataljona izvršila je akciju u selu Ladevac na 40 kulturbundaša koji su bili kao straža u rudniku pomenutog sela. Akcija je vrlo uspjela. Dobijeno je 39 manlihera, 2 mauzera, 60 bombi (defanzivnih), 30 komplet opasača i fišeklija, 20 torbica, 2 levorvera, 2 poljske kuhinje, 30 domobranskih kapa, nekoliko pari cipela i čizama, 780 manliher metaka, 55 mauzer metaka. U toj akciji ubijena su 2 kulturbundaša koji su dali otpor. Sa strane partizana nije bilo žrtava.
- 31-V, Brezovo Polje¹⁰

" Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.
 * Duka Smiljanić. Iako teško ranjen uspio da se skloni. Kada je neprijatelj otkrio, borio se do posljednjeg metka, a onda se ubio, da ne bi pao neprijatelju u ruke.
¹⁰ Posljednja dva stava u originalu dopisana su rukom. Posljednja rečenica je nedovršena.

BR. 58

NAREDBA BR. 1 KOMANDANTA BATALJONA »BUDE BORJAN« OD 9 SVIBNJA 1942 GOD. O POSTAVLJENJU RUKOVODILACA U BATALJONU

NAREDBA Br. 1

Komandanta bataljona »Bude Borjan« Narodno-oslobodilačkog partizanskog odreda za sjevernu Dalmaciju od 9-og V — 1942.

U želji da se ojača partizanski pokret u sjevernoj Dalmaciji na savjetovanju vojnih i političkih radnika od 7 i 8 o.m. u prisustvu člana¹ Štaba Dinarsko-dalmatinskog partizanskog odreda i oficira² Glavnog štaba odlučeno je da se dosadašnje vojno rukovodstvo reorganizuje i organizira Štab.³

Štab bataljona nosi naziv Štab bataljona »Bude Borjan« Nar. oslob. part. odreda za sjevernu Dalmaciju. Bataljon nosi ime jednog našeg narodnog borca iz ovog kraja, koga su ustaški krvoloci u Zagrebu strijeljali. Stavlja se u dužnost komesarima da popularišu ime ovoga Bataljona, održavajući predavanja partizanima i narodu o ovom narodnom borcu, povezivajući njegovu borbu protiv fašizma sa današnjom Narodno-oslobodilačkom borbom partizana.

Sastav Štaba:

Dužnost komandanta vršiće privremeno oficir Glavnog štaba, drug Rade Bulat, stim da u najkraćem roku osposobi jednog od članova Štaba za komandanta. Za političkog komesara određuje se drug Marko Jurlin,⁴ a za zamjenika komesara drug Macura Slobodan;⁵ za operativnog oficira i zamjenika komandanta drug Dane Rončević-Radula;⁶ za obavještajnog oficira drug Obrad Knežević;⁷ za prvog intendantskog oficira drug Ignjatije Macura, za II-og intendantskog oficira drug Lacmanović Milan.

Dosadašnji komandiri i komesari I i II čete ostaju i dalje na vršenju svoje dužnosti.

¹ Maks Bace

- Rade Bulat

² Dotadašnji štab Sjevernodalmatinskog NOP odreda nije funkcionirao pravilno zbog nezdravih odnosa među članovima štaba, i bio je neaktivan u organiziranju akcija. Vidi dok. br. 55.

⁴ Ante Jurlin-Marko. Poginuo u borbi protiv četnika u Istočnoj Bosni, poslije Pete neprijateljske ofenzive, 1943 godine.

⁵ Narodni heroj. Poginuo u borbi protiv četnika kod Kalinovika početkom 1943 godine.

⁶ Uhvaćen od četnika u Dalmatinskoj Krupi i strijeljan u Gračacu lipnja 1942 godine.

⁷ Poginuo nesrećnim slučajem, prilikom pregleda avionske bombe, u Beglucima, svibnja 1942 godine.

Da bi ovaj Štab mogao što bolje i pravilnije rukovoditi borbom partizana i učvrstiti već postojeće partizanske jedinice

N A R E Đ U J E M :

- I) a) Da komandiri i komesari pošalju karakteristike nižeg komandnog kadra, njegovu borbenost i odanost Narodno-oslobodilačkom pokretu, disciplinovanost i politički sastav počam od desetara.
- b) Isto tako treba podnijeti izvještaj o borbenosti, disciplinovanosti i odanosti partizana Narodno-oslobodilačkom pokretu.
- II) a) Pošto je okupator u sjevernoj Dalmaciji uspio da preko četničkih bandita, na čelu sa popom Đujićem, razbije jedinstvo naroda i onemogućio širenje Narodno-oslobodilačke borbe u ovom dijelu, komesari su dužni organizovati široku kampanju današnje Narodno-oslobodilačke borbe, kako u četi tako i u narodu. Oni će iskoristiti zadržavanje partizana u selu za održanje javnih zborova i mitinga, na kojima će govoriti o Nacionalno-oslobodilačkoj borbi, o izdajničkoj ulozi četnika, koji danas zajedno s okupatorima učestvuju u gušenju Nacionalno-oslobodilačkog pokreta, služeći se pri tom konkretnim primjerima njihove anti-narodne rabote. Na zborovima treba čitati radio vješti i ostali propagandni materijal, kao i govoriti o partizanskoj borbi u drugim krajevima naše zemlje.
- b) Osnivati i kontrolirati odbore Narodno-oslobodilačkog fronta, davati im uputstva, brinuti se da u te odbore uđu najpošteniji i najsvjesniji seljaci, koji će svugdje zastupati interese Narodno-oslobodilačkog pokreta.
- c) Komandiri i komesari moraju budno paziti da se u partizanske redove ne uvuku neprijateljski špijuni, a naročitu brigu posvetiti čišćenju naših redova od svih nedisciplinovanih, kolebljivih, nesigurnih i neprijateljskih elemenata.
- III) a) Komandiri i komesari svakog utorka slaće redovite tjedne izvještaje o brojnom stanju i naoružanju svojih četa, o izvršenim akcijama, kao i predlog za akcije, o kretanju neprijatelja i njegovim snagama na terenu gdje će se četa zadržavati, o rovaranju četničkih bandita i neprijateljskih agenata, o političkom radu u četi, kao i u selu. Osim ovih redovitih sedmičnih izvještaja slaće čete Štabu svakodnevne izvještaje o radu i boravku čete.
- b) Komandiri će organizovati i sami održavati stručna vojna predavanja: o partizanskoj taktici borbe, o zasjedi, zauzimanju zaklona, o rasporedu jedinice, za vrijeme kretanja,

mirovanja i borbe. Sem teoretskih predavanja treba vršiti i praktičnu obuku, a za to iskoristiti vrijeme mirovanja čete.

- IV) a) Komandiri i komesari trebaju nastojati da njihov odnos prema članovima viših komanda bude vojnički, jer će samo ličnim primjerom moći uspjeti stvoriti i podići svoj autoritet kod vodnika, polit, delegata i partizana.
 - b) Ne smije se dozvoliti da takav odnos se pretvori u birokratiju, da drugarski odnosi ne bi oslabili.
 - c) Službeni pozdrav u našim odredima je stisnuta pesnica prinesena k obodu kape- Taj pozdrav treba provesti u svim jedinicama.
- V) Za održanje veze sa Štabom svaka će četa odrediti po dva povjerljiva partizana koji će vršiti kurirsku službu između čete i Štaba. Kurire treba odmah uputiti u Štab. Za osiguranje Štabu II četa će poslati 15 sigurnih partizana sa svom ratnom spremom i 1 puškomitraljezom. Partizane odmah uputiti u ovaj Štab na dužnost.
- VI) Komandiri i komesari, vodnici i polit, delegati moraju nositi propisne partizanske kape. Štab će sa svoje strane omogućiti izradu veće količine kapa, tako da će ih moći dobiti i partizani.
- VII) Četne komande ne smiju da zaostaju u administraciji. One moraju imati po jednog pisara koji mora biti povjerljiv i koji će se brinuti samo sa administrativnim poslovima čete. Četne kancelarije nalaze se uvijek uz čete. One ne mogu biti na stalnom mjestu radi pokretnosti naših jedinica. Da bi se omogućila kontrola prijemne i otpremne pošte potrebno je imati knjige, teke u koje će se pošta zavađati. Nadamo se da će komandiri i komesari narodno-oslobodilačke partizanske vojske u cjelosti ispuniti sve zadatke sadržane u ovoj naredbi, i tako pomoći pri organizaciji naše partizanske vojske, i mobilizaciju naroda za borbu protiv fašističkih okupatora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

Komandant:
Bulat Rade

Dostavlja se po jedan primjerak:

- 1) Glavnom Štabu Nar. Osi. Par. O. Hrvatske
- 2) Štabu IV operativne zone
- 3) Komandi I čete
- 4) Komandi II čete

BR. 59

**IZVJEŠTAJ UDARNOG BATALJONA GRUPE NOP ODREDA ZA
LIKU OD 10 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU KOMBINOVANOG OD-
REDA O BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU BATALJONA¹**

UDARNIBATALJON
LIČKE GRUPE
Br. SI.
10 maja 1942 god.
D. Lapac

Podnosi izvještaj
o br. stanju i nao-
ružanju bataljona.

ŠTABU KOMBINOVANOG ODREDA

U vezi naređenja istog Štaba OB. Br. 1 od 9 maja tek. god. podnosim izvještaj o brojnom stanju ljudstva i oružja Udarne bataljona Ličke grupe.

Što se tiče borbene sposobnosti ovog bataljona (kao cjeline) još je nepoznata, iz razloga, što je bataljon formiran na dan 9 ov. mj.

Mislim da će biti ipak na visini borbene snage, iz razloga što je isti formiran od dobrih četa, koje su do sada pokazale u borbama vidne rezultate—uspjehe-

Pokret bataljona sam izvršio danas u 11 časova iz D. Lapca prema određenom mjestu.

S. F. — S. N.

Politkom

V. D. Komandanta
Nik. Divjak²

¹ Original pisan ćirilicom.

² Nikola Divjak. Poginuo siječnja 1944 god. u borbi kod Vrhovina, kao komandant bataljona u Prvoj brigadi Trideset pete divizije.

BROJNO STANJE

Ljudstva i oružja Udarnog bataljona Ličke grupe na dan 10. maja 1942. g.

Jedinica	Brojno stanje	O r u ž j e										M u n i c i j e:			
		Puške		P. mtr.		Teški	Bombe				7.9 za puške:	7.9 za p.mtr.	6.55 za puške	6.55 za p.mtr.	
		Jug.	Talij.	Jug.	Talij.	Mtr.	Def.	Of.	Dom.	Talij.					Pistolja
I. četa	68	27	32	1	3	1	5	4	22	1		964	170	1447	850
II. četa	81	55	22	1	3	1	11	3	3	16	7	1980	215	910	560
III. četa	63	26	38		3		2	2		19		1147		1400	618
Ukupno	212	108	92	2	9	2	18	5	7	57	8	4091		3757	2028

**UDARNI BATALJON
LIČKE GRUPE**

Br. 51.
10. maja 1942. godine
— D. Lapac —

Politkom,
Dušan Ratković

V.d. Komandanta,
Nik. Divjak

БРОЈНО СТАЊЕ

Будетва и оружја Удечног баталјона Личке групе на дан 10. маја 1942. г.

Јединица	Бројно стање	О р у ж њ а							МУНИЦИЈА:						
		Пушке Југ. (Талиј.)	П. мтр. Југ. талиј.	Товке мтр.	Бомбе Д. ф. оф. дом. Талиј.	7.9	7.9	6.5	6.5						
I. Сета	68	27	32	1	3	1	5	4	22	1	964	170	1447	850	
II. Сета	81	55	23	11	23	1	11	3	3	16	7	1980	215	910	560
III. Сета	63	26	36		3		2	2		19		1147		1400	618
Укупно	212	108	92	2	9	2	18	5	7	57	8	4031	385	3757	2028

УДЕЧНИ БАТАЛЈОН
ЛИЧКЕ ГРУПЕ
Бр. 01.
10. маја 1942. године.
- Ј. Чакач -

В. Д. Командант,
Vire. Stijepic

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 59

BR. 60

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 12
SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKE GRUPE O ODNOSI-
PREMA BANIJSKOM ODREDU DO FORMIRANJA PRVE
OPERATIVNE ZONE

GLAVNI STAB
NAR OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 101/42
12. V. 1942 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

U vezi s vašim dopisom od 8. V. 42 br. 48¹ saopćavamo vam da je I- operativna zona Hrvatske još uvijek pod direktnom komandom ovoga Štaba i da njezin štab još uvijek nije formiran, te da o formiranju štaba kao i o designiranim kandidatima za komandanta i komesara zone nisu grupe i odredi tog područja obaviješteni. Štab će se zone formirati tek kad ovaj Štab izvrši neke pripreme. Prema tome Banijski partiz. odred potpada direktno pod ovaj Štab. Vi ćete mu osigurati relejnu vezu s nama. Do formiranja štaba zone nećete niti jednom odredom izvan sastava vaše Grupe izdavati nikakvih naređenja.

Vaša naređenja komandantu Banije,² data u dopisu od 7.V.42. br. 153,³ nisu postavljena na ispravnu bazu. U njima se ne postavlja ispravno niti vaš odnos prema štabu Banije, a niti naš odnos prema njima. Naređena im je akcija ocijenjena s gledišta Kordunaške grupe, a nije ništa učinjeno da im se pomogne da sretno isplivaju iz krize, u kojoj se upravo nalaze.

Drug se komandant⁴ u svojim naređenjima odredima izvan sastava svoje Grupe istrčao ne vodeći računa o tome, da njegovo istrčavanje može samo štetiti njegovom ugledu u času kad zaista bude postavljen komandantom zone. To naročito nezgodno ispada u već spomenutom dopisu komandantu Banije, gdje se to istrčavanje obrazlaže pogrešnim pozivom na V.Š.J., a mimoilazi se G.Š.H. I pokušavaju s tim pozivom sistirati naše naredbe.

Vi snosite isključivo odgovornost za pad arhive I. oficirskog kursa u ruke neprijatelja, jer niste ispunili našeg naređenja, da nam se ta arhiva smjesta pošalje.

¹ Redakcija nije pronašla taj dopis.

* Stanko Bjelajac

* Redakcija nije pronašla taj dopis.

⁴ Srećko Manola

Vaše traženje veza s Krajiškim operativnim štabom preko Banije također nije postavljeno na pravu bazu. Iz dopisa izgleda kao da je to traženje veza radi veza. Veze se sa susjednim štabovima mogu i trebaju održavati, ali uvijek s nekim konkretnim ciljem. Bez ikakvog je smisla tražiti operacije za to da bi se one mogle nazvati »operacijama dviju operativnih zona« (od kojih jedna nije niti formirana).⁸

Već smo napomenuli da k formiranju vaše proletherske čete za hrvatski bataljon I. proletherske udarne brigade niste pristupili dovoljno ozbiljno. Iz vašeg dopisa komandantu Banije vidimo da vi na veliko formirate čete, koje nazivate proletherskim i da se zanosite mišlju o formiranju proletherske brigade. Sasvim je sigurno da uslovi za formiranje takvih četa, bataljona i brigada takvim, brzim postupkom ne postoje. Osim toga za formiranje brigade je potrebna dozvola CK⁶. S obzirom na postupak kod formiranja vaše čete za I. prolethersku brigadu i ovakvog olakog shvaćanja zabranjujemo vam formiranje bilo kakvih jedinica s proletherskim naslovom. O već formiranim jedinicama podnijet čete nam u roku od 10 dana po primitku ovog pisma iscrpan izvještaj po obrascu iz naših naredaba br. 4. i 5.⁷ i izvještaj o njihovim dosadašnjim akcijama i držanju da vidimo možemo li im priznati časni naslov proletherske jedinice. Proletherske čete jedinice u buduće formirati samo po specijalnom odobrenju ovoga Štaba, nakon što vam je prethodno karlovački OK KPH dao odobrenje za formiranje takve jedinice u po vama predloženom sastavu. Nećemo ni u kojem slučaju dopustiti da se naslov proletherske jedinice profanira. Ukoliko nam u određenom roku ne pošaljete izvještaja o već stvorenim jedinicama, oduzet će im pravo nošenja naslova proletherskih jedinica, a možete ih zadržati kao partizanske jedinice. Uz izvještaje o tim jedinicama priklopite i mišljenje već spomenutog OK o njima.

Komandant je Ličke grupe⁸ danas primio dopis komandanta vašeg II. odreda⁹ iz kojega se vidi da nije razumio vašeg naređenja u vezi s našim naređenjima od 6. V. 42. Op. br. 34/42, i od 7. V. 42. Op. br. 36/42.¹⁰ On je naime pristupio izvođenju akcija kao da se radi samo o ometanju koncentracije neprijatelja na tom sektoru i skretanju njegove pažnje. Cilj je međutim naloženih akcija bio čišćenje terena na granicama vašeg područja i područja

⁵ Misli se na formiranje Prve operativne zone.

* Odnosi se na Centralni komitet KPH.

⁷ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 14.

⁸ Narodni heroj Vlado Cetković

" Bogdan Oreščanin

¹⁰ Redakcija nije pronašla ta naređenja.

Ličke grupe. Izdajte stoga vašem II. odredu objašnjenje, kontrolirajte izvođenje akcije, jer je ona od velikog značaja.
Stigla su dva vaša kurira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić¹¹

BR. 61

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 12 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O OCJENI PRAVILNOSTI AKCIJA I POLITIČKIM GRIJEŠKAMA UČINJENIM ZA VRIJEME NEPRIJATELJSKE OFENZIVE¹

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
K. br. 12/42
12. V. 1942 god.

KOMESARU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Jučer smo primili vašu poštu sa ostalim izvještajima, te novim operativnim² i informativnim izvještajem.³

Iz cjelokupnog se tog materijala vidi, da je pravilna vaša ocjena **kako** je potrebno izvoditi takve akcije, koje će manifestirati našu **snagu**. Za takve akcije postoje puni uslovi, a nema sumnje da će **one** podići moral kod partizana i kod naroda, a i ubrzati da se **plamen** ustanka prenese na krajeve sjeverno od Kupe. Iz vašeg se informativnog izvještaja vidi, da postoji mogućnost i likvidirati neke neprijateljske garnizone i razbijati njihove kaznene ekspedicije. Po našem je mišljenju neophodno potrebno, da k takvim **akcijama** smjesta pristupite, jer će vam inače prijetiti opasnost da vam organizacija počne labaviti, a pojedine se jedinice raspadati ili barem umrtvljivati. Izvještaji o raspoloženju u hrvatskim selima oko vašeg teritorija također pokazuju, da su akcije takvog **obima** potrebne i da to stanovništvo jedva čeka da vi pokažete

¹¹ Vladimir Bakarić

¹ O neprijateljskoj ofenzivi vidi dok. br. 5.

² Vidi dok. br. 50.

* Redakcija nije pronašla taj izvještaj.

vašu snagu. To je uvjet da im možete lakše pristupiti i koristiti se njihovim simpatijama. Operacijama ćete po tim krajevima bez sumnje olakšati pritisak, kojega danas neprijatelj na vas vrši.

Pravilno je bilo i pravovremeno je poduzeta inicijativa, da se vaše jedinice prebace u D.S.⁴ i K.,⁵ ali povratak vaših jedinica dokazuje, da one nisu shvatile svog zadatka i značenje svoje ekspedicije. Uložite što više možete truda da biste im objasnili njihove zadatke i proberite po mogućnosti najbolje vaše borce, koje ćete tamo poslati. Nema danas više mnogo smisla ulaziti u hrvatska sela, ako se ne misli tamo zadržati ili barem stalno dolaziti. Ako se postupi drugačije, prijeti opasnost da se zbog neprijateljskih represalija oteža kasniji pristup u selo i time stvara veći bedem između hrvatskog i srpskog naroda. Istina je doduše, da taj teren ne spada pod istu zonu kao i vi,⁶ ali drugačije nije moguće preći i prenijeti borbu u taj dio te zone. Osim toga ćete od tih akcija imati i vi neposredne koristi.

Dokumenti, koje ste od početka neprijateljske ofenzive na vaš teren izdali svjedoče, da baš niste imali čvrsto u rukama ključ situacije. Iz vaših dokumenata ne izbija baš mnogo sigurnosti u vlastite snage i to se kod čitanja prilično opaža. Vi u dokumentima više uvjeravate partizane i komandni sastav o potrebi borbe, nego o tome kako se u datom trenutku treba boriti, kakve vam se perspektive otvaraju i kakve udarce valja neprijatelju nanositi. Takvo bi pisanje sigurno jače učvrstilo borbeni moral vaših partizana, nego što se to može postići samim uvjeravanjem o potrebi borbe. Dobro je, na pr., što ste izdali vaše upute komesarima (Komesarijat 18. IV. 42"), ali ste u njima trebali naznačiti te vojne zadatke, koje komesari moraju objašnjavati partizanima. Time biste olakšali rad komesarima, osigurali ispravnost njihovog objašnjavanja i pred partizanima pokazali da ste situaciju dobro proučili i sa sigurnošću[^] odredili što treba činiti.

Korisno je što ste formirali vašu agitacionu i propagandističku grupu. Ona može mnogo pridonijeti da se borbeni duh partizana, podigne i u mnogome pomoći rad komesarima.

U vašem pismu partizanima od 15. IV. 42[®] ima više pogrešaka. Tamo u prvom redu nije pravilno ocijenjen cilj neprijateljske ofenzive. U tom se pogledu još uvijek osjeća ostatak elemenata srbovanja kod vas. U samom je pismu propušteno naglasiti, da je neprijatelju bio cilj uništiti jedno žarište narodnog ustanka, s ko-

⁴ Draganićka Šuma

⁵ Kljuka (šuma)

⁶ Odnosi se na Pokuplje i Zumberak, koji su teritorijalno potpadali pod Drugu operativnu zonu.

⁷ Vidi dok. br. 22.

⁸ Nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta JNA pod reg. br. 15-24. k. 1612.

jeg bi se žarišta plamen ustanka širio i na hrvatske krajeve, te tako oridonio obuhvaćanju cijele Hrvatske narodnim ustankom. Neisticanjem toga momenta propušteno je naglasiti danas najvažniji politički momenat, te je time propušteno narodu objasniti bit današnje situacije. Naprotiv je nezgodnim formuliranjem nekih rečenica omogućeno da se vaš dokumenat krivo tumači i da to krivo tumačenje pridonese k otežavanju stvaranja dobrih odnosa između Srba i Hrvata. Tako se na pr. među ciljevima spominje samo cilj uništiti partizane i primorati srpski narod Korduna da poklekne, a dalje se među našim ciljevima spominje jedino cilj sačuvati srpski narod i (neodređenim) izdajicama i okupatoru zadavati udarce. Uz epopeju Srbima, koje se pogrešno stavlja i pred narode Sovjetskog Saveza, ovaj dokumenat stvara utisak kao da je naša borba samo neka srpska stvar, a zlonamjerni čitalac može među izdajice strpati i čitav hrvatski narod. U svakom slučaju je ovaj dokumenat u slaboj saglasnosti s vašom ispravnom idejom, da proširite borbu na hrvatske krajeve. Dokumentat također nije sasvim uvjerljiv kad se govori o našoj snazi. On dokazuje da je pobjeda naša samo time što se borimo za pravednu stvar i »jer nismo sami«.

I vaše pismo partizanima, komesarijat 17. IV. 42,⁹ nije bolje u pitanju vjere u pobjedu. Vi tu pišete »mi vidimo da nas neprijatelj ne može vojnički uništiti«. Time kao da ste postavili pred čitaoce pitanje mogu li se partizani uništiti ili ne, umjesto da ste postavili kakve udarce u datom momentu trebaju partizani neprijatelju nanositi. Kad biste to naveli ne bi ni ta rečenica bila pogrešna.

U tom pismu niste trebali spominjati Čaničin izlet s partizanima preko Gline (o kojem smo obaviješteni s druge strane).¹⁰ Druga Čanu treba za to ponašanje pozvati na odgovornost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar

V. Katić¹¹

⁹ Redakcija nije pronašla to pismo.

¹⁰ Neprijatelj je, početkom travnja, izvršio nagli prodor u Petrovu Goru (detaljnije o ovoj nepr. ofenzivi vidi u dok. br. 6). Stanko Opačić, sa dijelom Trećeg bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda (bivši odredi Perna i Pecka), prešao je preko rijeke Gline u Baniju, i tako prepustio sudbini ranjenike u Petrovoj Gori, sa kojima su ostali politički komesar Kordunaške grupe NOP odreda Većeslav Holjevac i članovi Okružnog komiteta KPH Karlovac. Situacija je bila vrlo kritična, pošto nije bilo oružane snage koja bi mogla odbraniti ranjenike. U momentu nadiranja ustaša u Petrovu Goru, jedino što se moglo poduzeti da bi se spasli ranjenici bilo je skrivanje u šumarke i na slična mjesta koja nisu uočljiva. To je i urađeno, i ustaše ih nisu otkrile, iako su prolazile sasvim blizu. Ostali kordunaški bataljoni nalazili su se na svojim sektorima, pa se na njihovu pomoć nije moglo računati, pošto je neprijatelj naglo prodro.

¹¹ Vladimir Bakarić

BR. 62

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 13
SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O AKCIJAMA I BORBAMA ODREDA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 217
13. V. 1942

Operativni izvještaj
dostavlja

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Organizacija štabova odreda i jedinica još je uvijek u toku. Štabove odreda uspjeli smo organizovati takoreći potpuno. Spisak članova štabova odreda, kao i njihove karakteristike prilažemo uz ovaj izvještaj posebno. Organizacije bataljona po novo predviđenim formacijama još su u toku. Do sada smo uspjeli organizovati bataljone po novo predviđenim formacijama u II i III odredu, no još nije izvršena potpuno. I odred ima tri bataljona i ovi bataljoni uglavnom odgovaraju novo predviđenom brojnom stanju i naoružanju. II odred za sada ima dva bataljona, ali će poslije definitivne organizacije brojiti tri bataljona. Iz ovoga Odreda smo organizovali pokretni bataljon, koji je pod neposrednom komandom Grupe.

Tenkovski vod smo formirali i već je učestvovao jedan od tenkova u akcijama.¹ Drugi tenk, kojemu je bio pukao blok uslijed hladnoće, nalazi se još u opravci i bit će ovih dana gotov. Time ćemo imati osposobljena obadva tenka, to jest, tenkovski vod za borbe.

Bateriju nismo uspjeli potpuno još organizovati. Razlog je što nismo do sada uspjeli da je organizujemo kako treba taj, što je komandir, koji je predviđen za bateriju, bio komandir 4. čete bataljona »Ognjen Priča« i nalazio se u akcijama čišćenja Gračakog sreza od četničkih bandi, i naredba, kojom se on imao razriješiti dotadašnje dužnosti, nije mu stigla na vrijeme. Drugo, što su mazge, koje su predviđene za nošenje baterije i baterijske opreme oboljele i za neko vrijeme su neupotrebljive. Još jedna

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 11.

okolnost, koja je otežavala jeste, što su nam topovi bili na raznim stranama u razne akcije, no nadamo se, da ćemo uskoro uspjeti ipak organizovati bateriju kako treba, pošto smo na kraju uspjeti skoncentrisati topove na jedno mjesto, gdje će se udariti osnovni temelji organizacije. Za ovo su dana uputstva komandiru baterije.

Prema direktivama koje smo dobili od Glavnog štaba, formiran je pokretni bataljon, koji se nalazi pod neposrednom komandom Štaba Grupe. Bataljon smo formirali iz najboljih jedinica bataljona »Ognjen Priča«, koje su do sada učestvovali u mnogo borbi protiv okupatora, ustaša i četnika. Komandno osoblje ovoga bataljona je također dosta dobro i nadamo se, da će ovaj bataljon odgovoriti svojim zadacima. Formirana je također ovih dana jedna nova omladinska četa, koja je, prije nego što smo je naoružali, prošla vojnu obuku od 15 dana, i to na položajima.

Za borbeno osposobljavanje partizana i za savlađivanje ratne tehnike, dana su usmena naređenja i uputstva na posljednjoj vojnoj konferenciji koja je održana 24. IV o.g. Sada se sa partizanima na položajima vrši obuka, rukovanje oružjem, zaposjedanje položaja, prebacivanje, biranje položaja, postavljanje zasjeda itd.

AKCIJE

22. IV o.g. partizani iz bataljona »Adžija« izvršili su akciju na željezničkoj pruzi između Javornika i Rudoga polja.² Tom prilikom razorili su prugu 150 m dužine. Za vrijeme samoga rada, postavljene su bile zasjede jake sa jedne i druge strane željezničke pruge, koje su osiguravale radnike, koji su dizali šine i šlipere. Poslije je naišla lokomotiva sa dva vagona i srušila se na mjesto gdje je pruga bila razrušena. Za vrijeme ove akcije, naši partizani nisu imali nikakvoga sukoba ni sa patrolama, ni sa neprijateljskim snagama, pošto se nisu toga dana kretali po pruzi.

30. IV, 1 vod 1. čete bataljona »Stojan Matić«, koji je bio poslan u patrolu prema Ličkom Petrovom Selu, na svom povratku kroz Plješevicu, naišao je na seljake Hrvate, koji su došli iz Zavalja i Bihaća da vuku građu iz Plješevice. Partizani su povelj seljake sa sobom, kojih je bilo 21. Sa njima je bilo 12 pari konja. Seljaci su saslušani u Nebljusima i pušteni su svojim kućama. Vratili su im konje i kola, samo su zadržana 3 para konja, koji su bili vlasništvo jedne firme iz Bihaća, te jednoga konja nekog bega Abdule iz Bihaća.

30. IV, 3. vod 2. čete bataljona »Marko Orešković«, koji drži položaje na Srbskom Klancu, Jelovim Tavanima i Ljubinoj Poljani (sekcija Knin, razmjer 1:100.000) vodio je borbu četiri i po sata sa četničkim banditima, kojih je bilo oko stotinu. Ova četnička banda

² Rudopolje

po izgledu imala je za zadatak da se preko Klanca provuče našim snagama koje su operisale u Velikoj Popini, iza leđa i da ih s leđa napadne. Našim partizanima, kojih je bilo svega 13, pošlo je za rukom da razbiju i rastjeraju ovu bandu. U ovoj se je borbi naročito dobro pokazao vodnik drug Medić Marko. U ovoj borbi mi nismo imali žrtava.

3. V, 1. vod 1. čete bataljona »Stojan Matić« izvršio je napad na ustaše u selu Dobrenici (sekcija Bihać, razmjer 1:100.000). Ustaša je bilo sa žandarima 40. Poslije kratke borbe, koja je trajala oko pola sata, ustaše su se razbježale prema Bihaću. U borbi su ubijena 3 ustaše i jedan domobran, a zarobljen ustaša Vinko Deanović, koji je poslije saslušanja strijeljan. Na našoj strani je lakše ranjen komandir iste čete.

24. IV. partizani bataljona »Adžija« izvršili su napad oko 1 sat poslije pola noći na hrvatsko selo Ramljane. Prije zauzimanja, jedan dio partizana zaposjeo je sve ulaze, koji su vodili u selo, a drugi je bio pošao u pravcu žandarmerijske stanice, i izvršio napad na istu. Dok su partizani pripucali na zgradu, žandari su se odmah razbježali. Sedam su žandara uspjeli uhvatiti i odmah su ih razoružali, privedi ih saslušanju i poslije saslušanja, pustili su ih svojim kućama, pošto isti prema dokazima, koje smo dobivali od strane naših veza u Ramljanima, nisu učestvovali u ljetosnjim ubistvima i klanjima srpskog naroda. Ovom prilikom, naši su zaplijenili 7 karabina i 300 metaka. Po zauzeću mjesta, naši su partizani održali seljacima govor, objasnili im smisao naše narodno-oslobodilačke borbe. Seljaci su ovo dobro prihvatili i poslije toga, dvojica su se pridružila našim partizanima.

Ova akcija nije bila dobro pripremljena, jer nisu osigurani bili dobro ulazi i u toku same akcije nisu stezali obruč oko kasarne, kako su nastupali, nego su veće snage ostavili na ulazima, koje su ostale, izgleda, nepomične, te je tako uspjelo većem dijelu žandara da umakne.

1. V. partizani iz bataljona »Adžija« napali su jednu talijansku patrolu kod stanice Janjče i ubili tri talijanska vojnika. Oduzeli su im jednu pušku i nešto municije. Kako je Talijanima odmah prišla pomoć, to su se naši morali povući. U toku ove akcije mi nismo imali gubitaka.

2. V. jedna patrola 1. bataljona I odreda, krstareći prugom prema Kruškovcu, naišla je na jednu talijansku patrolu, koja kada je opazila partizane, počela je bježati. Naša partizanska patrola, koju su sačinjavali 4 partizana, dala se u potjeru za Talijanima. Jednog Talijana su ubili u trku, a jedan je bacio pušku, dok su drugi utekli u Kruškovac i sakrili gdje je koji znao. Jedan od ovih talijanskih vojnika, bježeći u jednu kuću, skočio je u kacu s kupusom. Neprijatelj, koji je čuo pucnjavu, odmah je uputio pojačanje prema Kruškovcu. Tako se naša patrola morala povući.

U ovome sukobu naši nisu imali gubitaka, a zaplijenili su dvije puške i odgovarajuću municiju.

3. V. jedan vod iz I. bataljona I odreda »Velebit«, dobio je zadatak, da sruši most na cesti između Metka i Raduča, dužine 8 metara. Most su minirali sa granatom od 49 kg. kojom su ga pokušali razrušiti. Granata nije imala toliku moć da razruši most, nego ga je samo oštetila, ali je poslije ručnim radom onesposobljen za saobraćaj. Na povratku, isti vod zapalio je vaktarnicu ispod Kruškovca. Tom prilikom donesen je jedan telefonski aparat sa priborom. Zatim su potrgali telefonske linije.

Prema izvještaju kojega smo dobili od III odreda, krenulo se 6. o. mj. oko 180 ustaša iz Zavalja, presvučenih u civilna odijela sa petokrakim zvijezdama na kapama. Isti su se uputili u Plješevicu stazom, koja vodi preko Plješevice za Korenicu. Toga dana patrola prethodnica od ove ustaške bande, naišla je na dva seljaka, oca i sina, koji su sjekli drvo u Plješevici. Starca su ubili sjekirama, dok je sinu uspjelo da pobjegne. Kada nam je ovo bilo saopćeno, mi smo poslali jednu patrolu od Proleterske čete, koja je išla da ispita stvar. Po povratku, obaviješteni smo od strane patrole, da je u Plješevicu dolazila veća neprijateljska snaga. Da bi osigurali ovaj prolaz, mi smo naoružali jedno selo, koje će da preko dana pazi taj prolaz. Jednovremeno je izdano naređenje III. odreda, da šalju stalno patrole, koje će definitivno osiguravati taj prolaz.

5. V. bataljon »Ognjen Priča« nastavio je sa čišćenjem sjevernog dijela Like. U toku 5. i 6., bataljon je oslobodio od ustaških gamadi slijedeća sela: Poljanik, Sertića Poljanu, Rastovaču, Koranu i Catrnju. U pomenutim mjestima, kako se nije nalazio veći broj ustaša, to čišćenje nije išlo teško i prošlo je bez žrtava. Nekoliko bandita ustaških, koji su se nalazili u tim selima, pobjegli su iz mjesta, dok su čuli za napad na Plitvice i Rastovaču. Neki seljaci, koji su imali oružje, a koji nisu mogli izmaći iz sela, predali su se i odložili oružje. U ovim selima, našima partizanima palo je u ruke 3 mauzerke, jedan reifer,³ jedna duplica, jedan pištolj kl. 9 mm i nešto vojničke spreme. Istom prilikom, naši su partizani uhvatili neke trgovce iz tih sela, koji su gonili kukuruz na prodaju. Taj kukuruz je otkupljen za potrebe partizana.

7. o. mj. uputila su se tri talijanska vojnika pod punom ratnom spremom u selo Crnu Vlast s namjerom da kupuju jaja, kokoške itd. Njih su primijetili omladinci iz Crne Vlasti i namamili talijanske vojnike u neko obližnje selo, govoreći im da tamo mogu da kupe jaja i kokoši. Talijani su pošli s njima u pomenuto selo. Kada su izašli izvan sela Crne Vlasti, omladinci su skočili svaki na svoga vojnika, koje su pratili, i oteli im oružje, a iste sproveli

³ Američka lovačka puška sa 5 metaka.

u štab bataljona »Ognjen Priča«. Omladinci su, pošto su došli do oružja, zamolili komandanta bataljona da ih primi u partizanske redove, što je i učinjeno.

9. o.mj. došlo je do borbe između 1. čete bataljona »Ognjen Priča«, koja se nalazi u Rastovači sa domobranima, koji su namjeravali iz Rastovače da prodru prema Plitvicama. Naši su ih partizani razbili u toku borbe. Ubijena su tri domobrantska vojnika. Također smo imali i mi jednoga mrtvoga. Tom prilikom zaplijenjeno je nešto vojničke spreme i 20 kvarata⁴ žita.

Na dan 10. V. ustaše i domobrani iznenada su opkolili zaseok Klenovac i Kukni Dol, gdje su se nalazili smješteni diugovi iz Perušića, koji su politički radili na tome terenu. Ustaše i domobrani izvršili su iznenada napad jedijovremeno sa tri strane. Drugovi Perušićani bili su u zaseoku Kukni Dol gdje su bili potpuno iznenađeni napadom ustaša i domobrana. Uspjelo im je poslije kratke, ali žestoke borbe, da probiju obruč, koji je bio oko njih stegnut. U toku borbe poginuo je jedan drug, četvorica su uspjela da pobjegnu dok se za ostalih pet drugova⁵ još ne zna ništa. Ustaše su saznali da se ovi drugovi nalaze u Kukni Dolu preko jedne špijunke Srpkinja, koja radi i špijunira za ustaše. Komandant II. odreda⁶ izdao je naređenje, da se odmah ista uhapsi i sprovede u štab odreda.

9. o.mj. jedan vod iz 2. čete bataljona »Adžija« izvršio je napad na magazin, koji se nalazio na Runjevici kod Otočca. Magazin je čuvala straža od 21 domobran. Našima je uspjelo da razbiju stražu i upale stražaru, gdje je straža stanovala. Magazin je bio prazan i u njemu nije nađeno nikakvih stvari. Isti nisu mogli upaliti, jer je od betona. Tom prilikom našima partizanima uspjelo je da zarobe tri domobrana. Jedan je poginuo u toku borbe, a 17 ih je pobjeglo. Zaplijenjene su dvije puške mauzerke i 1.000 metaka.

Vidi se da ova akcija nije bila solidno pripremljena, pošto je uspjelo domobranima, da se izvuku između naših zasjeda. Izgleda da je akcija izvođena sa malim brojem ljudi i na brzu ruku, bez priprema.

Danas, 12. o.mj. dobili smo izvještaj od političkog komesara Grupe,⁷ da je stigao u Škare, odakle treba da pođe u akciju na Krasno i Kuterevo. Za ove akcije kaže, da ima svega na raspolo-

¹ Mjera kojom su služili narod u pojedinim krajevima naše zemlje.

⁵ U ovoj borbi poginuo je Mile Obućina-Grujić, a svi ostali su uspjeli da se probiju do Ljubova. To su bili: Mića Kulaš, Joso Dasović, Ivan Smolčić, Juka Kolak, koji je poginuo 1944 kao omladinski rukovodilac za Liku, Ive Miljković, koji je poginuo kasnije kao borac u jednoj ličkoj jedinici i narodni heroj Bracija Hećimović, poginuo 1944 kao sekretar Kotarskog komiteta KPH za Perušić. (Prema podacima Jose Dasovića, tadanjeg sekretara KK KPH za Perušić.)

⁶ Stevo Opsenica

⁷ Sime Balen

2enju 200 partizana, bez onih koji trebaju da osiguravaju Škare i Ramljane- Kaže, da mu ove snage nisu dovoljne, te je tražio pomoć u ljudstvu od Primorsko-goranskoga odreda U akciju će poći, prema njegovom izvještaju, 13. o.mj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Zamj. politkoma
Srđan Brujić

Komandant
V. Četković⁸

BR. 63

**IZVJEŠTAJ ŠTABA NOP ODREDA BANIJE OD 14 SVIBNJA 1942
GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZVR-
ŠENIM AKCIJAMA, RASPOREDU NEPRIJATELJSKIH SNAGA
I SARADNJI SA PRVIM I DRUGIM KRAJIŠKIM ODREDOM**

STAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE
14. V. 1942

KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

U vremenu od 4. —11. naš odred bio je pretežno zauzet vojničkom izobrazbom i spremanjem za akcije koje će se odmah preduzimati.

5. V. vršena je akcija na Zrin. Učestvovala su snage 1, 2 i 3 bataljona. Podatke koje smo dobili o neprijateljskoj snazi i posadi u Zrinu nisu bili tačni, što se ispostavilo na samoj akciji, a i nakom dva dana poslije kad smo uhvatili dvojicu Zrinjana. Napad na Zrin bio je potpuno obazriv, jer mi smo bili skeptični prema podacima a i u sam uspjeh akcije. Upad u Zrin vršile su snage 2. bataljona i jedan dio snaga Prvog bataljona, dok ostali su vršili obezbjeđenje. Prema podacima koje smo dobili da u školi, crkvi i popovom stanu nema nikakve posade, mi smo i donijeli zaključak **da:** ako ovi objekti budu zauzeti od strane neprijatelja napad nećemo izvršiti, a ako ne budu izvešće se napad pošto poto. Cim su naše snage počele upadati u Zrin otvorena je jaka vatra, što

' Vlado Cetković

je začudilo naše drugove jer smo smatrali da ćemo jedan dio Zrina ipak iznenaditi t.j. okolne kuće, ali drugovi su išli i dalje, dok nisu došli pod školu, crkvu i popov stan. Tad je otvorena vatra sa strane vojske iz tih objekata i dat je znak za povlačenje. Uhvaćena su dva Zrinjana živa, zaplijenjen jedan karabin i jedna civilna puška, zapaljeno šest kuća. Naši gubitci su bili 2 mrtva.

Sutradan na saslušanju Zrinjana dobili smo podatke da je naš napad na Zrin bio odan od strane dvojice seljaka iz Brđana. Seljaci su pohapšeni i strijeljani skupa sa Zrinjanima.

Na toj akciji uvidjele su se sve griješke i nedostaci našeg odreda. Ma kako je upad u Zrin vrlo težak, nalazeći se u kotlini što ne dozvoljava da možemo dobro razviti svoje snage i izvršiti udar na cijelo selo, nego se mora prilaziti k njemu kroz dva jarka gdje se opet nalaze zidani objekti, koji te prilaze mogu vrlo dobro braniti — vidjelo se to, da naš odred nije još dorastao da može dobro izvršiti akciju [na prostoriju] koja je dobro branjena. Nehomogenost, slaba disciplina, sporost i neodlučnost odmah se ispoljila.

Videći to i osjećajući već duže vremena te nedostatke a ujedno i primorani da vršimo akcije šireg stila, koje nam se već nameću, mi smo prišli ka vojničkom izgrađivanju našeg odreda. Izdali smo okružnicu po vojničkoj liniji i strogo zahtijevamo da se vrše svakodnevne vježbe iz borbene obuke sa odredom. Izvršene su promjene koje su bile uslovljene i padom druga Gaćeše a zatim i uklo-njenjem komandanta i komesara 2. bataljona¹ (Dvorski sektor). Održano je savjetovanje sa komandantima bataljona, a ovi opet sa komandirima i komesarima svojih četa.

Noću između 7. i 8. V. snage 3. bataljona u jačini dvije čete u zajednici sa jednom četom iz Drugog krajiškog odreda »Dr. Mladena Stojanovića« napale su vijadukte kod Volinje na pruzi Volin-ja — Kostajnica. Četa iz Bosne išla je na baraku kod srednjeg vijadukta, gdje su bili avijatičari koji su čuvali most, da ih razo-ruža. Sa jednim od avijatičara uglavljen je i plan o razoružanju, međutim naše snage nisu došle na određeno vrijeme nego su za-kašnile i došlo je do žestoke borbe. Borba je trajala sat i pol. Međutim snage našeg 3. bataljona su likvidirale stražare na mostu oko Volinje i obezbijedile samo miniranje mosta. Miniranje je uspje-

¹ Odnosi se na Savu Gajića, komandanta, i Vladu Varićaka, poli-tičkog komesara Drugog bataljona. Oni su smijenjeni sa dužnosti zbog nebudnosti prema četničkim elementima, koji su uspjeli da stvore svo-ju organizaciju na teritoriju bataljona. Varićak, kao tipografski rad-nik, upućen je u tehniku Glavnog štaba Hrvatske, a kasnije u Vrhovni štab; poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofenzive. Gajić je najprije određen za operativnog oficira Trećeg bataljona, a kasnije za koman-danta Petog bataljona; poginuo srpnja 1942 god. na Labrnici, pri na-padu na Bos. Novi. Na nūhovo mjesto postavljeni su: za komandanta bataljona Đuro Mraković (Vujić), a za političkog komesara Dragan Mitić.

]o i most je potpuno do temelja uništen. Sa uništenjem ovog mosta saobraćaj za Bosnu je uništen sigurno za vrijeme od oko 1—2 mjeseca. Most je dugačak oko 70 metara a visok oko 40.

Naše snage nisu imale gubitaka, dok drugovi sa Kozare imali su jednog mrtvog, dva teže ranjena i četiri lakše ranjena.

Noću između 7. i 8. V. snage prvog bataljona u jačini od dvije čete imale su u zadatku da napadnu tri stražare na pruzi [Krajiški] Grabovac — Glina. Domobranski oficir dao nam je znakove za raspoznavanje i zadatak trebala je da riješi grupa od 25 partizana obučena u domobranska odijela i da kao patrola upadne u stražare. Upad je izvršen dobro u prvu stražaru u Maji, naša patrola je iznenadila domobrane, samo je jedan pokušao da da otpor, ali je na mjestu ubijen. Taj pucanj je kompromitovao daljnje izvođenje akcije. Ali da je bilo više opreznosti i discipline sa strane naših drugova akcija bi se bolje izvršila, jer sa pucnjem stražar koji je bio još kraj kuće, pukao je i pobjegao, što je uzbudilo ostale stražare. Ratni plijen je bio: 28 karabina, jedan puškomitraljez, 17 komada defanzivnih bombi, 9.000 metaka i ostalog ratnog materijala. Od naših nitko povređen.

11. V. snage 2. bataljona imale su napasti na stražare oko željezničke stanice Volinja. Za tu akciju drugovi su imali i vezu sa jednim domobranskim razvodnikom koji im je trebao poslužiti u izvođenju same akcije. Međutim sa dizanjem mosta kod Volinje sve je bilo budno i na nogama. Odmah pri privlačenju ka stražari bacate su rakete oko stražare i došlo je do borbe. Naši su se povukli bez gubitaka. Pri povratku sa Volinje ostali su odmah u zasjedi na liniji Zrin — Divuša oko Šegestina, pošto neprijatelj tuda nastupa u pravcu Zrina. Druga zasjeda bila je postavljena na liniji Draškovac — Niševići — Kepčije tako da u slučaju ako bi nastupile jače neprijateljske snage može jedna drugu štiti. Na prvu zasjedu oko Šegestina naišao je neprijatelj u jačini 25 ljudi prateći municiju za Zrin. Akcija je potpuno uspjela, ma kako je iz Zrina odmah krenulo 80 ustaša, da bi transportu priskočili u pomoć, ali su bili odbijeni. Ratni plijen bio je 3 puškomitraljeza, 16 karabina, 10 sanduka municije i municije uz zarobljeno oružje oko 2.500 metaka. Zarobljeno je 10 ustaša — domobranaca. Poslije saslušanja 7 je streljano, trojica su se javili za odred.

Poslije izvršene akcije na vijadukte kod Volinje neprijatelj je koncentrisao svoje snage na sektoru 3. bataljona. Naš 3. bataljon povukao se u šumu. 10. i 11. V. neprijatelj je počeo intenzivno bombardovati selo Lovču. U ta dva dana bačeno je preko 150 bombi iz aviona, što zapaljivih što razornih. Ubijen je jedan civil a šteta učinjena, ubijene dvije krave i jedna koza. Avioni kruže po 4 do 5 nad šumom i nad trokutom Lovča — Volinja — Kostajnica. Zaboravih napomenuti da su i mitraljirali gdje su god šta

primijetili. Partizani su se u početku zaplašili jer u prvom danu je bacio preko 70 bombi i 3 aviona su mitraljirala skoro cijeli dan.

Neprijateljskih snaga oko Gline i Dvora u jačoj mjeri nema. Jedino u Petrinji i Sisku po posljednjim informacijama ima ih preko deset hiljada. Jedan dio tih snaga trebao je doći u Glinu ali nije došao, jer prema nekim informacijama izgleda da su otišli za Hrvatsku Dubicu. Na sektoru Prvog bataljona — Glina na oslobođenom teritoriju neprijatelja nema, dok na Dvorskom sektoru zadržao se je na cesti od Dvora do Komore. Jačina od oko 300 ljudi.

Naša proleterska četa u jačini 60 karabina, 3 puškomitraljeza krenula je pod vodstvom druga operativnog oficira Selje' na svoj određeni sektor. Na put su pošli 5 ov. mj. preko I. i II. krajiškog odreda.

Naši ranjenj drugovi su ostali u Bosni dok se potpuno ne izliječe. U Šumarici³ smo izgradili svoju bolnicu.

Saradnja između I. i II. krajiškog odreda i nas je otpočela. Danas smo poslali jednoga delegata OK i Štaba Banije za Grmeč da se izradi operativan plan za ta tri odreda. Drugovi iz Bosne, prilikom našega odlaska, htjeli su da mi zadržimo nekoliko svojih snaga na terenu I. krajiškog odreda radi pomoći, ali mi nismo pristali na ovo jer smo smatrali da je mnogo važnije da naše snage, koje su nesrazmjerno mnogo slabije naoružane od njihovih, još ostanu kod njih, nego da vrše operacije na sektoru Banije koje će ujedno i rasterećivati napade na njih. Oni su prilično mnogo zauzeti sa borbom protiv četnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. Komesar
Đuro Kladarin

Komandant
si. odsutan

² Narodni heroj Franjo Ogulinac
³ Samarica

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 14 SVIBNJA
1942 GOD. KOMANDANTU NOP ODREDA HRVATSKE O BOR-
BAMA I AKCIJAMA BATALJONA U GORSKOM KOTARU I
PRIMORJU

STAB
V OPERATIVNE ZONE
Br. 383/42.
Dne 14. V. 1942. god.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ BROJ 11

Akcije I. bataljona:

7/8. V. Jedna grupa partizana 3. čete postavila je zasjedu na pruži kod Gomirja sa zadatkom da se napadne talijanska patrola. Oko pola noći naišla je talijanska patrola u jačini 10 vojnika. Zasjeda je otvorila vatru i od prvog plotuna palo je nekoliko Talijana, a ostali su se očajno borili. Partizani su bacili bombe i izvršili juriš. Talijani su se borili do posljednjeg, samo se jedan predao koji je ostao sam. Ubijeno je 9 talijanskih vojnika, jedan je uspio pobjeći. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 270 metaka, 7 pari cipela i druge spreme. U akciji je učestvovala i drugarica partizanka Naca,¹ koja se odlično pokazala u borbi.

Sutradan poslije toga Talijani su tukli artiljerijom iz Vrbovskog u gornja sela ispod šume. Pod zaštitom artiljerije ušli su u sela, uhapsili nekoliko ljudi i zapalili 5 kuća.

9/10. V. Jedinice ovoga bataljona sa jednom četom IV. bataljona izvršile su napad na ustaško-domobransku posadu u selu Turkovićima² kraj Ogulina. Jačina neprijateljskih snaga bila je oko 60 domobrana, i ustaša sa dva puškomitraljeza, smješteni u 5 zgrada i 3 bunkera.

Raspored naših snaga: I. četa imala je zadatak razoružati stražu u samom selu i osigurati naše položaje sa pravca od Hreljina. 2. četa imala je napasti posadu u bunkerima i kod vodovodne centrale. 3. četa imala je razoružati stražu kod ribogoja i zarobiti posadu. 2. četa IV. bataljona zaposjela je položaj iznad sela Puškarića,³

¹ Naca Matić-Vukelić

² Turković Selo

³ Puškarić Selo

sa zadatkom da spriječi svaki pokušaj talijanske vojske iz Ogulina, koja bi event. došla u pomoć, te da zapali pilanu i imanje čuvenog ustaše Jose Turkovića. Pored ovih jedinica bilo je još stotinu rezervnih partizana, koji su imali zadatak prekinuti telefonsku liniju između Ogulina i Turković Sela i da poslije razoružanja posade pomognu nositi stvari.

U 22.30 sati sve su jedinice bile na položaju i odmah se pristupilo izvršenju zadatka. Razoružane su straže, domobrani su uhvaćeni na spavanju, dok su nekoji pobjegli i sakrili se, te ih se nikako nije moglo pronaći. Sve jedinice izvršile su svoje zadatke.

Zarobljeno je 28 domobrana od kojih su se sedmorica javili u partizane. Ostali su pušteni. Zaplijenjeno je 33 puške, 2600 kom. metaka, 17 bombi, 2 konja, 18 goveda, 35 kom. čebadi i dosta druge vojničke spreme. Pokvarena je vodovodna centrala, zapaljena je pilana i stanje Josipa Turkovića i 5 ustaških kuća, koje su sami seljaci iz sela Turkovića pokazivali. Akcijom je rukovodio operativni oficir⁴ V. operativne zone.

U ovoj akciji su se pokazali svi partizani dobri, a naročito 3. četa, koja je zarobila posadu ribogoja i 2. četa koja je izvršila juriš na bunkere, te vodovodnu centralu. Iako je akcija izvođena na samim vratima Ogulina, Talijani nisu ništa poduzimali. Sutradan su zaposjeli selo Turkoviće.

Akcija II. bataljona:

26. IV. Jedna grupa partizana uništila je u selu Tršću poštanski ured sa svom aparaturom. Ista grupa je uništila telefonsku liniju na dužini 2 km između Crnog Luga i Gerova.

28. IV. Jedna grupa omladinaca iz Drivenika upalila je hrvatski državni teretni automobil na cesti između Plasa i Križišća.

29. IV. Uništena je telefonska linija između Triblja i Crikvenice.

1. V. Srušeni su telefonski stupovi i uništena žica na duljini 1 km na lijini Rijeka—Drenova.

2. V. Ubijena je talijanska patrola od 3 karabinjera u blizini Cavala. Oružje se nije moglo pokupiti zbog blizine talijanske posade, koja je otvorila vatru.

3. V. Srušena je pruga između Lokava i Delnica. Otšrafljene su šine i postavljene zasjede. Naišao je vlak iz Delnica, strojovođa je primijetio srušenu prugu i usporio brzinu, no i pored toga lokomotiva je iskočila iz tračnica; ostali dio kompozicije se otkopčao i pojurio u pravcu Delnica. Zasjeda je otvorila vatru. Ubijen je strojovođa i ložič, 3 talijanska vojnika, dok je 7 talijanskih vojnika ranjeno.

⁴ Savo Vukelić

5. V. Srušena je telefonska linija na dužini 1.500 metara između Novog i Bribira.

6. V. Jedna grupa partizana zaustavila je autobus na cesti između Bribira i Selca. Uhvaćen je poznati narodni izdajnik ustaša iz Bribira Tomo Udovič.⁵ Autobus je zapaljen i uništen.

8. V. Jedan jači vod partizana držao je zasjedu na položaju između Delnica i Lokava, sa zadatkom da se sačekaju talijanski kamioni. Zasjeda je otvorila -vatru odmah na prve kamione; dok su naišli drugi kamioni zasjeda se morala povući. U prvom kamionu ubijeno je oko 30 talijanskih vojnika, dok ostale žrtve nisu poznate. Na našoj strani nema gubitaka.

10. V. Jedinice II. i III. bataljona, svega 4 čete izvršile su akciju na prugu kod Lokava, pod komandom komandanta⁰ V. operativne zone. I pod najtežim okolnostima pod borbom sa Talijanima I u blizini jakih okupatorskih snaga, srušeno je 5—600 metara pruge.

Akcije IV. bataljona:

6. V. Jedna grupa partizana iz 2. čete zaustavila je autobus 2 km ispred Senja i zarobila jednog talijanskog vojnika. Zaplijenjena je jedna puška.

7. V. Jedna četa ovoga bataljona upućena je u Liku radi zajedničkih akcija.

10. V. Jedan vod se privukao u neposrednu blizinu Prokika i otvorio vatru na grupu talijanskih vojnika u samom mjestu. Ubijeno je 9 talijanskih vojnika.

12. V- Još jedna četa je upućena za zajedničke akcije sa ličkim partizanima.

Na cijeloj teritoriji vršene su još razne akcije u cilju uzne-
miravanja neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir
Savo Vukelić

⁵ Osuđen na smrt i strijeljan.
⁰ Veljko Kovačević

BR. 65

**IZVJEŠTAJ ČLANA POVJERENSTVA CK KP HRVATSKE ZA
ZAGREBAČKU OBLAST CENTRALNOM KOMITETU KPH O RA-
DU PARTIJSKIH ORGANIZACIJA I O PARTIZANSKIM AKCI-
JAMA U PERIODU OD 10 TRAVNJA DO 15 SVIBNJA 1942
GODINE¹**

DRUGARSKOM BIROU CK KPH

I z v j e š t a j

o radu Zagrebačkog, Krapinskog i Varaždinskog okruga u razdoblju od 10 aprila do 15 maja 1942.

Zagrebački okrug

Kotar Zagreb: U sjevero-zapadnom dijelu ovoga kotara vodile su se partizanske borbe od druge polovice aprila do 10 maja, pa su veze zbog toga sa nekim partijskim organizacijama u tom dijelu isprekidane. Nakon vođenih borbi u Brdovcu i Pušći, otpočeo je masovni teror od strane ustaških krovloka. Režim raseljava seljaštvo, a u njihove domove naseljava ustaške krvnike. Stvari se odigravaju na taj način, da jednostavno dođu ustaše i vlasnik se mora momentalno iz svog doma seliti bez da mu dadu bilo kakvu otštetu, naprotiv mora svu pokretnu kao i nepokretnu imovinu ostaviti njima. Seljaci tek djelomično pružaju otpor.

U istočnom, južnom i zapadnom dijelu ovoga kotara, rad partijske organizacije dobro se razvija. U mnogim selima nanovo su formirani O.N.O.F., čiji se rad sastoji u agitaciji i propagandi protiv okupatora i ustaških bandi, na prikupljanju HSS-ovih pristaša za Narodno oslobodilačku borbu, kao i na raskrinkavanju vodstva HSS-a. Ovi odbori također sakupljaju priloge za fond N. O., kao i nar. pomoć. Naš politički utjecaj na široke mase seljaka sve više raste i to radom na liniji Narodno oslobodilačke borbe. Seljaci se velikim dijelom opredjeljuju za borbu protiv okupatora i njihovih slugu, a vodstvo HSS-a još uvijek stoji na poznatom stanovištu. Seljaci se upravo radi takvog izdajničkog stava tog vodstva sve više opredjeljuju na stranu narodne borbe.

Nadalje, formirani su novi odbori u dvije općine po N.P.² Osim toga dobili smo lijepi broj simpatizera, a imade u ovom dijelu kotara 6 novih kandidata.

Organizacija Skoja u ovom dijelu kotara radi aktivno i dobro. Osnovani su u tri općine skojevski aktivni, a ovi opet rade na stva-

¹ Original u arhivi CK SKH.

¹ Narodnoj pomoći

ranju Fronta Mlade generacije. Do sada ima uspjeha u deset sela, gdje je masovno okupljena omladina u F.M.G.

Partijske jedinice se redovno sastaju i u radu od svog foruma kontrolirane.

Kotar Stubica: U posljednje vrijeme vođene su u čitavom kotaru partizanske akcije. Partijsko članstvo i ranije osnovani O.N.O.F. kao i simpatizeri podupirali su partizane uglavnom sa hranom, obavještavali ih o kretanju neprijatelja i po potrebi ih sklanjali. Uslijed ovih borbi, veze su jednim dijelom ovog kotara pokidane. Mnogi članovi morali su u partizane, jer im je prijetila opasnost hapšenja a oni koji su ostali nisu uspjeli da svoj rad i dalje prošire i povedu baš sada aktivnu borbu protiv okupatora i ustaških razbojnika. nego su se djelomično pasivizirali. Veze su djelomično već uspostavljene i nastavlja se sa radom po liniji Narodno oslobodilačke borbe.

Teror režima je ovdje također žestok. I ovdje raseljavaju seljake sa njihovih domova, kao i u gore spomenutim mjestima. Hapse u masama, prebijaju i ubijaju seljake. Seljaci su do sada dali slabi otpor. U borbama koje su ovdje vođene, herojskom smrću poginuo je marljiv i odan Partiji drug Krkač Ivan, član OK. Nakon toga što je potukao 5 ustaških razbojnika bio je ranjen i tako ranjen borio se dalje, ali je konačno umro. Gubitkom druga Krkača, partija gubi jednog među najboljim i talentiranim drugovima. On je imao mnogo uslova da se razvije u veoma sposobnog partijskog funkcionera.

Kotar Samobor: Od progona koji su vršeni u ovom kotaru još prošlog mjeseca, rad se nije oporavio. Jedino u dvije općine otpočelo se aktivno sa radom Skoja. Osnovani su novi aktivni, kojima su postavljeni zadaci, da rade na stvaranju F. M. G. Seljaci sve više prilaze Narodno oslobodilačkoj borbi. Napuštaju izdajničko vodstvo HSS-a i prilaze odborima N.O. borbe. Do sada se javilo prilično seljaka u partizane iz ovog kotara. Vojnih bjegunaca imade preko 260. Taj broj sve više raste. I ovdje prijete ustaški krvnici sa istjerivanjem seljaka iz njihovih domova.

Kotar Vel. Gorica: U posljednje vrijeme bila su dva slučaja hapšenja, te je rad uslijed toga malo zaostao. Kotarski komitet dosta se teško snalazi u ovim prilikama, ali se ipak uspješno provodi rad na stvaranju N.O.F. u sjevero-zapadnom dijelu kotara, gdje prije nismo imali ništa, sada stojimo najbolje. Partijsko članstvo nakon toga što je partija očišćena od raznih neprijateljskih ljudi, poraslo je za 8 članova. Vojnih bjegunaca u ovom kotaru imade 367.

Skoj se dosta slabo razvija. U posljednje vrijeme osnovana su svega dva nova aktiva. Kotarsko rukovodstvo Skoja još nije formirano.

Kotar Sv. Ivan Zelina: Pored grupe dobrih simpatizera, osnovan je kotarski odbor N.O.F. u koji odbor su ušli pristaše HSS-a i bivši

članovi zaštite. Među članovima ovog odbora nalaze se ugledni i poštteni seljaci, koji su uvidjeli izdajničko držanje vodstva HSS-a prema N.O. borbi. I u ovom kotaru vrši se snažna diferencijacija seljaka, koji sve više prihvaćaju borbu narodnog oslobođenja, a osuđuju politiku vodstva HSS-a. Osnovan je jedan općinski odbor N.P. Grupa skojevaca radi dosta mlitavo. Do sada uspjelo joj je formirati svega dva općinska (odbora) aktiva Skoja. Ovi aktivni rade na stvaranju F.M.G. ali do sada nema konkretnih rezultata.

Krapinski okrug

Kotar Krapina: Rad u ovom kotaru u posljednje vrijeme nije ništa napredovao. Prodiranja u tamošnja rudarska i tekstilna poduzeća, ostala bez rezultata, a to sve zbog toga, što je aktivnost tamošnjih partijaca veoma slaba. U jednom dijelu ovoga kotara, vođene su partizanske borbe. Ustaše su i ovdje počele tjerati seljake iz njihovih domova, a naročito u okolici Zaboka i Krapinskih Toplica. Seljaci ne daju skoro nikakvog otpora ovom razbojničkom pothvatu režima.

Kotar Pregrada: Rad u ovom kotaru nije nikakav. Nema ni partijskog članstva, ni odbora N.O.F. Imade nekolicina simpatizera, kojima ali OK nije znao dati pravilne zadatke.

Kotar Klanjec: Rad partijske organizacije u jednom dijelu ovog kotara prilično je plodan. Osnovani su u 5 sela odbori N.O.F. koji su svoj utjecaj proširili na seljačke mase. Seljaci napuštaju izdajničku politiku HSS-ovog vodstva i prilaze narodno oslobodilačkoj borbi. Ustaša u ovom kotaru među seljacima gotovo i nema. Formirana je također jedna nova jedinica od 7 članova. U nekim dijelovima ovog kotara također su vođene partizanske borbe, pa je i ovdje došlo od raseljavanja seljaka, koji su djelomično dali otpor.

U Bedekovčini vođene su također žestoke borbe sa ustašama i žandarima, koji su došli da hapse radnike i seljake. Sada su zbog toga momentalno veze raskinute, jer reakcija bjesni i nemoguće je doći u neka mjesta Zlatarskog kotara. Ubijaju seljake i tjeraju ih iz njihovih domova.

Varaždinski okrug

Kotar Varaždin: Nakon vođenih partizanskih borbi u ovom kotaru nastala su velika hapšenja. Među hapšenima nalazi se mnogo partijaca. Uhapšena su također dva člana OK. Rad je uslijed toga potpuno zapeo.

Kotar Ludbreg: I u ovom kotaru provode se velika hapšenja. Od partijaca pohapšeni su svi članovi osim jedne jedinice, a mnogi su članovi u borbama poginuli. Tako je i ovdje rad zapeo.

Kotar Novi Marof: Sa ovim kotarom, iako je bilo naređeno OK-u, još uvijek nisu uspostavljene nikakve veze.

Kotar Ivanec: Postoji veza sa tri simpatizera, no njima OK nije do sada postavio konkretne zadatke, ma da je na to bio upozoren.

Sa Međumurjem su još uvijek slabe veze iako je u tu svrhu tamo upućen jedan član OK, no on se naskoro vratio neobavljena posla.

Do sada je dosta članova partije poginulo u borbama, koje su se vodile na Kalniku. Osim toga je u okolici Varaždina poginuo član OK drug Bobić Florijan. On se je borio junački, ali je bio pogoden od neprijateljskog hitca i poginuo.

Rad po liniji stvaranja antifašističkog fronta žena u ovim krajevima djelomično je zanemaren iako su mnoge seoske žene dokazale u dosadašnjim borbama, da se znadu junački boriti. To naročito vrijedi za partizane Zagrebačkog i Varaždinskog okruga. U tim vodovima bilo je seoskih žena koje su pokazale primjer borbenosti i neustrašivosti.

U Zagrebačkom okrugu radilo se je ranije i na tom sektoru, ali uslijed novo nastale situacije, taj je rad malo zaostao. Nastojati ćemo da se i na tom sektoru pokrene rad s mrtve tačke.

Z a g r e b
do 15 maja

Rad Komiteta unazad mjesec dva dana pa do nedavno bio je usmjeren u pravcu učvršćivanja veza između Partije i masa i to uglavnom radi toga što su u partijskim organizacijama uslijed velikih provala nastalih posljednjih pet šest mjeseci bila uvukla izvjesna lijenost, strah i neodgovornost. Sada je uglavnom pitanje povezivanja riješeno. Najgore stanje je bilo u drugom rajonu koji na svojem sektoru ima najveća industrijska poduzeća no sada se stanje tamo popravlja.

Već gotovo mjesec dana vodi kurs na formiranju part.[ijskih] organa u tvorničkim poduzećima. Ovo osobito vrijedi za gradska poduzeća gdje je do sada uspjelo s velikom mukom formirati part, jedinicu. Lijenost samog sekretara jedinice i njegova neiskrenost bile su do sada smetnja za pravilno odvijanje rada u gradskim poduzećima. Isti je član skoro 10 god. i tu će se morati prići radikalnijim mjerama.

Željeznica je prebacivanjem kompromitiranih članova biroa bila uspjela uz pomoć MK da sastavi novi biro od mladih, dobrih, i nekompromitiranih drugova- Rad se počeo dobro odvijati, dok nisu počela hapšenja radi nestalog eksploziva. Zbog tih hapšenja nisu imali skoro mjesec dana veze sa Kol.[odvorom] Sava. Bojeći se da druge ne provali cijela je jedinica otišla van. Hapšenja su se povećala nakon diverzije (transformator) i pada nekih ljudi od N.P. i kupnje oružja. Zapravo nije nam poznato otkuda se to širi. Po

svemu izgleda da je N.P. padom malog, MK ostao je na dva člana i naskoro će se nadopuniti.

Počelo se je sa reorganizacijom i učvršćivanjem borbenih grupa, te se u tu svrhu drži u Zagrebu stari komandir³ koga ćemo nakon formiranja novog štaba poslati van.

Veze s vojskom nisu zadovoljavajuće. Svode se uglavnom [iz] nama veoma često zastarjelih podataka.

Sabotaže osim dizanja u zrak transformatora i pogorjevanja 2.000 odijela sa sumpornom kiselinom u vojnoj odjeći, nije bilo.

Tarifne akcije uz naše sudjelovanje su uspješno vodene kod »Elke«⁴ a sada se uspješno vodi pod našim rukovodstvom akcija kino namještenika.

A.F.Z. je uglavnom izvršila okupljanje žena i polako prelaze na manje akcije. Slijedeći puta javićemo više.

N. pomoć se u nekoliko sredila. Ima nešto manjih provala. Za sada s te strane nema osobitog ugrožavanja organizacije. Materijalni efekat se povećava. Manjkavo, može se reći veoma slabo je organiziran opskrbni biro pa radi toga leže velike zalihe sanit. materijala.

Omladina radi prilično. Ima provala po srednjoj školi. Za sada spriječeno širenje. Radi toga promijenit će se cijeli srednjoškolski biro. Formirana su rajonska rukovodstva a također nadopuniće se mjesni.

2. Primili smo kratak dopis od Splitskog MK (pisan 21. V. a primili smo za 27. V.) koji je po ovlaštenju PK primio materijal kojeg smo mi poslali (otvoreno pismo i »Proleter« 14—15). Sa PK stoje u stalnoj vezi i kažu da se i nadalje može preko njih slati pošta i materijal. Za izvještaj kažu da nisu poslali s razloga što će se i tako naskoro sastati sa pretstavnikom CK na savjetovanju gdje će biti podnesen izvještaj. Nadalje javljaju o 120 drugova koji su se do sada nalazili u splitskim zatvorima, odvedeni su zajedno s Brkom⁵ i Barićem⁶ u Capo d' Istria⁷ (Italija) na suđenje.

U dopisu od 1. IV. skrenuli ste nam pažnju, da se uspostavi veza sa Slovencima. Drugom polovicom maja uspjelo je našim zagorskim partizanima da se u Zumberku spoje sa Slovencima gdje je došlo do zajedničkih akcija na cesti koja vodi iz Zumberka u Kostanjevicu u Sloveniji. Naša dva voda tom prilikom zaplijenila su jedan kamion, 14 vreća kukuruznog grisa, 20 pušaka i nešto municije. Ubijeno 6 Talijana a ranjeno 14. Ovim vodovima priključilo se 11 drugova iz Korduna, koji su navodno došli sa zadatkom da se spoje sa zagorskim partizanima. Među ovim drugovima na-

³ Božo Leiner-Stipe

⁴ Fabrika elektromaterijala

⁵ Rade Končar

⁶ Franc Barić

⁷ Kopar

lazi se drugarica Milka K.⁸ i drug Tešo⁹ koji da je navodno svršio oficirski kurs pri Gl. št. Pošto nam je potreban mi ćemo ga zadržati u ovim krajevima. Kako smo naglasili uspjeli smo se spojiti u Zumberku sa Slovincima i poslali smo im dopis s prijedlogom kako da se spojimo također kod Ivančice. Pošto stojimo sada u kontaktu s njima, nadamo se da će se i tamo spojiti u najkraće vrijeme.

Primili smo dopis od Fruškogorskog štaba koji nam javlja da su dobili direktivu od Vrh. štaba, da treba da se povežu sa Slavonским štabom, kako bi mogli zajedno voditi akcije. Vrh. št. je dostavio ovu odluku Št. za Frušku Goru da isti potraži Slav, štab kako zna i može. Isti se u tu svrhu obratio na nas s pismom od 13. V. (kojeg smo mi primili 27. V.) da pospješimo to povezivanje te smo u tu svrhu uputili dopis Slav, štabu sa naznačenom adresom na koju se neka zbog važnosti stvari smjesta obrate.

Upravo smo primili pismo (5.VI.) od komesara I. banijske proleterske čete koja se sada nalazi u Slavoniji. Tuži se na veliku oskudicu u političkim radnicima i vojnim rukovodiocima, pa zbog toga su uspostavili direktnu vezu s nama kako bi im slali potrebne ljude i materijal kojeg navodno već dugo vremena tamo nisu dobili. Mi ćemo s njima učvrstiti vezu, no odmah javljamo povjerenstvu Slavonije¹⁰ kao i Štabu III op. zone da se povežu s njima.

U vezi razgovora u kot. Vrgin Most sekretara OK s nekom drugaricom koja je navodno poslana od drugova iz Zgb-a da uredi stvar oko prebacivanja naših drugova u partizane, možemo vam javiti, da sa tom zadaćom nije upućena odavde nijedna žena i da drugovi koji imaju tu dužnost ne znadu ništa o tome. Ovo vam javljamo na vaš zahtjev, da se znate ravnati.

Onaj HSS-ovac je iz Pisarovine.¹¹ Bivši je član Mačekove zaštite i jedna njegova povjerljiva osoba. Drug koji je s njime vezu držao u posljednje vrijeme u zatvoru je. Ranija veza odnosi se na Dr. I.¹² Taj je opet ovoga upoznao preko Kik. knjiž.¹³ koji je tamo svojevremeno služio kao učitelj i tvrdi da je taj navodno pod pritiskom postao ono što jest. O tome ukoliko se sjećaju ovdje drugovi, on je i govorio nešto sa ovim drugom na koga se on poziva. Isti je tvrdio da je tamošnjoj partizanskoj jedinici (kod Lasinje) dostavljao sol i bio kod njih u posjetama pa prema tome bi se moglo nešto s te strane podrobnije saznati o njemu. Ukoliko je to neki drugi, ovdje drugovima do danas nisu poznate nikakove takve veze.

⁸ Milka Kufrin

" Tešo Bulat

¹⁰ Povjerenstvo Centralnog komiteta KPH za Slavoniju sačinjavali su drugovi: Pavle Gresorić, Karlo Mrazović i Grga Jankeš.

¹¹ Milan Martinović

¹² Vjerojatno Mladen Iveković

" Hasan Kikić, književnik

Vi spominjete u posljednjem dopisu od 1. V. o nekom pismu koje je upućeno na nekog radioamatera. Mi to pismo nismo primili ukoliko nije moguće to Fric,¹⁴ jer tek nakon njegova odlaska (27. V.) smo primili Vašu poštu koja je stigla do nas otvorena po svoj prilici od Frica. Pošto je on još vjerojatno kod Vas, pitajte ga, da li je on poslao na određeno mjesto.

Svojevremeno ste također tražili da se nabave neki dijelovi za radio st.[anicu]. Mi smo ih nabavili i prvom prilikom ćemo vam poslati.

Kakvo je stanje u Slavoniji to vas je sigurno drug Fric izvijestio koji je odavde otišao 19. V. Već dulje vremena nismo dobili od Vas vijesti a niti potvrdu o primitku naše pošte koju smo vam poslali 24. IV.

Kako Vlado,¹⁵ je li ozdravio?

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Konspirator¹⁶

BR. 66

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 15 SVIBNJA 1942 GOD. KOMANDANTU GRUPE O IZVRŠENOM NAPADU NA BENDER

ZAMJENIK KOMANDANTA
LIČKE PARTIZANSKE GRUPE
15/V. 1942, u 20 h.
Plavno

KOMANDANTU LIČKE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA

Prije dva dana poslao sam Vam izvještaj koji je zbog još neprikupljenih podataka bio nepotpun i štur. Zato Vam sada šaljem opširniji izvještaj.

Na zakazani sastanak za delegate iz Bosne i Dalmacije u Srbu došli su samo Bosanci i to komandant 3 bataljona 5 krajiškog odreda¹ i zamjenik politikom tog bataljona,² dok od Dalmatinaca

¹⁴ Grga Jankes

¹⁵ Vladimir Bakarić

" Dragutin Sali

¹ Rade Zorić

³ Miroslav Višić. Poginuo poslije Pete neprijateljske ofenzive 1943 god., u Istočnoj Bosni, kao politički komesar bataljona.

nije došao nitko. Bosancima je stavljeno u zadatak da 13. ov. mj. sa dvije čete zaposjednu Klanac — Deralo i da izvrše demonstrativan napad na talijansku posadu u Strmici. Dalmatincima je poslato naređenje da sa svojim snagama 13. ov. mj. izvrše napad na željez. prugu kod Pađena i kod Prljeva, te da prekinu prugu, a potom pređu u Plavno gdje će se spojiti sa ostalim snagama Kombi-novanog odreda. 12. ov. mj. izjutra rano upućeni su bataljoni Udarni Ličke grupe i Proleterski sa topom, minerskim vodom i bolničkim odjeljenjem pravcem Srb — Kaldrma — Tiškovac — Crni Potoci, dok je bataljon »M. O.«³ sa kojim je krenuo i Stab (komandant G.S.H.,⁴ zamjenik komandanta Ličke grupe,⁵ oficir pri štabu G. S.⁶ i zamjenik komandanta III odreda Ličke grupe) istog dana krenuo pravcem Srb — Ljubina Poljana — Međugorje — Crni Potoci. Na Ljubinoj Poljani trebala se je ovom bataljonu priključiti I četa bataljona Gavrila Principa, no ista nije bila na vrijeme upućena. 12. ov. mj. izašli su komandanti bataljona sa štabom Kombin. odprda na jednu kotu više Savića stanova odakle je osmotreno (pred večer) selo Plavno i Bender, te komandanti upoznati sa terenom i stvoren konačni plan za napad na Bender.

Plan je bio ovakav: napad na Bender imao je da izvrši Bat. »M.O.« i to sa pravaca: Radljevac — Pašići — 2. st. sa četom i pol, putem Plavno — Bender sa jednom četom i pravcem Dragašići — Kita sa pola čete. Udarni bat. imao je osiguravati cijeli prostor južno od Plavna tj. prema Strmici i Kninu sprečavajući pristup pojačanjima koja bi bila upućena sa te strane neprijateljskoj posadi kod Bendera; ovaj bataljon dobio je i jednu nagaznu minu koju je imao da postavi na prugu kod Debelog Brda, te da spriječi dovoz pojačanja sa vlakom. Dijelovi ovog bataljona imali su odmah pri prolazu kroz Plavno ka položajima razoružati i pohapsiti istaknute četnike iz južnog dijela Plavna. Proleterski bat. imao je sa jednom četom zauzeti kosu više tunela sjeverno od Bendera, sa jednom četom osigurati prilaze Plavnu od Prljeva i Pribudića i jednu četvu ostaviti kao rezervu odreda koja bi ujedno izvršila razoružavanja i hapšenja u sjev. dijelu Plavna. Tehnički vod imao je na Kiti sačekati zauzimanje Bendera, a potom izvršiti rušenje. Top je imao dejstvovati sa sjevero-zapadne padine Kite na 2. st. i na Bender. Bacač se je nalazio na Kiti. Napad na Bender imao je otpočeti u 4 sata 13. ov. mj. Sanitetski punkt bio je u sjevernom dijelu sela Plavna, a štab odreda u selu Dragašići pod Kitom. Skrenuta je pažnja na eventualni dolazak Dalmatinaca.

³ »Marko Orešković«

⁴ Ivo Rukavina

⁵ Petar Kleut

⁶ Miloš Kukić

* Milan Sijan

Bataljoni su sa polaznih položaja (Crni Potoci) krenuli u polancci. Četnici iz Plavna dali su otpor na nekoliko mjesta te jednog partizana ranili. Puškaranje sa četnicima sigurno je skrenulo pozornost Talijana- Cijele noći tukli su topovi iz Strmice prostor između Crnih Potoka i Plavna. Zaposjedanje položaja oko Benderà izvršeno je po planu, no Udarni bat. nije stigao na vrijeme da prekine prugu, jer se je sukobila četa tog bataljona koja je pošla prema pruzi sa četnicima sjev. od 2. st. Padene gdje se je razvila prilično žestoka borba u kojoj su poginula 4 četnika. Talijanska straža kod tunela sklonila se je u tunel, te se odatle branila puškomitraljezom i puškama. Partizani su na ulaz u tunel navaljali kamene stijene; jedan talijanski oficir tu je ubijen, te zaplijenjena njegova puška i revolver. Jedna četa bat. »M.O.« uspjela se je preko Pašića približiti stanici na oko 50 metara, no tu je bila zastavljena jakom vatrom. Top je djelovao dosta efikasno na 2. st., barake i utvrđenja na Benderu, te se je moglo osmotriti da je više talijanskih vojnika što ubijeno, što ranjeno. Bacač je izgadao svoje tri granate ne pogodivši cilj. Popodne je izgledalo da ćemo uspjeti zauzeti Bender, jer su se partizani bili približili južnim padinama Kite na 30 metara od Benderà, do same žičane ograde. Tu je bilo nekoliko ranjenih jer je Bender uporno branjen. Oko 1 sat, poslije podne prispio je iz Knina vlak sa pojačanjima u ljudstvu i u oružju. Bacači su sa stanice počeli tada sa tako žestokom vatrom da su se partizani ispred Benderà morali povući. Tehnički vod koji se je sa materijalom već bio približio Benderu povukao se je u neredu ostavivši veći dio eksploziva i materijala u šumi kod Benderà. Videći da nećemo uspjeti da zauzmemo Bender naredili smo svima jedinicama da u prvi sumrak povuku se u pravcu Plavna, što je i urađeno. Odmah po povlačenju veze bataljona sa štabom Odreda bile su vrlo slabe, a s nekim bataljonima nikakve. U toku noći i izjutra 14 ov. mj. uspjeli smo ipak da veze pohvatamo. Još u toku borbe 13 ov. mj. prispjela je četa bataljona »Gavrila Principa«. Nju međutim nismo mogli upotrebiti za akciju. Isto tako 13 ov. mj. stigao je bataljon Sjeverne Dalmacije B.B. (»Bude Borjana«).⁸ Ovaj bataljon prešao je prugu na dva mjesta i to između Pađena i Benderà i između Benderà i Pribudića. Oni su sjeverno od Pađena bili prekinuli prugu, no tako slabo da su je Talijani za dva do tri sata popravili. Ovaj bataljon nismo mogli također upotrebiti, jer je stigao tek po podne.

14 ov. mj. jedinice su raspoređene po selu Plavnu radi odmora. Svi prilazi selu osigurani su jakim stražama.

14 ov. mj. uveče poslali smo nekoliko partizana iz tehničkog voda da pod zaštitom jedne partizanske čete odu u šumu kod Benderà i da potraže ostavljeni eksploziv i alat. Alat i vreća eksplo-

⁸ U originalu dopisan je mastilom, sa strane, pun naziv bataljona.

živa nađena je i iznesena dok zbog pomrčine nije se moglo drugo ništa naći.

U toku borbe 13. ov. mj. pogođena je artiljeriskim zrnom lokomotiva koja je dovukla pojačanje na Bender. Lokomotiva je jače oštećena i ostala je na stanici. Neprijatelj je imao od prilike desetak mrtvih i više ranjenih. Među poginulima imaju sigurno i dva oficira. Ubijeno je 5 četnika i dvije žene koje su izbjeglih četnicima ponijele u šumu hranu. Uhapšen je otac poznatog bandita Nikole Grubora, četničkog komandira, Damjan Grubor, poznati Đujićev saradnik i barjaktar Dušan Jerković kod koga je nađena sakrivena za rožnik četnička zastava (crna sa mrtvačkom glavom), Miloš Opačić, koji je sakrio puškomitraljez i u prvo vrijeme odbijao da prizna da je u njega i još nekoliko četnika koji nisu htjeli da predaju puške partizanima. Sa četničkim banditima postupićemo kako je to i do sada praktikovano. Do sada je zaplijenjeno 2 puškomitraljeza i 30 pušaka. Razoružavanje se nastavlja i ide dosta sporo, jer većina četničkih simpatizera drži puške sakrivene i izgovara se da je puške pokupio i odnio pop Đujić, koji je po njihovom pričanju na silu poveo sa sobom 30 ljudi sa puškama i sa jednim puškomitraljezom. U selu se vjerojatno nalazi još oko 30—40 pušaka.

Naši gubitci u ovaj akciji bili su 2 mrtva i 10 ranjenih. Od poginulih i ranjenih puške su spasene. Ranjeni drugovi prenijeti su u Srb.

Kombinovani odred broji sada 920 partizana. Bataljoni su raspoređeni po Plavnu. Najteže je pitanje ishrane. U cijelom selu nema ni zalogaja kruha, jede se pura od kukuruznih klipova. Pristupili smo rekviriranju stoke, no od samog mesa ipak se teško može ishranjivati. Kod jedinica inače moral dosta dobar, no čuje se amo i tamo gundanje zbog slabe hrane.

Plavanjci su inače skroz zatrovani Đujićevom četničkom propagandom. Iznenaduje ih što mi nismo izvršili pokolj kako im je to pop pretskazivao. Izgleda da se plaše i od paljenja od strane Talijana zbog akcije koju smo izveli kod Bendera. Ima nekoliko naših simpatizera od kojih ćemo pokušati stvoriti jedan partizanski vod. Oni su međutim svi od reda još neodlučni i pribojavaju se četničke osvete, ako mi napustimo Plavno. Održani su sastanci sa ljudima po zaseocima koji su bili dobro posjećeni. Naša izlaganja bila su od svih dobro primljena pa se čak i pop plavanjski slaže sa našim programom. Starješina sela pružio nam je dosta korisnih podataka. Sutra 16. ov. mj. održaćemo zbor za cijelo selo i izvršiti neka streljanja.

Za dalji rad Odreda imamo u planu prijelaz u Zrmanju sa jednim dijelom snaga, a sa drugim preko Golubića proći južno od Knina. Nešto snaga ostavili bismo u Plavnu.

Za članak u partizanskom vjesniku zgodno bi bilo opisati ovaj slučaj: Jedan starac (Rusić Vojin) dolazi u Štab Odreda i plačući izjavljuje: »Ja sam uvrijeđen teško pa ću da Vam govorim istinu. Onaj prokletac pop Dujić dođe u selo da na prevaru pokupi ljude govoreći da ide na izmirenje sa partizanima. Ovdje u Plavnu našao je pomagača za svoj prljavi rad, a to su najglavniji Obrad Bojanić, Nikola Grubor i Dušan Jerković koji je upro prstom na mog jedinca sina Đuru i rekao da bi i njega trebalo odvesti u četnike. Izrodi to i uradiše i na silu mi odvedoše jedinca moga Đuru, koji nije ni vojsku služio niti ikad u rukama imao pušku. Na Popini moj sin jedinac izgubi glavu od braće naše partizana koji su zaista jedini pravi borci za slobodu. Nebi ni suze pustio da mi je jedinac poginuo u borbi protiv okupatora, ali ovako mi je žao, prežaliti ne mogu i tražim da se izdajnici, ti tobožnji četnici, svi od reda očiste iz našeg sela«.

Prilažem još jedan izvještaj da biste ga stavili na uvidaj G.Š.H. jer drug komandant G.Š. nije još dostavljao opširan izvještaj. Prilažem vam također neke Đujićeve naredbe, za našeg obavještajnog oficira, a prepis njihov pošaljite takođe G.Š.H.

Zaboravio sam napomenuti da je i četa Proleterskog bataljona koja je bila prema Prljevu vodila također borbu sa Talijanima iz Pribudića. Ona je bila tučena iz topova sa Otrića i bacačima iz Pribudića; talijanski napad na ovu četvu odbijen je. Udarni je bataljon vodio također borbu sa Talijanima koji su bili iz Knina upućeni kao pojačanje Benderu pravcem Pađene — Debelo Brdo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zast. komandanta
Pet Kleut⁹

Pošaljite nam izvještaj o stanju na drugim sektorima.¹⁰

P. Kleut

⁹ Petar Kleut

¹⁰ Ovaj dio teksta dopisan je rukom.

BR. 67

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA
OD 15 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O SITUACIJI NA TERITORIJU ODREDA ZA VRI-
JEME NEPRIJATELJSKE OFENZIVE NA PETROVU GORU**

STAB II K.P.O.
15/[V] 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Do mene su stigla dana 14 ov. mj. dva pisma iz G.Š. za komandanta Grupe. Međutim komandant Grupe se nalazi u Petrovoj Gori i tamo traje ofanziva neprijatelja pa se pisma nisu hitno mogla prebaciti. Neprijatelj vrši operacije po samoj šumi.

Ja sam neovlašteno otvorio pisma iz G.Š. misleći da se među ostalim nalaze i kakova konkretna i hitna naređenja za II K.P.O. pa da bi ih mogao na vrijeme izvršiti.

Videći da se od G.Š. traže izvještaji mogu ukratko izvijestiti o situaciji u ovome odredu.

Nakon što je razoružana Perjasica uputio sam I bataljon preko Mrežnice u hrvatske krajeve. On je razoružao Prilišće (8 karabina), napao na Netretić 14 km od Karlovca ali je kasarna bila prazna, tek su našli vojničke spreme. Nadalje su sasjekli 4 km telefonskih stubova od Severina prema Vrbovskom i zapalili željeznički blok kod Oštarija te malo pokidali prugu. II bataljon je imao borbe sa neprijateljem na svome terenu i nanio im gubitaka u Otmičkoj šumi (oko 20 mrtvih) i dobio 6 karabina. Nadalje su ubili jednog ustašu blizu Blagaja, oduzeli karabin i dotjerali ustaškog blaga (oko 35 komada) te pokidali Madžarev most između Krstinje i Cetin Grada. III bataljon je uhvatio dvojicu živih ustaša kod Brezovca koji su čuvali orače na polju, ubili 2 četnika i 3 Talijana kod Plavče Drage i tunela ali nisu došli do oružja. Ja se sad nalazim u III bataljonu i mislim sa njime, proleterskom četom II K.P.O. (koja broji 60 partizana sa 3 puškomitraljeza) poduzeti neke akcije. Mislio sam napasti Rakovicu ali se tamo situacija izmijenila.

I bataljon uputiću čitav u pravcu Duge Rese iznad Siće. Izdao sam naređenje da II bataljon u zajednici sa I bat. I K.P.O. napadne svakako neprijatelja koji operiše po Petrovoj Gori sa leđa. S njima se nalazi i komesar odreda.¹

Ovo je kratki pregled situacije u II K.P.O. radi samog uvida a detaljni izvještaj će sigurno stići iz Grupe. O situaciji u Petrovoj

¹ Dušan Dmitrović

Gori ne znam ništa konkretno tek da operišu u njoj i pale okolna sela a izgleda i Selakovu Poljanu.

Imaćemo za operacije u vidu pravac Slunj — Catrnja. Pruga u Plašćanskoj dolini je popravljena u roku od 14 dana uz jako osiguranje Talijana.

Ovaj čas sam primio pismo iz G.Š. da nismo pravilno shvatili situaciju koja je nastala prema Lici oslobođenjem pojedinih mjesta. Međutim ja sam primio iz Grupe naređenje po kome treba da izvodim operacije na svom teritoriju radi razvlačenja snaga neprijatelja i onemogućavanja koncentracije neprijatelja prema Lici jer da ima znakova da se ista vrši za ofanzivu i ponovno zadobivanje zauzetih mjesta. Moj II bataljon bio je u to vrijeme u borbama a i bio stavljen na raspoloženje komandantu Grupe za neke operacije većih razmjera. I bataljon se je nalazio u Prilišću, na Lujzijani, na pruzi kod Oštarija i nisam ga mogao brzo dobiti natrag. Ostao mi je jedini III bataljon i proleterska četa s kojim nisam mogao da izvršim ništa već da pokušam napad na Rakovicu i izvršim fingirani napad na Drežnik i to tim više jer po naređenju moje su akcije trebale da imaju značaj ometanja nepr. koncentracije i ofanzive protiv zauzetih mjesta. Mislio sam da bi u tome slučaju ove akcije imale efekta čak i kad napad na Rakovicu ne bi uspio. Danas međutim u vrijeme borbi u Petrovoj Gori držim da neće biti moguće poduzeti akcije većeg stila u pravcu Like ali ja ću ipak prikupljati podatke o tome sektoru i izvijestiti o tome komandanta Grupe.

Pisma za Grupu biće prebačena prvom mogućom vezom.

Molim ako ima koja raspoloživa sekcija Bihać da mi se pošalje makar i na kraće vrijeme.

Sa svim ovim obratio sam se direktno na G.Š. radi pomankanja veze sa Grupom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
si. otsutan

Komandant
Oreščanin Bogdan

BR. 68

IZVJEŠTAJ ŠTABA PARTIZANSKIH JEDINICA HRVATSKOG
ZAGORJA OD 18 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP
ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA
IZ VARAŽDINSKOG, BJELOVARSKOG, ZAGREBAČKOG I KRA-
PINSKOG OKRUGA

STAB NARODNO-OSLOBODILACKE PARTIZANSKE I DOBROVO-
LJAČKE VOJSKE HRVATSKOG ZAGORJA

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE
PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE VOJSKE HRVATSKE

Iz v j e š t a j b r . 2

I.

Kalnik:

Iz Varaždinskog i djelomično iz Bjelovarskog okruga ovdje su sakupljena dva voda u jačini od 52 partizana. Naoružani puškama, dva puškomitraljeza, jedan teški mitraljez, bombama i nešto pištolja. Sa koliko municije raspolažu ova dva voda nije nam točno poznato.

Prvi vod u jačini od 20 ljudi izvršio -je dne 12. aprila u večer akciju u **selu Trnovcu** (kraj Varaždina) — **ubijena su tri ustaška gada**. Dvojica od njih su poznata čitavoj varaždinskoj okolini kao razbojnici i konfidenti, a naročito su dobro poznati radnicima iz tvornice »Tivar« u kojoj su obojica radili i bili uvijek policijski i poslodavački konfidenti. Treći je također bio denuncijant, ali manje poznat. Seljaci i radnici sa odobravanjem su prihvatili njihovo uništenje. Kod njih je **zarobljen jedan pištolj marke »F.N.«¹** i nešto municije.

Istovremeno je drugi dio istog voda **razoružao vojničku stražu** koja je čuvala most na potoku Plitvici (kraj Varaždina). **Tom prilikom zarobljeno je 6 pušaka, 140 kom. puščanih metaka i 5 kom. bombi.**

Nakon izvedenih akcija sakupio se čitavi vod i krenuo u selo **Jalžabet** (kraj Varaždina). **Partizani su zarobili ustaškog tabornika, 9 pušaka, 6 pištolja, jedan radio aparat sa akumulatorom i oko 100 mc žita.** Sve je ovo zarobljeno kod tabornika- Tabornik je nakon ovoga od partizana ubijen. Žito koje nije trebalo partizanima, oni su ga podijelili siromašnim seljacima.

¹ Vojno-državni

Drugog dana tj. 13. aprila održan je u istom selu miting sa seljacima, na kojem je došlo do velikih manifestacija **narodno oslobodilačkoj borbi** i našim partizanima, a protiv okupatora i ustaških krvoloka.

Drugi vod krenuo je u predveče 20. aprila u sela **Grabičani** i **Radeljevo** (kotar Ludbreg). Nekoliko dana prije toga ustaše su u tim selima rekvirirale mast za državu, stoga su seljaci pozvali partizane da oni otmu tu mast da ne ode iz njihovih sela za **ustaše** i njemačke okupatore. Partizani su našenu mast zarobili, a ujedno su rekvirirali oko 15 mc državnog kukuruza, kojeg su odmah podijelili seljacima. Nakon izvršenih akcija održan je miting sa seljacima na kojem je došlo do manifestacija za partizanske **narodno oslobodilačke borbe**.

Isti je vod 22. aprila ušao u selo **Ribnjak** (kraj Ludbrega) u kojem je bio spremljen krompir, grah i mast što su ustaše rekvirirali za državu. Partizani su zaplijenili 180 kg krompira, 87 kg graha i 16 kg masti. Tako su ove namirnice dopale **partizanima** a ne ustašama.

U svim ovim akcijama **mi nismo imali gubitaka na mrtvima ni ranjenima**.

Ove, kao i prijašnje akcije partizana imale su velikog odjeka u čitavoj okolici Varaždina, Ludbrega i Koprivnice pa i u Hrvatskom Zagorju. Stoga je i neprijatelj stvar shvatio, da je došlo vrijeme kada se narod diže na ustanak, te je poslao 23. aprila veliku vojsku, ustaše i žandare na naše partizane u Kalniku. Neprijatelj je skupio oko 3.000 vojnika (rugruta), ustaša i žandara, te blokirao Kalnik.

Borba je trajala neprekidno 3 dana. Ali neprijatelj nije uspio nanijeti našim partizanima ozbiljnije gubitke i nije mogao da ih rastjera. On je imao za vrijeme te borbe slijedeće gubitke: **mrtvih 5 viših i nižih oficira, 1 žandar, vodnik, oko 5 vojnika, a 7 ih je bilo ranjeno**. Na našoj strani 1 mrtav, 1 teže a 4 lakše ranjena.

Nakon trodnevne borbe koja je bila porazna za neprijatelja, koji se nije više usudio da ide u šumu, tamošnje rukovodstvo partizana tj. komandiri i politkomesari vodova, donijeli su zaključak, da se podijele u manje skupine, te da svaka skupina krene u svom pravcu, da se skloni u sela. Tako je jedan vod krenuo šumom prema Bjelovaru, a ostali se podijelili u manje grupice i pošli prema Ludbregu i Varaždinu. Kada su se spuštale manje skupine u sela bile su primijećene od ustaša koji su blokirali sela, te opkolili partizane i mahom ih tako likvidirali. Tako je jedna skupina od njih 5 stradala u selu Hrastovskom (kraj Ludbrega), jedna skupina stradala je u nekom selu kraj Varaždina na jednoj klijeti (vinari), tu su ih opkolili ustaše i došlo je do teške borbe u kojoj je palo 8 ustaša i 6 ranjenih, ali je na našoj strani palo 7 mrtvih i 4 ranjena, koji su kasnije od neprijatelja pohvatani, 6 ih je uspjele

pobjeći. Onaj vod koji je krenuo prema Bjelovaru izgleda da je ostao čitav, no veza sa njim još nije uspostavljena. Imade tri slučaja da su uhvaćeni živi partizani i od neprijatelja mrcvareni.

Dakle ovdje se vidi da su drugovi donijeli krivu odluku u prvom redu kada su prihvatili frontalnu borbu u kojoj su privremeno ipak ostali pobjednici, a kasnije kad već neprijatelj nije jšao u šumu već ih čekao u selima, oni donesu odluku da idu u sela. Za takve odluke oni nisu imali odobrenja od rukovodstva i nema sumnje da će krivci za ovaj privremeni neuspjeh snositi odgovornost po ratnim propisima.

II.

Nakon posljednjeg izvještaja formirana je četa u Hrvatskom Zagorju od Zagrebačkog i Krapinskog okruga. Zagrebački okrug imao je tri voda u jačini od 77 ljudi — naoružanih puškama, pištoljima i bombama. Krapinski okrug imao je jedan vod od 25 ljudi, naoružanih puškama i nešto pištolja i bombi. Ukupno je bilo 102 partizana sa 89 pušaka, 62 bombe i 32 dobra (broj 9) pištolja. Tako su ova dva okruga sačinjavali II četvu IV operativne zone.²

Drugi vod druge čete vodio je dne 5. maja u Oroslavlju (kotar Stubica) žestoku borbu sa ustašama, žandarima i financima. Ovaj vod spustio se je dan prije u Oroslavlje da izvrši akciju u tamošnjoj tvornici sukna, ali je bio primijećen od neprijatelja, koji je nastojao da ga u noći od 4. na 5. maja opkoli i potuče. No naša je straža na vrijeme primijetila kako se neprijatelj šulja i drug komandir Radić Tomislav dao je komandu da svaki skoči na svoje mjesto. Za tren oka cio vod bio je u akciji.

Za kratko vrijeme bilo je **6 mrtvih ustaša, 2 žandara i jedan financ**. Ovi su razbojnici otvorili vatru iz mitraljeza, ali su nakon toga preostali pobjegli. U toj borbi bio je teško ranjen komandir voda drug Radić.

Sada se je vod povlačio i uzeo sa sobom ranjenog druga. No u tom vodu bilo je nekoliko ljudi koji su bili poslani iz Zagreba (koji su bježali pred terorom); oni su nakon ove vatre jednostavno dezertirali. Takvih je bilo 11. Oni su po propisima ratnog suda osuđeni [na] smrt. Osuda nije izvršena jer su pobjegli. Ostali dio voda se je povukao, ali nije mogao preko dana da vodi stalno sa sobom ranjenog druga, već ga ostavio u jednom šumarku, a koji su šumarak kasnije ustaške bande pretraživale. Kada ranjeni drug Radić spazi ustaše u šumi — teško ranjen u stomak — otvorio je vatru, **te ubio još dva ustaška gada**. Tako je **drug Radić poginuo herojski** u borbi sa krvavim neprijateljem, koji ga je iz mitraljeza izrešetao. Drugih gubitaka na našoj strani nije bilo.

* Treba: Druge operativne zone. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 59.

Prvi vod druge čete vodio je 7. maja sa 80 ustaša i 40 žandar* žestoku borbu u Bedekovčini, kotar Zlatar. Već dulje vremena prijetili su se ustaše da će u Bedekovčini pohapsiti neke radnike i seljake, te su se konačno 7. maja otputili na svoj krvavi posao. Naši su partizani pravilno shvatili svoju narodnu dužnost, te smješta — kada su primijetili ustaše i žandare — stupili u akciju. Borba je trajala čitavu noć, a došlo je do bitke prsa o prsa. Neprijatelj imao je 18 mrtvih i nekoliko ranjenih. Dok na našoj strani nije bilo gubitaka na mrtvima, osim 6 lakše ranjenih. Zarobljeno je 8 pušaka i nešto municije. Vod se je nakon borbe u redu povukao na svoju točku. Zajedno sa vodom otišlo je i nekoliko seoskih porodica u šume. Tako su ustaše umjesto hapšenja našli smrt.

Treći vod druge čete dočuo je da se ustaše nalaze u potjeri za njim, pa je 8. maja otišao cio vod u potjeru za ustašama. Čitav je vod prodefilirao danju kroz sela općine Pušća, Kotar zagrebački, ali ustaša nigdje nije našao. Tom prilikom održani su mitinzi u selima: Kupljenovo, Kupljenski i Puščanski Hruševac sa seljacima. Na mitinzima objašnjen je značaj narodno oslobodilačke partizanske borbe, što su seljaci sa oduševljenjem prihvatili, te klicali narodno oslobodilačkim partizanskim borbama. Ujedno je izveden pred seljaštvo jedan domaći ustaša, da mu seljaci sude. Seljaci su ga sudili uvjetno na smrt, tj. ako će denuncirati bilo koga ili ma kakvu štetu bilo kome učiniti da onda partizani izvrše.

Četvrti vod II. čete bio je 8. maja u zasjedi; kako mu je došao samo jedan žandar i općinski stražar (ustaša), to je njih dvoje likvidirao. Likvidacija općinskog stražara je dobro primljena od seljaka, jer je isti bio poznat kao denuncijant i konfident.

Nakon ovih akcija, neprijatelj je 9. maja bacio velike snage u Zagorje — u potjeru za partizanima.

Tako je II. i III. vod odlučio da se povlače. On se je povlačio prema Sv. Križ Začretje i na putu naišao na neprijateljsku mitraljesku zasjedu, od 11. na 12. maja. U toj borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih i nešto ranjenih, dok je na našoj strani palo 10 mrtvih, 8 ranjenih i 4 živa uhvaćena. Neprijatelj je doduše bio mnogo nadmoćniji, ali naši gubici su u svakom slučaju daleko preveliki...

Zašto se to dogodilo? Komandir čete Kuglič, koji [je] komandovao ovim vodovima, odredio je protivno odluci Štaba (za koju je znao i unaprijed bio upozoren, da se tim pravcem ne kreće, jer su u tom dijelu i seljaci loši), on je na svoju ruku odredio pravac povlačenja Sv. Križ, umjesto da je postavio zasjede, kako je to bilo odlukom Štaba određeno. Osim toga je znao, da se tamo po brežuljcima nalaze mitraljeske zasjede, ali je unatoč toga vodio partizane u sigurnu smrt. On je bio poslan na teren da organizuje akcije i zasjede neprijatelju, međutim taj zadatak nije izvršio, već upropastio čitav jedan vod. Sta više, kad je vidio da stvar ide

nizbrdice, onda je pobjegao, odbacivši čak i svoj revolver, išao je 23 tim da spasi svoju kožu. Zbog toga on je osuđen na smrt. Ostavio je partizane u borbi, koji se i dalje bore, a on je netragom nestao.

U tim borbama poginuo je herojskom smrću, vrlo vrijedan i odličan borac, drug Krkač Ivan. Junački se je borio, bio je neustrašiv. Kada je bio teško ranjen, gotovo je već bio napola mrtav, ubio je još dva žandara. Bio je zaista pravi borac — komunista. Također se herojski borio i u toj borbi poginuo, drug Ivan Hodak. Osim ovih drugova poginuo je i stari sindikalni radnik drug Valjin Blaž.

U svim dosadašnjim borbama pokazalo se je, da naši drugovi posjeduju premalo iskustva u partizanskim borbama. Naročito je opažena premala budnost i dovitljivost partizana. Osim toga neki drugovi, koji stalno viču da bi htjeli u partizane, a sve zbog toga, jer se ne osjećaju sigurni od neprijateljskog terora, misleći ako odu [u] partizane, da će se time pred neprijateljem sakriti. Ti ljudi nisu za partizane. Oni samo unašaju paniku i demoralizaciju i kod prvih jačih okršaja dezertiraju. Pogotovo nisu za borbu u ovakvim krajevima, gdje treba podnijeti najveće napore, jer neprijatelj ovdje stupa sa takvim ljudima koji se zaista bore. Naši naponi, naša borbenost, svijest i disciplina u ovim krajevima mora biti na veoma visokom stupnju, jer samo tada ćemo moći skršiti neprijatelja. Zato treba paziti kakve se ljude šalje u ove krajeve. Iz Zagreba bili su slani neki drugovi, koji su, kada je trebalo ići u borbu pričali, da su bolesni, da oni ne mogu u borbu.

Nadalje se vidi da svuda gdje mi nismo imali inicijativu u svojim rukama, što je najveća grešk'a, da smo tamo loše prošli. Nama su zbog toga naneseni gubitci. Ovdje se je moglo zapaziti i to da se partizani, ako ne stupaju u akcije za oslobođenje sela, ne mogu zadržavati u mnogim selima. Jasno da ih seljaci neće prikrivati, ako ne vide da su to zaista njihovi oslobodioci. To je najbolji dokaz sa II. i III. vodom, koji su se zadržavali po selima, a kad je trebalo stupiti u odbranu sela onda se povukli. Politiku povlačenja u opasnim slučajevima provodio je drug Valjin, a pridružio mu se i Kuglič.³

Inače su ove akcije imale po Zagorju velikog odjeka među seljaštvom. Prvih dana vladao je veliki strah kod seljaka kada se čula mitraljeska i topovska paljba, ali sada su se prilično priučili na to i prelaze sa simpatijama na stranu partizana.

Neprijatelj je poduzeo oštre represalije protiv stanovništva. Počeo je raseljavati seljake iz njihovih domova, a na njihova imanja naseljava ustaše i neke probisvete. Progone seljaštvo masovno.

* Lazo Vračarić

To se naročito događa u Stubičkom, Zlatarskom, Krapinskom, Predgradskom, Klanječkom i Zagrebačkom kotaru.

Potrebno bi bilo da pored druga komandanta bude barem i u četi po koji iskusniji drug, koji dobro poznaje način partizanske borbe, ali ako ga momentalno nema upreći ćemo sve sile da se ovaj kadar s kojim raspoložemo što više osposobi.

18. maja 1942.

Drugarski pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**ZA STAB NARODNO-OSLOBODILACKE PARTIZANSKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE HRVATSKOG ZAGORJA,**

Politkomesar
M. Stubičanec⁴

Komandant
Brko⁵

BR. 69

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 18 SVIBNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
BORBAMA PROTIV TALIJANA I ČETNIKA**

**STAB
KOMBINOVANOG ODREDA"**

Dana, 18/V. 1942, u 11 sati
Plavno

Operativni izvještaj

GLAVNOM ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

U toku 17 i 18 ov. mj. razvile su se na našem sektoru borbe na razne strane. Od 16 na 17 noću naša dva bataljona¹ otišli su u Zrmanju. Prema primljenom izvještaju akciju su izvršili sa punim uspjehom. Uspjeli su pohvatati 14 najistaknutijih četnika i njihovih pomagača, među njima nalazi se Bogunović Milan, Pro-

⁴ Marko Belinić

⁵ Ivan Krajačić

⁶ Tekst je izostavljen zbog doslovnog ponavljanja. Vidi dok. br. 65 (početak pasusa: »U dopisu od 1. IV___«, do početka pasusa: »Upravo smo primili pismo ...«).

¹ »Marko Orešković« i »Bude Borjan«.

danović Jakov i Breka Ilija, zaplijenili su 8 karabina sa 230 metaka, održali su zbor sa preko 300 ljudi, žena i omladine i prišli su k organizovanju Zrmanjske partizanske čete. U istom dopisu su nam javili da je prva četa bataljona »Bude Borjan« na putu za cestu Obrovac — Gračac nastradala od četnika, navodno je bilo 11 mrtvih, a 12 uhvaćenih i odvedeno u Gračac. Ova vijest je neslužbena.

17 ov. mj. ujutro četničke bande zauzele su sve kote između Strmice i Plavna i napale na položaje nekoliko naših četa, na kurire i na transporte. Bio je napadnut i drug komandant G.Š.H.² Iz njegove pratnje 2 su poginula i to: Ilija Jovanić i Sava Japundžić, a nekoliko ih je ranjeno. Mi smo do navečer zauzeli kote na kojima su bili četnici i to bez borbe.

U noći 17 na 18 ov. mj. naše četiri čete ušle su u Golubić, ali su tamo naišle na otpor Talijana i četnika. Uspjele su zaplijeniti nekoliko pušaka i 1 puškomitraljez. Borba se nastavlja na jugu prema Kninu i na sjeveru prema Strmici. Jučer nam se javio komandant Dalmatinskog štaba³ i sva je vjerojatnost da će se on sa svojim snagama koje su vrlo malene sastati sa našim u okolini Golubića.

Danas od rana jutra Talijani prodiru od Bendera. Zauzeli su Kitu i idu prema Vunducima i Dragašićima, naši im daju otpor. Jučerašnja akcija četnika i današnja akcija Talijana prema primljenim podacima trebale su biti istovremene i zaokružiti nas u dolini Plavna. Sada smo sa strane Strmice osigurani, a sami se nalazimo kod Zrmanje i kod Golubića četnicima i Talijanima iza leđa. Primili samo neslužbeni izvještaj da se ogromni broj talijanskih snaga povlači iz jugozapadne Bosne u Knin.

S. F. — S. N.

Polit. kom.
Milić⁴

K-dant
Pet. Kleut⁵

Ivo Rukavina
² Vicko Krstulović
Maks Baće
³ Petar Kleut

BR. 70

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 1g
SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA
O BORBAMA U SELU GOLUBICU**

STAB
KOMBINOVANOGA ODREDA
Op. broj: 4/42.
18/V. 1942, u 24 sata.
Plavno

Operativni izvještaj

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA

18 ov. mj. sve snage ovog odreda bile su angažovane u borbama na raznim sektorima. O akciji koju su izveli bataljoni »Marka Oreškovića« i »Bude Borjana« u Zrmanji prošlog dana poslali smo Vam izvještaj.

Prva i druga četa Proleterskog bataljona i druga i treća četa Udarnog bataljona upućene su jutros u zoru na akciju u selo Golubić. Cilj akcije je bio razoružati četnički nastrojene elemente u ovom selu, pohvatati važnije Đujićeve saradnike i razoružati ustaško selo Vrpolje sjevero-istočno od Knina. Za izvršenje ovog zadatka imao je Proleterski bataljon pored razoružavanja osigurati prilaze u selo s južne strane od Knina, a Udarni bataljon sa sjeverne strane do Strmice.

Proleterski bataljon izvršio je svoj zadatak, dok se je Udarni i ovog puta dosta slabo pokazao. Akcije ovih bataljona razvijale su se od prilike (jer još nemamo sasvim tačne podatke) ovako:

Proleterski bataljon ušao je preko Ravnog Dola [u] južni dio Golubića u 5 sati. Pri ulazu u selo sačekala je ovaj bataljon grupa seljaka iz Golubića, koji su naši simpatizeri i koji su prethodnog dana pred Đujićevim terorom pobjegli u šumu. Bili su naoružani jednim puškomitraljezom i sa 8 pušaka. Druga četa ovog bataljona otišla je odmah da napravi zasjedu pored ceste na brdu Veljuv. Čim je stigla na svoj položaj cestom od Knina naišla je artiljerijska kolona od Knina, krećući se sasvim neoprezno. Zasjeda je otvorila vatru, te poubijala veći dio posade i zaprege topova. Oko 10 sati, a poslije prilično uporne borbe izvršili su partizani pod komandom komandanta druga Banine¹ juriš, te zauzeli 4 topa haubice. Topovi su odmah na cesti okrenuti prema Kninu, te ispaljeno što na Knin, što na položaje koje su bili zauzeli Talijani i četnici, 15 granata.

¹ Narodni heroj Ante Banina

prug Banina pri tome je ranjen u vrat, no brzo je sam sebi zavio ranu i dalje upravljao operacijama. U to vrijeme naše zasjede koje su bile još južnije prema Kninu uspjele su da odbiju napad talijanske pješadije koja je stizala kao pojačanje. Međutim ponovni napad pješadije, bacača mina i topova nisu mogli zadržati, jer su bili tučeni i sa boka od strane četnika koji su bili zaposjeli jedno obližnje brdo. Uvidjevši da pod unakrsnom vatrom neće moći izvlačiti topove cestom prema Plavnu, partizani su iskvarili zatvarače i nišanske sprave topova te ih napustili i povukli se na najbliže položaje podesnije za odbranu. Kod topova su zaplijenili jedan teški mitraljez sa 600 metaka i 5 karabina (talijanskih) i zarobili 6 talijanskih vojnika. Zarobljenike i oružje otpremili su odmah prema Plavnu. Usput im se je jedan zarobljenik zagubio... Na mjestu borbe računa se da je ostalo oko 70 mrtvih Talijana i mnogo ranjenih. U borbi se je pokazao niz divnih primjera hrabrosti partizana od kojih Vam navodimo ove:

— Komandant bataljona drug Banina Ante pri jurišu na topove, iako ranjen dosta teško u vrat (kugla je ušla niže uha, a izašla na zatiljak), nije se ni za časak zaustavljao. Sam je nekako uspio da rezervnim zavojem zavije vrat i zaustavi krv, koja ga je već svega bila oblila pa odmah produžio sa daljim rukovođenjem akcije. Tek na navaljivanje drugova i kad je već borba skoro prestala pristao je da krene za Plavno. Nadamo se ipak da rana neće imati težih posljedica, jer kost nigdje nije oštećena, a ni vratne žile nisu jako pokidane.

— Vodnik drug Jovo Zlatar² prvi je jurnuo prema jednom topu i tobdžiji tako snažno zario kamu u vrat da je nije mogao izvući. Odmah je okrenuo zauzeti top prema Kninu i uzevši od prilike elevaciju počeo da gađa. Pošto top nije bio utvrđen trznuo se je unazad toliko da je i Jovu oborio na zemlju. On se je međutim brzo podigao i produžio da puca. Potom je uzeo puškomitraljez legao na sred ceste i tukao po Talijanima koji su nailazili. Potukao ih je oko 20, govoreći drugu pored sebe: »Stomak mi se zalijepio za leđa od gladi, ali će mi to dige³ platiti. Ne dižem se odavde dok ih sve ne pomlatim makar ovdje poginuo. Od umora, gladi i naprezanja drug Zlatar pao je naposljetku pored svoga puškomitraljeza u nesvijest. Drugovi su ga prenijeli u obližnju kuću i nahranili te se je opet sasvim dobro osjećao i produžio borbu.

— Drug Pjevač Dujo, kad mu je drug puškomitraljezac bio smrtno pogođen, uzeo je njegov puškomitraljez i pod jakom vatrom neprijatelja preplivao rijeku, spasivši puškomitraljez i svu municiju.

* Poginuo 21. svibnja 1942. god. u borbi s Talijanima na r. Zrmanji, kod s. Palanka. Vidi dok. br. 79.
' Talijani

— Drug Kunić,⁴ također je zauzeo jedan top koljući kamom Talijane.

Proleterski bataljon imao je u ovoj borbi dva mrtva i 6 ranjenih.

Udarni bataljon sišao je jutros u 5 sati u sjeverni dio sela Golubića i odmah počeo sa oduzimanjem pušaka u selu. Krećući se u grupama htjeli su prijeći cestu u blizini škole, no tu su dobili iznenadnu mitraljesku vatru. Komandant bataljona drug Divjak⁵ uzeo je tada jedan puškomitraljez i otpočeo da gađa u školu. Čete su se u neredu povukle prema brdu Greda, dok su pojedinci podržavali još neko vrijeme vatru, a onda se i sami povukli. U školi su bili talijanski vojnici, a među njima sigurno i četnici što je za ovaj bataljon bilo prilično iznenađenje. Osjetivši vatru i sa drugih strana (četnici su bili na nekim od obližnjih brda) ovaj se je bataljon u stvari raspršio i izgubio svaku vezu, unutaraju i sa Proleterskim bataljonom. Imali su jednog mrtvog (za ranjene ne znamo). U selu su zaplijenili 1 puškomitraljez i 6 pušaka sa 160 metaka.

Treća četa Proleterskog bataljona ostala je bila ovog dana da osigurava Plavno na liniji: Pleševica — Zabinac — Kita — Vilin Klanac — Crni Vrh. Njihova straža sa Kite povukla se je međutim bez naređenja kad su taj položaj počeli Talijani u zoru da tuku iz bacača mina (slučaj ćemo ispitati). Talijani su izjutra zauzeli Kitu i otpočeli sa napredovanjem prema Plavnu. Naši su južne Dragašice napustili bez otpora (opet greška) i povukli se prema Crnom Vrh, tako da je Talijanima bio otvoren put za Plavno. Uzeli smo jedan puškomitraljez te pokupili stražu kod štaba, kurire i bolesne partizane iz škole te ih postavili na Pleševicu (koju treća četa nije bila osigurala) i kosu istočno od Zabinca. Talijanima nije uspjelo da napreduju dalje od Dragašića. Pred večer su napustili Dragašice, a izgleda i samu Kitu, te smo naredili trećoj četi da ove položaje opet zaposjedne u toku noći. Ova četa imala je danas jednog lako ranjenog.

Prva četa Udarnog bataljona poslana je 17. ov. mj. k Savića stanovima sa zadatkom da zaposjedne i drži liniju: Konjska Glava — Gologlav — Orlova, što je i učinila. 18. ov. mj. nije stupala u borbu.

Prva četa bataljona »Gavrilo Princip«, koja inače služi kao rezerva Odreda i daje straže kod štaba i zatvora, imala je 18. ov. mj. da sa jednim vodom izvrši demonstrativan napad na Strmicu, da bi tako olakšala operacije u Golubiću. Oni su u zoru sa Bukovca zapucali na Strmicu, a onda se povukli na liniju Orlova — k- 805 — Greda. Dok su oni u podne užinali sakupljeni na previji (2 mm južno od slova a riječi Orlova) četnici su, njih oko 15, zauzeli

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti kako mu je ime.

⁶ Nikola Divjak

k 805 i odatle na partizane otvorili vatru. Razvila se je borba u kojoj su dva četnika ubijena, dok su ostali pobjegli prema Strmici. Sada se na tom položaju nalazi jedan vod u predstražarskom rasporedu. Puške ubijenih četnika zaplijenjene su.

Cete koje su bile u akciji u Golubiću povukle su se večeras u Plavno na odmor.

Tehnički vod oporavlja se i sređuje. Još nešto materijala je izvučeno iz šume kod Benderà, tako da sad imaju 200 kg eksploziva i 3 nagazne mine. Sutra ćemo im dati jedan zadatak na pruži.

Moral kod svih jedinica osim Udarnog bataljona je dosta dobar. Omladinska četa je slaba. Ima 15 razboljelih iz te čete koji bi kako izgleda htjeli nazad u Liku. Izgleda da ćemo ih par vratiti u Srb. Sa ishranom još uvijek ide dosta teško. Zbog neuredne ishrane mnogo partizana dobilo je proliv. Obuća je također slaba i svakog dana sve slabija. Ishrana bataljona u Zrmanji je dobra.

U Plavnu su nam predate još 4 puške.

Dalmatinci su se danas (njih oko 50) izgleda bili približili iz Dinare k Golubiću, ali nisu stupili u akciju. Jedan vod proletera i dobrovoljci iz Golubića ostali su poslije današnje akcije s onu stranu Golubića i još se nisu prebacili ovamo.

Sutra 19 ov. mj. ostaće dva bataljon^ u Plavnu na odmoru, jer su poslije akcije u Golubiću premoreni. Bataljoni u Zrmanji dobili su zadatak da pročiste ustaško selo Dolac i četničko selo Krupu i Duboki Dol.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Milić«

Komandant
Pet. Kleut⁷

. i

« Maks Baće
Petar Kleut

BR. 71

**NAREĐENJE ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 18 SVIB-
NJA 1942 GOD. KOMANDANTU UDARNOG BATALJONA ZA
PRUŽANJE POMOĆI PROLETERSKOM BATALJONU U BORBI
KOD GOLUBIĆA**

STAB
KOMBINOVANOG ODREDA
Dana, 18/V. u 16.30 sati
Br. 31/42

KOMANDANTU UDARNOG BATALJONA¹ (LICHE GRUPE)

Druže Komandantu, tvoj kurir je stigao kod mene u **16.20** sati, a poslao si ga u 12.40, to znači ili ste daleko ili baš nije htio da ide.

Pišeš da je oko Proleterskog bataljona velika paljba. To sve i jest, njegovi se ljudi nalaze u opasnosti, zarobili su 4 topa, neprijatelja ima dosta mrtvih, a još ih dosta i napada. Napadaju ih Talijani, ustaše i četnici.²

Druže komandantu, tvoja je dužnost, pošto je sada već skoro blizu i noć da pošalješ što više svojih snaga, a i ti sam da ideš sa njima tamo prema proleterima, samo da se mogu spasti topovi i neki materijal koji su zarobili, onda bi Vi svi skupa dobili povoljnije naređenje, a možda i povlačenje-

Od proleteraca, ranjen je drug Banina,³ i još 5 drugova, koji dolaze ovamo na previjanje, drugovi su lakše ranjeni, samo Banina malo teže.

Druže molim te radi kako je najbolje, ne žali truda, nemoj da nam gotova stvar propadne. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Komandanta:
Miloš Kukić

¹ Nikola Divjak
- Borba je vođena u blizini sela Golubić. Cilj akcije: razoružati četnički nastrojene elemente u ovom selu, pohvatati Dujićeve saradnike i razoružati ustaško selo Vrpolje, sjeveroistočno od Knina. O toku borbi vidi opširno u dok. br. 70.
* Narodni heroj Ante Banina

BR. 72

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
20 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O NEPRIJATELJSKOJ OFENZIVI NA PETROVU GORU
I O STANJU U JEDINICAMA¹

STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
Komesarijat br. 45.
20. V. 42.

KOMESARU PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

Usljed situacije koja je kod nas nastala izostali su moji re-
dovni izvještaji. Početkom maja neprijatelj je poduzeo ponovno
[ofenzivu na Kordun koja je imala karakter kaznene ekspedicije.
Za vrijeme trajanja ofenzive rad je bio jako otežčan i zato niste
bili na vrijeme obaviješteni o stanju kod nas. Komesarski kadar
pomalo se razvija što se najbolje vidjelo u samoj ofenzivi. Držanje
partizana je također bilo odlično. Evo pregleda mog rada i rada
polit, komesara kao i stanja u partizanskim jedinicama i narodu
kroz to vrijeme. Neprijatelj je krenuo 9. V. 42 u P.G.² sa svrhom
• čišćenja. U to vrijeme nalazilo se u P.G. 700 partizana i mi smo
odlučili da neprijatelju dademo otpor u šumi s namjerom da ga se
istjera iz šume. Drug komandant Grupe predložio je da se snage
povuku van iz šume, van P.G. Prihvaćen je prvi prijedlog koga sam
dao ja, jer nas je zaneslo zelenilo šume i malene snage s kojima
je neprijatelj raspolagao. Odlučeno je da se postave zasjede u samoj
šumi, koje su trebale da dočekaju neprijatelja. Prva zasjeda koja
je bila postavljena na Tromedi u P.G. uspjela je i naša proleTERSka
četa natjerala je u bijeg jednu satniju novaka domobrana. Među-
tim druga zasjeda, koja je bila postavljena na Magarčevcu nije
uspjela i naše su jedinice u bijegu napustile Magarčevac nakon
kratke borbe. Gubitaka nismo imali. Na treću zasjedu koja je bila
postavljena na Brezovoj Poljani neprijatelj nije naišao. Da je uspje-
la zasjeda na Magarčevcu, možda bi situacija bila drugačija, nego
onakova kakova se kasnije razvila. Već drugi dan stanje je bilo
sasvim drugačije. Neprijatelj je dovukao velike snage i počeo ste-
zanjem P.G. Napolje se nije više moglo. Svakim danom obruč je
bio sve uži i uži. Stanje je postajalo sve teže. 12. V. 42 donijeli
smo odluku da se probijemo noću i to kod potoka Brusovače. Par-

¹ Prepis dokumenta iz 1942 god., bez završetka, nalazi se u arhivi
CK SKJ.

² Petrovu Goru

tizani su već u to vrijeme bili malaksali i jedan dan bez hrane. Prije samog proboja pozvao sam komesare i delegate i objasnio im situaciju. Oni su je također pravilno objasnili partizanima i svojim jedinicama. Te noći smo krenuli i ušli u jedan jarak u kome nas je neprijatelj tukao unakrsnom vatrom. Proboj je bio moguć, ali uz dosta velike žrtve. Predložio sam povlačenje i komandant je izdao naređenje da se povučemo. U tom našem proboju izgubili smo jednog proletera i prošli dosta jeftino. Drugi dan obruč je postajao još uži, neprijatelj je zaposjeo slijedeća bila,³ tako da je situacija postala još teža.⁴ Navečer održali smo konferenciju komandanata i komesara i odlučili da se 14 u zoru izvrši proboj neprijateljske linije pod svaku cijenu. Odlučeno je da se front probije na dva mjesta i to kod ambulante — Magarčevca i između Petrovca i Biljega. Prvi je proboj imao izvesti III bataljon i četa Dušana Vergaša,⁵ a drugi proboj imala je izvesti četa II bataljona. Ujedno je na prijedlog sekretara O.K.⁶ zaključeno da se drug Cane i Veco" probiju sami s vodičem u Vojnišnici, a drug Ivan⁸ također s vodičem kod Radonje. Drug Canica i ja nismo mogli nikako proći zbog stalnog" obasjavanja reflektora i pregustih neprijateljskih straža. U jutro smo se vratili u šumu, a vratio se i komandant Ivan koji također nije mogao proći zbog gustoće neprijateljskih rovova i vratio se također natrag. Bataljoni su već u to vrijeme vršili proboj neprijateljske linije. Uspjeh proboja bio je vrlo dobar i da je bilo malo više snalaženja pao bi nam u ruke dosta veliki plijen. Kod proboja na Magarčevcu palo je 12 drugova partizana iz čete Dušana Vergaša zajedno sa komesarom čete, drugom Likom (Markovićem)¹¹ i 2 partizana iz III. bat. Neprijatelj je tu imao oko 30 mrtvih. Kod proboja na Biljegu palo je 9 drugova partizana i komesar proleTERSKE čete drug Višnjić. Neprijatelj je imao oko 40 mrtvih (plijen vidi iz op. izvještaja). Držanje partizana za vrijeme juriša bilo je odlično. Sa povicima »naprijed partizani«, »hura proleterii« krenuli su partizani naprijed na rovove i mitraljeze. Neprijatelj je, videći našu veliku snagu, u bijegu počeo napuštati rovove i mitraljeska gnijezda. III. bat. je odmah poslije proboja, vratio se u svoju bazu i zadržao se u Perni. Četa Dušana Vergaša vratila se također odmah u svoju bazu. II bat i proleterii su naišli na prugu gdje se domobranska posada od 25 vojnika odmah predala bez metka. Bilo je

¹ Grebeni

⁴ Partizanima je ostala samo sjeverna padina Petrove Gore, dok je neprijatelj zaposjeo sve dominirajuće visove.

⁵ Komandir Udarne čete Drugog kordunaškog NOP odreda. Poginuo lipnja 1942 god. u borbi na Tounjskom Tržiću.

⁶ Dr Savo Žlatic

⁷ Većeslav Holievac

⁸ Srećko Manola

¹¹ Milan Marković-Lika

r

sjajnih primjera junaštva i hrabrosti. Ima primjera gdje je jedan partizan zaklao 5 ustaša. Istoga dana na večer neprijatelj se počeo povlačiti, i izvukao svoje snage iz P.G. Drugi dan već su snage neprijatelja počele odlaziti u pravcu Karlovca i Topuskog i sa glavninom napustile ovaj teritorij. Pred samu ofenzivu nismo imali nikakvih obavještenja o namjerama neprijatelja. Nismo se nadali da će neprijatelj tako brzo nakon prve poduzeti drugu ofenzivu sa tako velikim snagama. U šumi su operisale ustaške bojne i naoružani Muslimani koji su se naročito istakli sa svojim zvjerstvima i krvološtvom. Oko šume i u garnizonima bili su domobrani, njihovo je držanje bilo dobro. Rad polit, kadra za vrijeme blokade među partizanima bio je dobar i oni su si dali truda da partizanima pravilno objasne način borbe u toj situaciji. A da su partizani to razumjeli svjedoči činjenica smjelih juriša koji su potpuno uspjeli. Za vrijeme trajanja blokade naše jedinice u pozadini nisu i opet skoro ništa uradile, a da bi olakšale situaciju onima u obruču. IV. bat. I. K.P.O. razoružao je hrvatsko selo Lasinju. I. bat. I. K.P.O. kroz čitavo vrijeme nije izvršio nikakve akcije osim diverzije kao ni II. bat. II. K.P.O. iako je te bat-[aljone] od neprijateljske linije dijelila samo cesta. I. bat. I. K.P.O. je kroz to vrijeme napravio šetnju po hrvatskim krajevima, stigavši do Netretića (14 km od Karlovca). Na tom putu je odlično primljen od hrvatskog stanovništva. Naši planovi koje smo izradili poslije prve ofenzive, propali su, jer nas je neprijatelj opet pretekao sa svojom ponovnom ofenzivom. Ovi proboji i juriši pokazali su da partizani vole više ići u masovne akcije nego u sitne i malene.

Stanje u partizanskim jedinicama je slijedeće:

I. K.P.O.

I. bataljon toga odreda imao je niz sitnih akcija. Polit, časovi u tom bat. vrše se svakodnevno a zadnjih dana počela je vojna obuka partizana. Razlozi za dosta slabu aktivnost toga bataljona leže u nesposobnosti komandanta,¹⁰ koji se suviše boji odgovornosti u slučaju neuspjele akcije. Isti je smijenjen, a na njegovo mjesto dolazi drug Đorđe Momčilović, mi očekujemo da će se stanje popraviti. Još je jedan od uzroka te neaktivnosti koji leži u tome da partizani ne žive zajedničkim životom, ne spavaju i ne jedu zajednički. Noću se partizani razmire po selu te spavaju po seoskim kućama. Dosadašnji komesar tog bataljona drug Košarić,¹¹ smijenjen je, i na njegovo mjesto dolazi drug Culjat.¹² Borbenost partizana je dobra, i nakon konferencije, koju su održali komandant Grupe na kojoj je istaknuta pažnja i ukazato na te pogreške, stanje se popravlja. Za ilustraciju može da svjedoči slijedeća činjenica.

Mihajlo Blažević
Milutin Košarić
Josip Culjat

Prije konferencije uhvatili su partizani tog bat. veliku količinu alkohola (rakije, vina i likera) i napili se. Nakon konferencije i opet su uhvatili sličan plijen, ali ni jedan od partizana nije taknuo ni vino ni rakiju, već je čitava količina stavljena na raspoloženje štabu I. odreda.

II. bataljon se nalazio na povratku iz III. bat. II. K.P.O. u P.G. te ga tu zatekla blokada. To je jedan od naših najjačih bataljona, koji broji 300 partizana, dobrih boraca, koji su sudjelovali u niz akcija van svojih baza. Niži komandni kadar u tom bataljonu vodnici, komandiri i delegati su dobri. Komandant¹³ nije valjao i nije bio u stanju držati u rukama takav bat. bez malo inicijative i pokretnosti. Isti je smijenjen a na njegovo mjesto postavljen za vršioca komandanta Joso Hajdin¹⁴ (bivši jugosl. podof. član K.P.). Za vrijeme blokade držali su se partizani toga bataljona vrlo dobro. Isto tako držali su se i kod samog juriša, tj. proboja linije. Partizani tog bat. dali su divni primjer herojstva i junaštva kod juriša. Politički rad kroz to vrijeme bio je minimalan isto tako i vojna obuka partizana se nije vršila. Danas se partizani tog bataljona odmaraju i spremaju akcije, koje su pripremljene. Odlaskom komesara Spačeka iz tog bataljona, osjetila se dosta velika praznina u polit. radu. Na njegovo mjesto postavili smo druga Dejanovića¹⁵ bivšeg komesara IV. bat. Borbenost partizana je znatno porasla i ona je potencirana željom za osvetom, jer su mnogi od partizana ostali bez svojih familija. Ta želja za osvetom nije uperena protiv hrvatskog naroda već protiv ustaša. Mržnja prema muslimanima¹⁶ je porasla i jaz se mnogo produbio. Postupak partizana ovog bat. sa domobranima je odličan, to se je vidjelo i kod razoružavanja domobrana kod zadnjeg juriša. Po tome se vidi da su partizani ovog bat. u osnovi upoznati sa linijom naše borbe.

III. bat. isto kao i II. nalazio se u P.G. i izdržao sve napore u obruču. Kod proboja linije također je borbenost tih partizana bila na visini. Komandant¹⁷ se držao vrlo dobro i imao bat. u rukama. Svojom dobrom komandom omogućio je brzi prelaz glavnine partizana bez mnogo gubitaka. Mržnja naprama muslimanima poslije ovih zadnjih zvjerstava, koje su oni počinili pojačana je i partizani su strahovito ogorčeni na muslimane. Familije partizana ovoga bataljona najviše su postradale, poklane i ubijene. Teritorij tog bataljona graniči s muslimanskim selima iz kojih se muslimani koljači svakodnevno zaletavaju na teritorij tog bataljona vršeći

¹³ Josip Kuštrin

¹⁴ Josip Hajdin. Poginuo lipnja 1942 god. u borbi kod Kamenskog Mosta, kao vršilac dužnosti komandanta Drugog bataljona Prvog kor-dunaškog NOP odreda.

¹⁵ Milić Dejanović

¹⁶ Odnosi se na ustaše iz muslimanskih sela.

¹⁷ Jovo Lončar

pljačku i zvjerstva. Par dana prije ofenzive, održali smo komandant Grupe, komandant Odreda i ja smotru bataljona i konferenciju sa komandirima, komesarima, vodnicima i delegatima tog bataljona. Na konferenciji ukazano im je na sve pogreške koje su činili u svom radu, izvršena je reorganizacija bataljona, na taj način, da partizani žive po četama u zajedničkim logorima. Tim načinom života drugarstvo se među partizanima mnogo bolje razvija a i politički rad je time olakšan.

IV. bataljon. Za vrijeme blokade P.G. razoružao je taj bataljon hrvatsko selo Lasinju. Partizani tog bat. često prodiru u hrvatska sela, gdje ih hrvatski seljaci dobro primaju i pomažu sa hranom. Pred par dana prebačen je jedan vod preko Kupe u šumu zvanu Kljuka, sa zadatkom, da se po mogućnosti tamo održe. 15 partizana koji su bili prebačeni već prije, po nekim usmenim obavještenjima pali su u D.S.¹⁸ ali to još nije potvrđeno. Najaktuelnije pitanje u tom bataljonu je pitanje ishrane. Već danas partizani toga bataljona su prinudeni da vrše akcije u ustaškim selima zbog nabavke hrane. U perspektivi je da čitav bat. prijede preko Kupe u hrvatska sela i krajeve. Za komesara bataljona postavljen je drug Martinović¹⁹ (učitelj i član K.P., a bivši komesar Dejanović je prebačen za komesara II. bataljona I.K.P.O).

Proleterska četa. Iako njezin sastav nije onakav kakav treba da bude ona svejedno zaslužuje taj naziv. Zasluge za to imaju najviše komandir²⁰ i komesar, koji su uspjeli iz takvog sirovog materijala kroz vrlo kratko vrijeme napraviti vrlo dobre borce.- Komesar je svojim dobrim i pravilnim radom uspio da objasni partizanima te čete ono najosnovnije iz poznavanja naše linije. Akcijom na Biljegu na Tromedi kao i jurišom na rovove kod proboja neprijateljske linije, pokazali su se proleter i te čete da su oni naša najbolja jedinica. U svim tim akcijama proleter i te čete pokazali su se vrlo dobro. Gubitak komesara koji je pao kod juriša znatno će se osjetiti. Neki dan sam obišao četvu i zadržao sam se kod proletera neko vrijeme i dao upute za rad novom vršiocu dužnosti komesaru drugu Krstiću²¹ (jedan mladić Karlovčanin, član K.P. 3 mjeseca). Izgleda da ce on moći savladati posao koji stoji pred njime. Komandir se dobro razvija i ima uslove da postane dobar komandant, vrlo hrabar i borben, sada će biti primljen u K.P. Četa zaslužuje po dosadanjim akcijama naziv proletera.

¹⁸ Obavještenje da su tih 15 partizana pali u Draganičkoj Sumi bilo je netočno. Oni su bili iznenada napadnuti od Talijana, ali su uspjeli da se izvuku i da im nanesu osjetne gubitke. Vidi dok. br. 50.
" Mile Martinović. Poginuo u jesen 1944 god. nesrećnim slučajem, kao predsjednik Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Kordun.

²⁰ Miško Breberina
" Dušan Krstić

II. K.P.O.

I. bat. vršio je u zadnje vrijeme akcije u hrvatskim krajevima. U tim krajevima bili su partizani vrlo dobro primljeni od hrvatskih seljaka. Na prolazu kroz Prilišće razoružali su domobrane i finance. Napali su Netretić, koji je 14 km od Karlovca. Moral i disciplina partizana je na dobrom stupnju. Uslijed čestih akcija bat. se nalazi na okupu tako da je polit. komesar bataljona²² mogao raditi sa čitavim bat. On je čitav svoj rad ograničio na čitanje »Naše borbe« i još nekog materijala. Prema svemu izgleda da je taj bat. uspio da se saživi i da postane vojnički bolji.

II. bat. Po četama i vodovima održavaju se polit. časovi. Novim načinom života tj. zajedničkim životom po četama, rad je polit. komesara u mnogome olakšan a i drugarstvo i disciplina u mnogome se razvija. Uspješnih akcija taj bat. u zadnje vrijeme nije imao. Tu također fali dobar komandant. Sadašnji komandant Dejanović²³ je dosta nepokretan i bez inicijative. Hrana koja je bila sakrivena nije pala u ruke neprijatelja već je jedan dio te hrane bio spasen. U akcijama koje su sada predviđene po planu i taj bataljon je dobio zadatak i ako ga uspješno izvrši to će biti jedan od načina za njegovo ozdravljenje.

III. bat. Izvršena je reorganizacija tako da sad bataljon ima 5 četa. Komesari četa još su neiskusni ali pokazuju mnogo volje za rad. U akciji na Primišlje u kojoj je sudjelovao a koja nije uspješna, borbenost partizana pokazala se kao dobra. Partizani su izdržali dosta veliki napor u toj akciji. Dužnost i nadalje vrši drug Rade Janjanin,²⁴ a moraće ostati i nadalje, jer drugi nema. U tom bataljonu održavaju se i nadalje redovno časovi po vodovima i četama.

Proleterska četa u II.K.P.O. je tek formirana i dobila je svoje prvo vatreno krštenje u akciji kod Primišlja. Tu je četa imala 4 mrtva proletera. Komandir je dobar a isto tako i komesar. Drugo 0 toj četi ne mogu da kažem dok ju ne obiđem.

Agit. prop, grupa na terenu I.K.P.O. nije mogla da razvije rad zbog nastale ofenzive. Svega dva predavanja održala je grupa I to u III. bat. I.K.P.O. i u I. bat. I.K.P.O. Samo izgleda da ni ta grupa nije pravilno shvatila svoju dužnost, mjesto da bude desna ruka komesarima kod njih izbija tendencija da komesari postanu njihov instrumenat za rad. U II.K.P.O. bio je [rad grupe] plodniji a i pravilniji. Grupa je održala par zborova i jednu priredbu u selu Kunićima²⁵ pod Kapelom. Iz političkih razloga poslali smo tu grupu najprije na taj sektor. Grupa je održala jednu priredbu u selu Kunićima koja je imala zabavni i politički kao i kulturni

²² Izidor Strok-Mrki

²³ Miloš Dejanović

²⁴ Vršio dužnost političkog komesara. Umro travnja 1943 god. u Plaškom, od tifusa.

Kunić Selo

program sa pjesmom i recitacijama. Te agit. prop. grupe nisu još ono što bi trebale da budu, ali činjenica je da su počele da djeluju i ja se nadam da će nam uspjeti stvoriti ono što smo zamislili.

Politička situacija u narodu

U srpskim krajevima teror neprijatelja i njegova kaznena ekspedicija srušili su i zadnji prelaz koji je vodio ustašama. Ogorčenje naroda je ogromno i ono je u izvjesnim momentima u P.G. prelazilo u očajanje. Tako da su neki ljudi tražili od partizana da ih strijeljaju samo da ne padnu u ruke ustašama i »Turcima«. Neprijatelj je sistematski stezao obruč oko P.G. tako da nitko živ nije mogao da izmakne iz šume jer su rovovi na mjestima bili udaljeni od 2 do 3 metra. Pri tom stezanju neprijatelj je temeljito pretraživao jarke i grmove i sve ljude, žene i djecu poklao i postrijeljao.

- Muslimani naoružani sjekirama i noževima koji su prije radili kao šumski radnici u P.G. najbolje su poslužili neprijatelju za taj posao. Mase ljudi, žena i djece kretali su se zajedno po šumi s partizanima sa željom da se zajedno probiju s njima iz obruča. Najviše ljudi, žena i djece poklali su ustaše i Muslimani u jarcima kod Perne, Pecke, potoka Bublenu u Širokoj Rijeci, u jarku zvan Lisičjak i u Jarčevcu itd. U samoj Perni poklali su ustaše i Muslimani preko 1000 ljudi. 13. V. o.g. neprijatelj je bacio letak u kome je pozvao partizane i narod da se 14 u jutro [krenu] u Vojnić niz potok Radonju sa rukama uzdignutim u vis i sa puškama oko vrata. Još 14 u jutro neprijatelj je poklao i postrijeljao u jarku zvanom Lisičjak oko 200 ljudi, žena i djece. U to vrijeme već su kretale kolone naroda pod bijelom zastavom niz Radonju u Vojnić. Drugog izlaza momentalno nije bilo, ili ostati u šumi ili se predati ustašama u Vojnić. Isto jutro partizani su probili obruč i razbili neprijatelja na dva mjesta. Već na večer oko 6 sati neprijatelj se počeo povlačiti iz šume. Onaj dio naroda koji se nalazio na sjevero istočnom dijelu P.G. bio je spašen i pošteđen od neprijatelja. Narod koji je otišao u Vojnić oko 3.000, drugi dan je transportovan na Vojničkopolodvor, jedan dio a drugi dio u Cetin Grad. Za njihovu sudbinu dalje se ne zna. (Prema nekim obavještenjima onaj dio vlakom odveden je u Novsku.) Za vrijeme svog odlaska kao i sada neprijatelj temeljito uništava sva sela u P.G. pljačkajući blago i žito. Jaz između Muslimana i Srba je strahovito produbljen dok naprotiv raspoloženje prema hrvatskom narodu postaje sve bolje i bolje. Prelazi domobrana na našu stranu (5 u Perjasici, 3 u P.G. i 1 u akciji) odjeknuli su vrlo povoljno u narodu, kao i nedavanje otpora kod razoružavanja domobrana prilikom proboja linije. Tom raspoloženju znatno je doprinio dolazak Hrvata iz gradova, koji sve češće dolaze. Danas i partizani ističu želju da ima što više Hrvata u našim redovima. U nekim mjestima kao na pr. u Klokoću, Kr-

stinji, Prisjeki i Vojniću neprijatelj vrbuje Srbe za vojsku i ustaše. U Vojniću se javilo 5, koji su otišli u ustaše, a u Klokoću dva, koji su otišli u domobrane. U drugim krajevima na Kordunu je stanje mirno i tamo partizani vrše potpun utjecaj. Perjasica je još slobodna kao i teren oko Veljuna. U tim krajevima odbori N.O.F. rade i razvijaju svoju djelatnost. U okolici Plaškog četnici su i dalje aktivni. Ima ih oko 110, prisilno mobilišu ljude i naoružavaju ih. Smješteni su u Plavčoj Dragi u školi. Četnici održavaju sastanke po selima oko Plaškog i to u selima: Vera, Blata, Begovac i Jesenica. U drugim krajevima na Kordunu nigdje se ne osjeća njihov trag iako se na njih budno pazi, čak i Skrad je poslije čišćenja postao dobar. Mišan Napijalo je otpremljen transportom i dalje se za njega ne zna. U Vojniću je bio interniran i navodno se dobro držao. Njegovu familiju ženu i dvoje djece ustaše su poklali, prilikom zadnje ofenzive u Jarčevcu. Jedini sin koji mu je ostao nalazi se u partizanima već dulje vrijeme. O petorki ubica o kojima sam te ranije obavijestio mogu Ti javiti slijedeće. Ustaše puštaju pojedine ljude iz Vojnića s time da ti ljudi izvrše izvjesne zadatke na pr. da ubiju kojeg komandanta ili komesara ili da pronađu koje skrovište hrane i da ga otkriju ustašama. Tako je na pr. bivši predstavnik krstinjske općine obećao ustašama da će ubiti komandanta Grupe ako mu dadu na raspoloženje par ustaša. Ustaše mu nisu povjerovali, tako da isti nije ništa učinio. U većini slučajeva ljudi koje neprijatelj uhvati prihvate bilo kakav prijedlog, samo da se što prije mogu izvući iz ruku krvnika, ali ima i pravih bandita koji bi možda i pokušali izvršiti zadatak koji su primili. U krajevima gdje je izvršena ofenziva tj. P.G., N.O.O. ne rade i ne funkcioniraju.

U hrvatskim krajevima raspoloženje mase je sve bolje i naše partizanske jedinice se slobodno kreću krajevima preko Kupe. Narod ih tamo dobro prima, hrani i pomaže i razumije se da to još nije onako kretanje kao u srpskim krajevima ali ni u srpskim krajevima mi se u početku nismo slobodno kretali. Isto tako i u krajevima preko pruge pravac Bosiljevo, Netretić, Severin na Kupi također se naše jedinice slobodno kreću i hrvatske mase ih do...

BR. 73

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
20 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O PROBOJU IZ NEPRIJATELJSKOG OBRUČA NA
PETROVOJ GORI I O DRUGIM AKCIJAMA NA TERITORIJU
KORDUNA

STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH NAROD. OSL. ODREDA
O. broj 6.
20 maja 1942

Operativni izvještaj

KOMANDANTU NAROD. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

Neprijatelj je opet izvršio ofenzivu na Petrovu Goru. Ovaj put je neprijatelj napravio обруч oko Petrove Gore i unutar обруча uputio snage koje su zaposjele sve važnije raskrsnice i visove i s tim snagama krstarilo po šumi a обруч svakog dana stezao i teren pretresao. Neprijatelj je upotrebljavao i tenkove koji su uz neprijateljsku vojsku krstarili po šumi. Mi smo uspjeli da probijemo taj neprijateljski обруч i da se povučemo iz Petrove Gore nakon čega je prestala i blokada Petrove Gore i neprijateljske snage se povukle. Prema izvještajima neprijateljske snage bile su u jačini od 10 do 12 bojni, a zna se iz zabilješki koje su uhvaćene da je bila lička bojna, glinska bojna, bosanska bojna, željeznička bojna, novačka bojna, 10 bojna, 11 bojna, oružnička bojna, veliki broj muslimana civila i još neke druge bojne. Sam tok ofenzive bio je slijedeći:

9 maja neprijatelj je u jačini od 3 satnije krenuo iz Vrgin Mosta preko Blatuše i Maličke na Petrovac. Na Petrovcu zadržao se je jedan dio neprijateljskih snaga a drugi se spustili prema Maličkoj i tamo se ukopali. Isto vrijeme neprijatelj je zaposjeo i visove oko Pecke, Crnog Potoka, Kijaka, Široke Rijeke, i Selakove Poljane i na tim položajima utvrdio se i zanoćio. Pošto se predviđalo da će neprijatelj 10 maja krenuti dalje u šumu postavljena mu je zasjeda u vidu trougla i to proleterska četa i I četa II bataljona na Tromedi kota 350, 3 četa II bataljona i 3 četa II bataljona II K.P.O. na Magarčevcu kota 435 a 2 četa II bataljona i III bataljona na Španovoj Poljani kota 244. Neprijatelj je prvo naišao na zasjedu na Tromedi gdje ga je dočekala proleterska četa i razbila ga tako da se je neprijatelj dao u panično bjegstvo prema Selakovoj Po-

ljani. Naše snage gonile su neprijatelja vatrom do ivice šume gdje su dočekane od neprijateljske vatre s jednog visa od Selakove Poljane tako da su se morale povući. Plijen je bio 8 karabina sa municijom, dosta civilne spreme koju je neprijatelj napljačkao od ~civilnog stanovništva i nešto vojničke spreme. Neprijatelj je imao 8 mrtvih što su ih naši svukli a dosta i ranjenih... Mi smo imali jednog teže i jednog lakšeg ranjenog. Uspjeh ove akcije bio bi veći da je prva četa pravovremeno se uputila i presjekla neprijatelju otstupnicu. Poslije toga neprijatelj je naišao na zasjedu na Magarčevcu. Prvi nalet neprijatelja naši su uspjeli odbiti ali kako je neprijateljsko zrno pogodilo u cijev našeg jednog puškcmitraljeza i kad se je on povukao povukli su se bez naređenja i ostali zauzevši u neposrednoj blizini novi položaj. Neprijatelj je to iskoristio i navalio iz doline i naše snage su se povukle prema zasjedi na Spanovoj Poljani. Uzrok neuspjeha ove zasjede je dosta nezgodan teren, gusta šuma i nedovoljna jedinstvena komanda. Poslije toga neprijatelj je zaposjeo Magarčevac i put koji vodi prema Španovoj Poljani. Na zasjedu ko[la] se nalazila na Spanovoj Poljani neprijatelj nije naišao. Poslije toga naše snage su se prebacile na teren oko Pajić Poljane kota 350 i oko Radonje kota 210 a neprijatelj je zaposjeo od Selakove Poljane prema Vučkovićima, Radmanovoj Poljani, Jovićima, Eremić Brdu, Mirić Glavi, Ključaru, i prema Petrovcu, s time stvorio obruč oko Petrove Gore i na svim položajima ukopao. Obruč je bio gust tako da su rovovi bili na razdaljini od 2 do 3 metra sa dosta automatskog oružja.

Pošto smo vidjeli da neprijatelj sistematski steže obruč i pretražuje sve doline odlučili smo da probijemo neprijateljski obruč i izidemo iz Petrove Gore. 11 maja na večer proleterska četa, II bataljon, 3 četa II bat. II K.P.O. krenuli su prema Brusovači da tu probiju obruč i da se prebace na teritoriju II odreda. Kako se moralo obilazi[ti] neprijatelja koji je zaposjeo visove i raskrsnice, uhvatio je nas dan prije nailaska na neprijateljske snage; bili smo prinuđeni da ostanemo u jednoj šumi s tim da se navečer probijemo. Taj dan padala je kiša a partizani morali su biti čitav dan bez jela. Na večer 12 maja krenuli smo da se probijemo ali neprijatelj je zaposjeo ovuda teren dobro i rasporedio dobro automatska oružja (to su muslimani bivši šumski radnici iz Petrove Gore) tako da su sva mjesta i putevi bili pod unakrsnom vatrom automatskog oružja. S tako jakom vatrom neprijatelj nas je dočekao i mi smo se morali povući. Tu smo imali jednog mrtvog proletera. Odatle smo krenuli natrag prema Radonji i Pajić Poljani s tim da se na ovom sektoru izvrši proboj neprijateljskog obruča koga je neprijatelj još više stegao. Ovdje je održana konferencija i odlučeno da se neprijateljski obruč 14 maja u jutro probije pod svaku cijenu i to na dva mjesta. II bataljon s proleterskom četom na Biljegu kota 264 a III bataljon s 3 četom II bataljona II K.P.O. na Magarčevcu.

II bataljon s proletherskom četom krenuo je 14 maja u jutro prema predviđenom pravcu i više potoka Bistre naišao na neprijateljske straže koje su bile u rovovima. Rovovi su na juriš zauzeti a stražari neki pobijeni a neki se dali u bjegstvo. Odavde je počelo gonjenje neprijatelja i 2 voda proletherske čete i jedan vod 3 čete II bataljona gonili su neprijatelja prema Biljegu kota 264 a ostatak proletherske čete i II bataljona razvio se u strelce desno tj. prema Petrovcu i nastavili su gonjenje neprijatelja. Na Biljegu neprijatelj se nalazio u rovovima i imao je jedan teški mitraljez i 4 puškomitraljeza. Naše snage u hrabrom i odlučnom naletu zauzele su i ove rovove i zarobile 1 teški mitraljez talijanski i 2 puškomitraljeza njemačka te istjerale neprijatelja iz rovova i nastavile gonjenje neprijatelja prema Ivoševića groblju i Vrelo Utinji. Kad su došli do željezničke pruge naišli su na domobrane u rovovima i tu uspjeli zarobiti 24 domobrana. S istima su se naše snage uputile prema Katić Kosi. Domobrani su pozvani da ostanu u našim redovima i kako se nije ni jedan javio pušteni su kući. Oni su izjavili da neće više ići u domobrane nego će se javiti partizanskim jedinicama u svom kraju. Naše snage koje su se uputile desno tj. prema Petrovcu naišle su na neprijatelja koji je bio u rovovima, na juriš te rovove zauzele zarobivši 2 puškomitraljeza njemačka i nešto karabina. Odavde ove snage gonile su neprijatelja i uputile su se preko ceste Vojnić — Vrgin Most k željezničkoj pruzi kod Slavskog Polja. Na pruzi naišli su na ustaše iz Željezničke vojnice koji su bili na osiguranju pruge i nalazili se u rovovima. I ovdje su partizani izvršili juriš poubijavši dosta ustaša a druge rastjerali. Kad se je čula pucnjava na to mjesto krenuo je tenk sa Vojnić kolodvora; međutim naše snage uspjele su se prije popeti na %isove i ispeti se na Jurina Brda i odatle uputile se prema Katić Kosi gdje su se sastale sa našim snagama s lijevog krila koje su išle preko Vrela Utinje na Katić Kosu. Uspjeh u ovoj operaciji bio bi veći da su se imali tačni podatci o smještaju neprijatelja i o njegovoj jačini. Samu operaciju ometalo je pored neimanja nikakvih obavještenja o neprijatelju gusta šuma, nezgodan teren i neprijateljska vatra koju su naše snage dobivale s bokova. Plijen je bio 1 talijanski teški mitraljez, 4 njemačka puškomitraljeza, 30 karabina, 3000 municije i nešto vojničke spreme. Zarobljeno 24 domobrana i 1 ustaša. Neprijatelj je imao oko 40 do 50 mrtvih i dosta ranjenih a mi 9 mrtvih i 5 ranjenih.

III bataljon i 3 četa krenuli su s tim da probiju obruč kod Magarčevca. Kad su došli u blizinu neprijatelja postrojili su se u dva stroja s tim da sredina izvrši proboj a krila da štite prebacivanje ostalih snaga. Naši su se uspjeli privući neopaženo neprijatelju 20 do 30 koraka i odatle baciti bombe i na juriš zauzeti rovove. Krila su nastavila gonjenje neprijatelja a sredina je kupila plijen, koji je bio 1 teški mitraljez talijanski i 3 puškomitraljeza

zbrojovke i 12 karabina s municijom i nešto vojničke spremne. Neprijatelj je davao s krila otpor i odatle gađao naše snage. Mi smo imali 14 mrtvih i 8 ranjenih, a neprijatelj 29 mrtvih i dosta ranjenih. I ova operacija nije uspjela do potpunosti zbog neimanja nikakvih obavještenja o neprijateljskoj snazi, guste šume i slabog terena. Poslije proboja naše snage povukle su se dublje u šumu a na večer u svoje logore.

Prema izjavi zarobljenih domobrana kod neprijatelja je postojalo mišljenje da će nas ovom svojom ofenzivom potpuno uništiti i Petrovu Goru očistiti od partizana. U tu svrhu izdali su i jedan letak gdje su pozvali da se partizani predaju. Sama blokada Petrove Gore bila je izvedena u potpunosti i prema rovovima vidi se da je neprijatelj zaposjeo svoje položaje sa dosta gustim nizom. Neprijatelj je raspolagao sa dosta automatskog oružja; na tački gdje je II bataljon vršio prodor bila su 3 teška mitraljeza i 6 puškomitraljeza; na tački gdje je vršio proboj 3 bataljon neprijatelj je imao 2 teška mitraljeza i 4 do 6 puškomitraljeza. Pored toga neprijatelj je upotrebljavao topove, bacače mina i tenkove. Ne zna se iz koga razloga, mislimo iz razloga da nas ustraši, 11 u veče otvorio je vatru iz svih automatskih oruđa i svih pušaka koje su se nalazile u Petrovoj Gori i oko nje, tako da je od te vatre izgledalo kao da grmi.

Poslije kako su naše snage izvršile proboj, neprijatelj je vršio malo pretres ali iznenada oko 5 sati počeo se koncentrisati i oko 7 sati napustio je Petrovu Goru. 89 kamiona otišlo je prema Karlovcu dok su druge snage otišle u pravcu Cetin Grada, Velike Klauše i Topuskog. Neprijatelj je ostavio na našem teritoriju smanjene posade kako će se vidjeti iz informativnog izvještaja. Usljed ove neprijateljske ofenzive od 9 ovog mjeseca nismo imali veze ni s jednom jedinicom izvan Petrove Gore. Također ova ofenziva omela nam je i izvođenje predviđenih akcija koje ćemo odmah sad početi izvoditi.

U ovoj ofenzivi stradalo je civilno stanovništvo koje je neprijatelj klao i ubijao. U tome su se naročito istakli muslimani i ustaše koji su klali ne samo ljude nego žene i djecu. Stoku i ostale namirnice gdje je god naišao neprijatelj je pljačkao i odvodio.

II bataljon i proleTERSka četa poslije proboja neprijateljskog obruča s Katić Kose uputili su se preko Bukovice, Loskunje na teritorij I bataljona i pošto su se odmorili 2 dana vfatili su se na trag u svoje baze tj. u Petrovu Goru. U međuvremenu dok je vršena ofenziva na Petrovu Goru ostale naše snage izvršile su slijedeće akcije:

I odred:

I bataljon: Noću između 8 i 9/V potrgao je telefonsku vezu između Tušilovića i Vojnića u dužini od 1 kilometar.

Noću 12 na 13/V izvršio je ovaj bataljon diverzne akcije na cesti Tušilović—Vojnić i Tušilović—Karlovac.

Dana 11/V dva voda II čete ovog bataljona postavili su zasjedu na cesti Krnjak—Barilovići. Cilj ove zasjede bio je da se sačeka neprijatelj koji svakodnevno kreće sa Piljaka kota 218 do Barilovića. Ovog dana neprijatelj nije naišao cestom već preko Malić sela. Od neprijateljske kolone odvojilo se 6 vojnika koji su naišli na našu zasjedu i od kojih je 1 poginuo a 5 zarobljeno. Na saslušanju ustanovilo se da su od njih dvojica domobrani a trojica ustaše. Domobrani su pušteni kući a ustaše likvidirani. Zaplijenjeno je 6 karabina i 400 metaka.

14 ovog mjeseca postavila je zasjedu na cesti Vojnić—Miholjsko 1 četa ovog bataljona. Na zasjedu su naišla dvojica kola puna raznog materijala a koja su sprovodili 5 civila iz Slunja. Isto je zaplijenjeno i na saslušanju ustanovilo se da su provodnici bili ustaše pa su likvidirani. Plijen je bio 1400 litara vina, 50 litara rakije, nešto kruškovca i ruma, 860 komada cigareta, 130 komada cigareta i 11.030 kuna.

19 ovoga mjeseca postavila je 1 četa ovoga bataljona zasjedu na cesti Vojnić—Miholjsko. Na zasjedu su naišla 2 tenka, 4 motora i 4 kola. Zasjeda je-ovo propustila i ostala dalje na svom mjestu. Odmah nakon prolaska tenkova naišla su troja kola koja su sprovodili civili; naši su zarobili kola a civili su pobjegli. U kolima zarobljeno je 24 vreća graha, 9 vreća soli, 87 litara rakije, 694 litre vina, 2 sanduka pive, 7160 komada cigareta i 1 šivaći stroj.

IV bataljon: 11 ovog mjeseca izvršio je ovaj bataljon napad na Lasinju. Cilj ovoga napada bio je razoružanje neprijateljske posade. Plan je bio da se napadne selo Pokupsko koje se nalazi preko Kupe ali uslijed noći i kiše to se moralo odgoditi. Snage ovoga bataljona ostale su na spavanju u hrvatskom selu Štefanikima i tu su odlučili da kad već ne mogu napasti Pokupsko da izvrše napad na Lasinju. Oko 10 sati prije podne krenuli su prema Lasinji i nakon jednočasne borbe neprijatelj je uspio da se povuče i pobjegne preko Kupe a naši da zauzmu mjesto. Ipak naši su uspjeli zaplijeniti 1 puškomitraljez, 21 karabin, nešto živežnih namirnica, i drugog materijala. U ovoj akciji posjeđeno je kod Lasinje 12 telefonskih stupaca, potrgana žica i potrgane čaše. Po izlazu bataljona iz mjesta Lasinje naišao je avion te je ometao povlačenje našim jedinicama na taj način što je tukao iz mitraljeza. Vatra koja je dolazila iz aviona samo je lakše ranila jednog našeg druga. Nakon pola sata naše snage su se prebacile u jednu šumu a avion je otišao za Zagreb. Na našoj strani nije bilo gubitaka a na strani neprijatelja 7 mrtvih i 1 teže a jedan lakše ranjen.

11 odred:

I bataljon: Noću između 8 i 9/V s tri voda pokušao je da napadne žandarmerijsku stanicu Severin na Kupi. Obzirom na to što je neprijatelj stanovao u I katu nije se mogao poduzeti juriš i naši su odstupili. Odmah nakon toga posječene su bandere od Severina prema Vrhovskom u duljini od 4 kilometra.

9 ovog mjeseca jedan dio snaga ovoga bataljona izbacio je na dva mjesta po jednu šinju i zapalio skretnice na pruzi između Košara i Oštarija. Tom prilikom napucali su na Talijane u Oštarijama 1 po izvještaju neprijatelj je imao 8 mrtvih.

U zajednici s jednom grupom Primorsko-goranskog odreda jedna grupa ovog bataljona napucala je na Ogulin. Neprijatelj je 2 dana tukao artiljerijom kao reakciju na to i na akcije koje vrše Gorani.

10 i 11 ovog mjeseca izvršene su akcije na Prilišće i na Netretić. U Prilišću razoružano je 9 finanaca, zadobiveno 8 karabina, 400 metaka, 2 pištolja i 3 pisaca stroja. U Netretiću naši su izvršili napad na kasarnu ali u kasarni nisu nikoga našli jer žandari spavaju u selu, samo je nađeno dosta vojničke spreme od koje su naši uzeli koliko su mogli ponijeti a ostalu spremu sa kasarnom zapalili.

12 ovog mjeseca jedan dio snaga ovoga bataljona postavio je zasjedu između Generalskog Stola i Bosiljeva, radi dočeka pošte ali ista nije naišla. Naišli su seljaci Hrvati sa kolima, sjekirama i žagama i išli po drva. Partizani su ih zaustavili i rekli da režu bandere.

II bataljon: Prije ofenzive na Petrovu Goru tj. od 1 do 7 neprijatelj je krstario po teritoriju ovog bataljona pretražujući pojedine šume i grmove.

3 ovog mjeseca u Otmičkoj šumi dočekala je neprijatelja jedna četa toga bataljona i stupila s njim u borbu i uspjela odbiti neprijatelja zarobivši 5 karabina. Neprijatelj je imao od 15 do 20 mrtvih a mi 3 ranjena.

7 maja krenule su ustaše kroz Otmić i Rabinju, došle do položaja koji je držala I četa i koja je nakon kratke borbe radi nailaska neprijateljskih snaga sa Blagaja i Snosa bila prisiljena da se povuče. Tu smo imali 1 mrtvog i 1 ranjenog. 11 ovog mjeseca I četa ovog bataljona zaplijenila je 14 komada rogate marve i 20 komada ovaca i 1 ustašu koji je čuvao stoku. Zaplijenjen je 1 karabin i 35 metaka.

Noću između 12 i 13 ovoga mjeseca porušile su snage ovoga bataljona Mađarev most prerezavši mu stupove i bacivši 2 traverze u vodu. Iste noći izvršene su diverzne akcije na cesti između Krnjaka i Blagaja.

9 ovoga mjeseca uhvaćen je jedan ustaša bez oružja koji se je odvojio od svoje posade u Miholjskoj. Na ispitivanju isti je pokušao da se ubije i da bježi.

III bataljon: 8 ovoga mjeseca snage ovoga bataljona rastjeralale su kod Jesenice¹ radnike na pruzi. Istog dana [partizani] 2 čete ovoga bataljona postavili su zasjedu četnicima prema Draži. Kada je naišla četnička patrola naši su pucali i 2 ubili ali nisu mogli doći do oružja. Odmah nakon toga izišli su ostali četnici iz škole i kad je naš teški mitraljez otvorio vatru po njima oni su se razbjegli i broj gubitaka je nepoznat. Na to su Talijani otvorili artiljerijsku vatru iz Plaškog po svim okolnim* brdima i izbacili oko 40 granata. Naši nisu imali gubitaka.

9 ovog mjeseca čete ovoga bataljona postavile su zasjede na cesti Slunj—Rakovica kod Peći Grada i na Lipovači kod Drežnika ali neprijatelj nigdje nije naišao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
Kovač²

Komandant
Ivan Manola³

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 20 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU NA TERENU ZONE, FORMIRANJU BATALJONA »VLADIMIR GORTAN« I MOGUĆNOSTIMA FORMIRANJA NOVIH ODREDA

STAB
V. OPERATIVNE ZONE
Br. 429/42.
Dne 20. V. 1942. god.

KOMANDANTU N.O.P.O. HRVATSKE.

Smatram za dužnost dati vam jedan poseban izvještaj o situaciji na našem teritoriju kojega mi je uspjelo za 20 dana obići i posjetiti skoro sve jedinice. Na put sam krenuo onog istog dana kad sam vam poslao jedno posebno pismo poslije akcije koju smo imali u Brinju. Imao sam namjeru ići direktno za sušačke jedinice da ih organiziram i pokrenem, ali na putu morao sam se zadržati duže u Gorskom Kotaru zato što je tamo situacija bila uveliko promijenjena poslije našeg posljednjeg boravka tamo. Naime jedinice su se

¹ Lička Jesenica
² Većeslav Holjevac
* Srećko Manola

bile dosta pasivizirale, čekajući u mrtvim zasjedama na granicama oslobođenog teritorija. Poduzeo sam ove mjere da se jedinice aktiviziraju i da postanu prave partizanske jedinice i odmah se prešlo na akcije i kao glavni zadatak stavio sam pred svima rušenje i uništavanje željezničke pruge Sušak—Zagreb, te napad na talijanske kolone koje prolaze cestama obično praćene motoriziranim snagama. Kao što vidite iz naših operativnih izvještaja u rušenju pruge stiglo se mnogo i zaista od 25. IV. na ovamo pruga je onesposobljena za rad, niže se akcija za akcijom, tek pokušaju da uspostave saobraćaj, a na drugu stranu izvrši se opet akcija, tako da od 25. IV. na ovamo pruga direktno nije radila svega 3—4 dana. Baš u momentu kada sam pripremao veliku akciju u Gorskom Kotaru stiglo me i vaše naređenje za izvršenje jedne takove akcije i ta akcija je zaista i izvršena i to na najopasnijem mjestu na cijeloj pruzi, jedan kilometar daleko od Lokava prema Delnicama. Učestvovalo je 3—4 stotine partizana. Na tom mjestu bilo je moguće akciju izvršiti samo na način na koji smo je izveli: Jedna grupa napala je na Delnice, druga na Lokve, da bi zavarali neprijatelja i tačno u 12 sati noću morali su otvoriti vatru i u tom momentu trebao je otpočeti rad na pruzi. Partizani su izvršili taj zadatak, ali već prije dolaska na samo mjesto akcije nas je susrela mitraljeska vatra, ali moralo se ići naprijed i izvršiti akciju. Bile su dvije grupe koje su rušile prugu, udaljena jedna od druge oko 300 metara, a između te dvije grupe nalazila se jedna vahtarna. Ja i komandant bataljona¹ obilazeći grupe došli smo pred vahtarnu misleći da nema nikoga u njoj, ali međutim bili su Italijani i umalo nas ne ubiše. Zatakli su iz mitraljeza, partizani su počeli da se povlače, ali mi nismo dali ostupati nego smo povratili sve na prugu i produžili posao još dva sata, a Italijani iz vahtarne pobjegli su. — Kao što vidite iz izvještaja bilo je srušeno 5—600 metara pruge, ali odmah poslije nekoliko dana neprijatelju je uspjelo da je popravi time što je mobilisao prisilno sve civilno stanovništvo iz Delnica, Lokava, Liča i Fužina. Tek što su popravili srušena je opet i evo već 6—7 dana ne radi nikako. Tu još nisu uspjeli popraviti, a jučer im je kod Gomirja opet srušeno 100 metara pruge. Došao sam do zaključka da je mnogo korisnije primijeniti jedan drugi način uništavanja komunikacija i vlakova nego što je dizanje šina i bacanje u provaliju. U cijelosti ću vam da napišem kako to izvodimo i to bi mogli prenijeti i drugim partizanskim jedinicama u tim krajevima tamo koje djeluju na prugama. Evo kako to izvodimo:

Noću uopće saobraćaj ne radi, a danju radi. Usred bijeloga dana spusti se grupa od 30—40 partizana sa ključevima i polugama.

¹ Narodni heroj Nikola Car, komandant Drugog bataljona »Matija Gubec«.

Na pogodnom mjestu rasšarafe štos od štosa i na mjestu gdje su rasšarafili podignu polugama malo u vis ono mjesto gdje se dva gtosa spajaju, a onda jedan štos guraju malo u stranu, 5—10 centimetara. Dužina vremena koje je potrebno da se to napravi u svim dosadašnjim slučajevima kod nas bilo je od 5—10 minuta. Kad se to napravilo partizani se povuku i naprave dvije zasjede, jednu lijevo, a drugu desno od mjesta gdje je pruga poremećena i to po 20—50 met. daleko od mjesta u dužini pruge i tu čekaju dok naiđe vlak. Ako vlak nailazi sa lijeve strane onda lijeva zasjeda otvara vatru na mašinovođu i ako ga ubije vlak produži istom brzinom i naleti na mjesto gdje je pruga oštećena, ako ga nije ubilo onda dadne još veću brzinu da bi pobjegao i katastrofa će biti sigurnija. Ako vlak ide sa desne strane to isto čini desna zasjeda.

Ovaj način uništavanja saobraćaja i prevoznih sredstava pokazao se je najsavršenijim i ima za posljedicu potpuno uništenje i lokomotive i vagona, a sve strojovode i mašinisti bili su ubijeni. Mašina se obično izvrne na pruzi, a na nju nalete vagoni; onda je teže neprijatelju izvući nego postaviti 1000 metara novih šina. Do sada su ovakove akcije kod nas imale zastoje prometa od 5—10 dana i potpuno uništenje saobraćajnih sredstava. Ovakovim akcijama ćemo i nastaviti i nadamo se da ćemo potpuno ukočiti saobraćaj.

Svim bataljonima osim četvrtoga dato je naređenje i vrijeme u kojim danima nedjeljno imaju izvršiti ovakove akcije, da bi promet potpuno bio ukočen.

Ova velika akcija bila je od naročitog značaja za Gorski Kotar, jer je to prvi put da su partizani učestvovali u tolikom broju u jednoj akciji i uspelo se je izvršiti je i pod najtežim uslovima.

Bio sam u Brodu n/Kupi gdje sam se sastao sa partizanima Slovencima, ali ne sa odgovornim drugovima. Njima sam poslao jedno pismo tj. na štab III. grupe slovenačkih partizanskih odreda i predložio im neke zajedničke akcije, a osobito naglasio da zajednički prođiremo u Istru, jer tu su i naši i slovenački partizani dužinom cijele Kupe i onog dijela pored same Istre u svakodnevnom dodiru i već su imali i zajedničkih akcija blizu granice italijanske. Tamo smo do štaba slovenačkog uputili druga Strižića² koji se ovih dana nalazio na teritoriju Sušaka i koji radi dobro na mobilizaciji hrvatskih masa u partizane. Drugovi Slovenci rekli su mi, da je nečuven teror koji proizvode okupatori u Sloveniji, da stotine sela svakodnevno gore, ali da je cio slovenački narod jedinstven i masovno ustaje u borbu. Ljubljana je ograđena cjelokupna u žici i jako učvršćena. U onom dijelu Slovenije gdje se

² Narodni heroj Tomo Strižić

nalaze Nijemci vode kurs za potpuno uništenje slovenačkog naroda. Jednom prilikom pobili su iz mitraljeza dva vagona djece koje je trebalo staviti na teret Crvenog krsta.

Ali slovenački partizani u velikom se razlikuju od naših. Tu je disciplina željezna, nema nikakvog smilovanja ni oprosta. Partizanske kape nisu imali dok nisu došli u dodir s nama i naročito im se sviđaju zato što imaju tri roga, jer je i Triglav takav. Nisam se mogao sastati sa drugovima iz štaba III. grupe zato što bi trebalo da ostanem još daljih 10 dana tamo, ali nadam se da će drug Stržič urediti mnogo stvari. Na nekoliko mjesta prema Istri naši logori od slovenačkih nisu daleko ni dva sata. Slovenci našima često puta šalju cigareta i slično.

Cim sam došao u Brod n/Kupi povukao sam iz njega sve partizane i poslao na akcije, a iz njega sve evakuisao, jer to je takav teren u koji vode četiri ceste, kojega je nemoguće braniti. Partizane sam smjestio u selima odakle imaju da idu na akcije, a kroz Brod da vrše patrole. I zaista bila je sreća da su bili povučeni iz Broda, jer ne bi nijedan umakao kad su Italijani navalili sa četiri strane. Doznao sam da je u Sloveniju prešlo 60 drugova iz Luksemburga,³ koji se bore kao partizani, među njima je samo Slovenac komesar čete.

Poslije svega toga pošto sam i obišao isušne jedinice i organizirao novi bataljon, tj. V. bataljon »Vladimira Gortana«. U savjetovanju sa drugovima tamo našli smo za najshodnije dati mu takovo ime s obzirom da je to bataljon kome smo dali u zadatak prodiranje u Istru. On je formiran iz 5 četa. Jedna njegova četa nalazi se kod Tuhobiča (pogledaj na karti Sušak, tamo iza Zlobina i Fužina), jedna četa bit će tu oko Travnika (pogledaj na istoj karti tamo iza Crnog Luga). U toj četi nalazio se mali broj partizana; ja sam im naredio da se odmah tu ima formirati jaka četa. Zadatak ovih dviju četa je djelovanje na cesti Crni Lug — Mrzle Vodice, Mrzle Vodice — Lokve i na cesti Fužine — Zlobin, gdje sam i doveo sa sobom jednu četvu da izvrši neke akcije. Njihov je zadatak rušenje pruge od Liča do Primorja i mobilizacija novih partizana iz Crnog Luga, Mrzlih Vodica, Hreljina i drugih primorskih mjesta. Forsiramo da od ove dvije čete brzo razvije se jedan jak bataljon koji će djelovati na pomenutom sektoru. Druge tri čete nalaze se, jedna u okolini Crnog Vrha, i druge dvije blizu Gerova do same Slovenije, sa zadatkom da formiraju odmah novu jednu ili dvije čete na onu stranu italijanske granice u blizini Klane da bi mobilisali Istrane i vršili tamo akcije. Drugi njihov pravac je zajedničke akcije sa Slovencima oko Gerova, Osilnice, jer tuda prolazi dosta Italijana. Oni su izvršili nekoliko akcija oko Gerova i dao sam im u zadatak da pokušaju sa jednom kratkom blokadom

* Koliko je Redakcija mogla ustanoviti ova vijest nije bila točna.

ijedno sa Slovencima Gerova i da izvrše neki pokušaj uništenja te posade koje ima oko 450. U ovim krajevima, kako ih mi nazivamo sušačkim, mobilizacija ide punom parom. Kad sam ja otišao od njih već je bilo preko 450 partizana sa 50% naoružanja, a očekivali su da će doći onaj isti dan kad sam ja krenuo, novih 200. Imaju velike mogućnosti za nabavku oružja od seljaka. Nešto se šuška i o nekim tajnim magazinima, ali ima još veća mogućnost za uspješno vršenje akcija nad Italijanima za naoružanje tim putem. Njinva je uspjelo već jedamput da dobro pokose Italijane, ali nisu dobili oružja. Ja sam ih sve poslao na akcije i nadam se da će biti uspjeha. Pri mom polasku bataljon je imao oko 8 puškomitraljeza, a imali su nadu još za nekoliko koji će im doći sa sela. fle znam kako će vam se sviđati ime bataljona, ali mislim da je ispravno zato što je Vladimir Gortan jedan od najpopularnijih ličnosti u Istri i u onim krajevima poznat kao borac za nacionalno oslobođenje. Imam nadu da će u najkraće vrijeme to postati naše najbolje jedinice i najjače. Ima ipak i ljudi jakih politički, koji mogu da djeluju vrlo dobro i to je neosporno borbeni element i zavisiti će najviše od rukovodećih u četama i bataljonima. Ja računam brzih dana da će tamo biti i hiljadu partizana. Bili su neobično oduševljeni kad sam im govorio o borbama partizanskim u ovim krajevima, o Ličanima i Kordunašima, pri tome davali su obećanja da će oni praviti još veća čuda. Tamo sam formirao štab bataljona od slijedećih drugova: Komandant Car Nikola, komesar Karadžija Emil, operativni oficir Mavrinac Josip, obavještajni oficir Polić Oskar i kao drugi operativni oficir Marković Veljko. On jedino nije član partije, vi ga dobro poznajete, ali u posljednje vrijeme pokazao se stalno kao dobar vojnik i nadam se da će ipak dobro poslužiti.

Danas se pred nas postavlja pitanje formiranja dva odreda na ovom teritoriju i to 2., 3. i 5. bataljon da budu jedan odred, njihov sektor djelovanja vi poznajete, a 1. i 4. da budu drugi odred. Evo tu je i još jedna teža stvar, što formiranjem odreda okrnjili bi bataljon i bataljonska rukovodstva, ali kao što vidite ova tri bataljona koja se nalaze u Gorskom Kotaru i Sušaku neosporno iziskuju da budu formirana u jednom odredu. Tražim od vas vaše mišljenje i savjet. Za komandanta tog odreda mi smo mislili postaviti druga Cara, za komesara druga Švoba⁴ ili druga Gržetića.⁵

Evo baš sada, pri povratku sa terena, čujemo da su Italijani krenuli iz Primorja i došli do Breza i da pale i žare. O nekim pokretima prema nama ovamo nismo obaviješteni i da bi ih mogli pošteno dočekati nedostaju nam ovdje snage, jer kao što znate 2 čete IV. bataljona nalaze se tamo u Lici, a I. bataljon djeluje

⁴ Vinko Svob
⁵ Joso Gržetić

dobro i nećemo da ga prebacujemo nazad, nego da on raspali joj jače sa akcijama oko Gomirja i Ogulina. Stvarno front je oživio na sve strane oko nas, artiljerija gruva, a po neki put naleti i po neki avion; prava milina, ali ipak jučer smo zaplijenili jedan vagon kukuruza i jedno 25 kg soli, prosto sačekali kod Delnica i svratili cijelu karavanu u Mrkopalj. Dakle, bit će palente!

Naš štab funkcioniše bolje nego ikada. Kao što vidite u potpunosti je i radi se. Drugu Strižiću izgleda da je dato pravo mjesto kao oficiru za mobilizaciju i govore mi drugovi iz sušačkih jedinica da njegovi govori u selima dosta doprinose i rekao sam mu da ostane još neko vrijeme tamo.

Obavještajna služba razvija se povoljno, svakim danom nekome odleti glava.

Ja bih vas molio da nam date jedan duži rok za mobilizaciju ljudi za Proletersku četvu, dok sušačke jedinice ne razviju se u prave jedinice, dok bi se uspjelo političkim radom razbiti taj lokalni patriotizam i popularizirati tako Proletersku četvu, da svaki partizan uvidi pravi smisao nje, da nam se ne bi desilo što se desilo prvi put. Mi ćemo formirati ovdje jednu četvu i to odmah, ali četvu za naš teritorij. Već za takovu stvar javit će se puno partizana, ali nekuda dalje da idu zato još uvijek nisu spremni. Osobito partizani iz Gorskog Kotara pa i iz Sušaka koji su tek u posljednje vrijeme stupili u partizanske jedinice.

Molimo vas da uputite Bogdana Popovića, jer smo čuli da je došao neki materijal, on zna na kojem mjestu, kojeg on treba da podigne.

Mi u velikome pripremamo se za dolazak glumaca zagrebačkog kazališta,⁶ pa gledajte da nam ih uputite što prije, dok nismo ostali bez slobodnog teritorija. Došli su neki novi drugovi iz Zagreba sa kojima sam razgovarao u Mrkoplju i govore da je nastala prava gužva u zagrebačkom kazalištu poslije odlaska glumaca. Isto tako zna se u Zagrebu do tančina o situaciji u Mrkoplju i da je Ban⁷ pretsjednik odbora. Za Bana vam mogu reći da izgleda sasvim drugačiji nego prvih dana i radi vrlo dobro, shvaćajući najozbiljnije svoju dužnost i upravo je na liniji.

Molimo vas da uputite onaj jedan ili dva teška mitraljeza, koje ste nam obećali, jer bi nam poslužili savršeno. Na pr. razbijemo prugu, postavimo teški mitraljez i ne damo popravljati. To mi praktikujemo i sada sa puškomitraljezima i uspijeva ipak, toliko puta smo rastjerali radnike i sve što popravlja, ali mnogo bi bio efikasniji teški, kojega ćemo mi, ja se nadam, dobiti ipak i u borbi, ali dok ga ne dobijemo dajte nam ga pošaljite.

⁶ Vidi dok. br. 39, objašnjenje 3.
⁷ Ivan Ban

II. partiz. odred sa Korduna traži nam stalno ljekara da bi pošao na nekoliko dana tamo, jer imaju teško ranjenih. Mi ga ne možemo poslati, nego smo im pisali, pošto su oni tu blizu da pošalju sve ranjenike u našu bolnicu. To će biti mnogo korisnije, jer sam doktor kad bi i mogao poći, ne može izvršiti neke uspjele operacije bez bolnice. To bi mogli i vi preporučiti sa Vaše strane.

Drugovi iz Slovenije pitali su da li bi bilo moguće da se preko njih iz Slovenije i onda preko Mrkoplja prebaci tamo do vas jedan član C.K. K.P.J.⁸ koji se sada tamo nalazi. Jasno oni su odgovorili da može, a ja sam im preporučio da mu daju jaku pratnju do ovamo. Samo sam toliko obaviješten i drugo ne znam ništa.

Cuo sam da neki Jugoslaveni u Sušaku, bolje rečeno četnici, održali su neki sastanak i da su riješili da organiziraju neke udarne grupice, jer navodno Italijani će se povući. Naši drugovi iz Sušaka imaju veze sa njima i preporučio sam im da ih likvidiraju, ukoliko mogu doći do njih. Izgleda da se među njima nalazi i onaj što je meni odijelo poslao, koji se pravi velikim prijateljem. Samim drugovima koji tamo rade jasno je sve o toj bandi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Veljko Kovačević

BR. 75

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
21. SVIBNJA 1942. GOD. KOMANDANTU KOMBINOVANOG
ODREDA O RASPUŠTANJU ODREDA I NOVOM RASPOREDU
JEDINICA

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 42./42
Dne 21. V. 1942

KOMANDANTU KOMBINOVANOG ODREDA¹

Operacije na tromedi su pokazale da su naše snage za tu operaciju čišćenja od četnika i uništavanje neprijateljskih komunikacija bile nedovoljne. Organizovat će se stoga nova akcija.

* Odnosi se na Edvarda Kardelja.

¹ Petar Kleut

Postupite na slijedeći način:

1. Dalmatinski bataljon² poslat čete na teren Velebit — cesta Zegar — Padene i cesta Padene — Zrmanja.

2. Jedna četa dalmatinskog bataljona dopunjena partizanima iz Plavnog, Radljevca, Otona, Zagrovića i Golubića djelovat će na terenu između ličke i unske pruge s centralnim položajem Plavno, dok će svoje baze imati u Samardžija Stanu, Vaganima i Donjem Tiškovcu.

3. Minerski će vod ostaviti nekoliko mina dalmatinskom bataljonu za akcije na pruži.

4. Bataljon »Marka Oreškovića« ostavit čete izvjesno vrijeme da operiše na terenu dalmatinskog bataljona, dok se ovaj učvrsti i stvori baze čišćenjem Krupe, Dubokog Dola i Dolca.

5. Udarni bataljon uputit čete na raspoloženje štabu Ličke grupe P.O. s time da se odmori i sredi.

6. Proleterski bataljon uputite odmah u Korenicu, gdje će se staviti na raspoloženje ovom Štabu. Taj će bataljon stalno nekoga slati pred sobom ko će mu osigurati ishranu na putu.

7. Četu bataljona »Gavrilo Princip« stavite na raspoloženje komandantu III. ličkog odreda.

8. Minerski vod stavite na raspoloženje komandantu Grupe ličkih P.O.

9. Nakon što Proleterski i Udarni bataljoni napuste Plavno raspustit čete štab Kombinovanog odreda, a drug Pero Kleut javit će se ovom Štabu, da podnese izvještaj o toku operacije, o plijenu i provedbi izdatih naređenja. Drug Miloš Kukić uputit će se sa drugom Kleutom u ovaj Štab, dok će drug Rade Bulat ostati s dalmatinskim štabom do 1. VI-, a poslije će se i on uputiti za ovaj Štab.

10. Dalmatinsku četu, koja ostaje na sektoru Plavno pomagat će u ishrani Grupa ličkih P.O.

11. Ranjenog komandanta I proleterskog bataljona druga Baninu³ dopremit čete u bolnicu u Krbavicu.

12. Ukoliko su jedinice zauzete operacijama tako da se ovo naređenje ne bi moglo odmah sprovesti, to uputite Proleterski bataljon put Korenice a ostale snage postepeno raspustite kako vam to bude omogućavala momentalna situacija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić⁴

(M.P.)

Komandant
Ivo Vladić³

" »Bude Borjan«

³ Ante Banina

⁴ Vladimir Bakarić

⁶ Ivo Rukavina

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
21 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O POLITIČKOM STANJU U ODREDIMA I NA TERENU¹

ŠTAB GRUPE
KORDUNAŠKIH NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA
br. 204
21-V-42

Obavještajni izvještaj

KOMANDANTU PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

I odred:

Stanje u ovome Odredu je dobro. Poslije prve ofanzive izvršeno je čišćenje u redovima partizana i uklonjeni su svi elementi, koji bi mogli štetiti našoj borbi bilo na koji način. Partizani ovoga Odreda uvidjeli su da neprijatelj ima namjeru na nas uništi i u borbi pokazali su se hrabri, odlučni i zadali neprijatelju težak udarac. Samim probojem neprijateljskog obruča i ubijanjem i klanjem civilnog stanovništva od strane neprijatelja, borbeni duh partizana se pojačao i partizani traže beskompromisnu borbu s neprijateljem. Četničkih elemenata u ovome Odredu uopće nema.

Civilno stanovništvo opet je u velikoj većini prešlo partizanima, ali je nastradalo u ovoj posljednjoj ofanzivi. Mnogo ljudi, žena i djece neprijatelj je poklao a velik dio otišao i predao se neprijateljskim vlastima u Vojnić, odakle su odvedeni prema želj. postaji Vojnić i odatle u nepoznatom pravcu. Ostatak civilnog stanovništva oko P.G. nalazi se po P.G. i sakriva se od neprijateljskih vojnika i nema nikakove veze s njima. Civilno stanovništvo na teritoriju I bat. oko Debele Kose vrlo je dobro. Ono hrani partizane, obavještava ih o neprijateljskom kretanju i ne dolazi uopće u kontakt s neprijateljskim vojnicima dok oko Tušilovića i Bukovice ima nešto špijuna koji dojavljuju neprijatelju naše kretanje. Uzrok je tome taj, što u ovim mjestima i okolo njih neprijatelj uopće ne dira civile tako da oni odlaze u Karlovac. Nastojimo svim mjerama da se ovi špijuni unište i da im se onemogući rad. Poslije proboja neprijateljskog obruča i povlačenja neprijateljskih snaga ovo se znatno popravlja. Sa teritorija IV bat. uslijed nesta-

¹ Redakcija se poslužila kopijom dokumenta.

šice hrane, civili odlaze u hrvatska sela i preko Kupe a naročito žene i djeca, među kojima ima dosta i špijuna. IV bat. nastoji svim mjerama da spriječi špijunažu i nekoliko žena i ljudi je li. kvidirao.

Sam neprijatelj nastoji svim mogućim sredstvima organizirati špijunažu. On upotrebljava u tu svrhu i žene i djecu, ljude dakle jednom riječi uopće ne bira sredstva. Pojedincima daje razna obećanja na pr. da će im darovati neke kuće, da im se neće ništa dogoditi itd. Naše sve jedinice upozorene su na to. Obaviješteni smo da je smijenjen šef policije u Karlovcu i da će neprijatelj uputiti u hrvatska sela svoje agente a da će pokušati da ih pošalje i u naše redove. U okolici Karlovca ti agenti bili su već na djelu, išli su obučeni u partizanskim odijelima po nekim hrvatskim selima, tražeći hranu i govoreći o partizanskoj borbi. Koji im je dao hranu i tko se je lijepo izrazio o partizanima bio je uhapšen.

14 ov. mj. došao je u naš IV bat. jedan civil i rekao da je iz Zagreba i da želi stupiti u partizanske redove. Komandantu bat. činio se sumnjiv i kad su ga malo stegli, priznao je da je ustaša iz posade Vrgin Mosta, da ga je poslao njegov satnik kao špijuna u naše redove. Pošto su dobili od njega neke podatke, isti je likvidiran.

Neprijatelj je pokušao organizirati neke grupe sa zadatkom da pobiju komandante i komesare. Zato je koristio ljude, koji su se ogriješili o našu borbu i koji misle na taj način spasiti glavu, i ljude, koje su ustaše uhapsili i odveli od njihovih kuća. Za sada te grupe nisu opasne pošto ti isti ljudi koji bi mogli služiti neprijatelju ne smiju se pokazati pred našeg partizana ili civila jer su i njima sumnjivi. Mnogi ljudi prihvaćaju zadatke što im neprijatelji daju iz razloga da se izvuku iz neprijateljskih ruku i onda dolaze k nama i obavještavaju nas o neprijatelju.

Oko 1 maja uslijed neopreznosti pao je u neprijateljske ruke kurir koji je održavao vezu između Karlovca i I bat. II K.P.O. Posljedica je toga da je policija pohvatala mnogo naših simpatizera oko Dubovca, i Barela i samog Karlovca.

Naše veze sa Hrvatima preko Kupe su dobre, jedan naš simpatizer inače H.S.S.-ovac preko koga održavamo vezu bio je uslijed provale jednog mladića uhapšen ali je poslije toga pušten.

Na dan 1 maja u Topuskom pojavili su se naši leci. Ustaše pohvatale dosta stanovnika toga mjesta i poslije intervencije ostalog stanovništva isti su pušteni. Iz okolice Kladuše odvedeni su mnogi naši simpatizeri i stanovništvo oko Kladuše ne uživa povjerenje ustaša pa nije sve ni naoružano. Poslije proboja neprijateljskog fronta uputili smo 4 druga u Bosnu, oni javljaju da je među njima Muslimanima nastalo neko komešanje i u koliko je to istina nastojaćemo to iskoristiti. Po hrvatskim selima prema Zagrebu, Tali-

jani otkupljuju po maksimiranoj cijeni (kg. 13 kn.) stoku i živežne namirnice. Usljed toga nastala je velika mržnja hrvatskog seljaka prema Talijanima; ta mržnja postoji i kod domobrana i ustaša. Navodno dobili smo jedno nepotvrđeno obavještenje da su ustaše u jednom hrvatskom selu spriječili Talijane da vrše takav otkup stoke i namirnica.

Izvještaj da je s našom grupom, koja se nalazila u D.S.,² prebjeglo u šumu 150 hrvatskih seljaka bio je neistinit.

II odred:

Stanje je u ovome odredu među partizanima dosta dobro, dok među civilnim stanovništvom, naročito u II bataljonu,³ ima dosta izdajica i špijuna. U tom bataljonu⁴ u školi u Plavca Draži imade 110 četnika. Oni vrše prinudno mobilizaciju civilnog stanovništva u selima Vera, Blata, Begovac i [Lička] Jesenica, gdje vrše i sastanke. Oružje dobivaju od Talijana. U tim selima imaju i uticaja. Navodno dobili su 2 bacača mina od Talijana i Talijani drže taoce od porodica četničkih bandita.

Civilno stanovništvo na teritoriju I bat. je dobro samo bave se švercom što se nastoji spriječiti. Ovaj bat. vrši akcije u hrvatskim selima, kroz njih prolazi, svuda je dobro primljen i dočekan.

Na teritoriju II bat. majari iz okoline hrvatskih sela vrše često pljačku i to stvara neraspoloženje kod civilnog stanovništva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar

Komandant

² Draganićka Suma
³ i * Misli se na teritorij tog bataljona

BR. 77

**BROJNO STANJE I NAORUŽANJE GRUPE KORDUNAŠKIH NOP
ODREDA OD 21. SVIBNJA 1942. GODINE¹**

BROJNO
Grupe kord. nar. osi. part. odreda

Redni broj	Jedinica	Partizana	Mobilisanih	Mitraljeza M 15 Š	Mitraljeza talijan.	Puško-mitraljeza "Zbrojavka"	Puško-mitraljeza "Talijanskih"	Puško-mitraljeza "Njemačkih"
1	Štab grupe	8						
2	I K. P. O.	1.150	—	5	4	37	3	4
3	II K. P. O.	990	2.320	2	2	10	10	
4	Ukupno:	2.148	2.320	7	6	47	13	4

Komesar

¹ Dokumentat je bez potpisa. U rubrici: Bombe cifre su pogrešno zbrojene. Treba da stoji 774 umjesto 769.

STANJE

na dan 21 maja 1942 god.

Pušaka „Mauzer“	Pušaka talijanskih	Pušaka raznih	Pušaka civilnih	Pistolja	Metaka „Mauzer“	Metaka talijan.	Bombe	Napomena
3	—	—	—	5	120	—	5	
826	30	59	63	112	39.268	2.304	447	
516	155	96	92	111	30.516	12.609	322	Municije manliber 2.81 H
1.345	185	155	155	228	69.913	14.913	769	

495 310
07n An.

Komandant

BR. 78

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
22 SVIBNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA I
DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITIČ-
KOJ SITUACIJI U HRVATSKOJ I AKCIJAMA PARTIZANA U
PRVOJ, DRUGOJ I PETOJ OPERATIVNOJ ZONI¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 44/42
Dne 22. V. 1942.

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj br. 11.

Akcije vođene u posljednje vrijeme imale su za cilj: 1. uništavanje komunikacionih veza neprijatelja, 2. proširenje operacija u hrvatske krajeve i njihovo priključenje u oslobođenu zonu, 3. likvidacija četničkih bandi naročito u Lici i Dalmaciji, i 4. likvidacija koridora, koji odvaja oslobođeni teritorij Like od oslobođenog teritorija Korduna. Pojas, koji odvaja oslobođeni teritorij Like od oslobođenog teritorija V. operativne zone zaposjednut je jakim neprijateljskim garnizonima, jer tu prolazi za okupatora važna strateška cesta Senj — Otočac. Isti je slučaj i sa ostalim koridorima, koji odvajaju pojedine grupe i odrede.

Naročito lijepe uspjehe u uništavanju neprijateljskih komunikacija i prodiranju u hrvatske krajeve postigli su primorsko-goranski i banijski partizani, a u posljednje vrijeme i lički su partizani imali lijepe uspjehe prodirući u hrvatske krajeve na granici Otočkog kotara i Primorja.

Borba protiv četničkih bandi u Dalmaciji, gdje pretstavljaju jače organizovane formacije, energično se nastavlja. Na Kordunu, naročito u Plaščanskoj dolini četnici pretstavljaju izvjesnu opasnost, ali ni iz daleka ne onu kao u Lici i Dalmaciji. Istovremeno sa operacijom kod Plaškog uspjelo je kordunaškim partizanima razbiti neke četničke formacije.²

U namjeri da likvidiraju koridor, koji odvaja oslobođeni teritorij Like i Korduna lički su partizani na tom sektoru oslobodili čitav niz hrvatskih sela, dok kordunaški partizani nisu sa svoje strane akcijama na tom sektoru pripomogli rješavanju te zadaće,

¹ Original, pisan mašinom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 2532.

² Vidi dok. br. 73.

r

jer su njihove snage bile zauzete drugim operacijama. Data su naredjenja štabu Kordunaške grupe, da oslobodi izvjesan dio snaga za te operacije.

U posljednje se vrijeme pristupilo složenijim i većim akcijama, koje su sa jedne strane uperene protiv neprijateljskih komunikacija i garnizona, a sa druge protiv četničkih bandi, koje sve otvorenije, a naročito u Lici, saraduju ne samo s okupatorom, već i ustašama. Tendencija je da se zajedničkim, većim i složenijim operacijama partizanska borba digne na viši stupanj.

Akcijama u hrvatskim krajevima posvećuje se naročita pažnja. U tom pogledu bilo je već lijepih uspjeha. Politička je situacija u tim krajevima veoma povoljna, partizani su općenito vrlo dobro primani, a naročito u Gorskom Kotaru i Baniji. Čitav je niz akcija u tim krajevima izveden u sporazumu sa domobranima, što je olakšalo izvršavanje akcija i smanjilo naše gubitke. Sve su češći slučajevi prelaza hrvatskih domobrana na našu stranu, šta više ima i slučajeva prelaza ustaša.

Situacija je na Kordunu još uvijek prilično teška. Uslijed velike aktivnosti neprijatelja, koji svakodnevno krstari i sistematski pretražuje pojedine šume sa jakim snagama, veze između pojedinih jedinica su nesigurne i prilično labave, što se naročito očituje u nemogućnosti da se izvede neka veća akcija sa jačim snagama. Date su instrukcije štabu Grupe kordunaških P.O. za čišćenje teritorija od neprijateljskih garnizona udarajući jakim snagama i za izvođenje akcija na granici Like i Korduna za koje su uspješima ličkih partizana na tom sektoru stvoreni uslovi.

Situacija se u Lici znatno popravila uslijed energičnih akcija, čišćenja četnika i uspjeha, koji su već na tom polju postignuti, kao i uspješnih akcija izvedenih u posljednje vrijeme. Ovih je dana vođena veća operacija na tromedi Like, Bosne i Dalmacije uz sudjelovanje ličkih, bosanskih i dalmatinskih partizana. Ta je operacija zamišljena sa ciljem aktiviziranja tog sektora čišćenjem od četničkih bandi, koje su tu naročito drsko djelovale, a u vezi s tim trebalo se razrušiti vijadukt na ličkoj pruzi kod Bendera. Rušenje vijadukta nije uspjelo, jer su partizani prije same akcije morali voditi borbu protiv četnika i tako se čitava akcija kompromitovala. Osim toga na tom se sektoru nalaze jake snage okupatora, te su za tu operaciju bile potrebne i jače naše snage. U tom kraju partizani do sada ne samo da nisu djelovali vojnički, već ni politički nisu prodirali, tako da je taj kraj bio potpuno prepušten četničkom utjecaju, koji se na svakom koraku i osjeća.

Po svom povratku iz Bosne banijski su partizani izveli čitav niz uspješnih akcija i to naročito u hrvatskim krajevima. Komandant Odreda drug Gaćeša³ poginuo je nedavno. Gubitak druga

³ Narodni heroj Vasilj Gaćeša

Gaćeše, koji je uživao veliku popularnost i autoritet, težak je udarac za partizanski pokret i narodno-oslobodilačku borbu u Baniji. Naša veza sa Banijom prilično dobro i redovito funkcionira.

Sa II. operativnom zonom nemamo stalnu i sigurnu vezu. Održavamo je preko Primorja i Gorskog Kotara, a nastojimo je uspostaviti preko Krajine i Slavonije. Dobili smo informacije, da je i na tom sektoru partizanski pokret pošao putem razvitka. Nekoliko uspješnih akcija u samoj blizini Zagreba bili su mobilizacija novih partizana.⁴ Koliko smo informisani u Zagrebačkom kotaru operira grupa od 51 dobro naoružanih partizana. U Varaždinskom okrugu partizanske jedinice broje preko 100 partizana. U Krapinskom kotaru djeluje jedinica od 22 partizana. Na tom sektoru postoje svi uslovi za razvitak partizanskog pokreta. Naročito je značajan broj vojnih bjegunaca, koji se sakrivaju po selima i šumama, a koji je djelomično spreman da ide u partizane.

I ako smo sa III. operativnom zonom uspostavili vezu ona je još uvijek veoma neredovita, vjerojatno radi nesređenih prilika u Kozari preko koje održavamo vezu sa Slavonijom. U Slavoniju je upućena proleterska četa sa Banije pod rukovodstvom operativnog oficira G.Š.H." sa zadatkom, da tamošnjim partizanima pomogne svojim iskustvom, borbenašću i disciplinom.

Sa Štabom IV. operativne zone uspostavljena je prilično redovita veza. U operacijama na tromeđi sudjelovale su i dalmatinske jedinice, kojima se na taj način pružila prilika da učestvuju u većim operacijama sa iskusnim i borbenim ličkim partizanima i I. proleterskim bataljonom. Radi sređivanja prilika i pomanjkanja komandnog kadra poslan je u Dalmatinski odred⁶ jedan drug, oficir pri ovom štabu,⁷ koji na kratko vrijeme vrši dužnost komandanta jednog njihovog bataljona.⁸ Osim toga upućen je na njihov teren, također na kratko vrijeme, jedan od najboljih ličkih bataljona,⁹ da pomogne dalmatinskim partizanima srediti prilike u sjev. Dalmaciji.

Sa Štabom V. operativne zone održavamo redovitu vezu. Povoljnu situaciju u hrvatskim krajevima primorsko-goranski partizani vrlo dobro iskorištavaju vojnički i politički. Štab V. operativne zone prebacio je težište svojih operacija na sektor između pruge Zagreb — Sušak i Kupe, gdje su već postignuti lijepi uspjesi.¹⁰ Štab je uspostavio vezu sa III. slovenskim partizanskim odredom i u zajednici sa slovenskim partizanima oslobođen je Brod na

⁴ Vidi dok. br. 68.

⁵ Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁶ Sjevernodalmatinski NOP odred

⁷ Rade Bulat

* Odnosi se na bataljon »Bude Borjan«.

⁸ Batalion »Marko Orešković«

¹⁰ Vidi dok. br. 74 i 93.

Kupi- Prema najnovijim vijestima Talijani su nedavno ušli u Brod na Kupu. Saradnja goranskih i slovenskih partizana se proširuje. Situacija oko Sušaka također je veoma povoljna, odaziv u partizane je velik, tako da se na tom sektoru formira novi bataljon i vode već značajnije akcije.¹¹

U posljednje vrijeme pitanje ishrane u V. operativnoj zoni postalo je važan problem. U pojedinim krajevima narod gladuje. Partizani još toliko ne osjećaju, jer raspolažu sa izvjesnim rezervama.

Prema vijestima koje nam stižu iz te zone, izgleda da neprijatelj priprema ofenzivu na njihov oslobođeni teritorij.¹²

Odmah po svom formiranju I. proleterski bataljon upućen je na tromeđu, gdje je učestvovao u operacijama. U tim je operacijama Proleterski bataljon pokazao visoku borbenost, moral i disciplinu.

Od posljednjeg izvještaja naši su partizani izveli slijedeće akcije:

I. operativna zona

a) Grupa kordunaških partizanskih odreda

Noću između 14. i 15. IV, jedna je četa¹³ posjekla t.t. stupce na cesti Tušilović — Karlovac u dužini od 4 km., iskidala žicu i bacila u vodu. Druga jedinica¹⁴ je iste noći zapalila školu u Bukovici i Okiću stoga što je neprijatelj naredio da se te zgrade prirede za smještaj vojske. Ista je jedinica posjekla 2 km. t.t. linije između Tušilovića i Vojnića.

Postavljena je zasjeda u Radonji, međutim neprijatelj nije naišao. Iste noći jedna je desetina u hrvatskom selu Stefankima dobila od seljaka 2 karabina, 200 metaka i nešto dinamita.

16. IV. jedna je naša patrola ponovo u Stefankima dobila jedan karabin.

Jedan je vod u sukobu sa neprijateljem na Borju ubio je jednog ustašu, a jednog ranio.

¹¹ Prema sjećanju Velika Kovačevića, to je bio period naglog porasta partizana u Gorskom Kotaru i Hrvatskom Primorju. Kod Sušaka je tada, za vrlo kratko vrijeme, formiran bataljon »Vladimir Gortan«. Vidi dok. br. 74.

¹³ Ofenziva Talijana protiv Drugog odreda, koji se nalazio na Risnjaku, sjeverozapadno od željezničke pruge Delnice — Čabar — Sušak, počela je 20. svibnja. Talijani su izvršili nečuvena zvjerstva nad stanovništvom. Vidi dok. br. 93.

¹¹ Prva četa Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 27.

¹⁴ Druga četa Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 27.

18. IV. neprijatelj je sa jačim snagama izvršio pretraživanje terena jedne jedinice.¹⁵ Ton) je prilikom bila opkoljena jedna partizanska četa, ali se uspjela probiti i 19. IV. postavila je zasjedu na cesti Vrgin Most — Vojnić. U borbi za probijanje obruča poginula su dva i dva ranjena partizana.

Jedna je četa postavila zasjedu u Lasinjskom Sjeničku pokraj ceste, ali kako su cestom naišli samo tenkovi, dok su ustaše išli brdom, četa se povukla. Neprijatelj je nakon toga poklao 12 civila, a veći broj mladih ljudi odveo.

Jedna je četa postavila zasjedu na cesti Kladuša — Topusko, na koju je naišao neprijateljski kamion. U borbi su zaplijenjena 2 puškomitraljeza i 6 karabina. Ubijeno je 15 ustaša, a među njima jedan poručnik. Ostalim 10 ustaša uspjelo je pobjeći. Preostatak materijala partizani nisu mogli uzeti radi nailaska neprijateljskog pojačanja. Poginuo je jedan partizan, a 7 lakše ranjeno.

19. IV. naišao je neprijatelj preko Ostrožina za Bović. Jedan vod¹⁰ nije se povukao kada mu je bilo naređeno, jedna se njegova desetina otcijepila i zavukla u jednu pećinu. Ustaše su za to doznali * od jednoga civila, koga su tukli, te su opkolivši pećinu s tenkovima I tukli sa topom, bacali bombe i kopali. U pećini su se nalazili 10 partizana, koji su se sa jednim puškomitraljezom, i 7 karabina predali. Ustaše su nakon toga u Kirinu zaklali 40 ljudi, a oko 200 do 300 odveli. Tom je prilikom ubijen i komesar jedne čete i jedan partizan,¹⁷ koji se nalazio na bolovanju. Manevrisanje partizana 3 bilo je veoma otežano radi toga što je neprijatelj krećući se u širokom frontu sa jakim snagama pretraživao svaki grm.

20. IV. neprijatelj je u streljačkom stroju pretraživao Katić Kosu. Tom je prilikom uhvaćen jedan naš kurir.¹⁸

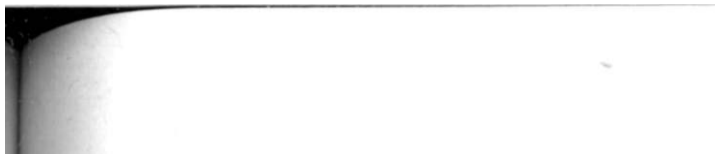
Noću između 18. i 19. IV uništeno je iza Gornjih Dubrava 120 metara pruge.¹⁹ Pošto nije bilo sigurnih podataka o kretanju vlakova naše su se jedinice nakon izvjesnog vremena povukle. * Međutim u 5 sati ujutro naišao je osobni voz, koji se survao i ^ potpuno uništio. Tom je prilikom nastao požar u kom je izgorilo >1 10 do 15 Talijana i 30 ustaša, a ranjeno je 15 Talijana i 51 ustaša. 1 Ovi ustaše vozili su se na neku konferenciju. Među mrtvim ustašama bilo je 9 ustaša emigranata, po čije su leševe došli neki ustaški funkcioneri iz Zagreba.

¹⁵ Odnosi se na Četvrti bataljon Prvog kordunaškog NOP oireda. " Prvi vod Prve čete Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

¹¹ Vidi objašnjenja 4 i 5 uz dok. br. 27.

" Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

" Akciju je izvodio Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 34.

20. IV. ujutro postavila je jedna četa²⁰ zasjedu na cesti Ogu-
n — Dubrave. Neprijatelj nije naišao.

Noću između 20. i 21. IV. jedna je četa²¹ prekopala ceste
1 Tušilović — Krnjak, Krnjak — Veljun, Krnjak — Vojnić i Krnjak
i Barilović. Ceste su prekopane na više mjesta. Na cesti Krnjak
Vojnić srušen je Šarčev most. Na svim cestama su uništene tL-
[linije.

Noću od 20. na 21. IV. jedna četa²² srušila je t.t. vezu Vojnić —
I' . Tušilović.

21. IV. jedna je četa²³ postavila zasjedu na cesti Tušilović —
Karlovac kod Geršakovog mlina, sa zadatkom da dočeka patrolu,
koja je dnevno krstarila od Tušilovića prema Cerovcu. Naišlo je
15 ustaša i na njih je otvorena vatra, ali su u istom momentu naišla
: dva kamiona ustaša iz Tušilovića, a jedan je tenk izašao na Macu-
tovo brdo, da štiti prolaz tih kamiona. U borbi poginula su 4 ustaše,
, ali se do oružja nije moglo doći.

21. IV. postavljena je zasjeda kod Široke Rijeke. Neprijatelj
i je naišao, ali ne onim putem, kojim se predviđalo, te je borba
primljena pod nepovoljnim uslovima. Ubijeno je 5 ustaša od kojih
se nije moglo oružje oduzeti. Jedan je partizan lakše ranjen.

22. IV. nastavljena je zasjeda u Budačkoj Rijeci. Oko 1 sat
na zasjedu je naišlo 30 domobrana i žandara sa radnicima, koji
su išli popraviti cestu Krnjak — Veljun. Partizani su opkolili ne-
prijatelja i nakon kraće borbe 18 se domobrana predalo. Odmah
, poslije toga sv naišli neprijateljski tenkovi, te su se naše snage
[povukle. Zaplijenjen je 1 puškomitraljez, 18 karabina i 650 metaka,
dok se ostalo oružje i municija radi nailaska tenkova nije moglo
uzeti. Zarobljeno je 18 domobrana i 13 civila. Poginulo je 6 domo-
brana i 8 civila. Jedan je partizan lakše ranjen.

Noću između 22. i 23. IV. potrgana je želj. pruga Vrgin Most —
Topusko. Još pri trganju pruge naišao je teretni voz od koga se
lokomotiva i jedan vagon prevalio. Tom je prilikom poginulo
10 osoba.

25. IV. oko 400 ustaša i domobrana krenuli su iz Vojnića i
pretresali šumu Trupinska Kosa. Jedan je domobran tom prilikom
zalutao te su ga seljaci uhvatili i predali štabu jedne partizanske
jedinice. Zaplijenjen je 1 karabin, 40 metaka i nosila za ranjene.

Istoga dana je 800 neprijateljskih vojnika napalo teritorij
jedne čete na liniji Drežnik — Tržac sa 4 brdska topa i dva bacača
mina. Partizani su odbili neprijatelja od Ljeskovca, dok mu je u

" Druga četa Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda,
t Vidi dok. br. 33.

" Prva četa Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.
[Vidi dok. br. 50.

²³ Druga četa Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

" Druga četa Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

Bugar i Rujnicu uspjelo ući. Naše su se snage morale povući na zapadnu stranu Korane. Neobičnu hrabrost i borbenost pokazali su seljaci u ovim borbama iz rezervnih odreda, koji su sa kopljima primili borbu i potpomagali da se neprijatelja odbije. U ovim su borbama ustaše uhvatili jednu seljanku i njene dvije kćeri, koje je jedan ustaša poveo na stranu vjerojatno da ih ubije. One su međutim otele nož ustaši i zaklale ga, a karabin donesle partizanima. Neprijatelj je u ovoj borbi imao preko 30 mrtvih i više ranjenih, dok su naši gubici 2 mrtva i 2 ranjena. Plijeva nije bilo radi frontalnog karaktera borbe.

25. IV. proleterska četa je postavila zasjedu na cesti Vojnić Vrgin Most, na koju su naišli civili bez osiguranja. Da se zasjeda ne bi otkrila zarobljeni su ovi radnici i odvedeni u šumu. Oko 11 sati naišao je kamion sa ustašama iz Gline. Među ovim ustašama bio je ljekar vojne bolnice iz Gline. U borbama su poginuli 8 ustaša, a među njima i spomenuti liječnik. Nekim je ustašama uspjelo pobjeći. Dok su partizani oduzimali plijen naišao je jedan motocikl sa prikolicom sa teškim mitraljezom na koga je otvorena vatra. Dva ustaše su ubijeni dok je trećem uspjelo pobjeći. Zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 2.655 metaka, nešto cipela i vojničke spremne. Kamion i motocikl su uništeni, ali nisu zapaljeni jer je naišla vojska iz Vojnić-kolodvora.

26. IV. neprijatelj je sa jačim snagama i s tenkovima pretraživao teritorij jednoga bataljona.²⁴ Bataljon se povukao u Skradsku šumu ostavivši patrole, koje su održavale kontakt s neprijateljem. Pošto se neprijatelj povukao u svoje garnizone partizani su se vratili na svoj teritorij.

Noću između 26. i 27. jedna je desetina uhvatila kod Gornjih Dubrava tri nenaoružane ustaše i slupala blok kod skretnice. Nakon te akcije talijanska je vojska napustila Gornje Dubrave.

27. IV. postavljena je zasjeda na cesti Krstinja — Cetin Grad u Ruševici. Radi grešaka, koje su počinjene tom prilikom partizani su se nakon kratke borbe povukli. Jedan partizan je poginuo.

27. IV. postavljena je zasjeda na pruzi između Skakavca i Udbine Sjeničak.²⁵ Na tom je mjestu rastrgana [pruga] sa namjerom da se izvrši napad na vojni transport. Pošto je pred vlakom išla vojna kontrola, koja je opazila da je pruga rastrgana na što je došlo pojačanje iz Skakavca i Udbine Sjeničak partizani su se povukli prema Babinoj Gori, dok je neprijateljska vojska nastu-

²⁴ Prvi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda.

²⁵ U akciji su učestvovala jedinice: Proleterska četa, četiri voda Prvog bataljona i Druga četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

pala u streljačkom stroju. U isto vrijeme iz Vojnića su krenule ustaše sa dva tenka.

27. IV. razoružana je žandarmerijska i domobranska posada u Perjasici.²⁰ Nakon teže borbe od dva sata predala se posada Perjasice, jer su tokom borbe bili zarobljeni 14 žandara i 8 domobrana. Zaplijenjeno je tri puškomitraljeza, 73 karabina, 30 bombi i 10.000 metaka i ostalog ratnog materijala. Zarobljen je 61 domobran, jedan nadporučnik i jedan žandarmerijski narednik. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 4 teško ranjena, dok su naši gubici tri teže i tri lakše ranjena i tri mrtva. Od zarobljenika nadporučnik i jedan domobran izjavili su želju da žele ostati u partizanima. Žandarmerijski narednik, jedan domobran i 5 žandara likvidirani su jer su davali žestok otpor. Ostali su pušteni.

28. IV. u sukobu sa neprijateljem, koji se kretao u više pravaca prema Babinoj Gori, jedan je partizan ranjen, a jedan nestao. Neprijatelj je imao dva mrtva i 3 ranjena. Sa nestalim partizanom izgubljen je 1 karabin i sprema.

Noću između 28. i 29. IV. razrušeni su na cesti Cetin Grad — Krstinja Mađarev i Ruševički most.

30. IV. izvršene su diverzione akcije na raznim cestama i pokidane t.t. linije. Izvršeni su fingirani napadi na Prisjeku, Cetin Grad, Poloj, Blagaj, Vojnić, Vrgin Most, Topusko-kolodvor, Katinovac, Crevarska Strana, Lasinja, Banski Kovačevac i Štefanki. Na mnogim uzvisinama su paljeni kresovi. Razrušena je t.t. veza na cesti Topusko — Topusko-kolodvor u dužini od 2 km. Razrušena je pruga Vojnić — Vrgin Most u dužini od 100 metara i presječena t.t. veza i srušeno 13 bandera.

30. IV. jedna naša patrola naišla je na ustašku stražu i u sukobu su ubijena 2 ustaše. Plije se nije mogao oduzeti.

1. V- ustaše su krenule sa jačim snagama iz Topuskoga prema Peckoj te su se sukobile s jednim našim vodom. U borbama su poginula 2 partizana, a jedan je lakše ranjen. Izgubljena su 2 karabina i pištolj. Na strani neprijatelja bilo je žrtava.

Noću između 2. i 3. V. u akciji u Crnoj Draži, zaplijenjena su 5 karabina, 270 metaka, 2 para konja i ostalog materijala. Ova je akcija izvršena bez borbe pomoću veza s hrvatskim selima.

4. V. Na zasjedu kod Vojnića naišla su 2 motocikla i jedna kola. Partizani su paljbom zapalili jedan motocikl i ubili dva ustaše, dok su druga dvojica iz drugog motocikla uspjela pobjeći. Zaplijenjena su 2 teška mitraljeza sa 1.442 metka, dva karabina sa municijom i nešto vojničke spreme.

¹⁰ Akciju su izvršili Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda i Drugi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 50.

b) Grupa ličkih partizanskih odreda

12. IV. razoreno je 125 metara pruge između Javornika i Rudopolja.²⁷ U vezi s time postavljene su zasjede. Naišla je lokomotiva sa 2 vagona i srušila se na mjestu, gdje je razrušena pruga.

24. IV. u 1 sat noću izvršen je napad na hrvatsko selo Ramljane. U kratkoj borbi uhvaćena su 7 žandara, dok su ostali uspjeli pobjeći. Pošto je ustanovljeno da ti žandari nisu učestvovali u ubistvima, pljački i paležu pušteni su na slobodu. Zaplijenjeno je 7 karabina i 300 metaka. Seljacima je objašnjen cilj narodno-oslobodilačke borbe i od njih se odmah dva javila u partizane.

30. IV. Jedan vod prilikom patroliranja prema Ličkom Petrovom Selu na svom povratku kod Plješevice naišao je na hrvatske seljake, koji su došli iz Zvolja i Bihaća po građu u Plješevicu. Partizani su tih 21 seljaka povelili sa sobom na saslušanje. Poslije toga su svi seljaci pušteni, samo su zadržana tri para konja, koji su vlasništvo jedne firme i 1 konj nekoga bega iz Bihaća.

Istog je dana u borbama u Srbskom Klancu našoj desetini uspjelo rastjerati 100 četnika.

1. V. partizani su kod stanice Janjče napali jednu talijansku patrolu i ubili 3 talijanska vojnika. Zaplijenjena je 1 puška sa municijom. Talijanima je došla pomoć i naši su se povukli.

2. V. jedna je naša patrola krstareći prugom prema Kruškovcu naišla na jednu talijansku patrolu, koja kada ih je opazila dala se u bjegstvo. Naša patrola od 4 partizana dala se u potjeru za Talijanima i jednoga Talijana u bijegu ubila, jedan je bacio pušku, dok su drugi utekli u Kruškovac. Zaplijenjene su dvije puške sa municijom.

3. V. Miniran je most na cesti između Metka i Raduča. Most nije potpuno razrušen, nego je samo oštećen, ali je on poslije ručnim radom onesposobljen za transport. Tom prilikom zapaljena je vaktarnica ispod Kruškovca, i razrušena je t.t. linija i zapaljen telefonski aparat sa priborom.

Jedan vod izvršio je napad na ustaše u selu Dobrenju. Ustaša i žandara bilo je 40. Poslije borbe od pola sata ustaše su se razbjegle. Ubijena su tri ustaše i jedan domobran, a zarobljen jedan ustaša, koji je kasnije strijeljan.

5. V. Nastavljeno je čišćenje sjevernog dijela Like. U toku 5. i 6. V. oslobođena su sela Poljanak, Sertič Poljana, Rastovača, Korana i Čatrnja. Nekoliko ustaša koji su se u tim selima nalazili pobjegli su još prije dolaska partizana. Seljaci su partizanima predali 3 karabina, 2 civilne puške, 1 pištolj i nešto vojničke opreme. Partizani su tom prilikom uhvatili neke trgovce iz tih sela, koji su nosili kukuruz na prodaju okupatoru. Kukuruz je otkupljen za potrebu partizana.

*⁷ Akciju je izvršio bataljon »Božidar Adžija«.

7. V. Uputila su se 3 talijanska vojnika sa punom ratnom spremom u selo Crna Vlast s namjerom da kupe jaja i kokoši. Njih su primijetili omladinci iz Crne Vlasti i namamili ih u obližnje selo govoreći im da tamo mogu kupiti što trebaju. Kada su izašli iz Crne Vlasti omladinci su skočili na talijanske vojnike, oteli im oružje, predveli ih partizanskoj komandi i zamolili da budu primljeni u partizane, što je i učinjeno.

9. V. Neprijatelj je pokušao da preko Rastovače prodre ka Plitvicama. Naši su ih partizani u borbi razbili i ubili 3 domobrana. Jedan je partizan poginuo. Zaplijenjeno je nešto vojničke spreme i žita.

Izvršen je napad na magazin u Runjavici kod Otočca. Magazin je čuvala straža od 21 domobran. Partizani su zapalili stražarnicu. Magazin je bio potpuno prazan. Zarobljena su 3 domobrana, a jedan je u borbi poginuo. Zaplijenjene su 2 puške i 1.000 metaka.

10. V. Ustaše i domobrani nenadano su opkolili zaseok Klenovac i Kukni Dol, gdje su se nalazili drugovi, koji su politički radili na tom terenu. U žestokoj borbi drugovima je uspjelo da probiju obruč. Jedan je, drug poginuo, 4 su uspjela pobjeći, dok [se] za petoricu još ništa ne zna.²⁸

c) Banijski partizanski odred

Noću između 25. i 26. III. dvije su čete izvršile akciju na Petrinjski vodovod i na želj. most između Hrastovice i Petrinje. Most je dignut u zrak, dok vodovod nije uništen stoga što je eksploziv zatajio. Od posade u jačini od 10 domobrana i ustaša, koji su čuvali vodovod 7 je zarobljeno, jedan ustaša ubijen a dvojici je uspjelo pobjeći. Zaplijenjeno je 7 karabina, 800 metaka, 9 bombi i drugog materijala. Domobrani su nakon nekoliko dana pušteni kući.

Od 26. do 30. III vršeno je nekoliko demonstrativnih noćnih napada na Glinu. Tom prilikom razrušena je glinska piramida, koja je služila neprijatelju kao osmatračnica.

Noću od 1. i 2. IV. dvije su čete napale želj. stanice Grabova', Vlahović, Maju i posade u Crnom Lugu. Napad je istovremeno otpočeo u pola 1 noću na sve objekte. Nakon kratke borbe uspjelo je razoružati posade, te je zaplijenjeno 78 karabina, 2 puškomitraljeza, 12.000 metaka, 75 bombi i ostalog materijala. Zarobljeno je 76 domobrana i 2 oficira.

Akcija na želj. stanicu i vaktarnicu u Crnom Lugu nije uspjela radi grčevitog otpora neprijatelja i snijega, koji je baš te noći napao. Poginuo je jedan partizan a dvojica lakše ranjeni. Zarobljeni domobrani su nakon nekoliko dana pušteni kući. 6 domo-

Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se drugove ovo odnosi.

brana, nadporučnik i poručnik izjavili su želju da ostanu u partizanima, te su zadržani.

Prilikom napada na Grabovac stanicu partizani su našli konstrukciju mosta, koji je imao biti postavljen na mjesto ranijeg razrušenog mosta na Maji. Partizani su vagone sa tom konstrukcijom natjerali niz prugu prema Vlahoviću, koja se u tom pravcu strmo spušta. Na mjestu, gdje je prije toga pokidana pruga vagoni su [se] sa tom konstrukcijom prevalili. Partizani su zapalili sve zgrade u kojima su stanovale posade napadnutih stanica.

3. IV. i 4. IV. noću, ušli su partizani u hrvatska sela Letovance i Mađare bez ikakvog otpora. Ustaše su već prije napada pobjegli. U Letovancima dobijen je jedan karabin i 400 metaka, jedan je ustaša uhvaćen i strijeljan. Osim toga zaplijenjeno je 12 civilnih pušaka sa 200 metaka. U tim selima održani su zborovi i podijeljeno propagandnog materijala.

4. IV. postavljena je zasjeda između Bačuge i Grabovca na pruzi sa ciljem da se dočeka neprijateljska patrola. Naišlo je 17 ustaša i žandara. Partizani računajući da su to domobranci ispalili su plotun preko njihovih glava i pozvali ih na predaju. Neprijatelj je odgovorio vatrom i u kratko vrijeme partizani su ubili dvojicu i dvojicu ranili i zarobili. Ostatak je uspio pobjeći. Zaplijenjeno je 1 puškomitraljez i 3 karabina.

5. IV. partizani su ušli u hrvatsko selo Pecki bez ikakvog otpora. Zaplijenjena su 22 karabina i 1.200 metaka. Sa tim se selom imala veza.

16. na 17. IV. izvršen je napad na tri neprijateljska objekta između Rudice i Blatna u zajednici sa bosanskim partizanima.² Tom su prilikom zarobljena tri puškomitraljeza, 46 karabina i 5.000 metaka. Zarobljeno je 47 domobrana. Poginula su tri partizana, a 4 su ranjena.

18. IV. Noću miniran je oklopni voz na pruzi Rudice — Blatno. Voz je naišao ujutro oko 10. sati, ali ga eksplozija nije uništila kako se to predviđalo, nego samo prevalila. Partizani su htjeli da razoružaju voz, ali su se radi jake vatre iz voza, koji nije bio mnogo oštećen morali povući. Naši su gubici 1 mrtav i dva ranjena. Ta je akcija izvedena u Bosni.

25. IV. Izvršen je napad na Glinsko Novo Selo u 12 sati noću. Nakon kratke borbe partizani su ušli u selo iz koga su ustaše uspjeli pobjeći, te je zaplijenjeno svega 4 karabina, jedan je ustaša poginuo, dok je od partizana jedan poginuo i 1 ranjen.

26. IV. postavljena je zasjeda na pruzi Rudice—Blatno. Nakon kratke borbe ubijeno je 11 neprijateljskih vojnika, 3 ranjeno i 11 zarobljeno. Zaplijenjeno je 1 puškomitraljez, 24 karabina i 1.700 metaka (u Bosni).

" Djelovi Prvog krajiškog NOP odreda

26. IV. u sukobu s neprijateljem, koji je pošao u potjeru za partizanima koji su izveli akciju na Novo Selo, ranjena su dva domobrana i 2 zarobljena. Zaplijenjeno je 4 karabina i 300 metaka. Ta je jedinica na svom putu slučajno naletila na teretni kamion sa 6 domobrana i ustaša na cesti između Kraljevčana i Hrastovice. Nakon kratke borbe kamion je zaustavljen, 1 domobran i šofer živi su uhvaćeni, 2 ustaše ubijeni, dok su dvojica pobjegli. Zaplijenjeno je 1 puškomitraljez, sa municijom i 4 karabina.

Iste noći uhvaćen je u selu Klincu poznati ustaški doušnik Gajo Požar, koji je odmah likvidiran.

27. IV. Jedna je četa postavila zasjedu na cesti Petrinja — Kostajnica između Bijelnika i Knezovljana na koju su naišla dva kamiona. U borbama zarobljeno je 7 domobrana, ^ ranjeno i 4 ubijena. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 14 karabina, 24 bombe, 1.600 metaka i ostalog ratnog materijala.

5. V. vršena je akcija na Zrin, ali nije uspjela radi nepravilnih informacija o stanju neprijatelja. Naši su gubici 2 mrtva.

Noću između 7. i 8. V. napadnut je vijadukt kod Volinja u zajednici s bosanskim partizanima.³⁰ Nakon borbe od 1 sat i po likvidirana je straža i obezbjeđeno miniranje vijadukta. Miniranje je potpuno uspjelo i vijadukt do temelja uništen. Vijadukt je dugačak 70 metara, a visok 40, tako da će popravak trajati 1 do 2 mjeseca. Drugovi Bosanci imali su jednog mrtvog, dva teže i 4 lakše ranjena. Banijci su prošli bez gubitaka.

Noću između 7. i 8. V. trebao je biti izvršen napad na tri stražare na pruzi Grabovac — Glina.³¹ Upad u prvu stražaru u Maji iznenadio je domobrane, jedan je samo pokušao da da otpor, ali je na mjestu ubijen. Taj je pucanj kompromitovao razoružanje daljnjih stražarnica. Zarobljeno je jedan puškomitraljez, 28 karabina, 9.000 metaka, 17 bombi i ostalog materijala.

11. V. na zasjedu oko Šegestina, na liniji Zrin—Divuša, naišao je neprijatelj u jačini od 25 ljudi sa municijom za Zrin. Zaplijenjena su 3 puškomitraljeza, 16 karabina, 10 sanduka municije. Zarobljeno je 10 ustaša od kojih su se trojica javila u partizane.

II operativna zona

Izvršen je napad na žand. stanicu u Donjoj Stubici. Ranjen je jedan žandar.

U selu Jakovlje, kotar Stubica, ubijena su dva ustaše, koji su bili omraženi kod naroda radi optuživanja nevinih ljudi.

³⁰ Akciju izvršile dvije čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda i jedna četa Drugog krajiškog odreda »Dr Mladen Stojanović«.

³¹ Napad izvršile dvije čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

3. IV. u općini Markuševci, prigodom prenašanja oružja, partizani su se sukobili sa patrolom, te je došlo do pucnjave. Gubici neprijatelja nepoznati.

17. IV. izvršen je napad na općinu Brdovec.³² Zaplijenjeno je 40 pušaka, 30 noževa, 30 fišeklja i jedan revolver. Gubitaka nije bilo.

U borbi protiv domobrana partizani sa Kalnika³³ nanijeli su neprijatelju gubitke od 20 mrtvih. Zarobljena su 3 domobrana i dva žandara. Zaplijenjeno je 6 mitraljeza, veći broj pušaka, municije i bombi. Domobrani su se razbježali kućama. Poginuo je jedan partizan.

Iz III i IV operativne zone nisu stigli izvještaji.

V operativna zona

8. IV. partizani su pripucali na općinsku zgradu u Fužinama i Vratima. U zgradama su se nalazili Talijani.

9. IV. pripucavano je na Belo Selo, a 10. na talijanske vojnike. Također pripucavano na pension u Vratima u kojem su se nalazili Talijani. Na ta pripucavanja odgovorili su Talijani jakim topovskom, mitraljeskom i puščanom vatrom.

Pripucavano je na Bribir i neprijateljsku konjicu. Jedan neprijateljski vojnik je poginuo, a dva ranjena. Vršeno je takođe pripucavanje na talijansku kasarnu u Grižanima.

11. IV. ponovno je pripucavano na Bribir sa namjerom da se isprovociraju talijanski vojnici kako bi izašli, a naša zasjeda da ih dočeka.

12. IV. porušeno je 7 tt. stupova između Novog i Ledenica.

16. IV. Zaplijenjeno je u selu Lividragi 183 metara remenja i onesposobljen rad pilane, koja je radila za okupatore.³⁴

Zarobljena su u blizini sela Lazac dva žandara i zaplijenjene dvije puške i 200 metaka.

18. IV. Jedan vod partizana zaustavio je tri putnička autobus kod Plasa. Tom prilikom zarobljeni su 7 domobrana, 1 mornarički narednik, 1 domobranski liječnik nadporučnik i talijanski narednik, 1 vojnik, 1 karabinjer. Zaplijenjene su dvije puške, 70 metaka i 1 pištolj.

Jedna grupa partizana zapalila je školu u Zametu na samoj granici bivše Jugoslavije i Italije.

³² Napad je izvršio partizanski vod od 27 boraca, koji je formiran u Jastrebarskom kotaru. Vidi dok. br. 56.

³³ Akciju izvršio partizanski vod Okruga Varaždin, koji se nalazio na Kalniku, u okolici Ludbrega. Vidi dok. br. 56.

³⁴ Akciju su izvršili dijelovi Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

U zajednici sa kordunaškim jedinicama postavljen je eksploziv na prugu između Tounja i Dubrava. Tom je prilikom iskočio putnički vlak, izgorilo 7 vagona. Promet bio je zaustavljen 30 sati.

19. IV. Uništeno je 150 metara t.t. linije između Dedina i Zalesine.

21. IV. prekinuta je t.t. veza Novi—Ledenice.

Pripucano je na vlak koji je stajao, ubijeno je 7 talijanskih vojnika, vlakovođe i bremzer. Istoga dana Talijani su sa snagama od oko 1.500 vojnika napali na Poljane, gdje se nalazio jedan naš vod. Napad je izvršen sa tri strane, ali su partizani uspjeli da se povuku bez gubitaka, a neprijatelju su nanešeni gubici od 3 mrtva i 6 ranjenih. Talijani su zapalili sve kuće na Poljani.

23. IV. Jedna je četa postavila zasjedu na Bukovcu, na koju su naišli 5 talijanskih vojnika na kolima. Trojica talijanskih vojnika su ubijena ali naši nisu podigli oružje radi jake mitraljeske vatre, koju je otvorilo neprijateljsko pojačanje.

24. IV. jedan je vod³⁵ partizana stupio u borbu s talijanskom konjicom, koja je išla iz Triblja za Lič, u jačini od 500 vojnika. Nakon borbe od pola sata neprijatelj je imao 6 mrtvih, od kojih je jedan oficir i 30 ranjenih vojnika i 6 ubijenih konja. Do oružja nismo mogli doći radi premoći neprijatelja.

25. IV. postavljen je eksploziv na stanici Gomirje. Oko pola noći naletio je vlak, lokomotiva je dignuta u zrak dok su vagoni naletili jedan na drugoga. Promet je prekinut 25 sati.

26. IV. Jedna grupa partizana uništila je u selu Tršću poštanski ured. Ista je grupa uništila 2 km. t.t. linije između Crnog Luga i Gerova.

27. IV- razrušena je pruga između Lokava i Delnica.³⁶ Vlak natovaren stokom i automobilima prevrnuo se, lokomotiva je iskočila iz tračnica, 4 vagona su potpuno uništena, dok se jedan dio vlaka otkopčao i pojurio natrag u Delnice i tako spriječio put blindiranom vozu, koji se tada nalazio na pruzi. Partizani su otvorili vatru i ranili mašinistu i njegovog pomoćnika. Saobraćaj je prekinut 7 dana.

28. IV. jače partizanske snage postavile su zasjedu na cesti Brinje—Prokike.³⁷ Oko 6.30 sati ujutro naišlo je iz Brinja 21 kamion, od kojih su 6 bili blindirani. Talijani su se u blizini mjesta zasjede iskricali iz kamiona djelomično i pošli kroz klanac pored kamiona. Pred tim transportom išla je predhodnica od 50 ljudi. Talijani su išli oprezno, pošto su već na tom mjestu bili jednom napadnuti, ali je naša zasjeda i pored toga ostala neopažena, iako

³⁵ Vod iz Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda

" Prugu su razrušili dijelovi Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

" U zasjedi su se nalazile dvije čete Prvog bataljona i Proleterska četa Primorsko-goranskog NOP odreda.

je bila cesta udaljena 15 — 30 metara. Kada su se Talijani približili otvorili su partizani jaku vatru, na koju Talijani nisu imali vremena odgovoriti. Borba je trajala 45 minuta, te je za to vrijeme došlo pojačanje iz Prokika, tako da su se pod njihovom vatrom partizani morali povući. Talijani su odmah od početka borbe tukli iz topova iz Brinja. Po informacijama koje su kasnije dobivene bilo je 155 mrtvih talijanskih vojnika i oko 200 ranjenih. Partizani su imali 4 ranjena.

28. IV. jedna grupa omladinaca iz Drivenika upalila je ustaški kamion na cesti između Plasa i Križišća.

29. IV. prekinuta je t.t. veza između Novog i Selca. Pripucano je na talijanske straže u Novom, Grižanima i Vratima, na što su Talijani odgovorili jakom vatrom.

29. IV. Uništena je t.t. linija između Triblja i Crikvenice.

1. V. Uništena je t.t. linija na dužini od 1 km. i srušeni t.t. stupovi na liniji Rijeka—Drenovo.

1. V. Primorsko-goranski partizani u zajednici sa slovenskim partizanima³⁸ ušli su u Brod na Kupi. Dan prije razoružana je posada. Zaplijenjeno je dosta ratnog materijala.

2. V. Ubijena su 3 talijanska karabinjera u blizini Čavla. Oružje se nije moglo podići zbog blizine talijanske posade, koja je otvorila vatru.

3. V. razrušena je pruga između Lokava i Delnica; strojovoda je primijetio srušenu prugu i usporio brzinu, ali je i pored toga lokomotiva iskočila iz tračnica, a ostali dio kompozicije otkopčao se i pojurio prema Delnicama. Zasjeđa je otvorila vatru i ubila strojovodu, ložača i 3 talijanska vojnika, a 7 talijanskih vojnika ranila.

5. V. Srušeno je 1 i po km t.t. linije između Novog i Bribira.³⁹

6. V. Zaustavljen je autobus na cesti između Bribira i Selca. Uhvaćen je poznati ustaša iz Bribira Tomo Udovič⁴⁰ Autobus je upaljen i uništen.

6. V. Zaustavljen je autobus na cesti 2 km. ispred Senja i zarobljen jedan talijanski vojnik. Zaplijenjena jedna puška.

Noću 7. i 8. V. postavljena je zasjeda⁴¹ na pruzi kod Gomirja, na koju je naišla talijanska patrola od 10 vojnika. U žestokoj borbi

³⁸ Od primorsko-goranskih jedinica u akciji su sudjelovali dijelovi Trećeg bataljona, a od slovenskih — Drugi bataljon Notranjskog odreda Treće grupe NOP odreda, pod komandom narodnog heroja Klanjšeka Jože-Vasje i Ante Novaka.

³⁹ Rušenje telefonsko-telegrafskih linija izvršili su dijelovi Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

Akciju izvršila grupa boraca iz Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda. Uhvaćeni narodni izdajnik, poznati ustaša Tomo Udovič, osuđen je od narodnog suda na smrt i strijeljan.

⁴¹ U zasjedi je bila grupa boraca Treće čete Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

I

ubijeno je 9 talijanskih vojnika, dok je jedan pobjegao. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 270 metaka i ostalog materijala. U toj je akciji učestvovala jedna drugarica,⁴² koja se odlično držala u borbi.

8. V. Na zasjedu između Delnica i Lokava naišli su neprijateljski kamioni. Ubijeno je oko 30 talijanskih vojnika.

Noću od 9. na 10. V. izvršen je napad na ustaško-domobransku posadu u Turković Selu kraj Ogulina.⁴³ Jačina neprijateljskih snaga bila je oko 60 domobrana i ustaša sa dva puškomitraljeza, smještena u 5 zgrada i 3 bunkera. Razoružane su straže, domobrani uhvaćeni na spavanju, dok je nekojima uspjelo pobjeći. Zarobljeno je 28 domobrana, od kojih su se 7 javili u partizane. Zaplijenjene 33 puške, 2.600 metaka, 17 bombi, dva konja, 18 goveda, 35 kom. čebeta i dosta drugih vojničkih stvari. Pokvarena je vodovodna centrala, zapaljena pilana Josipa Turkovića ustaše.

10. V razrušena je pruga kod Lokava.

10. V pripucano je na talijanske vojnike u Prokikama. Ubijeno je 9 talijanskih vojnika.

Akcije Kombinovanog odreda⁴⁴

Za operacije na tromedi Bosne, Like i Dalmacije privremeno je formiran od ličkih, bosanskih i dalmatinskih jedinica odred nazvan Kombinovanim. U sastav tog Odreda ušao je i I. proleterski udarni bataljon, koji je inače pod direktnim rukovodstvom G.Š.H. Taj se Odred sastojao od oko 900 partizana.

U akciji kod Benderà poginulo je tridesetak talijanskih vojnika, a više ih je ranjeno. U borbama sa četnicima ubijeno je 5 četnika, a više zarobljeno. U Plavnu zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza i 30 pušaka. Poginula su dva partizana i 10 ranjeno. Pogodkom iz našeg topa teško je oštećena jedna lokomotiva, koja je dovukla neprijateljsko pojačanje. Tom ie prilikom ubijeno i ranjeno više neprijateljskih vojnika.

Noću 16. na 17. V očišćeno je mjesto Zrmanja od četnika. Tom je prilikom uhapšeno 14 istaknutih četnika, a zaplijenjeno 8 karabina i 230 metaka.

Iste noći partizani su ušli u Golubić, ali su se radi velikih snaga neprijatelja (Talijana i četnika) povukli. Zaplijenjeno je tom prilikom 1 puškomitraljez i 6 karabina.

Jedna je četa⁴⁵ u zasjedi na cesti za Knin dočekala neprijateljsku artiljerijsku kolonu, koja se kretala iz Knina. Partizani su

Naca Matić-Vukelić
" Napad izvršili Prvi bataljon i jedna četa Četvrtog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 64.

" Vidi dok. br. 69, 70, 79, 80 i 92.

" Druga četa Proleterskog bataljona Hrvatske pod komandom narodnog heroja Ante Banine.

na juriš zauzeli 4 haubice, okrenuli ih i pucali na Knin. Radi napada talijanskog pojačanja s artiljerijom i četničkog napada s boka, partizani su se povukli uništivši nišanske sprave i zatvarače topova. Tom je prilikom zaplijenjen 1 teški mitraljez i 5 karabina. Zarobljeno je 6 talijanskih vojnika, a ubijeno oko 70. U toj borbi bilo je nekoliko krasnih primjera herojstva i požrtvovanosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić⁴⁶

Komandant
Ivo Vladić⁴⁷

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA KOMBINOVANOG PARTIZANSKOG ODREDA OD 22 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA PROTIV TALIJANA KOD ZRMANJE

**STAB
KOMBINOVANOG PARTIZ. ODREDA**

22 maja 1942 g. u 12 s.
Zrmanja

Operativni izvještaj

GLAVNOM ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

20 maja štab ovog odreda riješio je da se sa bataljonima Proleterskim i dijelom Udarnog sposobnim za pokret i dalje akcije krenu preko pruge u Zrmanju. Iz Udarnog bataljona javilo se je 82 partizana da su sposobni za dalji pokret (1. čete 20, 2. čete 44, 3. čete 18) te su formirani u dvije čete koje ćemo pojačati Zrnanjčanima. Proleterski bataljon krenuo je čitav osim 6 bolesnih. U Plavnom smo ostavili četvu iz bataljona »Gavrilo Princip«¹ i novoformirani vod Plavnjaca.² Bolesne partizane i one kojima je zbog

⁴⁰ Vladimir Bakarić

⁴⁷ Ivo Rukavina

¹ Lički bataljon »Gavrilo Princip«, koji je kasnije dobio naziv »Bico Kesić«.

* Samostalni vod koji je djelovao na sektoru Plavna. Nakon kratkog vremena prerastao je u četvu sa oko 35 boraca, koja je ušla u sastav Treće čete bataljona »Branko Vladušić«.

premorenosti potreban duži odmor, kao i dvije bolničarke (Zorka Batinica³ nije htjela da se vrati te je sa odredom produžila) upućeni su iduće noći za Liku. Uz četvu G.P. ostavljen je komandir i politički komesar 3 čete Udarnog bataljona da bi formirali novu četvu na tromedi.⁴

Noću 20/21 maja prešli smo prugu sjeverno od Benderà, kod crkve Sv. Paraskeve i usput postavili minu na prugu. Mina pri prelazu vozova idućeg dana nije eksplodirala. Po prelazu smješten je Udarni bataljon u zaseok Popovići a Proleterski u Palanku, gdje su se 21 maja do podne odmarali.

21 maja pred podne pojavile su se dugačke kolone Talijana na liniji Bender — Rosulja Gaj i niz lijevu obalu Zrmanje. Jedni su počeli već prelaziti Zrmanju i kretali se prema Palanci. Proleterski bataljon pošao je u susret te se razvio za borbu na padinama Koma sjev. od sela Prevjes. Talijani i četnici ušli su u selo Prevjes i zapalili ga. Proleterci su stupili sa njima u borbu. I pored žestoke vatre neprijateljske artiljerije, bacača mina i mitraljeza uspjeli su proleterci da odbiju Talijane i nabace ih na samu rijeku Zrmanju. Talijani su imali sigurno teške gubitke, jer su mnogi pobijani, a neki se i potopili u rijeci. Talijana je u ovoj akciji učestvovalo oko 1500, a računa se da ih je najmanje oko 100 izbačeno iz stroja. Prilikom njihova povlačenja stizala su im u kamionima pojačanja koja su se odmah utvrđivala i štitila izvlačenje onih koji su bježali. U blizini same rijeke poginula su tri partizana prilikom juriša na jedno utvrđenje. Od njih su dvojica vodnici (Zlata i Sobol) i jedan puškomitraljezac. Oni su izneseni i danas sahranjeni u Palanci. Zaplijenjena su nekolika talijanska ranca sa municijom. Bataljon se je uveče poslije borbe povukao u Palanku.

21 maja uveče preduzeli smo rušenje pruge na prostoru između Sv. Paraskeve i Šijanove Glave. Udarni bataljon osiguravao je sa sjevera i juga ovaj dio pruge, dok je 60 seljaka sa našim pionirskim odjeljenjem vršio samo rušenje. Srušen je potporni zid (2 m. južno od slova Š, riječi »Šijanova Glava«, sekcija Knin) i 120 metara pruge. Šine zajedno sa pragovima bačene su niz nasip. Pošto se je tu nalazila i ranije postavljena mina potpalili smo je kordom,⁵ te je i ona znatno oštetila prugu. Talijani su danas dovezli na ovo mjesto znatne snage, osigurali okolni prostor i vrše opravku. Nadamo se da par dana saobraćaj neće raditi. Po izvršenoj akciji Udarni bataljon povukao se je u Zrmanju, gdje se danas odmara.

³ Poginula 1942 god. kod Lapca, u borbi protiv četnika.

⁴ Odnosi se na formiranje Treće čete bataljona »Branko Vladušić«.

⁵ Štapin

Bataljoni »M. O.«⁶ i »B. B.«⁷ uputili su se još 19 o. mj. iz Zrmanje na dati im zadatak: čišćenje ustaškog sela Dolac i četničkog Krupa (15 km. zapadno od Zrmanje). Od njih međutim ni do danas nismo primili ni jedan pismeni izvještaj, iako postoje **dobre** kurirske veze. Od kurira koji dolaze iz Rujišta saznajemo da je u Rujište dovedeno 54 Talijana sa dva oficira koje je bataljon »M. O.« 20 o- mj. zarobio u borbi između Dolca i Ervenika, kao i to da je u toj borbi poginulo preko 100 Talijana, a zaplijenjeno 3 mitraljeza, 8 p. m., 40 pušaka, nekoliko bacača, municije itd.⁸ Ne možemo po svemu ovom poslati točne podatke, jer drug **Rade** Bulat, koji je kako čujemo preuzeo komandu nad oba tamošnja bataljona ne šalje uopće pismene izvještaje i pored našeg **naređenja** da to odmah učini. Ovog časa saznajemo da su Talijani jučer avionima bombardovali Rujište, te da je nekoliko partizana izginulo...

Neki detalji: Sinoć pri polasku na prugu ulovili smo jednog četnika sa puškom, bombom itd. Noćas je stigla iz Plavna jedna starija seljanka (koja se je još na zboru u Plavnu isticala u odobravanju našeg govora), te izjavila da želi ostaniti sa partizanima, na dužnosti koju god joj dademo. Primio ju je Proleterski bataljon za kuvaricu i pomoćnicu bolničara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
(otsutan u Rujištima)

Komandant
Pet. Kleut

" »Marko Orešković«
: »Bude Borjan«
" Ovu borbu vodio je bataljon »Bude Borjan« i dijelovi bataljona »Marko Orešković«, koji se nalazio na obezbjedenju. Vidi dok. br. 80, 82 i 140.

BR. 80

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 23 SVIBNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA**

STAB
KOMBINOVANOGA ODREDA

Broj: Op. 7/42.
Dana 23. V. 1942.
Rujište

Operativni izvještaj

GLAVNOM ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

U prošlom izvještaju¹ javili smo vam o borbi koja je vođena sa Talijanima kod Ervenika, samo smo napomenuli da još o tome nemamo pismeni izvještaj. Sad vam možemo javiti tačne podatke o ovoj akciji.

Bataljon »Bude Borjan« i dio bataljona »Marko Orešković« upali su 21. ov. mj. u zoru u ustaško selo Dolac. U selu je uhvaćen 1 ubijen samo jedan ustaša, jer su ostali ranije izbjegli. Pop je pobjegao u Ervenik da od Talijana potraži pomoć. Talijani su se odmah uputili prema Dolcu. U borbi koja je trajala nekoliko sati partizani su potukli Talijane. Talijani su imali oko 80 mrtvih i ranjenih a 3 oficira i 52 vojnika zarobljena su...

Bataljon »Bude Borjan« imao je u ovoj borbi 3 mrtva i dva ranjena. Bataljon »Marko Orešković« imao je idućeg dana 4 mrtva, prilikom bombardovanja iz vazduha u zaseoku Macure (sva 4 od jedne bombe). Zaplijenjeno je: 3 bacača mina (laka) sa 80 granata, 4 teška mitraljeza sistem Fiat sa 3.000 metaka, 6 puškomitraljeza i 40 pušaka sa 9.700 metaka, 180 bombi, i razne opreme. Bataljonu »B. B.« dali smo 1 bacač, 2 teška mitr., 6 p. mitr., 40 pušaka, 130 bombi i skoro svu odjeću. Bataljonu »M. O.« dali smo 1 bacač, 1 teški mitr., i nešto municije. Bataljonu Udarnom nešto municije. Proleterskom bataljonu 1 bacač, 50 bombi i nešto municije. 1 teški mitraljez stavićemo na raspoloženje Ličkoj grupi.

Noću 22/23 maja izvršila je 2 četa bataljona »M. O.« sa mobilisanim seljacima rušenje pruge između Pribudića i Otrića. Pruga je uništena (oštećena) na dužini od 50 metara, te je saobraćaj obustavljen.

Tehničko odjeljenje izvršilo je 23. ov. mj. rušenje ekrazitom mosta preko rijeke Zrmanje na cesti između Zrmanje i Knina.

¹ Vidi dok. br. 79.

Most je potpuno uništen. Vršiti se rušenje ceste i telegrafskih stubova na dužini od 10 km., tj. kroz cijelu Zrmanju.

23. maja odred je koncentrisan u selu Rujištu. 24. maja ujutru odred je krenuo glavninom pravcem Dolac—Krupa—Golubići, a desnom pobočnicom pravcem Cengići—Razbojište—Mandićev stan—Golubići, sa zadatkom da očisti ova sela od četnika i kazni četnike koji su prije nekoliko dana zarobili te poubijali i predali Talijanima 25 partizana 1 čete bataljona »B. B.«. Po silasku u selo Ivančkovići poslata je i lijeva pobočnica pravcem Macure—Grabovača—Bilo—Trebačnik—Pirevište, sa zadatkom da spriječi bjekstvo četnika u Zegar, gdje se nalazi talijanska posada. Još pri ulazu u samo selo došlo je do borbe sa četnicima, koji su oступali k Golubićima. Glavnina odreda stigla je danas 24. ov. mj. u Manastir Krupu. Na većini kuća našli smo bijele zastave i potpuno prazne. Žene i djeca vraćaju se u grupama iz šume. Golubićani nam šalju delegacije koje izjavljuju da će se Golubićani doći predati još prije nego krenemo u Golubiće. Dva partizana iz bataljona »M. O.« lakše su ranjena.

25-V-42

Danas je neprijatelj iz aviona i artiljerijom iz Zegara bombardovao selo i Manastir Krupu nekoliko sati. Najžešće je bombardovan sam manastir gdje se nalazi Štab Odreda i Proleterski bataljon. 4 proletera ranjena su od kojih 2 teže. Mjestimične borbe sa četnicima iz Golubića vode se cijelog dana. Jedan vodnik iz bataljona »B. B.« teže je ranjen. Potrebna rekviriranja vrše se, te je ovdje problem ishrane mnogo lakše riješiti nego u Plavnu.

Vaše naređenje Op. broj: 42.² primili smo u 18 sati i u smislu istog postupit ćemo. Sutra 26. ov. mj. idemo u sela Golubići i Duboki Dol.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Milić³

Komandant
Pet. Kleut

² Vidi dok. br. 75.
Maks Baće

BR. 81

**NAREDBA BR. 3 ŠTABA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 23
SVIBNJA 1942 GOD. O NAIMENOVANJU VOJNOG I VOJNO-
POLITIČKOG KADRA U SJEVERNO-DALMATINSKOM NOP
ODREDU**

OPERATIVNI OFICIR
IV. OPERATIVNE ZONE.

N A R E D B A br. 3

1. Od današnjeg dana pa kroz najkraće vrijeme sve će se partizanske jedinice u sjevernoj Dalmaciji organizovati u jedan nar. oslob. partiz. odred za sjevernu Dalmaciju.

2. Odred će imati u prvo vrijeme dva bataljona.

3. Imenuje se privremeni Štab Odreda: komandant Rade Bulat, polit, komesar Marko Jurlin,¹ obavještajni oficir Obrad Knežević.

4. U privremeni Štab Prvog bataljona imenuje se komandant drug Slobodan Macura, polit, komesar drug Vlado Peran,² operativni oficir Stevo Perić.

5. U privremeni Štab Drugog bataljona imenuje se: komandant drug Stančić,³ polit, komesar, drug Jovo Martić,⁴ operativni oficir Simo Dubajić.

6. Prvi bataljon vršiće svoje akcije i imaće svoje boravište u Bukovici. Drugi bataljon, vršiće akcije i imaće svoje sjedište na bosansko-ličkoj-dalmatinskoj tromeđi.

7. Štab Odreda boraviće povremeno na teritoriji jednog i drugog bataljona, prema potrebama borbe i organizovanja bataljona.

8. Ova se naredba upućuje dosadanjem Štabu bataljona »Bude Borjan« da je on izvrši.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dana, 23 maja 1942 god.

Operativni oficir
Milić⁵

¹ Ante Jurlin-Marko

² Poginuo 7 lipnja 1942 god., na cesti između sela Nunić — Macure, u borbi protiv Talijana, kao komesar bataljona »Bude Borjan«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 19.

* Mate Stančić

* Umro od upale pluća 1942 god., u Bosanskom Petrovcu, kao zamjenik komandanta Druge dalmatinske brigade.

⁵ Maks Baće

BR. 82

PISMO MAKSA BACE OD 23 SVIBNJA 1942 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O BORBAMA PROTIV TALIJANA I ČETNIKA NA TROMEDI LIKE, BOSNE I DALMACIJE, RAZVOJU PARTIZANSKOG POKRETA U SJEVERNOJ DALMACIJI I STANJU U OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA ŠIBENIK

Zrmanja, dana 23/V. 1942.

DRUGARSKOM P.K. K.P. ZA DALMACIJU

Dragi drugovi,

Pisaću Vam na svu brzinu par riječi o svim stvarima.

1. Akcije na tromedi ličkoj, bosanskoj, dalmatinskoj imale su od prilike ovaj karakter. Sakupilo se je preko hiljadu partizana, došli na tromedu gdje je do tada haračio pop Đujić,¹ zauzeli sela Plavno, Prljevo, Pribudić, Zrmanja, (14 km ceste) i očistili te krajeve od bandita. Navalili su na vijadukt Bender² sa svim snagama, Talijanima nanijeli teške udarce, ali ga nijesu uspjeli zauzeti, a time ni srušiti. Do sada su imali tri velike oružane borbe sa okupatorom osim samoga Bendera. 19. V. Udarni i Proleterski bataljon sukobili su se na 6 km. pred Kninom sa okupatorima, četnicima i ustašama. Neprijatelj nas je tukao sa tri strane. Uprkos tome Proleterski bataljon je upravo slistio čitavu jednu bateriju haubice. Među samim lješevima talijanskih vojnika proleterci su osvojili 4 topa i okrenuli ih na talijanske i ustaške garnizone u Kninu. Borba se vodila na nekoliko kilometara dužine; mrtvih i ranjenih Talijana bilo je sigurno preko stotine. Mi smo izgubili dva druga. Zauzeli smo jedan teški mitraljez »Fiat«, a i 4 topa su bila u našim rukama i već su bila na putu da budu transportovana u naš logor. U tom momentu četnici su otvorili iza leđa gustu mitraljesku vatru i transport haubice je bio nemoguć. Kroz to isto vrijeme sa boka su nas tukli ustaše iz Vrpolja. Od sviju najmanje nas je tukao Talijan. U samoj borbi bilo je nebrojeno slučajeva herojstva. Među njima istakao se i komandant I proleterskog ud. bataljona Hrvatske Ante Banina rodnom iz Iža. Ozbiljno ranjen u vrat na samom početku borbe, rukovodio je operacijom zauzimanja topova i svim ostalim važnijim operacijama. Evakuisao se tek onda kada je borba u suštini prošla.

— 21. V. bataljon »Marka Oreškovića« i Sjeverno-dalmatinski bataljon »Bude Borjana« imali su ozbiljniji sukob sa ustašama

¹ Momčilo Đujić
¹ Vidi dok. br. 66.

i četnicima i okupatorom nad mjestom Ervenik. Cilj operacije je bio razoružanje ustaškog sela Dolac, ali su ustašama potekli u pomoć sa sjevero-zapada četnici, a sa juga Talijani. Talijani su došli sa pojačanjem iz Zadra, Benkovca i Kistanja. Zauzimanje položaja borbe trajale su nekoliko sati, a onda je bataljon »Bude Borjana« prešao na juriš i u samih 15 minuta ostavio na licu mjesta 40 talijanskih lješeva, među njima 4 oficira, zarobio 50 talijanskih vojnika i 2 oficira. Na našoj strani pale su dvije žrtve. U naše ruke palo je 3 bacača mina, 4 teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 50 pušaka, 14000 metaka, 90 mina i mnoštvo ostalog vojnog materijala.

— 22. V. 1500 Talijana navalili su na dvije čete Proleterskog bataljona i jednu četu bataljona »Bude Borjana«. Talijani su već bili prešli rijeku Zrmanju. Naši su ih sa jakom vatrom natjerali u paničan bijeg i neposredno im za petama izvršili juriš; razvila se je borba sa ručnim bombama na samih 10 metara udaljenosti. Desetine i desetine talijanskih lješeva pokrilo je polje; sa naše strane pala su dva vodnika i jedan mitraljezac. Tim udarcem koncentracija okupatorskih trupa koja je trajala u tom kraju nekoliko dana zbrisana je kao sa krpom. Most preko Zrmanje srušen je do temelja; na pruži Knin — Gračac izvršili smo nekoliko napada i na nekoliko mjesta razrušili više stotina metara pruge. Nekoliko potpornih zidova digli smo u zrak.

Ovo su samo operacije većega stila, inače zaista čitav kraj odjekuje od našeg prisustva, a četnici ili su se zbili u mišje rupe ili služe Talijanima kao provodiči. Inače upravo je nevjerojatan veliki broj ovdašnjih srpskih seljaka koji dnevno iz četničkih redova prilaze sa oružjem k nama moleći da ih primimo u partizane, jer su, kažu, bili kandžijom tjerani u četnike. I organizaciono i moralno četnici doživljuju u ovom kraju pravi raspad.

No još uvijek je karakter operacija ovih snaga trebao biti veći i važniji, zato po mom ličnom uvjerenju snose krivnju Bosanci koji nisu pokazali razumijevanja za važnost ove operacije, a i Dalmatinci. Doduše u svim operacijama sudjelovao je Sjevernodalmatinski bataljon »Bude Brojan«; on se u ovim operacijama i sam ojačao i naoružao, ali iz srednje Dalmacije nije nam došla nikakova pomoć. Ne znam kako se to moglo desiti da uprkos tome što sam javljao da se iz srednje Dalmacije treba mobilisati dvije do tri stotine boraca, da se drug Jović³ 14. V. našao u neposrednoj blizini, našao blizu operacija sa samih 10 boraca. On je doduše na licu mjesta pokupio još nekoliko desetaka i s njima se nalazio nad samim Golubićem. Međusobno smo izmijenili direktno jedno pismo. U operaciji međutim nismo mogli s njima uhvatiti kontakt i uopće ne znamo da su u borbama uzeli učešće. Istina je međutim da je sa te strane bila skoncentrisana veća snaga i da je bila uspostavljena

³ Vicko Krstulović

ispravna suradnja, da bi možda uspjeli bar za neko vrijeme zauzeti jednu od najvažnijih četničko-talijanskih linija Knin — Strmica⁴...

2. Cilj ove operacije s kojom je rukovodio sam G.Š.H. bio je prvo okupatoru dati ozbiljan udarac na osjetljivoj tački, drugo razbiti jedan od centara četničke bande i omogućiti da se razviju N.O. i partizanski pokret na teritoriju gdje je vladao Dujić. Organizaciona strana ovog posljednjeg zadatka pala je na nas Dalmatince. Koristeći pomoć čitavog Kombinovanog odreda uspjeli [smo] stvarno udariti temelj jednome partizanskom bataljonu na samoj tromedi. Time [su] se na teritoriju sjeverne Dalmacije našla dva bataljona⁵ i po savjetovanju sa G.Š.H. prišli smo k stvaranju Odreda za sjevernu Dalmaciju. Koja se sva ozbiljna i teška pitanja postavljaju pred taj Odred nećemo pisati. Osnovni je zadatak održati se i razviti uprkos ozbiljnih snaga i četnika i okupatora. Najglavnije pitanje jeste pitanje kadrovaca. U prilogu (Naredba broj tri⁶) videćete da su imenovana dva štaba bataljona i Štab Odreda. U štabovima bataljona zaista se ne nalazi niti jedan čovjek koji ima malo veću iskusnost i na kojeg se sa većim pouzdanjima možemo osloniti. U Štabu Odreda je drug Rade Bulat oficir iz Glavnoga štaba, ali i on bi zapravo za 7 dana morao napustiti Dalmaciju i otići gore. Ja ću doduše tražiti od G.Š.H. da ga se još malo ostavi ovdje, ali to još uvijek nije nikakovo rješenje. Trebamo kadrovaca. To ne znači neka čudovišta od ljudi, nego najobičnije poštene komuniste trebamo. Nadam se da ćemo uz pomoć Jovićevu i to pitanje riješiti. A i Vi ništa i nikoga ne žalite.

3. Pišu mi iz CK⁷ da moj glavni zadatak mora biti uspostaviti vezu sa Štabom i sa PK. Po pitanju veza sa Štabom stvar stoji ovako: Oko 7 maja javili su mi iz Knina da je tamošnji naš Dinarski vod propao, da je morao napustiti teren i da tamo sada vlada neka Popovićeva banda. Prelaz za Dinaru dakle nije bio moguć. Osim toga više nije bilo ni vremena. 10-[og] ja sam se morao naći u Srbu, a i tamo sam zakasnio. Sad međutim Jović se našao stvarno na terenu gdje je prije boravio Dinarski vod. Kao što sam prvo rekao mi smo izmijenili direktno pismo. U smislu odluke G.Š.H. da se za sada mora Štab IV. zone naseliti u sjevernu Dalmaciju, ja sam drugu Joviću javio da svakako dođe ovamo. Međutim poslije operacije kod Golubića naše su veze prekinute. Ja sam ipak sutradan 20. V. poslao jednoga kurira u Dinaru, ali zaobilaznim putem preko Bosne. Nadam se da će drug Jović svakako uspjeti da pređe na ovu stranu, da ćemo se naći u sjevernoj Dalmaciji i da

⁴ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 5.

⁵ »Bude Borjan« i »Branko Vladušić«

⁶ Vidi dok. br. 81.

⁷ Centralni komitet KP Hrvatske

ćemo konačno tu formirati naš Štab. Ja nemam ama ni najmanje slike o stvarnom stanju u srednjoj i južnoj Dalmaciji (nemojte se naljutiti ali to je Vaša stara suradnja sa mnom) osim one vijesti o raspadu Mosorske čete.⁸ I ja sebi postavljam pitanje hoće li se u tim dijelovima Dalmacije stvar bar donekle razvijati kad se i drug Jović nađe na ovom sektoru. Naredbu G.Š.H. moramo izvršiti, jer zaista ima smisla. Veze sa srednjom Dalmacijom nećemo moći imati uske i konkretne, zato bi Vi trebali dati sve svoje snage da tamo pomognete i da se sa selidbom druga Jovića razvitak ne zaustavi.

Što se tiče veza sa PK evo postoji ova: preko Sjeverno-dalmatinskoga bataljona kurir za Šibenik i Šibenik—Split. Uostalom ne znam jeste li još tamo. Samo stvarno Vi bi morali da žrtvujete barem desetak minuta više pa da me izvijestite ljudski kakvo je stanje barem partizanskoga pokreta u tim dijelovima Dalmacije.

4. Sad nešto o savjetovanju.⁹ Saznajem preko Šibenika da su drugovi bili već na putu za savjetovanje. Iz Vašeg pisamca vidim da ste odgodili za 25, međutim evo ova akcija onemogućava da se Stab nađe na jednome mjestu, da se osigura dolazak drugova i da se čitava stvar pripremi. Ja sam to CK već javio i oni su uvidili da se mora odgoditi; traže od nas da mi organiziramo drugo vri-

" Početkom ožujka 1942 god. ova četa je djelovala pod nazivom Mosorski odred. Njegovo stvarno formiranje izvršeno je 12 ožujka 1942 godine. Odred se sastojao od četiri voda sa ukupno 90 boraca. Komandant odreda je bio Ferdo Gazin a politički komesar Josip Radobolja. U dokumentima štaba Dalmatinsko-dinarskog NOP odreda Mosorski odred se naziva Mosorska četa. 15 travnja četa je napadnuta od tri pješadijska bataljona divizije »Bergamo« i »Peruda«, jedne čete minobacača, jedne mitraljeske čete, artiljerijske grupe divizije »Peruda«, dvije baterije topova divizije »Bergamo«, jedne grupe karabinjera i manjih ustaško-domobranskih snaga. Ovaj napad je podržavala talijanska avijacija. (Podaci su uzeti iz izvještaja komande kraljevskih karabinjera od 27 aprila 1942.) Poslije borbi, koje su trajale do 19 travnja, komanda čete je donijela odluku da se četa privremeno raspusti. Ova odluka bila je neshvatljiva pogotovo zato što je četa uspješno odbijala napade i u borbi nije došla u tako kritičnu situaciju da se morala raspustiti. Ako je komanda čete očekivala nove napade okupatora sa još većim snagama, pa da bi sačuvala ljudstvo, trebalo je privremeno da se povuče na Svilaju, Kamešnicu ili na neko drugo mjesto. Uslijed ovakve odluke mnogi su borci, na povratku kućama, prepušteni sami sebi, bili ubijeni ili zarobljeni. Na traženje Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 25 travnja smijenjena je komanda čete, a odlukom vojnog suda Ferdo Gazin i zamjenik političkog komesara Roko Peračić osuđeni su na smrt i strijeljani. Nakon toga izvršeno je sakupljanje bivših boraca, i otada Mosorska četa ponovo djeluje, sve do 22 lipnja, kada ulazi u sastav Drugog bataljona Srednjedalmatinskog NOP odreda. Vidi dok. br. 105 i Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 56.

" Odnosi se na vojno-političko savjetovanje održano od 4 do 6 lipnja 1942 god. u štabu Četvrte operativne zone. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 17.

jeme i da ih obavijestimo. Sad ja ne znam šta ste Vi uradili, kako gledate na to. Meni se čini da opet nema drugog izlaska nego čekati dok se ja i drug Jović nademo, da se dogovorimo i da pripremimo bar mjesto. Ako ste drukčije zaključili informirajte me.

5. Nešto o OK za sjev. Dalm. Tu je izgleda nastalo neko nerazumijevanje koje [je] nekima dalo povoda da odmah postavljaju lična pitanja. Naime ovih dana došlo je dva do tri pisma drugu Marku Jurlinu¹⁰ od OK Šibenika naročito od druga Valente.¹¹ i tamo se otvara čitava paljba na njega da on nije partijski disciplinovan, da on ne poštuje OK koji je ostao u Šibeniku, da samovoljno donosi odluke koje može odobriti samo PK naime odluku o seljenju OK na teren gdje funkcioniše Odred. Kad bi to bilo rečeno drugarski, onda bi stvari moglo samo koristiti, ali stvar se postavlja na tako nedrugarski ličan i svađajući način da zaista ometa međusobno razumijevanje. O čitavoj stvari želim reći par riječi, zato jer sam ili dijelom sam kriv tome, a dijelom imam tu nešto da predložim.

Na konferenciji, naime, Štaba Sjever. dalm. bataljona koja je održana 7 i 8 maja između ostaloga ja sam konstatovao: da ovdje na terenu i na samoj konferenciji da su prisutni sekretar OK drug Marko, jedan član OK Sekulić Bunko,¹² predstavica po ženskom radu¹³ u OK i to sve troje na samoj konferenciji a u partizanima nalazio se predstavnik omladine OK drug Zaninović.¹⁴ Drug Jure¹⁵ i ostali izvijestili su me da u Šibeniku postoji samo jedan član OK i da on služi kao punkt. Ja sam tada sam došao na misao da ne bi bilo loše da četvero članova OK koji već žive na terenu počnu raditi kao OK. Što je formirano u Šibeniku nisam znao, a ne znam ni danas. Rekli su mi ostao je Valent kao punkt a pomagaće mu mjesni komitet, ili obratno ostao je mjesni komitet, a za pomoć mu" je ostao drug Valent. Na to sam ja predložio da se pozove drug Valent, da se ovdje na terenu formira OK. Ovi drugovi su to odmah prihvatili i smatrali kao da je stvar već gotova i valjda kao takovu javili drugu Valenti. Njegova je reakcija bila bolesna i nedrugarska. Daleko sam od toga da možda pišem ovo da bi obranio druga Juru. Sigurno se ni on u svom pismu nije pobrinuo da drugu Valenti razjasni stvar, da se s njim sporazumi, nego mu je valjda napisao neko direktno pismo. Tako je sada nastalo pitanje koje stvarno treba da riješi PK.

Nezavisno od svega je li imenovan novi OK ili je ostao stari, hoće li biti član ovaj ili onaj, moje je uvjerenje da stvarno treba

¹⁰ Ante Jurlin

¹¹ Ivo Družić

" Nikola Sekulić

" Milka Belamarić

¹⁴ Vice Zaninović

" Ante Jurlin

OK da se doseü na teren gdje djeluju partizani, ne samo zato što je rad u Šibeniku jako otešćan, nego iznad svega zato što u čitavim krajevima uopće nema partijskog rada i što pred OK za sjev. Dalm. stoji strogi zadatak obuhvatiti čitavu sjev. Dalm., a to je moguće jedino onda, ako OK izide iz strogih ilegalnih uslova i ako upotrebi sve partizanske snage i veze za svoje širenje. Za mene je stvar jednostavna, a Vi riješite kako znate. Samo bi htjeo na koncu da nadodam da mi se čini da ni Valent baš nije bio stun u našem pokretu, a u partizanskom radu je skroz skljojao. Malo više skromnosti sada ne bi mu škodilo. Bilo bi mi drago da i njega lično čujem govoriti o svome partizanskome radu. Niti jedan u sjev. Dalm. nije dao za partizanski pokret onaj minimum koji se je mogao lako dati.

Još nešto, jasno je da sam ja sa ovdašnjim drugovima govorio, a i govorim o partijskim stvarima. Da bi odredio svoj položaj, ja sam [se] i ovdje predstavio kao delegat PK, kao što sam to po formalnoj odluci bio u Livnu. Ja znam da nisam pogriješio, ali budući da je nastala ova šibenska lična petljanija, molim Vas odgovorite mi formalno jesam li pogriješio ili nisam i imam li pravo zastupati PK u ovakovim slučajevima.

6. O pitanju izmjene talijanskih zarobljenika. Evo Vam pismo G.Š.H. i molba talijanskih vojnika za izmjenu. Samo još dvije stvari. Ovo pismo G.Š.H. nije potpisao komandant Ivo Vladić.¹⁶ On se je baš nalazio u našem Komb, odred, kad je to u G.Š.H. pisano, a kada je došlo do nas on se je već uputio natrag, zato ga je potpisao u sporazumu samnom zamjenik komandanta Ličke grupe drug Petar Kleut, koji je sada komandant ovoga Odreda. Mislim da na stvari ne mijenja ništa.

7. C.K. je poslao materijal za P.K. Ja Vam ga upućujem preko Šibenika za polit, partijski rad na ovom terenu gdje djeluju partizani, zaustavio sam slijedeće: Od 20¹⁷ Osnovi Lenjinizma 5, od 50 Rev. Vojska 15, od 40 Manuilski 10, od 27 Tito 5, od 30 komunisti mladih 7, po dva formulara i po 5 — 6 letaka. Dalji materijal kojeg šalje C.K. jeste slijedeći: jedan broj Proleter br. 14 i 15, Letak C.K. i Vrhovnog štaba zajedno od 27/III./42., letak Vrhovnog štaba hrvatskim vojnicima, drugovima borcima od druga Tita, sliku oznaka partizanskih starješina, pismo P.K.,¹⁸ pismo Oblasnom komitetu Skoja,¹⁹ pismo za gospođu Tonči Marinković²⁰ i pismo za Dr. Simu Jankovića.²¹ To pismo otvorite, izvještaj o

¹⁶ Ivo Rukavina

¹⁷ Od 20 primjeraka zadržano ih je 5 itd.

¹⁸ " Redakcija nije pronašla ta pisma.

²⁰ Supruga narodnog heroja Ive Marinkovića-Slavka

²¹ Poginuo na Tari u Petoj ofenzivi 1943 godine.

akcijama partizana. Potrebno bi bilo da letci koji su za publikaciju stignu što hitnije ovamo, te da se ne čeka mjesec dana, upregnite zato O.K. ovdje ima mogućnosti za umnožanje.

8. Zaboravio sam Vam kazati da 12 i 13 I četa bataljona »B. B.«²² nastradala od četničkih bandi u blizini ceste Obrovac — Gračac. Detalji i uzroci još nam nisu potpuno jasni. Stvar je ipak u tome da se je sva četa raspala i izgleda preko 25 drugova je ili pobiveno ili su ih četnici predali Talijanima i ustašama u Gračac. Kako se to dogodilo ne znam ali sam uvjeren da je nastalo iz slabosti, iz neiskustva i iz neispravnog lakomislenog držanja prema četnicima. I to je dokaz slabosti našeg partizanskog pokreta. Pisao sam ovo od 11 do 3 sata ujutro, a upravo sad idemo u tom smjeru da osvetimo naše drugove i očistimo čitav kraj.

Uz drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Milić²³

BR. 83

DIREKTIVNO PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 25 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABOVIMA OPERATIVNIH ZONA, GRUPA ODREDA I SAMOSTALNIH ODREDA O POLITIČKOJ SITUACIJI U ZEMLJI, PRISTUPANJU HRVATA U PARTIZANSKE JEDINICE, RASKRINKAVANJU SARADNJE IZMEĐU USTAŠA I ČETNIKA I FORMIRANJU UDARNIH I OMLADINSKIH BATALJONA

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 144/42
25. V. 1942 god.**

**KOMANDANTIMA I KOMESARIMA OPERATIVNIH ZONA,
GRUPA ODREDA I ODREDA**

U posljednje su vrijeme naše jedinice izvrgnute čestim napadima okupatora i ustaša.

Sve jači partizanski pokret i sve bezizglednija situacija fašista na frontovima ujedinjuje svu reakciju u bjesomučnim napadima na

**»Bude Borjan«
" Maks Bace**

partizane i narod, koji je visoko digao zastavu narodno-oslobodilačke borbe.

Pod pokroviteljstvom talijanskog okupatora sklapaju ustaše i četnici savez za zajedničku borbu protiv partizana. Od povremene saradnje u napadima na partizane i paleža sela, koja su ustala u borbu, pristupaju ustaše i četnici zajedničkom formiranju civilne vlasti. Tako je u Mrkonjić Gradu (Varcar Vakuf) formirana **zajednička** civilna vlast i potpisan dokument o zajedničkoj borbi protiv partizana (komunista, kako oni kažu).

I jugoslovenska vlada u Londonu se priključila općoj hajci protiv partizana. Ona nije za oružanu borbu s okupatorom, ona naše junačke partizane Jaziva »komunističkim bandama«, ona podupire svog ministra Dražu Mihailovića, koji otvoreno saraduje s okupatorima i sudjeluje s njima u borbi protiv nas i zato nam naš V. Š. poručuje da ćemo biti prisiljeni da otvoreno istupimo pred narodom protiv te vlade, ako ona nastavi tim putem, da ometa našu borbu protiv okupatora i da ima u svojim redovima ministra, koji saraduje s okupatorom.

I reakcionarno vodstvo HSS-a ometa narodno-oslobodilačku borbu, danas saraduje s ustašama, a sutra će saradivati s drugim reakcionarnim snagama, koje se budu borile protiv naroda i partizana.

Nas čekaju teški zadaci i mi se na njih moramo ozbiljno pripravljati.

Pojačanom borbom i sve intenzivnijim masovnim političkim radom možemo postići ogromne rezultate.

Pred nama stoje slijedeći zadaci:

I. V. Š. nam poručuje: »Nastojte da u partizanske jedinice uvučete što više Hrvata. Pazite na odnos Srba i Hrvata. Partizanske jedinice treba da zavoli hrvatski narod, a to će biti, kada u njima prevladaju Hrvati«.

Pojačajte politički rad u hrvatskim selima i gradovima, prenašajte partizansku borbu sve više u hrvatske krajeve. Objektivni uslovi sile hrvatski narod da listom stane uz partizane, jer mu je to jedina garancija za zaista sretnu i slobodnu budućnost. Mi moramo znati da iskoristimo te objektivne mogućnosti i da povedemo hrvatske mase u borbu.

Sve češće su pojave prebjegavanja domobrana u naše redove, dapače, već se dešavaju slučajevi, da i ustaše prebjegavaju partizanima. Pojačajte propagandu među hrvatskim vojnicima, širite među njih što više letaka, nastojte svim silama da zarobljeni domobrani stupe u partizanske redove. To će biti najbrži put mobilizaciji hrvatskih masa.

Mi moramo znati, da je i među ustašama dobar broj silom mobiliziran, pa i takovima moramo dati mogućnost da borbom u partizanskim redovima operu svoju ljagu.

II. Povedite energičnu borbu za potpunu likvidaciju četnika. Raskrinkavajte u masama njihov izdajnički rad i saradnju s **ustasama** i okupatorom. Kolebljivost u borbi protiv četnika nas je **već** stajala dosta žrtava, jer oni iskorištavaju svaku težu situaciju, svaku ofenzivu protivnika, da nam udare iza leđa ili da ubijaju **na** podao način naše istaknute borbe. Uništenje četničkih bandi je preduslov za uspješnu borbu protiv okupatora, jer mu oni služe kao vodiči i špijuni.

III. **Cistite redove partizana od kolebljivih** i sumnjivih elemenata. Bolje je imati manje, ali pouzdane snage.

IV. Formirajte što više pokretnih udarnih bataljona, koji će biti spremni da izvrše sve zadatke, koji im se postave. Ne dozvoljavate da vam osnovne snage budu raspršene na odbranu oslobođenog teritorija. Pokretni bataljoni omogućiti će veću ofenzivnu djelatnost, porasti će kvalitet boraca i komandnog sastava, povećati će se naši uspjesi, naše naoružanje i broj partizana.

V. Organizujte svuda omladinske čete, vježbajte ih i držite ih pripravne da ih naoružate prvim oružjem koje zarobite. Te čete dodijelite udarnim bataljonima ili formirajte udarne omladinske bataljone. Potaknite omladinske organizacije da svoje najbolje članove šalju u te čete.

VI. Posvetite osobitu pažnju uništenju komunikacionih veza i operacijama oko njih, jer to najteže pogađa okupatora i donosi najviše oružja. Napade na mjesta vršite samo naglim po mogućnosti noćnim prepadima, izbjegavajte trajnije blokade. Jedinice moraju biti što više u kretanju s težnjom, da što širi teritorij bude zahvaćen u operacionu zonu.

Posvetite pažnju operacijama na graničnim zonama operativnih zona, grupa odreda i odreda da bi se likvidirali koridori, koji odjeljuju pojedine teritorije operacija. Time će biti omogućene bolje veze i međusobno pomaganje jedinica.

VII. Stupite svuda u ofenzivu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić¹

Komandant
Ivo Vladić²

¹ Vladimir Bakarić

² Ivo Rukavina

BR. 84

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
25 SVIBNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP I DV JUGO-
SLAVIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U HRVATSKOJ
I RAZVOJU NO POKRETA PO ZONAMA'

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
K. br. 14./42
Dne 25. V. 1942

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE
(Komesarski izvještaj)

Od prošlog je komesarskog izvještaja (od 30. III. o. g. K. br. 7/42)² učinjen znatan korak naprijed u privlačenju hrvatskih masa k partizanskom pokretu i u opsegu partizanskih akcija. Prošarali smo partizanskim akcijama gotovo čitavu Hrvatsku. Odlučna je prekretnica u masovnom privlačenju Hrvata partizanima učinjena do sada u Gorskom Kotaru, sušačkom sektoru Hrvatskog Primorja i susjednom dijelu Istre. Tu se nakon oslobođenja Broda na Kupu i povezivanjem naših partizana sa slovenskim partizanima zata- lasao sav taj kraj.³ Priliv je u partizane vrlo velik, a simpatije su naroda potpuno na našoj strani. U tim su krajevima po selima (naročito u primorskim) formirani NOO, koji dobro djeluju, hrane partizane, prate kretanje talijanskih trupa i žandarmerije, te orga- niziraju sklanjanje naroda pred neprijateljskim terorom. Mržnja je prema okupatoru u tim krajevima golema, a ustaše tu nikada nisu imali nikakvog oslonca. I stara se granica Jugoslavije i Italije sve više briše i ona danas za naše partizanske odrede više ne po- stoji. Stojimo pred većom mobilizacijom ljudstva za partizane iz Rijeke i njene okoline. Naši su drugovi⁴ uspjeli stupiti u kontakt sa simpatizerima Istarske revolucionarne narodne stranke,⁵ pro-

¹ Original, pisan mašinom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 2533.

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 133.

³ Vidi dok. br. 51.

⁴ Odnosi se na partijsko i vojno rukovodstvo Gorskog Kotara i Hrvatskog Primorja.

⁵ Stranka je postojala izvjesno vrijeme dok je Istra bila pod talijanskom fašističkom upravom, ali je ne susrećemo sa tim nazivom za vrijeme NOB. Istrani su se na nacionalnoj osnovici borili protiv faši-

gram koje je antifašistički i koja traži saradnju s KPH i partizanskim pokretom u Jugoslaviji. Stupit ćemo u zajednici sa slovenskim partizanima u bliži kontakt s njom. Teror je talijanskog okupatora u tim krajevima velik, te su to hrvatska sela, koja su zapravo jedina neposredno od okupatora stradala. U neokupiranim se dijelovima toga kraja ljudi ne odazivaju u Pavelićevu vojsku.

U Slavoniji je i II. operativnoj zoni broj vojnih bježenaca Hrvata velik, ali je njihov priliv u partizane slab. Tamošnji **drugovi** partizani imaju dobrih veza s domobranskim posadama po **gotovo** čitavoj Slavoniji i raširili su mnoštvo letaka među vojnike, ali **do** danas nLu uspjeti te veze ispravno organizaciono postaviti i **izvući** od njih realnu korist (ograničili su se uglavnom na dijeljenje **letaka** i na propagandu). Drugovi su ondje uspjeti postići, da hrvatska sela primaju, hrane i sakrivaju partizane (pa i po čitavu četu **od** 70 ljudi),⁶ ali im ni u tim selima ne uspjeva masovna mobilizacija za partizane. Oni drže po takvim selima masovne zborove, ali **im** do danas nije uspelo stvoriti tamo niti NOO.

Partizanske su akcije oživjele i u II operativnoj zoni, gdje su uglavnom djelovala samo dva voda,⁷ i to jedan u neposrednoj okolini Zagreba, a drugi oko Kalnika. Oba su voda već nakon prvih svojih akcija podvostručila broj ljudstva.

U Dalmaciji nije stanje nikako konsolidirano. Iz gradova se i njihove neposredne okoline dade mobilizirati veliki broj **partizana**, mahom Hrvata. Šibenik je do sada dao dvije velike čete **partizana** za Liku, koje ovdje sudjeluju u borbama još od početka zime, a nedavno je dao opet 80 ljudi u sjev. Dalmaciju. Svi su oni došli dobro naoružani. U Splitu je stvar prilično labavo postavljena, pa nema takvog odziva. U južnoj Dalmaciji ljudi bježe pred mobilizacijom i sklanjaju se partizanima, ali se redovno vraćaju kući na obećanje, da ne moraju poći u vojsku i da im se neće **ništa** dogoditi.

U Lici smo odlučili uvući u borbu čitav zapadni (pretežno hrvatski) dio Like, koji je do sada bio izvan borbe i u kojem se nalazio jedan od najgorih ustaških centara (Pazarište i Bužim). Izradili smo Ličkoj grupi plan i pristupilo se njegovom ostvarenju

stičke vlasti i taj revolucionarni pokret, koji je išao za obaranjem talijanske vlasti, imao je antifašistički program. Kasnije se stranka stopila s NOP-om. Istaknuta lica u tom revolucionarnom pokretu bila su: Zivko Gortan, Vjekoslav Lodavac, Viktor Bačac (sva trojica bila osuđena od strane Talijana na 30 god. robije), Jakov Cerovac, Josip Zenzerović (Sjor), Ivan Kolić, Stipe Rajko itd.

⁶ Na pr. hrvatska sela oko Slavanskog Broda svestrano su pomagala NOP od prvih dana ustanka. Tako je selo Kinderovo još zimi 1941 god. primalo i skrivalo po 40—50 partizana, iako se nalazi svega 6—7 km od Sl. Broda. Privrženošću NOP-u isticala su se i mnoga druga sela, kao Slobodnica koja je dala 3 narodna heroja.

⁷ O djelovanju tih vodova vidi dok. br 68.

s priličnim uspjehom. Ulaskom se partizana u hrvatska sela pokazalo, da su ova potpuno neupućena tko su partizani i koji su ciljevi njihove borbe. Stoga su dočekala partizane sa strahom i skepsom. Bolji je doček bio u selima bližim k Hrv. Primorju. U tim su krajevima bile relativno male žandarmerijske i ustaške stanice, te je očito, da se neprijatelj nije nadao prodoru u te krajeve. To tim više, što nismo udarili na mjesta, koja su u neposrednoj blizini našeg očišćenog teritorija, a gdje je neprijatelj očekivao prodor (na pr. srez Perušić), nego na malo udaljenje i to odmah na liniji čitave sjeverne granice zapadne Like (Kuterevo, Krasno, Oltare, Babić Dolac — sekcija Senj 1:100.000). Ove su akcije do sada uspješno završene.⁸ Partizani su ostali u očišćenim selima i nastavljaju S akcijom čišćenja. Nastojat ćemo poduprijeti taj pothvat s južne strane od Smiljana, a po mogućnosti i prema sredini preko Kosinja i Lipovog Polja, tako da bi posljedica toga trebala biti povlačenje svih ustaških snaga u Gospić, Otočac i eventualno Perušić pod zaštitu Talijana i njihova potpuna izolacija kod masa. To nam je čišćenje bilo preduslov za pripremu definitivnog uništenja ceste Senj — Žuta Lokva — Brinje i Senj — Žuta Lokva — Otočac, koje su glavne žile kucavice svega talijanskog prometa u Lici, nakon što pruga gotovo da i ne radi. Kod partizana se još uvijek dešavaju pojedini ispadi, koji nanose gadne udarce našem nastojanju na bratsko povezivanje Srba i Hrvata. Mi krivce javno i oštro kažnjavamo, što nailazi na vrlo dobar prijem kod hrvatskih seljaka. Činjenica pak da se već češće puta dogodilo da takav krivac »pobjegne« iz zatvora pokazuje kako takvi naši postupci nailaze na teško razumijevanje kod ostalih partizana uprkos prilično opsežnog rada političkih komesara.

I s Korduna se pošlo u hrvatske krajeve s onu stranu Kupe i to prema Draganiću⁹ i Vukomeričkim Goricama. Uspjesi su bili u prvim danima iznad očekivanja dobri. Mnogi su seljaci dobrovoljno davali partizanima oružje, izražavali svoje divljenje partizanima zbog junačke borbe prilikom Paveličeve ofenzive.¹⁰ Partizani, koji su pošli u hrvatske krajeve, nisu u potpunosti shvatili svoga zadatka, pa su se vratili natrag nakon oduljeg krstarenja po tim krajevima. Naredili smo Kordunašima, da pošalju nove jedinice ovamo i da im detaljno objasne njihove zadatke u djelovanju u tim hrvatskim krajevima.

Sa slovenskim smo [se] partizanima dogovorili da oni podu prema Zumberačkim [Pl.], pa da se tako stvore dobri uslovi (zbog osiguranih leđa) za stvaranje baze partizanskom pokretu u neposrednoj blizini Zagreba. U zadnje vrijeme imamo niz prelaza domobrana u partizane, ali se sve to još nije razvilo u masovnu po-

⁸ Akcije izvršio bataljon »Božidar Adžija«. Vidi dok. br. 86.

⁹ Draganićka Šuma

¹⁰ Vidi dok. br. 72 i 73.

javu. Interesantna je vijest s Korduna iz posljednje ofenzive, da su domobrani ostavljali partizanima municije i jednu pušku s porukom da je to za Čanicu Opačića, ali da ipak nije nitko prešao i da su se borili prilično tvrdo.

U Slavoniji oštro koče mobilizaciju hrvatskih seljaka u partizane različiti funkcioneri HSS-a. Tu se sve jače osjeća smišljeni saboterski rad i našim je tamošnjim drugovima glavna politička poteškoća izolirati ove izdajnike od masa.

Prodiranje nam je u hrvatske krajeve s našeg oslobođenog teritorija u mnogome priječio nepravilan stav naših štabova prema hrvatskim selima. Oni su uspijevali prevladati kod partizana šovinističke »osvetničke« težnje, ali nisu uspjeli stvoriti uslova, da partizanske jedinice ostanu u očišćenim hrvatskim selima. Takav nam je stav otežavao prilaznje k hrvatskim selima. Ulazak nam je na pr. u Rizvanušu i Brušane (sekcije Zadar i Senj 1:100.000) usprkos dobrog prijema kod seljaka otežao prodiranje s te strane, jer su nakon našeg odlaska znatno pojačani žandarmerijski garnizoni. Uslijed toga smo odlučili da se na taj način više ne ulazi u hrvatska sela, nego da se ulazi samo tako, da se ona zadržavaju u sklopu očišćenog terena ili barem kao teren stalnih operacija. Prema tim smo načelima i izradili plan prenošenja borbe na zapadnu Liku i na južne krajeve naše II operativne zone.

U posljednje se vrijeme i kod nas osjeća oživljenje četničkih bandi. Ono je gotovo svagdje dolazilo neposredno pred okupatorovu ofenzivu na naše oslobođene teritorije. Oživljenje je tih bandi uvijek sigurnim znakom da neprijatelj sprema ofenzivu. Tako se svagdje jasno očitava saradnja s okupatorom. Najjači je centar te bande na tromedi Like, Bosne i Dalmacije. Tu je sjedište njihove »Dinarske divizije«. Tu je i njihova polazna tačka za sav rad na našem teritoriju. Politički se centar te tzv. divizije nalazi u Splitu i mislimo da se tu najjače izrazilo djelovanje one strane misije, o kojoj ste nam javili. U tim se krajevima kreću njihove veličine Birčanin,¹¹ Jevđević,¹² pop Urukalo,¹³ Niko Novaković-Longo¹⁴ (u gradovima), Vlado Novaković, pop Momčilo Đujić,¹⁵ Zivko Brković,¹⁶ Pajo Popović,¹⁷ Rašeta,¹⁸ Radenović¹⁹ i dr. (na terenu). Oni

¹¹ Ilija Birčanin, četnički vojvoda. Umro u Splitu 1943 godine.

¹² Dobrosav Jevđević (vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 74, objašnjenje 12).

¹³ Pravoslavni svećenik Sergije Urukalo (vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 31, objašnjenje 10).

¹⁴ Vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 14, objašnjenje 5.

¹⁵ Vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 14, objašnjenje 6.

¹⁶ Vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 20, objašnjenje 2.

¹⁷ Četnički komandant. Ubili ga partizani lipnja 1942 godine.

¹⁸ Boško Rašeta (vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 39, objašnjenje 15).

¹⁹ Branko Radenović

se međusobno svade, te je na pr. nedavno pop Dujić dao mučiti i ubiti Brkovića.

U svojim javnim proglasima grupa popa Dujića (koji se potpisuje čas kao v.d. komandanta divizije a čas kao komandant puka) u prvom redu napada partizane, a po gdje gdje i okupatore. Partizane u posljednje vrijeme nazivaju u svojem materijalu »partizansko-ustaška banda«, te ih besramno i glupo optužuju kao krivce za palež srpskih sela, jer da iz njih vrše napade na okupatorske vlasti, pa da onda ove pale sela. Oni tvrde u svom materijalu, da se ovo događa u sporazumu s Pavelićem i da su na partizanskim vodstvima sve sami Hrvati-ustaše. Pod pritiskom narodno-oslobodilačke borbe, bili su prisiljeni da i u svoje lozinke stave ono osnovno iz naših, te se i nazivaju narodno-oslobodilačkim odredima i Talijane nazivaju okupatorima, a naš su pozdrav »smrt fašizmu — sloboda narodu« pretvorili u »smrt fašizmu i komunizmu — demokratska sloboda srpskom i svim slavenskim narodima«. U strogo se povjerljivim dokumentima otvoreno spominje njihova saradnja s talijanskim okupatorom. U tim su dokumentima oni pozivali svoje komandire da dadu popu Dujiću točne podatke o sebi i svojoj bandi, da bi ih ovaj mogao prijaviti talijanskim vlastima, kako ne bi imali nepravilnosti u svojem daljnjem »radu«. Po materijalu kojega smo zaplijenili možemo zaključiti, da ova grupa ima veze s četnicima iz Plašćanske doline, gdje jedino još imaju prilično jasno izraženog upliva. U zadnje se vrijeme i oko toga centrica opazilo izvjesno njihovo oživljavanje.

Drugi je politički centar te bande na Sušaku. (Po svemu sudeći, tamo bi se također mogla nalaziti neka strana misija.) Sa Sušaka je činjeno niz pokušaja, da se u naše redove ubaci što više četnika. To im međutim nije uspijevalo, te su se uspjeli povezati samo s Gomirjem. Ovdje im je uspjelo pridobiti priličan broj seljaka za saradnju s Talijanima, te su ih stalno pokušavali natjerati u borbu protiv partizana. Oslanjali su se na funkcionere bivšeg četničkog udruženja i na trgovce drvom. Uspjeli su ubaciti svoje ljude u naš gomirski vod, te su tu — kao i svagdje drugdje — neposredno pred okupatorovu ofenzivu²⁰ pošli na svoj prljavi posao i razoružali i otpremili oko 60 naših drugova, a ubili komesara čete,²¹ polit, delegata voda²² i jednog istaknutijeg druga.²³ Ovo se moglo dogoditi jer ti pobijeni drugovi nisu izvršili naređenja ovog Štaba o čišćenju tog voda i likvidaciju nekih četnika iz voda.

²⁰ Vidi dok. br. 93.

" Tada je ubijen komandir čete Bogdan Jančić, a politički komesar Joso Steiner poginuo je u jesen 1943 god. kod s. Boborovo, u borbi protiv ustaša i Nijemaca, kao politički komesar brigade.

²² Jovo Mamula

" Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi. Prema sjećanju nekih drugova, tada su bila ubijena dva druga.

Na Baniji se također osjetilo oživljavanje četničkih bandi, za koje je inicijativa došla iz Bosne. Oni su počeli pripremati atentat na druga komesara Banijskog odreda,²⁴ ali su u samom zametku pohvatani i likvidirani. Na istoj su se bazi bili počeli okupljati i u Slavoniji, te pripremati različita ubistva, te ih je i ondje nekoliko likvidirano.

Ova banda vrlo vješto iskorištava sva kolebanja naroda prilikom neprijateljskih ofenziva i prilikom svih poteškoća, na koje narod u ovim teškim prilikama nailazi. Oni se koriste svakom našom slabošću i svakim nedostatkom u radu.

Odlučili smo da pristupimo odlučnoj likvidaciji njihovog centra na tromeđi Like, Dalmacije i Bosne. U tu se svrhu ne možemo zadovoljiti s time, da u Dalmaciju pošaljemo jedan bataljon (što smo već bili pokušali), kako ste nam vi to naznačili u vašem dopisu od 7. IV. 42.,²⁵ već ćemo pripremiti jednu akciju većeg stila u zajednici s Krajiškim operativnim štabom. Takvu akciju zahtijevaju terenske prilike toga kraja i veliki talijanski garnizoni (na pr. Knin) koji zaštićuju tu bandu. Istovremeno ćemo s tim pojačati rad na čišćenju naše pozadine i na raskrinkavanju tih izdajica.

U zadnje smo vrijeme dobili podatke, da se na Sušaku formiraju nekakve »udarne grupe«,²⁰ koje se spremaju za akcije protiv nas, jer da će se talijanske trupe navodno povući. U toj se akciji ističu neki oficiri, koji su uzeli aktivnog učešća na organizaciji četnika u Gomirju, a koje smo mi svim silama nastojali dobiti k nama, ali nažalost bez uspjeha. Pod parolom »klin se klinom izbija« i ustaše su prešli na neke nove metode rada. Obrazovali su neke male grupice, koje imaju zadatak da se privlače u oslobođena mjesta i tu vrše iznenadne udarce. Takva je jedna grupica (nekog muslimana Idriza) dva puta upala iz okoline Bihaća u lički teritorij i pljačkala civilno stanovništvo. Na Kordunu su pokušali organizovati neke grupice za ubijanje naših istaknutih funkcionera.

Ustaše su prešli i na mobiliziranje Srba u ustaše i domobranstvo. U Slavoniji je narod na to reagirao bježanjem u šumu, a na Kordunu su iza svoje majske ofenzive uspjeli mobilizirati trojicu ljudi u ustaše i 5—6 u domobranstvo.

U Gorskom smo Kotaru uhvatili u partizanima dva agenta Gestapo-a. Oni su tvrdili, da ih je poslano još nekoliko u partizane. U tom se pravcu vodi istraga. I ustaše su pošli tim putem, te smo uhvatili i nekoliko njihovih agenata.

Pristupili smo pripremanju naših jedinica za veće akcije. Do sada smo već organizirali dvije akcije, u kojima je sudjelovalo po

" Ranko Mitić

" Redakcija nije pronašla taj dopis.

⁸⁰ Odnosi se na oficire bivše jugoslavenske vojske, koji su bili četnički nastrojani. Oni su saradivali s Talijanima i sami se organizirali za borbu protiv partizana.

oko 1.000 partizana.-' Te su akcije imale velikog uspjeha u podizanju borbenog morala kod partizana i napravile velik utisak na narod, koji je vidio na okupu tako veliku našu vojsku. Pokazalo se međutim, da nemamo komandnog kadra za takve operacije. U nastojanju da uklonimo taj nedostatak pristupamo organizaciji kursa za komandante bataljona. Prelaz je na takve operacije dosta težak, jer nam je naoružanje relativno maleno i stoga partizanske jedinice teritorijalno vrlo rastegnute. U Lici na pr. na jedan km² oslobođenog teritorija ne dolazi niti jedan čitav karabin. Već dulje vremena radimo na tome, da stvorimo nešto pokretnih jedinica, koje neće biti vezane na teren i s kojima ćemo moći ostvariti sve zadatke. U tu smo svrhu davali upute svima komesarima, da rade na tome kako bi partizane pripremili na to, da ne smatraju svojim glavnim zadatkom obranu svojeg sela i počeli miješati jedinice, tj. sastavljati ih od partizana iz raznih mjesta. Do sada smo uspjeli stvoriti nekoliko tako pokretnih bataljona. Sada je već problem u tome, da rukovodstva odviknemo od držanja većih snaga na »granicama«,²⁸ te da ih naučimo da rastezljivije upotrebljavaju svoju živu snagu. — Problema obrane sela gotovo da i nema. Postavlja se — umjesto toga — problem obrane oslobođenog teritorija ili točnije razbijanje kaznenih ekspedicija. Pitanje obrane oslobođenog teritorija danas ne postavljamo na način naznačen u vašoj direktivi, koju ste nam poslali prošle godine.²⁹ Nastojimo svagdje razbiti tendenciju stvaranja nekih »granica«, što je do sada svagdje neminovno dovodilo umrtvljivanju naših jedinica i bilo uzrokom mnogih pogrešaka, te dovodilo do primanja frontalnih borbi, od kojih nismo imali nikakvih koristi. Ova naša modifikacija vaše direktive naravno ne znači, da smo odustali od rušenja komunikacionih sredstava i pravljenja zapreka njegovom nadiranjju.

Karakteristika je novih neprijateljskih ofenziva, da nadire s velikim snagama i s velikim i teškim naoružanjem, te da udara uglavnom na mjesta, koja smatra našim centrima. Tako je na pr. udarao golemim snagama na Petrovu Goru³⁰ i svakako nastojao stisnuti obruč oko nje. Istom se taktikom služio i u pohodu na Šamaricu.³¹ Mi smo za takve slučajeve dali upute, da se ne primaju frontalne borbe, nego da se s neprijateljem održava samo kontakt patrolama, a glavnina naša da tuče po njegovoj pozadini,

" Prvu od tih akcija izvele su snage Prve operativne zone na željezničkoj pruzi izanedu Plaškog i Blata. Vidi dok. br. 46, u dijelu teksta o Prvoj operativnoj zoni, akcija od 21 travnja.

Drugu akciju izvodio je Kombinovani odred na tromedi Like, Bosne i Dalmacije. Vidi dok. br. 69, 70, 79, 80 i 92.

²⁸ Misli se: granice oslobođenog teritorija.

Vidi Zbornik, tom II, knj. 2.

²⁹ Vidi dok. br. 73.

³⁰ Vidi dok. br. 18.

po pojedinim njegovim kolonama ili da oslobada novi teren. U takvom smislu izdali i proglas partizanima od 3. IV. 42. K. br. 8/42,³² kojega prilažemo. Partizani su vrlo teško primili ovu taktiku i nigdje do sada nismo uspjeli da izbjegnemo frontalne sukobe uprkos datih direktiva. Drugačije je postupila jedino Banija, koja se povukla u Bosnu — što sma naravno osudili. No uprkos pri-manja frontalnih borbi nismo imali težih udaraca zbog nevjerovatnog heroizma naših partizana i slabosti protivnikove.

I operativna zona

Ta je zona još uvijek pod našom neposrednom komandom. Štab će biti formiran početkom drugog mjeseca. Drugovi su već razriješeni dosadašnjih dužnosti i pozvani da se skupe.

Oslobodeni se teritorij te zone — osim na Kordunu — nije bitno mijenjao od prošlog izvještaja. (Na Kordunu je neprijatelj a mnogim mjestima ostavio svoje garnizone.) Glavni je razlog, što se oslobodeni teritorij nije proširio u tome, što je trebalo napraviti odlučnu prekretnicu u pitanju uvlačenja Hrvata u borbu. O sadašnjim smo vam nastojanjima u tom pravcu govorili u općem dijelu.

Na oslobođene su terene ove zone vršene »proljetne ofenzive« neprijatelja. Počelo je na Kordunu 18. III.,³³ a odmah za tim i na Liku.

Ličani su uspjeli razbiti talijanski pokušaj u sukobu kod Mogorića, gdje su 152³⁴ partizana zadržala i razbila snagu od oko 5.000 Talijana, koji su nadirali uz pomoć bacača mina, artiljerije, tenkova i aviona. Glavninu je dočekala u zasjedi kod jednog mosta jedna desetina,³⁵ koja ih je pustila na 50 m i onda otvorila žestoku vatru iz puškomitraljeza i prvu zabunu iskoristila da pređe u juriš. Tu je 9 partizana (poduprtih sa svega jednom desetinom, koja se pridružila jurišu s boka) natjeralo u divlji bijeg nekoliko hiljada Talijana. Talijani su se povukli u Medak i počeli ga utvrđivati. Za vrijeme su se tog napada četnici i ustaše zajednički pripremali da pođu iza Talijana u pljačku. Kad su vidjeli da je napad odbijen, održali su zajedničku konferenciju (četnici iz Medka i ustaše iz Ribnika) o mjerama, koje će zajedno preduzeti za »obranu« svojih mjesta. Iza toga nije više bilo pokušaja napada na oslobođeni teritorij.

Na Kordun su činjeni mnogo ozbiljniji napadaji. Naprijatelj je s velikim snagama nadirao od 18. III. na Petrovu Goru, koju

" Dokument u arhivi Vojnoistoriskog instituta JNA, br. reg. 38 17, k. 103 A.

" Vidi dok. br. 5.

" Vidi dok. br. 23.

*" Desetina, pod rukovodstvom Laze Radakovića, dočekala je neprijatelja kod mosta na rijeci Jadovi.

je očigledno smatrao nekim našim centrom. Nadirao je u mjesta oko Petrove Gore i u ona, koja su mu bila na putu. U ostali dio Korduna nije do danas ulazio. Mi smo neposredno prije neprijateljske ofenzive počeli pripremati partizane i narod na nju, te je u tom cilju održan niz zborova i skupština po mjestima i selima, tako da je narod ipak bio pripremljen. Pokazalo se međutim da je narod kao utočište za takve slučajeve smatrao upravo Petrovu Goru, na koju je i neprijatelj uzeo glavnu pažnju. Nažalost nismo stigli da Kordunaše pravovremeno upozorimo na tu okolnost. Oni je sami nisu uočili, jer su također sva svoja glavna komandna sjedišta smjestili u Petrovu Goru. Prema našim ranijim direktivama, Kordunaši su odlučili da svoje snage zadrže na svom terenu uprkos neprijateljske ofenzive, samo da ih rastave u male dijelove, koji bi trebali samostalno operirati. Povrh toga su jednom bataljonu i nekim četama dali zadatak da djeluju u neprijateljskoj pozadini.³⁶ Ove jedinice u pozadini nisu ispunile svog zadatka, a štab im Grupe³⁷ nije mogao dati konkretnih naloga, jer je zbog svog pogrešno izabranog sjedišta bio od njih odrezan. Vodovi su se i desetine dobro održali na svom terenu, ali su pokazali tendenciju da se umire i »prikriju«. Odmah smo po prvom primljenom izvještaju uvidjeli da taktika naših drugova nije sasvim ispravna i drug se komandant³⁸ uputio da im pomogne, ali se nije mogao do njih probiti (zbog četnika). Naš se stav vidi iz priloženog proglasa od 3. IV. o.g. Još se Kordunaši nisu uspjeli niti oporaviti od tog udara, kad je početkom maja uslijedila nova ofenziva na Petrovu Goru.³⁹ Ova je bila i jača i bolje pripremljena. Njen se tok i rezultati vide iz priloženog izvještaja druga komesara Kordunaške grupe.⁴⁰ Partizani su u probodu obruča oko Petrove Gore pokazali zaista divne primjere hrabrosti. Jurišali su iz rova u rov. Mi smo im dali direktive da pristupe ponovnom čišćenju svog terena, jer za to postoje puni uslovi. Nužnom se pokazuje ponovna veća koncentracija njihovih snaga radi podizanja morala samih partizana kao i naroda. Pogrešno su učinili što su i u toku same prve ofenzive propustili izvršiti negdje takvu jednu koncentraciju i udariti na nekom mjestu iznenadno na neprijatelja. Imali su puno mogućnosti za to, jer im je čitav teret ofenzive snosio samo njihov I. odred, dok je II. za to vrijeme spavao. Slamanje je te neprijateljske ofenzive od golemog značaja za nas. On nam osigurava polet ne samo na Kordunu, nego i u Lici, gdje je neprijatelju sada gotovo nemoguće organizirati novu ofenzivu u skoro vrijeme.

" Dijelovi Prvog i Drugog bataljona i čitav Četvrti bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda.

³⁷ Štab grupe kordunaških NOP odreda

³⁶ Ivo Rukavina

" Vidi dok. br. 73.

⁴⁰ Vidi dok. br. 72.

Upravo sada je u toku neprijateljska ofenziva na Gorski Kotar.⁴¹ Mi smo drugovima dali upute za rad i vjerujemo, da će se dobro ponijeti. Nije nam moguće organizirati pomoć od drugih odreda zbog terenskih prilika, a to nije niti naročito potrebno.

Na Baniji je neprijatelj također uzeo inicijativu. Drugovi su nasjeli nekim paničarskim izvještajima s Korduna i povukli se prije početka neprijateljske ofenzive u Bosnu⁴² - opravdavajući svoj postupak time da su htjeli sačuvati svoju živu snagu i naoružanje. Ostavili su na terenu svega dvije čete. Neprijatelj je i na ovom terenu pošao u čišćenje Šamarice, koju je držao našim centrom. Ta je okolnost dala Banovcima mnogo mogućnosti manevriranja i da su bili pravilno postupili, mogli su tu ofenzivu potpuno razbiti. Mi smo njihov bijeg oštro osudili, iako nas oni izvještavaju da nije imao nikakvih naročitih štetnih posljedica, koje smo mi u našoj kritici predvidjeli. Tek nam u zadnjim izvještajima priznaju da smo imali pravo i trude se da isprave pogrešku.

Karakteristika je ove zone, da su to gotovo samo srpski krajevi s vrlo malo hrvatskog življa. Hrvata ima u zapadnom dijelu Like (u koji smo počeli prodirati), nekoliko naselja na Kordunu i nešto malo u sjevernom dijelu Banije. Pred Zonu smo postavili kao glavni zadatak da bude žarištem širenja partizanskog rata u našu II. i IV. zonu. Tako naročito nastojimo iz te Zone prenijeti borbu na južni (hrvatski) dio naše II. zone i njenim snagama očistiti južni dio Like i sjeverni dio Dalmacije od četničkih bandi.

Četničke su nam bande u toj Zoni najopasnije. O njihovoj smo radnji na jugu Like govorili u općem dijelu. U zadnje je vrijeme ponešto oživio i njihov centar u Plašćanskoj dolini. Ondje su nakon ubistva naših drugova Roberta⁴³ i drugih počeli javno saradivati s talijanskim okupatorom i ustašama. Njih je oko 120 kasarnirano u jednoj školi u Plavčoj Draži, gdje im dolaze u posjete i na zborove zajedno Talijani i ustaše. Tu su i u propagadnom materijalu nastupili otvoreno i izbacili parolu »smrt komunizmu — živio fašizam«. Ta ih saradnja kompromitira pred narodom, te im ne uspijeva njihov pokušaj prisilne mobilizacije seljaka iz okoline, koja im je do nedavna bila sklona. Dali smo tamošnjim drugovima nalog da u najskorije vrijeme likvidiraju tu grupu i pristupe čišćenju tog kraja. »

Ta nam je Zona rezervoar naših kadrova i iz nje šaljemo komandire, pa i viši komandni kadar u ostale zone. To još ne možemo činiti u većem opsegu zbog slabih veza s II. i III. zonom zbog čega imamo slabi pregled stanja, a to nam ne daje mogućnosti da pripremimo kadrove na nove zadatke.

⁴¹ Vidi dok. br. 93.

⁴² Vidi dok. br. 18.

* Robert Domani

Željeznička pruga Ogulin — Split gotovo da i ne radi. Na njoj se vrše gotovo svakodnevne akcije. Njom ne idu nikakvi veći transporti, te je u vojne svrhe sasvim neupotrebiva. Nije uspio pokušaj da srušimo veliki vijadukt Bender. Razvaljivanje pruge ne predstavlja više nikakvog problema za partizane. Pruga je razorena nekoliko puta i na liniji Karlovac — Ogulin (oko Dubrava), a počelo je razaranje i s onu stranu Karlovca prema Zagrebu.

Neprijatelj se na tom terenu za svoje transporte služi danas gotovo isključivo cestama Senj — Žuta Lokva — Otočac — Perušić — Gospić — Dalmacija, i cestom Karlobag — Gospić. Ove ceste prolaze uglavnom kroz hrvatske krajeve, pokraj pruge i kroz četnički nastrojena mjesta, pa ih stoga nismo uspjeli onesposobiti.

Pred tu se Zonu stavlja ozbiljan problem osposobljavanja našeg višeg komandnog sastava. U toj Zoni male zasjede sve više i više gube na značenju, pa treba organizirati akcije višeg stila, kojima naši komandanti redovno nisu dorasli. Nadamo se, da ćemo u našim kursevima znatno olakšati taj nedostatak.

Uspostavili smo veze s Bosanskom Krajinom, te su u toku razgovori o zajedničkim operacijama, koje će svakako donijeti koristi objema stranama. Naročito forsiramo zajedničku akciju čišćenja tromeđe Bosna, Lika i Dalmacija, što nama otvara put u Dalmaciju, a Bosancima osigurava leđa. Ovo ćemo čišćenje forsirati i zbog toga, da onemogućimo četnicima da odigraju onu ulogu, koju im je neprijatelj namijenio u nastojanju da stvori što veći kaos u našoj zemlji.

U vezi s četnicima i njihovim uticajem u južnom dijelu Like ispitujemo mogućnosti stvaranja nekih nepartizanskih, dobrovoljačkih jedinica, koje bi se s nama borile protiv okupatora.⁴⁴ Imamo tako jednu još nepotvrđenu vijest da je prigodom naše zadnje akcije u tom kraju Vlado Novaković sa svojim ljudima presjekao prugu da bi Talijanima onemogućio dobivanje pomoći. Ljudi u tom kraju mrze Talijane, a k nama se boje pristupiti iz straha pred popom Dujićem, a ponešto i iz nepovjerenja (zbog nepoznavanja).

Na čitavom su oslobođenom teritoriju ove Zone uspostavljeni NOO. U Lici ovi odbori nisu baš najčišći od elemenata sklonih četnicima. To je ponajviše rezultat toga, što su Ličani u prvo vrijeme zanemarivali seosku sirotinju i nastojali u odbore uvući kulake s namjerom da ove tako pridobiju za narodno-oslobodilačku borbu, jer da se od ovih može dobiti veća pomoć partizanima. Čišćenje se odbora provodi. Druga je slabost ovih odbora, što je zanemaren njihov rad s narodnim masama. Oni nisu održavali zborove po različitim konkretnim pitanjima, a nisu niti pred narodom polagali računa o svom radu. Stoga veze između naroda i narodno-

" Do stvaranja tih jedinica u značajnijem obliku nije došlo.

oslobodilačkih odbora nisu dovoljno čvrste. Na Kordunu su NOO pokazali veliku slabost u toku prošlih neprijateljskih ofenziva. Tako su na pr. odbori u okolini Petrove Gore u vrijeme ofenzive uopće prestali s radom. Mi smo izdali komesaru Grupe⁴⁵ upute da pomogne reorganizaciji tih odbora i da im pomogne da shvate da upravo na odbore pada dužnost da se čvrsto povezuju s narodom upravo u njegovim najtežim momentima i da ga i u tim momentima vode linijom narodno-oslobodilačke borbe. Prvi su koraci u tome pravcu već učinjeni. Na Baniji se osjeća kolebanje u odborima iza povlačenja partizana u Bosnu. To se kolebanje još ne izražava sasvim jasno. Osjeća se tek da odbori ne pokazuju onu ljubav prema partizanima, koju su ranije pokazivali, te da rade s mnogo manje volje i inicijative. Drugovi Banovci nisu ovo odmah uvidjeli, te o tome izvještavaju tek nakon naših upozoravanja da je vjerojatno da će kolebanja nastupiti kod naroda, pa i kod odbora. Nadamo se da neprijatelj neće moći ovo kolebanje iskoristiti, jer -je svojom glupom i zločinačkom politikom pokidao u tom kraju sve mostove između sebe i srpskog naroda. Komesaru⁴⁶ ćemo dati upute kako da ukloni te poteškoće.

S novoformiranim ćemo štabom raditi tako dugo dok ne iđe u sve probleme ovog kraja.

II operativna zona

Iz te Zone još nismo primili niti jednog iscrpnog izvještaja, te nam ni samima nije sasvim jasna tamošnja situacija.

Na tom području djeluju partizanske grupe uglavnom oko 3 centra. Prvi je oko samog Zagreba,⁴⁷ gdje su drugovi vršili akcije po selima u Zagrebačkoj Gori i oko nje, te na terenu općine Brdo-

¹⁵ Većeslav Holjevac

" Đuro Kladarin

" Prema sjećanju Marka Belinića, Zagorski NOP odred formiran je ožujka 1942 godine. Kasnije, od vodova koji su djelovali samostalno na terenu, formirane su dvije čete. Prva četa nalazila se na području Brdovca i Pušće, zapadno od rijeke Krapine a istočno od Save. Ona je u akciji na Brdovcu zaplijenila 26 pušaka. Povremeno je vršila diverzije na želj. pruzi Zagreb — Zidani Most. U travnju je izvršila napad na ustaše u Jakovlju i dvojicu ubila. Osim pomenutih, četa je izvršila još niz drugih akcija. Komandir čete bio je Lazo Vračarić, a politički komesar narodni heroj Pavel Videković-Ivan (poginuo kod Rakitja 1943 god., u borbi protiv Nijemaca). Druga četa nalazila se istočno od Krapine, na podnožju Zagrebačke Gore. Ona je izvršila napad na žandarmerijske stanice u Donjoj Bistri i u Donjoj Stubici. Pored ostalih akcija, izvršila je diverziju u tekstilnoj fabrici u Oroslavlju. Politički komesar čete bio je narodni heroj Ivan Krkač (poginuo kod Zlatara travnja 1942 god., u borbi protiv ustaša).

Zagorski odred imao je oko 120 boraca. Dužnost komandanta i političkog komesara vršio je Marko Belinić.

vec i Pušća Bistra. Druga grupa djeluje u Kalničkoj Gori i njenoj okolini.⁴⁸ Treća se (bataljon) nalazi u Moslavini.

Najveća je i najorganiziranija grupa u Moslavini, s kojom radi komandant P.O. te Zone.⁴⁹ Ta je grupa još uvijek akciono vezana uz III. zonu, od koje se odvojila. O njenim akcijama nemamo nikakvog operativnog izvještaja, a po nekim je usmenim izvještajima vojnički prilično dobro sređena. Cini se da drug komandant te Zone još uvijek ovdje vrši i funkciju komandanta bataljona.

U okolini je Zagreba djelovao svega jedan vod od nekih 25—30 ljudi, koji je izvršio niz akcija. Nakon tih se akcija broj partizana počeo povećavati. Na terenu se, na kojem su vršene dosadašnje akcije, mogu održavati samo male grupice, te ćemo stoga drugove uputiti da što prije pređu na teren, gdje će se moći razvijati, tj. u Zumberačke Gore. Ta je grupa i dobila zadatak da djeluje u tim gorama, ali se privremeno zadržala u okolini Zagreba, jer joj oko Zumberka nije bio pripravljen teren. Danas, kad je ojačala i kad postoji mogućnost uskog povezivanja sa slovenskim partizanima, ima mnogo mogućnosti da pređe na taj svoj pravi teren. U okolini Zagreba će trebati ostaviti nekoliko sitnih grupica.

Ni o djelovanju kalničke grupe nemamo gotovo nikakvih podataka. U tu se grupu trebalo mobilizirati nešto ljudstva iz Varaždina — prema informacijama, koje smo imali. Ti međutim ljudi nisu bili spremni za borbu i izbjegavali su polazak u partizane. Tamošnje je rukovodstvo KP,⁵⁰ koje je vršilo mobilizaciju, imalo tendenciju da mobilizaciju što sporije vrši i da izbjegne akcije u blizini Varaždina. Ova je grupa imala nekoliko teških borbi s neprijateljskim kaznenim ekspedicijama, u kojim je borba imala žrtava u kadrovima, ali ih je ipak s uspjehom završila. O njenim borbama također nemamo podataka. Poznato nam je da su se pojedine grupe partizana znale smjelo upućivati usred bijela dana u selo i likvidirati kojeg ustaškog gada.⁵¹

Posljedica je djelovanja ovih partizanskih grupa, da su se ustaše i njihove vlasti počeli nesigurnim osjećati u čitavom Hrv. Zagorju. Oni su i na tom terenu počeli paliti sela, te su — koliko nam je poznato — dva sela spalili.⁵² Seljaci su počeli pred ustašama bježati u šumu i sa sobom nositi i skrivati sve što su mogli.

Nešto nam o raspoloženju stanovništva kažu pisma, koja smo našli kod poginulih i zarobljenih ustaša i domobrana iz tog kraja.

⁴⁸ Na Kalniku je tada bilo 38 partizana. Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 2.

⁴⁹ Pavle Vukomanović-Stipe

⁵⁰ Okružni komitet KPH Varaždin

⁵¹ Grupe partizana ubile su Simuna Gazdeka, poznatog Mačkovog funkcionera i ustaškog tabornika, i Viktora Mišaka, zloglasnog ustašu.

⁵² Selo Gornju Rijeku i zaseoke oko Poganca.

U pismima se izražava nevjerovanje da će se adresat u skoro vrijeme vratiti kući, a to tim više što se borbe vode i oko njihove kuće, te što su u šumu pobjegli ti i ti poznati iz sela.

Mi smo odavde poslali jednog iskusnog druga u tu Zonu i postavili ga političkim komesarom.⁵³ Uz njega smo poslali još jednog »Španjolca«,⁵⁴ koji je rodom iz tih krajeva. Naredili smo, da se formira štab Zone i uspostavi veza između ovih do sada odvojenih grupa. Akcije ćemo u toj Zoni pomoći akcijama i proširenjem akcionog područja perifernih jedinica I. operativne zone.

Nije nam poznato formiraju li se na području ove Zone NOO u većem opsegu, te ni djelovanje onih odbora za koje znamo da postoje (u okolini Zagreba).

III operativna zona

U toj Operativnoj zoni partizanski pokret uživa simpatije srpskog stanovništva. S hrvatskim, njemačkim i češkim selima je rad prilično zanemaren. Prilikom pokušaja mobilizacije Srba iz tih krajeva postojala je mogućnost masovnog priliva tog elementa u partizane. Na Pavelićev su naime poziv u vojsku Srbi (na poziv partizana) odgovorili bježanjem u šumu. Naši ih drugovi međutim nisu mobilizirali za partizane, nego su dopustili da se ovi, na obećanje ustaša da ne trebaju ići u vojsku, vrate kućama. Kad su se ovi vratili kućama, nastala su hapšenja i prisilno tjeranje na rad u Njemačku. Drugovi⁵⁵ su se na ovo našli u neprilici, jer im je bilo »nezgodno« ponovo ih zvati u šumu. Drugovi su ondje stali na pogrešno stanovište, da ne trebaju partizana bez oružja. Iz tih su se razloga bojali uspostaviti dobre veze sa Zagrebom u strahu pred prilivom nenaoružanog ljudstva. Taj je duh straha pred novim ljudima ovladao svima njihovim jedinicama, te je bio ozbiljnom kočnicom njihovom razvoju.

Slavonski su partizani uspostavili — kako kažu — dobre veze sa gotovo svim domobranskim garnizonima, te onamo raširili masu letaka. Na isti su način pristupili i hrvatskim selima. Tvrde da im je uspjelo dobro popularizirati SSSR i u selima i u domobranstvu. Ni od jednog međutim ni od drugog nisu do danas imali nikakvih efektivnih koristi. Zanimarili su organizaciono povezivanje i sa selom i s vojskom.

Tamošnji štab nije još do danas postavio pred sebe zadatke da izvjesni dio teritorija očisti i da si ondje stvori neku bazu. Uslijed toga su im veze s pozadinom slabe, a i partizanske jedinice nepovezane, razbacane i u vječitoj trci. Iako se neprijatelj poslu-

" Stanko Parmač
" Stefek Rogina
" Odnosi se na Povjerenstvo Centralnog komiteta KPH za Slavoniju i Stab Treće operativne zone.

žio svojim dosadašnjim iskustvom, te ih napada samo s velikim snagama, oni su do danas imali svega jednu borbu (i to defanzivnu) u kojoj je sudjelovala čitava četa.⁵⁶ Inače djeluju samo desetine i vodovi, iako ima mnogo mogućnosti da se upotrebom većih ōnaga postignu lijepi uspjesi i dođe do naoružanja.

Glavno je područje djelovanja slavonskih partizana kotar pakrački, garešnički, daruvarski i požeški. Nemamo već dugo vremena izvještaja o njihovim akcijama, ali su sve one sitnog karaktera i sastoje se uglavnom u likvidaciji pojedinih neprijateljskih agenata i razoružanju malih straža. Veće su akcije samo defanzivnog karaktera.

Uprkos naših naloga drugovi se slabo trude da uspostave veze s partizanima u Fruškoj Gori⁵⁷ i da protegnu područje svog djelovanja na čitavu Slavoniju.

Štab im još nije organizaciono oformljen (usprkos naših uputa i naloga), te se njegovi članovi raštrkavaju po terenu. Slično je i sa štabovima bataljona. U tom ćemo im pravcu uputiti precizna naređenja.

U velikoj većini srpskih sela u sadašnjem akcionom području Slavenskog odreda postoje NOO. Do sada su formirani seoski i općinski, a kotarski su u formiranju. U hrvatskim, njemačkim i češkim selima nema odbora. Uslijed pogrešnog stava tamošnjeg štaba, koji ne pokušava čistiti teren, odbori nisu nosioci vlasti.

Prema zadnjim izvještajima nema u toj Zoni pojave četnika nakon likvidacije nekih, koji su spremali ubistva.

Štab tamošnjeg Odreda izdaje list »Slavonski partizan«⁵⁸ od kojega su do sada izišla tri broja u 500 primjeraka. Broj 4 bi trebao izići u 1.000 primjeraka. Nisu nam poslali te primjerke, pa ih nismo niti ocijenili.—

IV operativna zona

Ova Zona također nije organizaciono povezana. Postoje partizanske grupe na sjeveru Dalmacije, grupe u srednjoj Dalmaciji i južnoj.⁵⁹

Sjeverna je Dalmacija (uz granicu Like) pretežno srpska. Tu se uz našu pomoć i pomoć Ličke grupe u zadnje vrijeme prilično

⁵⁶ Vjerojatno se misli na borbu na Lomu, koncem siječnja 1942 god., kad je, poslije akcije u selu Vrhovici i Kantarovici, došlo do neprijateljskog napada na Papučko-krndijsku četvu. Bilo je još akcija u kojima su učestvovala partizanske snage jačine ondašnje čete i više, mada uvijek nisu sačinjavale organizaciono jednu četvu (Begovača, Buče, Vilić Selo i dr.).

⁵⁷ O organizaciji jedinica u Fruškoj Gori i njihovom djelovanju vidi dok. br. 7, objašnjenje 7.

⁵⁸ Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 50, objašnjenje 6.

⁵⁹ Vidi dok. br. 46 (tekst o Četvrtoj operativnoj zoni).

mного koraknulo naprijed. Formirana su dva bataljona i od njih Odred.⁶⁰ Jedinice su ovih bataljona zajedno s nekim ličkim jedinicama i našim Proleterskim bataljonom [vršili] akcije na tromedi i na cestama sjev. Dalmacije. Tako su dobile zapravo svoje vatreno krštenje. Borci su se regrutirali ponešto iz tog kraja, a većim dijelom iz okoline Šibenika. Veze su im s pozadinom slabe, jer se ova koleba između nas, četnika i Talijana.

U srednjoj Dalmaciji postoji nekoliko grupa.⁶¹ One su imale nekoliko vrlo žestokih borbi, ali u defanzivi. Sve su se one iz okoline Splita i Makarske kolebale i uvijek nastojale pobjeći nekuda u brda. O tim jedinicama nemamo bližih podataka, ali je za nas van sumnje da ne napreduju. Bio je jedan bataljon **negdje** oko Livna,⁶² ali je on potpuno nepouzdan, jer je uslijed pomanjkanja političkog rada potpao pod četnički uticaj.

O jedinicama južne Dalmacije nemamo nikakvih podataka.

Štab su te Zone do sada sačinjavali drugovi, koje je na taj posao odredio PK KPH za Dalmaciju. On se nikada nije zapravo niti sastao. Drug je komesar (Zirojević)⁶³ uhvaćen po četnicima i predan Talijanima. Drug je Milić (Baće-Spanjolac)⁶⁴ bio odmah po dolasku ranjen i onda na liječenju. U zadnje je vrijeme sudjelovao u operacijama na tromedi i kod formiranja Odreda za sjev. Dalmaciju. Bio je kod nas, te smo mu dali potrebne upute. Drug se komandant Kostja Jović (Vicko)⁶⁵ nalazi u srednjoj Dalmaciji. Tražili smo, da dođe ovamo, ali poziv nikada nije pravovremeno stigao. Naredili smo mu bili da se svakako što prije uputi ovamo. Nastojat ćemo organizirati konferenciju glavnih rukovodećih kadrova.

U tu Zonu postepeno vraćamo partizane, koji su tokom zime prešli na teritorij Like. Od tih se regrutiraju komandiri i ostali komandni kadar za Dalmaciju. Držimo da će se puna mogućnost razvitka partizanskog pokretu u toj Zoni otvoriti tek čišćenjem tromede od četnika, što će otvoriti slobodan put iz Like u Dalmaciju.

Mobilizacija za partizane može lako i dobro teći. Po našem je mišljenju osnovno da si Dalmatinci negdje ostvare neku bazu, jer bi time podigli moral i borbenost kod tamošnjih partizana. Za to ima uslova.

" Vidi dok. br. 81.

" To nisu bile grupe, nego partizanske čete, koje su tada imale oko 400 boraca. Bilo ih je sedam: Dinarska, Vrdovska, Kamešnička, Cetinska, Svilajska, Mosorska i Rogoznička.

⁶² Bataljon »Starac Vujadin« (vidi dok. br. 19). Pored bataljona postojala je Livanjska četa, koja je u to vrijeme imala oko 150 boraca, a početkom lipnja prerasla je u bataljon »Vojin Zirojević«.

" Narodni heroj Vojin Zirojević

" Maks Baće

*⁶⁵ Vicko Krstulović

Prema vašoj se direktivi u tu Zonu uključuje i teren na liniji Livno—Glamoč—Grahovo. S Krajiškim smo se štabom već o tome sporazumjeli, samo je taj kraj već ostao bez svojih najboljih boraca, koji su povučeni u Krajišku udarnu brigadu, a koja ne djeluje na tom terenu. Uz slabost ostalih dalmatinskih jedinica morat ćemo zbog toga baciti na taj teren neke naše jače jedinice što nam neće biti lako zbog teške ishrane.

Nemamo pregleda o postojanju i radu NOO, osim u samom gradu Splitu.

V operativna zona

Partizanski je pokret u toj Zoni u posljednje vrijeme uzeo vrlo širok razmah. Razvija se u pravi opći narodni ustanak. O raspoloženju smo vam hrvatskog naroda toga kraja pisali u općem dijelu. Zločinačka je akcija četnika u Gomirskom vodu (o čemu smo pisali također u općem dijelu) urodila time, da je odmah nakon toga u partizane prebjeglo oko 30 Hrvata iz Ogulina. Četnici su naime nakon »pobune« u Gomirju dobili dozvolu da slobodno naoružani šecu po Ogulinu. Ta je njihova šetnja zaplašila hrvatsko stanovništvo Ogulina, koje mrzi Talijane, te je ovo počelo u partizanima gledati svoju zaštitu. Ogulin je do nedavna smatran ustaškom kulom. Mnogi su od pobjeglih četnika izrazili želju da se povrate u partizane čim su vidjeli da talijanska ofenziva na očišćeni teren Gorskog Kotara nije uspjela.

Drugovi su u toj Zoni uspjeli u toku talijanske ofenzive uspostaviti čvrste veze među jedinicama i uspješno ih upotrebiti u borbi tako da je talijanska ofenziva svršila s neuspjehom. Izgubili smo svega Mrkopalj. Mrkopalj nismo napustili bez borbe, a s partizanima se povuklo i oko 130 građana. Talijani su nakon ulaska u mjesto počeli hapsiti i paliti. To je Mrkopaljce konačno okrenulo na stranu partizana, tako da su danas u Mrkoplju veće simpatije za nas nego ikada. Ljudi dolaze sa zahtjevima da partizani ponovno oslobode Mrkopalj.

Goranci su se dobro povezali sa slovenskim partizanima, te bili spojili svoj očišćeni teritorij sa slovenskim. Dok je još Brod na Kupu bio slobodan saobraćali su autobusom sa Slovenijom.

Pruga Ogulin—Sušak gotovo da i ne radi. Njom gotovo i ne idu vojni transporti. Vrše se samo prevozi manjih talijanskih snaga lokalnog karaktera. Goranci su pokazali golemu inicijativu u rušenju te pruge. Potpuno su prevladali svoje ranije stanovište da se pruga može rušiti samo eksplozivom. Danas je ruše krampovima, raskapaju nasipe, odnose tračnice, rašaraju ih itd. U zadnje vrijeme izazivaju prometne nesreće na taj način, što se spuste s vodom partizana na prugu i u roku od 5 do 10 minuta rašaraju tračnice i pomaknu ih za 5 do 10 cm. Nakon toga postave zasjede na

20 do 30 metara sa svake strane. Kad vlak naiđe, zasjeda otvori vatru na strojovođu. Ovaj ili pogine ili pojača brzinu, pa vlak u svakom slučaju naleti na oštećeno mjesto, te se lokomotiva ošteti, a vlak zaustavi. To se radi po danu, jer po noći nema saobraćaja. Pruga je na taj način dulje vremena onesposobljena zbog čišćenja, vozni se park oštećuje, a partizani često puta uspiju likvidirati ili razoružati okupatorske vojnike, koji budu prisiljeni izlaziti iz vagona. Nekih većih, a naročito teretnih vojnih transporta nema.

U vezi s velikim prilivom narodnih masa u partizane nastao je i veliki organizacioni porast. U vrlo je brzo vrijeme formirano nekoliko novih bataljona.⁶⁶ No kako se ljudstvo ne javlja u partizane s oružjem nastao je problem oružja. Učinit ćemo sve da tamošnje jedinice snabdijemo s nešto oružja iz I. zone, jer nam je od golemog političkog značenja porast tih jedinica, koji odjekuje cijelom Hrvatskom.

Upozorili smo tamošnje drugove⁶⁷ na golemu važnost dobre propagande u krajevima novooslobođenim, kao i u protegnutom akcionom području. Uputili smo i štab Zone da se premjesti u hrvatske krajeve s onu stranu Kupe, jer je Drežnica već odavno prestala biti političkim centrom te Zone. Osim toga je to način, koji olakšava širenje plamena partizanske borbe i iz te Zone na ostalu Hrvatsku.

Goranci proširuju teren svojih akcija prema sjeveru, te se sastaju s kordunaškim jedinicama u okolini Dubrava te napreduju prema Zumberku.

U radu se NOO pošlo korak naprijed. Ovi su se naročito dobrim pokazali kod priprema za neprijateljsku ofenzivu. U gotovo čitavom kraju je evakuacija stanovništva i svega što je za život potrebno, te što može neprijatelju koristiti, bila gotovo potpuna. No i u ovom je slučaju inicijativa došla sa strane komesara.

O

U radu se komesara opaža također znatan napredak. U prilogu vam dostavljamo dva komesarska izvještaja, kako ste [od] nas to tražili. U posljednjim se ofenzivama neprijatelja pokazalo da su komesarima postajali naši najbolji i najodaniji borci. To se naročito razabire na Kordunu (kako ćete vidjeti iz prepisa komesarskog izvještaja).⁶⁸

Najbolje organizuje rad komesara drug komesar Kordunaške grupe PO.⁶⁹ On je ujedno i sam najbolji primjer kako su se tokom borbe uzdizali i izgrađivali mnogi kadrovi. On je jedan od pokretača partizanskog pokreta u Kordunu, koji je u partizanski pokret

⁶⁶ Vidi dok. br. 74.

⁶⁷ Odnosi se na partijske i političke radnike na terenu i u vojsci.

⁶⁸ Vidi dok. br. 72.

⁶⁹ Većeslav Holjevac

ušao politički vrlo neiskusn. Za vrijeme cijele borbe on je prednjačio svojim heroizmom i mnogo doprinijeo čvrstoći partizanskih jedinica na Kordunu. On je još kao domobranski poručnik⁷⁰ (rezervni) razoružavao svoje vlastite straže i skrivao puške u karlovačko groblje. Kasnije je usred bijela dana, maskiran kao kovač, s kolima digao te puške s groblja i njima naoružao jednu od prvih grupa, koju je sam stvorio u saradnji s drugom Čanicom Opačićem. On je negdje u oktobru ili novembru prošle godine organizovao i sam vodio grupu partizana, koji su u domobranskim uniformama ušli u Karlovac⁷¹ s namjerom da iz bolnice oslobode uхваćenog druga. On je uvijek obilazio jedinice ondje, gdje je situacija bila najteža i nije bilo borbe u kojoj nije sudjelovao. On je na svojim leđima izvukao i prvu proljetnu ofenzivu neprijatelja na Petrovu Goru. Mnogo si daje truda da sve jedinice podigne na što veću visinu i da svoj rad što bolje organizira. On je razvio najviše samoinicijative i izdao najviše konkretnih uputa svojim podređenim komesarima za njihov rad.

I ostali komesari u I. i V. zoni prilično zadovoljavaju. Potreba se nameće pojačati taj rad u ostalim zonama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić⁷³

Komandant
Ivo Vladić⁷⁴

⁷⁰ Većeslav Holjevac, tada član Vojnooperativnog rukovodstva i član Okružnog komiteta KPH za Karlovački okrug, nije bio rezervni domobranski poručnik, kako to u dokumentu stoji, nego komandir straže. On je, po direktivi KP, ostao desetak dana u domobranskoj vojsci, jer je u njoj lakše mogao da organizira dobivanje i prebacivanje oružja. Postigavši uspjeh u prikupljanju oružja, napustio je domobransku vojsku i počeo da organizira ustanak na Kordunu.

⁷¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 2, dok. br. 18.

⁷³ Marijan Cavić
Vladimir Bakarić

⁷⁴ Ivo Rukavina

BR. 85

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
25 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKE GRUPE NOP
ODREDA O PRIDOBIVANJU ZA NOB HRVATSKIH SELA I ZA-
ROBLJENIH DOMOBRAHA I OŽIVLJAVANJU RADA NAROD-
NOOSLOBODILAČKIH ODBORA**

**GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
K. br. 15./42
Dne 25. V. 1942**

KOMESARU KORDUNAŠKE GRUPE P.O.

Primili smo vaš izvještaj od 20. V. 42. br. 45.¹

Čestitamo vam na hrabrom i uspješnom razbijanju neprijateljske ofenzive.²

Svakako je velik uspjeh vašeg rada, što partizani danas pravilno gledaju na odnose Srba i Hrvata i što se pravilno odnose prema zarobljenim domobranima. U tomu međutim pitanju treba danas poći još korak naprijed. Od šetnje nam partizana po hrvatskim selima prijete opasnost da takva šetnja dojadi hrvatskim seljacima, koji bi takve izlete mogli smatrati dolaskom po hranu. Držimo da bismo na tom terenu trebali povesti borbe s talijanskim okupatorima (u prvom redu) i s ustašama i bezuvjetno uključivati taj teritorij u naš oslobodeni. Stoga valja izbjegavati takve pohode, kod kojih se samo vrše razoružanja i partizani se odmah vraćaju natrag. Treba hrvatskim seljacima pokazati našu snagu i našu borbenost, te i na njihovom terenu zaoštriti suprotnost između njih i okupatora s njegovim plaćenicima. Poduzmite sve da objasnite vašim partizanima ove zadatke, koji stoje pred njima, i sastavite im plan rada. I u pitanju zarobljenih domobrana valja također ići korak dalje. Danas je svakome dužnost da sudjeluje u narodno-oslobodilačkoj borbi. Stoga se ne treba žacati pred izvjesnim mjerama za mobilizaciju, koje nisu sasvim dobrovoljne. Razoružane domobrane ne trpba odmah puštati kućama, nego ih nastojati uvjeriti u potrebu borbe, a po mogućnosti ih u borbi i upotrebljavati. Ako su se dali prisilno mobilizirati od Pavelića u borbu protiv

¹ Vidi dok. br. 72.

² Odnosi se na drugu ofenzivu na Petrovu Goru. Vidi dok. br. 72 i 73.

naroda, moraju se dati mobilizirati za borbu s narodom, a protiv okupatora.

Ne čudimo se što vam jedinice izvan Petrove Gore nisu pružile za vrijeme blokade nikakve pomoći. To je logična posljedica njihove nepovezanosti s vama. Vi ste pogriješili što je vaš štab ostao na takvom mjestu, koje ne daje mogućnosti za redovito održavanje veza, te prema tome ne osigurava komandovanje nad svima jedinicama.

Iz vašeg se pisma vidi da formiranje vaših proleterskih jedinica niste pravilno postavili i da njima treba oduzeti proleterski naziv. Ne poričemo, da su to dobri, hrabri i odani borci, ali im manjkaju ostale kvalitete. U pismu kažete, da je partizanima te ćete objašnjeno »ono najosnovnije iz poznavanja naše linije« i dalje da će komandir biti primljen u KP. Za te se jedinice traži ne samo da budu dobro upoznate s našom linijom, nego i da one odgovaraju zahtjevima, koje je na njih stavila KP u saglasnosti s V.Š. Vi ste s tim njihovim zadacima bili upoznati na konferenciji pri ovom Štabu, održanoj koncem siječnja o.g., a i OK Karlovac³ ima o tome pismene direktive PK KPJ (upućene CK KPH). Ovim zadacima vaše jedinice sigurno ne mogu odgovarati, te bi ih stoga trebalo nazivati udarnim ili sličnim četama, ali ne proleterskim.

Dobta je vaša inicijativa za stvaranje omladinske čete. Mi smo se s PK Skoja za Hrvatsku⁴ sporazumjeli, da oni organizuju kurseve za omladinu, gdje će ova primati najosnovniju vojnu obuku, a od koje ćemo omladine moći onda mobilizirati partizane za omladinske čete. U tu će svrhu trebati omladinskim organizacijama staviti na raspolaganje neke instruktore.

Dobra je vaša odluka, da prekinete s praksom da partizani spavaju razbacano po seoskim kućama. Zajednički život učvršćava partizanske jedinice i čini ih monolitnijima i pokretljivijima.

U III. bataljonu I. K.P.O.⁵ pojačajte komesarski rad i eventualno onamo pošaljite nešto kadrova, koji će raditi na tomu, da se štetne posljedice porasta jaza između Srba i muslimana što prije uklone.

Četnike u Plašćanskoj dolini morate bezuvjetno očistiti. To vam neka bude prva briga.

U vezi s mobilizacijom Srba u domobrane i ustaše pojačajte rad NOO u krajevima, gdje se takva mobilizacija vrši. Isto tako oživite i pojačajte rad NOO u krajevima oko Petrove Gore. Njihov sadašnji nerad i raspad svjedoči o tome, kako nisu bili zdravi. NOO se moraju naročito istaknuti u teškim momentima, koje proživljava naš narod. Na njih pada upravo u takvim momentima ve-

³ Okružni komitet KPH za Karlovac

⁴ Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku

* Kordunaški partizanski odred

lika odgovornost i o njima ovisi hoće li se narod pokolebati ili ostati čvrsto na liniji narodno-oslobodilačke borbe i uz svoje partizane. Objasnite to narodu i pristupite ponovno formiranju odbora u tim krajevima, te im nastojte osigurati pomoć u radu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić

Komandant
Ivo Vladić⁷

BR. 86

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 25 SVIB-
NJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE
O BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA**

**ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj: 267
25-V-1942**

Operativni izvještaj

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZAN-
SKIH ODREDA HRVATSKE**

Organizacija štabova odreda i bataljona potpuno je završena. Također i organizacija bataljona i četa po novoj formaciji završena je u svima jedinicama osim bataljona »Krbava«. Ovaj bataljon nalazi se na položaju Gračačkog kotara, te nije bilo mogućnosti da se izvrši reorganizacija. U bataljonu »G. P.«¹ formirane su još dvije omladinske čete.

Tenkovski vod je formiran i uskoro ćemo znati da li će oba dva tenka biti upotrebljiva.

Baterija će biti u roku od 8 dana formirana na potpunim vojničkim principima. Baterija će imati tri topa kalibar 65 mm i je-

⁰ Vladimir Bakarić

⁷ Ivo Rukavina

¹ »Gavrilo Princip«

dan teški bacač. Posada ove baterije broji 60 partizana koji ovih dana vrše obuku i potpunu pripremu za akcije. Za nošenje baterije nabavili smo potreban broj mazgi i konja sa samarima.

Udarni bataljon biti će kroz slijedećih 15 dana potpuno reorganiziran i obnovljen sa svježim borcima i opskrbljen sa svime što je potrebno za njegovo uspješno djelovanje. Nastojaćemo da ovaj bataljon čini 300 boraca.

Pored ovoga pokretnog bataljona raspolažemo sa još dva pokretna bataljona. To je bataljon »Marko Orešković« i »Petar Vukšan«. Potrudimo se da i ovi bataljoni budu osposobljeni za svaki pokret i za svaku akciju. Gledaćemo također da i ova dva bataljona dođu pod direktnu komandu našega Štaba, kako bismo uvijek raspolagali sa jezgrom naše snage i to u jačini od 900 boraca.

Javili smo da smo dali naredenje našim jedinicama za izvođenje borbene obuke. A za budući naš rad uzeli smo u zadatak stvaranje jedne jedinice za vezu.

Prilažemo nastavni program za izvođenje obuke i molimo da nam date svoje mišljenje. U ovom programu obuhvaćena je i služba veze. U najskorije vrijeme formiraćemo četvu za vezu, koja će proći kroz ovakav kurs.

Akcije

14. V. ov. g. izvršio je bataljon »Adžija« zauzimanje Kutereva i Krasna. Zarobljeno je 39 pušaka, 3 puškomitraljeza (1 neispravan) i nekoliko tisuća metaka. U ovim borbama nijedan partizan nije ozlijeđen a zarobljeno je 26 domobrana, 1 vodnik, 1 ustaša, te 7 žandara. Partizani su utrošili oko 300 metaka, a samu borbu vodili su uz pjesmu izvikujući parole u duhu narodno-oslobodilačke borbe i pozivajući na odlaganje oružja. Prilažemo operativni plan o akciji na Krasno i Kuterevo.

15. V. ov. g. iste snage ušle su bez borbe u selo Oltare i zaselak Babić Dolac.

17. V. ov. g. ušli su partizani istoga bataljona u Lipovlje, Tisovac, Dolci i Crno Jezero. Na taj način došlo se u vezu sa hrvatskim selima Prozor, Coviće itd. Za sada su snage bataljona »Adžija« na tom sektoru zauzele položaje prema priloženom planu.

Između 15 i 16 ov. m. I. i III. četa bataljona »Stojan Matić« prekinula je 60 metara željezničke pruge i 200 metara telefonske linije između željezničke stanice Malovan i Otrić. Oko 2 sata noću naišla je neprijateljska motorska terezina, koju su naše snage dočekale — borba je trajala 2 sata. Neprijatelj je imao 2 mrtva i više ranjenih, na našoj strani jedan partizan ranjen. Zaplijenjeno je 1 puškomitraljez, 60 metaka, 1 čebe i 1 ranac.

7. V. ov. g. jedan vod bataljona »Petar Vuksan« napravio je zasjedu u Ljutiku kraj Križajice u samom Velebitu, za četnike gavrinovce.² U ovoj akciji predao se jedan gavrinovac sa puškom dok su ostala trojica, koji su sa njim išli uspjeli umaknuti.

11. V. 1942 izvršile su snage bataljona »Petar Vuksan« akciju na Brušane. Partizani su preko noći uspjeli da se uvuku u rov oko žandarske kasarne i da u zoru nakon kratke borbe prisile žandare na predaju. Zaplijenjeno je 31 puška, 1200 metaka, 2 civilne puške, 2 puškomitraljeza Z. B.,³ 20 bombi, 20 fišeklija i noževa, 2 telefona, 20 pari cipela i ostalog raznog materijala. 11 žandara se predalo i pošto je utvrđeno da nisu bili ustaše, pušteni su kući. Trojica od njih prijavili su se u partizane a također se prijavilo 6 civila. Zapaljena je žandarmerijska kasarna i pošta, koja je bila privatna kuća ustaškog povjerenika. Gubitaka nije bilo ni na jednoj ni na drugoj strani. Prilikom akcije potrgane su telefonske veze u dužini⁴ Gospić — Karlobag u dužini od jednog kilometra.

9. V. ov. g. povratili su partizani prvog bataljona odreda »Velebit« blago opljačkano u Ploči prilikom prodora Talijana.

12. V. ov. g. II. četa I. bataljona I. odreda izvršila je skretanje tračnica na pruzi između Metka i Rađuča. Naišla je talijanska patrola od 25 vojnika. Na strani neprijatelja bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih, a na našoj strani nema gubitaka. Lokomotiva koja je naišla iskočila je iz tračnica, a naši partizani su je batima demolirali.

Noću od 13 — 14 iste snage su zaposjele položaj da ometaju popravak pruge. Neprijatelj je zauzeo glavice druge strane pruge do Metka i razvila se borba u dužini od 4 kilometra. Neprijatelju je ostao na pruzi jedan teški mitraljez, kojega su uspjeli izvući tek pred veče kada je došlo pojačanje sa teškim mitraljezom i bacačima mina, te oko 400 vojnika. U borbi je neprijatelj upotrebio i topove kalibra 75 mm koji su tukli iz Metka. Na strani neprijatelja ima 30 mrtvih, a na našoj strani 2 lakše ranjena.

16. V. ov. g. 4 partizana iz I. bataljona izvršili su ponovno skretanje tračnica na jednom i pol kilometru od stanice Rađuć. Lokomotiva koja je naišla iskočila je iz šina i potpuno se prevrnula. S njom se vozilo 4 Talijana vojnika, i 1 oficir, tri radnika, 1 poreski egzekutor, mašinovoda i ložrač. Trojica su ostali mrtvi, a ostali su zarobljeni. Uhvaćene su tri puške i 1 pištolj.

11. V. ov. g. jedan vod je srušio 30 metara pruge i pokidao telefonsku liniju. Također je zapalio jednu vaktarnicu koja je izgorjela.

² Četnici Gavre Stojanovića

³ Zbrojovka

* Na liniji

Noću od 14 na 15. V. ov. g. isti vod zapalio je kod Raduča dvije vaktarnice. Talijani koji su pokušali da ugase vatru bili su našom puščanom vatrom spriječeni. Gubitci neprijatelja su nepoznati.

9. V. ov. g. 1 vod iz II. bataljona koji je imao zadatak da dočeka talijansku patrolu na pruzi ubio je dva talijanska vojnika i jednog teže ranio.

12. V. ov. g. jedan vod II. bataljona dočeka talijansku patrolu od 20 vojnika na pruzi Ribnik—Medak. Patroli je došlo pojačanje iz Metka i Ribnika, a za kratko vrijeme blindirani voz sa 3 vagona. Na strani neprijatelja ima 7 mrtvih vojnika i 1 oficir, a 8 ranjenih. Na našoj strani nema gubitaka.

Od 14 na 15 ov. m. jedan vod II. bataljona izvršio je akciju na pruzi Ribnik—Medak. Pruga je uništena na dužini od 30 metara, a telefonska veza na dužini od 3 kilometra. U ovim akcijama uništene su dvije lokomotive.

Bataljon »Ognjen Priča« drži sa dvije čete položaje prema Petrovom Selu,⁵ Šaborskom i Drežniku. Sa trećom četom prema Vrhovinama i Rudopolju. Bataljon »Krbava« drži sa jednom četom položaje prema Udbini i Lovincu, dvije čete nalaze se na položajima Gračačkog sreza.

II. odred ima pod svojom neposrednom komandom jednu četvu koja drži položaje u Kozjanu i Turjanskom.

Bataljon »Stojana Matića« drži položaje prema Gračacu i Srbskom Klancu.

Bataljon »Marko Orešković« je u sastavu kombinovanog odreda u akcijama prema Kninu.

Jedna četa bataljona »Gavrilo Princip« je u sastavu kombinovanog odreda. Ranije formirana Omladinska četa toga bataljona nalazi se u pozadini na vježbi, a uskoro će se pristupiti vježbanju sa drugom omladinskom četom istog bataljona. Naziv ovoga bataljona biće u najskorije vrijeme izmijenjen.

III. odred ima pod svojom neposrednom komandom jednu četvu koja drži položaj na Drenovači prema Bihaću.

Snage I. odreda drže položaje od Ljubova do Tušica i u jedno vrše akcije na pruzi.

Bataljon »Petar Vuksan« je, kako je već rečeno, više pokretan bataljon i vrši akcije sa druge strane pruge.

Bataljon »Adžija« vrši akcije u prđvcu Primorja uz pomoć 55 partizana Primorsko-goranskog odreda, i ima položaje prema privrženom skici, a pored toga jedan vod nalazi se u Ramljanima i jedan vod u Škarama.

³ Ličko Petrovo Selo
⁰ Priloženaj

Naši nedostaci su u tome što su nam snage rastegnute **na** velikom teritoriju, te je velik dio snaga vezan za položaj. U **naj-** kraće vrijeme omogućićemo stalne akcije sa 3 pokretna bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
R. Zigić

Komandant
V. Cetković

Prilog: Nastavni program i plan organizacije službe veze.
Raspored rada za izvođenje nastave u četi za vezu.
Plan o akciji na Krasnu i Kuterevo.
Skica o položajima na sektoru Kuterevo—Oltari.⁷

(M.P.)

⁷ Ove priloge Redakcija ne posjeduje.

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA »MARKO OREŠKOVIĆ« OD
25 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU KOMBINOVANOG ODREDA O
BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU BATALJONA¹

ŠTAB BATALJONA
»MARKO OREŠKOVIĆ«
Položaj

ŠTABU KOMBINOVANOG ODREDA

Brojno stanje							Položaj	
Broj parti- zana	puška	prosečno municije za puške	mitra- ljeza	prosečno za puško mitr. mun.	puš. mitra- ljeza	prosečno za njih. municije	bacača	Prime- dba
250	227 koma- da	mauzer 25 talij. 40 Utrošeno	3	600 kom. Utrošeno	15	Za Brno 100 Za tal. 350 Utrošeno	2 sa 70 kom. bombi	
		500		100 kom.		250	20 kom.	

Juče rano 24. V. 1942. godine u borbi sa četnicima ranjena su
lakše 2 druga, koji su sposobni za borbu.

Stanje u četi² je inače nepromijenjeno.

S.F. — S.N.

25-V. 942.
12^h

K-dant bataljona
Dan. B. Damjanović

¹ Original pisan ćirilicom.

² Omaškom je napisano »u četi«, a treba: u bataljonu.

BR. 88

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
26 SVIBNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKE GRUPE NOP
ODREDA O BORBI PROTIV ČETNIKA, FORMIRANJU POKRET-
NIH UDARNIH BATALJONA I MOBILIZIRANJU HRVATA
U NOB**

**GLAVNI STAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE**
Op. br. 46/42
Dne 26. V. 1942

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE P.O.

Primili smo vaš operativni izvještaj O. br. 6.¹

Uspješne borbe oko Petrove Gore su pokazale visoku borbenost vaših jedinica. Čestitamo svim partizanima i komandnom sastavu.

Neprijatelj je počeo s čestim ofenzivama na vaš teritorij. U tim borbama ste imali lijepih uspjeha, samo nemojte dozvoliti, da vaše najbolje snage budu ponovno opkoljavane u Petrovoj Gori. Takve defanzivne borbe bi mogle imati teške posljedice uslijed toga što biste mogli izgubiti mnogo ljudstva i uslijed toga, jer je otežan politički rad i nova hiobilizacija. Potpuno se slažemo s vašom odlukom, da preuzmete inicijativu u svoje ruke, samo to mora biti brže izvedeno da vas protivnik ponovno ne iznenadi.

Sigurno ste obaviješteni, da je protivnik otpočeo ofenzivu i u Gorskom Kotaru,- a očekujemo takvu ofenzivu i na Liku. Karakteristično je za sadašnje ofenzive, da protivnik svuda upotrebljava dosta jake snage, da svim silama nastoji da skrši našu živu snagu i da najuže saraduje s četnicima. Talijani vozaju četnike vlakovima na razne sektore, šalju ih u srpske krajeve, gdje im dozvoljavaju da kliču kralju i Jugoslaviji. Upotrebljavaju ih i u napadima kao udarnu snagu, kao špijune i vodiče ili opet kao atentatore protiv istaknutih drugova. Osim Talijana rade među četnicima i razni agenti sila zainteresovanih, da se u redovima narodno-oslobodilačke borbe stvori kaos i time opravdaju kasnije intervencije.

U ovoj situaciji stavljamo pred vas slijedeće zadatke:

1. Povedite najenergičniju borbu protiv četnika. Ako ih na pojedinim mjestima i nema mnogo, oni vam s vremenom mogu postati jako opasni. Treba misliti na budućnost.

¹ Vidi dok. br. 73.

- Vidi dok. br. 93.

U II odredu, naročito u III bataljonu se izgleda stanje popravlja, ali prvašnje slabosti dolaze do izražaja, jer se tamo javljaju četnici. Posvetite naročitu pažnju tim krajevima i ne dozvolite da četnici silom provađaju mobilizaciju. Demonstracije vaših snaga oko Plaškog i likvidiranje četnika u Draži je od velikog vojničkog i političkog značaja. Dok god bude tamo četnika, bit će jako teški napadi na okupatore i prugu.

2. Preselite vaš štab na neko vrijeme u područje II odreda, jer ćete tamo imati više mira za rad, a vaša prisutnost je tamo mnogo potrebna nego u I odredu, koji je čvršći i sredeniji. Povedite sobom bar jedan bataljon iz P.G.³ da prokrstari teritorijem III bataljona.

3. Dajte I bataljonu II odreda zadatak da napadima prema Ogulinu i Oštarijama rastereti Gorance, koji su izloženi jakim napadima Talijana i četničke bande, kojoj je po pištetičkom uzoru⁴ uspjelo razoružati oko 60 partizana i ubiti tri istaknutija druga."

4. Već smo vam prije naredili da stupite u akciju jačim snagama oko Drežnika i Rakovice. Ličani su na tom području doprli do Čatrnje. Operacije mogu biti zajedničke, ali nemojte računati na veće snage Ličana, jer će oni biti zauzeti na drugom mjestu. Ove operacije su važne zbog uspostave dobre veze između Korduna i Like, a osim toga su domobranske posade u tom području dosta dobro nastrojene. Prebjeglo nam je nešto domobrana i dva oficira iz Ličkog Petrovog Sela.

5. Nemojte veću pažnju posvećivati ponovnom zauzimanju glavnih mjesta na Kordunu. Organizujte dobre i jake zasjede, koje će vam donesti oružja i moralnog uspjeha. Pred nama stoje sve veći zadaci, a oružja je jako malo. Treba doći do njega i prema tome organizovati akcije.

Nakon tolikih defanzivnih borbi bi veći uspjesi uz malo žrtava mnogo utjecali na raspoloženje boraca i daljnju mobilizaciju.

6. Formirajte pokretne udarne bataljone. Vaše proletherske čete neka vam posluže kao baze za takve bataljone. Povežite te čete, dodijelite im nove dobre borce i formirajte udarni bataljon. 2. bataljon I odreda je i tako po vašim izvještajima postao dobar pokretan bataljon, pa biste imali dva udarna bataljona, koji bi vam mogli donesti lijepih uspjeha i oružja.

³ Petrova Gora

⁴ Odnosi se na četničke elemente u Trećem bataljonu Drugog kordunaškog NOP odreda koji su ubili komandanta Drugog odreda Roberta Domanija, komandira i političkog komesara Treće čete Trećeg bataljona Drugog KPO Števu Cuturila i Adolfa Steinbergera. Osim ove trojice, ubili su i političkog komesara Trećeg bataljona Drugog KPO Branka Latasa. Vidi dok. br. 5 i 6.

⁵ Tada su ubijeni komandir čete Bogdan Jančić i politički delegat voda Jovo Mamula; prema sjećanju nekih drugova, nitko drugi nije bio ubijen.

7. Posvetite veliku pažnju mobilizaciji omladine i formiranju jmladinskih četa. Dajte njima zarobljeno oružje i oružje koje preostane nakon čišćenja jedinica, čemu treba također posvetiti veliku pažnju.

Moramo biti sigurni u naše partizanske jedinice. To vam je najvažnija zadaća. Taj zadatak stavlja pred vas i V.Š.J. i G.Š.H. Pišteničkih pojava više ne smije biti.

8. Mobilizirajte Hrvate u borbu. Razjašnjavajte im ulogu četnika. Tumačite domobranima opasnost, koja im prijete od ustaško-četničke saradnje. Dajte drugovima uputstvo da među domobranima formiraju borbene komitete,⁶ koji će raditi na prebjegavanju domobrana i liferovanju oružja. Držanje domobrana pri zadnjoj ofenzivi kod vas, prebjegavanje u Lici, a i držanje domobrana u Bosni pokazuje, da je već nastupilo previranje među domobranima i da se približava vrijeme kada će u većem broju prilaziti u naše redove. Nastojte ih svakako jedan dio zadržati, to će najbolje djelovati na ostale da se također pridruže. Samo one jedinice u kojima bude dosta Hrvata, partizani će steći pune simpatije hrvatskih masa i samo na taj način će hrvatski seljaci te partizane smatrati svojim jedinicama. O tome treba stalno voditi računa. To treba da postane jasno svakom partizanu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit, komesar
V. Katić⁷

Komandant
Ivo Vladić⁸

⁶ U domobranskim jedinicama u Karlovcu formirano je nekoliko borbenih komiteta koji su od partijske organizacije u Karlovcu dobili zadatak da prikupljaju oružje, da prebacuju domobrane i oficire u partizane i da vode propagandu za NOP.

⁷ Vladimir Bakarić
" Ivo Rukavina

BR. 89

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 26 SVIBNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O STANJU ODREDA¹

26. maj 1942.

Dragi drugovi,

Primili smo vaše pismo od 11. aprila 1942 sa potpisom Čaća.

Poštu smo svu u redu primili za koju vam hvala. Jako nam je dragocjena, samo nam fali letak, izdan povodom umorstva naših drugova od strane četnika.² Kod nas pitanje četnika još nije otvoreno isplivalo, ali smo oprezni, jer se nešto »šuška« o toj stvari. Mi suzbijamo te opasnosti najenergičnije, ali opasnosti postoje iako još nisu neposredne.

Umjesto najavljenog bataljona stigla je zajedno sa vašom poštom I. proleterska četa Banije sa drugom Seljom.³ Postupit ćemo prema vašim uputima, odnosno uputima Gl. št. i njegovog predstavnika druga Selje.

Ja i Paja⁴ sačinjavamo Povjerenstvo,⁵ ali se dosta rijetko vidimo. On je stalno na terenu, ali pretežno u kraju gdje operiraju partizani. Sa istočnim dijelom Slavonije (osim Broda) nemamo veze. U Mitrovici se nalazi naš drug (Cekavec)⁶ koji je prošle godine premješten tamo iz mog kraja, gdje je bio sekret. OK. Mrtvac⁷ ga znade. Mi smo tražili njega posebnim kurirom, ali ga nije našao. Navodno je u vojsci. Ja se od Odreda ne mogu udaljiti, šta više čak mi je i ovdje dosta teško jer nemam kadar, teren ogroman, bolešljiv sam (teško hodam). Ne znam ni za kakvu točku preko koje bi mogao dobiti vezu sa Fruškom Gorom. Ako nam u tom pogledu možete pomoći, pošaljite nam kakve adrese, na koga da se obratimo. To važi i za partijske organizacije.

Mi ovdje radimo po mjeri naših snaga. U Slavoniji uglavnom postoje organizacije u sljedećim srezovima: Pakrac, Daruvar, Novska, Virovitica, nešto N. Gradiška i Požega. Postoji nešto i navodno u Slatini a isto nešto i u Našicama. U Brodu ima, ali pravo stanje stvari ja ne znam. Mi preko partizana šaljemo u sve te udaljenije krajeve (pravac Osijek—Brod, Đakovo) materijal koji imamo.

¹ Original u arhivi CK SKH.

¹ Odnosi se na umorstvo komandanta Drugog kordunaškog NOP odreda Roberta Domanija i ostalih drugova. Vidi dok. br. 5.

* Narodni heroj Franjo Ogulinac

¹ Pavle Gregorić

⁵ Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju

⁶ Josip Hrnčević

* Vladimir Bakarić

Proglas CK KPH stigao nam je vrlo kasno (krajem marta), umnožen je i rasturan. Izdali smo niz letaka, a isto i preštampanog materijala (okružnice, letci) što je doprlo do nas. Bio je kod nas drug Fric (Martin)⁸ početkom maja. Nadamo se da vam je podnio izvještaj i prema tome kazat će vam više.

Drugovi ako možete posvetite više pažnje ovome dijelu i u pogledu part, polit, rada među pučanstvom i na polju partizanskog pokreta. Ovo je kraj, koji je uvijek bio prilično zanemaren od nas i prije rata. Nas dvoje ne dostajemo za sve, jer ja sam teško sredujem Odred, pa vrlo malo mogu raditi na terenu.

Pokrajinski [komitet] Skoja ne postoji. Skojevske organizacije u ovome kraju (mislim istočno od Ilove) postoje u Daruvaru i Pakračkom srezu uglavnom. Ne znam kako drugdje. Partijska organizacija u odredu vrlo slaba (Ne dospijem na sve). Kad bi uspjeli istu ojačati a to ćemo forsiranim tempom uraditi, pa ma kakve poteškoće bile, onda će i teren drukčije izgledati, a bogami i odred, jer slabost part, organizacije odražava se na svemu.

Kroz nekoliko dana, dok se nađem sa Pajom, poslat ćemo vam opširan i detaljan izvještaj o svemu.

Za vrijeme neprijateljske ofenzive na Psunj poginuo je drug Stari, polit, komesar (Mirko Klaić iz N. Gradiške) i drug Zuco, najsposobniji komandir (Dušan Marijan iz Pakraca sudija). Tako izgubismo dva gotovo najsposobnija čovjeka u času, kada ih najviše trebamo. To nam je zaista težak udarac. U tom pohodu poginulo je svega 7 drugova, u tom broju i spomenuta dvojica.

Prije nekoliko dana dočuo sam da je Franekić⁹ na slobodi, mi ga tražimo pa da ga zaposlimo.

Drugovi dragi, općenito i konkretno mi smo u stanju **da** ispravno radimo, ali strašno trpimo od nestašice kadra. To pitanje teško rješavamo. Inače, iako materijali stižu kasno ili nikako, **mi** smo uglavnom ispravno postavljali pitanja, što smo se naknadno uvjerali iz vaših materijala, a što nam potvrđuje i drug Fric.

Mjesto komandanta preuzeo sam početkom druge polovine marta. Čira (Dropulić, Spanac) pokazuje se dosta bezinicijativan. Vicko (Španjolac)¹⁰ je mnogo bolji, inicijativniji u svakom pogledu. Stipe (Pajo Vukomanović) vrlo, vrlo slabo. Lično vrlo hrabar i sposoban, ali lijen. Neprijatelja tuče samo tada, kad ga isti napada. Dok smo mi ovdje porasli od 150 pušaka na preko 600, on nije pokazao gotovo ništa. Dakle mi vrlo malo, a on mnogo manje od nas. Iako sam uvijek sa njime lijepo postupao, on je, kako se meni čini, uvrijeđen. Ne znam od koga. Izgleda mi da nije od mene. Prema poruci iz Zgb preko Paje, on je sa njegovom četom upućen

" Grga Jankes
' Martin Franekić
" Vicko Antić

u II. zonu, koju sam ja u mojem izvještaju označio kao IV., da tamo organizira odred. Ali Stipe nije smatrao za potrebno da drži vezu s nama. Mi smo sa Seljom uputili kurira do njega i dobit ćemo izvještaj koji ćemo vam poslati.

Krajačića¹¹ nam je najavio Fric početkom maja, da će doći kroz par dana, ali ga još uvijek nema. Ne znamo što je s njim. Bio je u Zgb.

Eto drugovi kako izgleda stanje stvari kod nas. Kao što vam rekoh, poslat ćemo vam opširan izvještaj čim se nađem s Pajom. Bilo bi vrlo korisno da nas neko od vas posjeti, ako je to moguće.

Molim vas, dragi drugovi, da držite s nama što češću i što tješnju vezu, jer inače se nalazimo ponekad pred poteškoćama koje bi lako riješili.

Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Gašpar¹-

Sva naša izdanja u dva primjerka poslali smo u Zgb Fricu. Nadamo se da je to stiglo do vas. »Partizan«¹³ do sada je izišao u tri broja. Treba dalje, ali ne dospjevam. Skoro će izaći 4. broj. »Proleter« primili — hvala.

¹¹ Ivan Krajačić

¹² Karlo Mrazović

¹³ List je počeo izlaziti siječnja 1942 god. na inicijativu Pavla Gregorića i Karla Mrazovića, a štampao se u tehnici štaba Prvog slavonskog NOP bataljona. Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 50, objašnjenje br. 6.

BR. 90

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD
26 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR.
VATSKE O STANJU ODREDA¹**

**STAB
I. SLAVONSKOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
62/942
26-V-942.**

**GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA
ZA HRVATSKU**

Napokon smo primili prvi dopis od vas, koji je upućen pod brojem 16/42. od 13. aprila 1942. u kojem potvrđujete primitak našeg izvještaja broj 36/42 od 23-111. 942.² Sa poštom zajedno stigla je jučer sretno i I. proleterska četa Banije, a sa njome i drug Seljo.³ Pošta je stigla u redu. Potvrde priložene. Hvala za dragocjen materijal.

Pišete nam da ćete poslati jedan bataljon, međutim došla je samo jedna četa. Razumije se da se toga mnogo izmijenilo.

Drug Krajačić⁴ još nam se nije javio. Bio je kod nas drug Fric (Martin)⁵ i kaže da je Krajačić u Zgb i da će doći kroz koji dan, ali već je prošlo više od tri nedjelje a njega nema.

Što se tiče štaba, naš »Štab« sastoji se od komandanta⁶ i komesara." Takav je slučaj i sa bataljonskim štabovima. U pogledu kadra, kako vojnog, tako i partijsko-političkog stojimo slabo, iako su stvari krenule na bolje. Ako ikako možete, pošaljite nam par drugova za štab.

Od vremena prošlog našeg izvještaja (br. 36/42 do 23-111) mi smo porasli nešto, doduše vrlo malo. Danas imamo (podaci približni) 10 puškomitraljeza, 1 laki mitraljez sa 4500 metaka, 435 mauzer karabina sa 34000 metaka, 140 manliher karabina sa 4000 metaka, oko 200 bombi, 45 civilnih pušaka, oko 65 pištolja. Dakle oko 620 pušaka (prošli izvještaj 350). Što se tiče partizana kvalitet je slab

¹ Original pisan rukom.

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 3, dok. br. 116.

³ Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁴ Ivan Krajačić

⁵ Grga Jankes

⁶ Karlo Mrazović

⁷ Bogdan Crnobrnja

(uzrok je slabost partije), ali ljude možemo dobiti koliko hoćemo. Imamo oko 650 partizana, od toga 70 Hrvata, ostalo Srbi i tek pojedinac druge narodnosti. Soc. sastav: oko 100 radnika, 25 intelek., ostalo seljaci. Poslat ćemo vam podatke prema vašem formularu.

Partijska organizacija vrlo slaba i loše rade upravo stari partijci. Manjka nam i tu kadar.

Operacije se vrše u kotarevima: N. Gradiška, Novska, Pakrac, **Darugar**, Grubišno Polje, Virovitica, Slatina, Našice, Požega, prodiere se ka Brodu i Đakovu, a i pravac prema Osijeku, dakle planinski masiv.

Zadaće čete koju ste nam poslali, razumijemo. Bilo bi vrlo dobro da Seljo ostane ovdje kod nas kao izravan vaš predstavnik.

Drugove Parmača⁸ i Štefeka⁹ uputili smo prema vašem naređenju u II. operativnu zonu, sa njima još dvojicu.

Sa brodskom grupom partizana (17 ljudi) uspostavljena je veza i uključeni su u naš II. bataljon. Sa Fruškom Gorom još nemamo veze.

Za koji dan poslat ćemo vam iscrpan izvještaj o svemu.

Naša bivša III. četa (komandir Pavle Vukomanović »Stipe«-Spanjolac) poslana je početkom marta mjeseca u II. operativnu zonu da tamo organizira part, odred. Ona nije smatrala za potrebno da nam barem potvrdi primitak naredbe, koju smo u tom pogledu, a po uputi iz Zgb izdali njima. Što o toj četi i zoni znadem ispričao sam Selji i on će vam o tome raportirati.

Akcije su nešto oživile i mi ipak napredujemo u pogledu izgrađivanja naših jedinica iako daleko zaostajemo od vas. Pomozite nas kadrom.

Kada stigne Krajačić, ako uopće stigne, onda prema vašoj odluci ja treba da primim komesarsko mjesto, tako mi je saopšteno.

Karakteristike o rukovodećim ljudima poslat ćemo vam naknadno zajedno sa opširnim izvještajem. Isto tako i o akcijama i operacijama koje smo imali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
otsutan

Komandant
Gašpar¹⁰"

P.S. Četnici do sad ništa osobita nisu poduzeli ali se nešto čuje da nešto spremaju. Javit ćemo ukoliko bude nešto.

⁸ Stanko Parmač
• Stefek Rogina
¹⁰ Karlo Mrazović

BR. 91

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
29 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA POSLIJE OFENZIVE NA
PETROVU GORU¹**

**STAB GRUPE
KORDUNAŠKIH NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA
Op. br. 7/42
29-V-42**

Operativni izvještaj

KOMANDANTU PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

Od dana proboja neprijateljskog obruča P. Gr priredili smo niz operacija s ciljem da zadamo neprijatelju nekoliko udaraca, poboljšamo naše naoružanje i očistimo jedan dio našeg teritorija. Međutim te naše operacije nisu uspjele i nisu donijele željeni rezultat iz razloga što se neprijatelj na svim svojim položajima dobro utvrdio u dubokim rovovima koji su imali nastrešnice koje su onemogućavale ubacivanje bombi te nedovoljna priprema i nedovoljno osjećanje odgovornosti i dužnosti pojedinih starješina.

22 maj trebao je biti dan naših operacija i mi smo za taj dan naredili da II bat. II K.P.O. napadne i razoruža neprijateljsku posadu u Prisjeci, I i II bat. I K.P.O. napadne i razoruža neprijateljsku posadu na Piljaku, III bat. napadne i razoruža hrvatsko selo Ponikvare i IV bat. napadne i razoruža neprijateljske posade u Utinji i Udbini [Sjeničak].

II bat. II K.P.O. napao je 22 u jutro neprijateljsku posadu na Prisjeci, ali uslijed nedovoljnog izviđanja i nedovoljnih podataka snage tog bataljona dobile su vatru sa leđa iz jedne kuće za koju se računalo da u njoj nema neprijatelja te iz jednog rova za kojeg se nije znalo. Uslijed toga, i nedovoljne odlučnosti jurišača i starješina ova operacija nije uspjela i snage ovoga bataljona poslije jednosatne borbe povukle su se. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 2 ranjena, a mi nismo imali gubitaka.

IV bat. iste noći s II četom napao je neprijateljsku posadu u Utinji. II četa, koja je vršila taj napad bila je primjećena od

¹ Kopija dokumenta, bez završetka i potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.
Petrova Gora

neprijatelja koji se nalazi u rovovima i dobila jaku vatru prije nego se je mogla približiti na polazni položaj za raspored jurišača, te se morala povući imavši 1 mrtvog i 1 ranjenog. III četa, koja je trebala izvršiti napad na neprijateljsku posadu u Udbini, pošto je primijetila neprijatelja u rovovima povukla se je a da nije otvorila vatru.

I i II bat. odgodili su operaciju na Piljak iako ju je komandant I bat.³ stalno predlagao. Razlog su naveli da je neprijatelj u jačini od 120 domobrana i ustaša smješten u dobro utvrđenim rovovima ispred kojih se nalazi brisani prostor i da je na nadvišavajućem terenu. Poslije odgode ove operacije ovim bataljonima naređeno je da noću od 22 na 23 prekopaju cestu Tušilović — Vojnić i da na toj cesti sačekaju reakciju. Cesta je prekopana na 6 mjesta i snage I bat. i 1 četa II bat. uzeli su raspored, zauzeli su položaj uz lijevu stranu rijeke Radonje, a jedna četa I bat. u selu Pavkovićima⁴ na cesti Krnjak — Tušilović. Oko 8 sati na cestu naišao je 1 tenk i 4 motocikla trokolice i pošto su opravili jednu rupu uputili su se za Vojnić. Ovoj neprijateljskoj koloni poslato je osiguranje iz Vojnića koje je zauzelo visove suprotno od položaja naših snaga. Kako je neprijateljski položaj bio nadvišavajući neprijatelj je primijetio I četu i otvorio vatru iz automatskih oruđa na nju i I četa se povukla na ivicu šume. Na II četu naišao je tenk, kamion i 4 motocikla. Na ovu kolonu otvorena je vatra i po obustavljenju vatri konstatovalo se je da su kamion i trokolice onesposobljeni i tenk ih je odvuкао u jednu zidanu kuću. Po prenosu vojnika konstatovano je da je neprijatelj imao 15—20 mrtvih i ranjenih. Plijen nije mogao biti uhvaćen jer je branjen tenkom. Na zasjedu III čete II bat. i I čete I bat. naišlo je 19 žandara. Na njih je otvorena vatra i pozvani su na predaju, međutim oni su odgovorili vatrom i povukli se u Petrović mlin odakle je nekolicini uspjelo da pobjegnu a ostale poslije borbe naši su primorali na predaju. Uspjeh u toj borbi bio je 12 karabina i 1 poljski telefon, te 3 zarobljena žandara. Neprijatelj je imao 12 mrtvih od kojih su se trojica bacivši oružje u vodu bombom sami ubili. Na zasjedu na cesti Tušilović — Krnjak naišla je neprijateljska patrola i uhvaćena su 2 domobrana s karabinima. Poslije ovoga naše snage povukle su se preko Loskunje u sela Magarce i Raduloviće, a neprijatelj je palio sela Zivković Kosu, Vukoviće, Brezovu Glavu, Donji Budački, Mlakovac i Pavković Selo.

Za 25 maj predviđena je operacija na Vukmanić i Škrtić Brdo. Operacija na Vukmanić nije izvršena zbog nedolaska II bat. I K.P.O., koji je imao izvršiti napad na Vukmanić. I četa tog bataljona poslije zasjede na cesti Tušilović—Vojnić samovoljno se bez

³ Đorđe Momčilović

⁴ Pavković Selo

znanja komandanta uputila u G." i time izgubila vezu s bataljonom i nije mogla na vrijeme da stigne na određeno mjesto. S II i III četom napad na Vukmanić nije se mogao izvršiti. I bat. iste noći napao je na neprijateljsku posadu na Škrtić Brdu. Naše snage neprijatelj je dočekao u natkrivenim rovovima i na njih otvorio vatru i bacao bombe. Borba je trajala 2 sata, nakon čega su se naši morali povući.

U ovoj operaciji imali smo 1 mrtvog, 2 teže, 3 lakše ranjena i 1 izgubljen karabin. Operacija nije uspjela uslijed opreznosti neprijatelja i njegovih jakih utvrđenja. Za vrijeme borbe iz rovova čuli su se glasovi, »hodi Jovo ovamo, ovo su Bosanci nisu domobranci«. Neprijatelj je imao gubitaka i za 2 se tačno znade. Poslije ove operacije I bat. povukao se je na svoj teritorij u sela oko Debele Kose a II bat. u P. G.

22 maja III bat. imao je zadatak da razoruža hrvatsko selo Ponikvare ali uslijed promjene neprijateljskih snaga i neodlučnosti starješina ova operacija je sa strane komandanta tog bataljona⁸ odgođena. II bataljonu II K.P.O. naređeno je da 25 maja ponovo napadne i razoruža neprijateljsku posadu na Prisjeci, međutim neprijatelj je napustio Prisjeku i Krstinju i komandant tog bataljona⁷ odlučio je da napadne neprijateljsku snagu na Ajdinovcu više Celapovog mosta i da sačeka reakciju. Napad na neprijateljsku stražu trebale su izvršiti 2 desetine a ostale snage nalazile su se u zasjedi prema muslimanskim selima odakle je neprijatelj nailazio. Desetini, koja je vršila napad na stražu zaštopao se je puškomitraljez i neprijateljska straža uspjela je da pobjegne. Na zasjedu naišlo je 60 naoružanih vojnika i oko 120 naoružanih muslimana. I četa prema kojoj je neprijatelj nailazio, povukla se je s položaja i time upropastila uspjeh zasjede, poslije čega su se i ostale čete morale povući. Gubitaka nije bilo. Neuspjeh ove operacije skrivio je komandir I čete,⁸ koji se bez razloga povukao prije nego mu je neprijatelj došao na domet.

Pored gore navedenih operacija naše snage izvele su sljedeće akcije.

I odred

I bat. noću 26 na 27 uništio je telefonsku vezu na cesti Vojnić—Tušilović te istu prekopao na nekoliko mjesta, a na cesti Tušilović—Krnjak iste noći srušio Pavkovića most i prekopao je također na više mjesta.

⁵ Petrova Gora

⁶ Narodni heroj Slavko Klobučar-Cort

⁷ Miloš Dejanović

⁸ Komandir Prve čete Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda bio je Mile Lovrić.

II bat. noću 28 na 29 izvršio je diverzne akcije na cesti Vojnić —Vrgin Most i zapalio školu u Crevarskoj Strani gdje je stanovala neprijateljska vojska, koja ju je napustila 23 maja.

III bat. 26 maja izvršio je razoružanje hrvatskog sela Bijeljovina. Razoružanje je teklo, bez otpora i od strane neprijatelja ispaljeno je svega nekoliko metaka. Zaplijenjeno je 10 karabina i likvidirano 12 poznatih ustaša krvnika, a ostalim stanovnicima toga sela objašnjen je cilj naše borbe. Ovaj bataljon zadržao se je na teritoriju oko ovoga sela u cilju izvršenja još nekoliko akcija.

IV bat. noću između 13 i 14 patrola je uhvatila jednog ustašu naoružanog s karabinom i pošto je isti ispitan, likvidiran je. Noću 16 na 17 zbog pojačanja neprijateljskih garnizona na teritoriju tog bataljona i pripreme neprijatelja za ofenzivu, snage ovoga bat. prebacile su se za P. G. — odakle su se 20 maja prebacile natrag na svoj teritorij. U operaciji na Vukmanić ovaj bat. imao je zadatak da postavi osiguranje prema Utinji i Skakavcu ali kako je operacija odgođena to su se snage ovog bat. povukle na svoj teritorij. Noću 28 na 29 snage ovoga bat. srušile su želj. prugu između Vojnića i Crevarske Strane u dužini od 1 i po km. i uništili telefonsku vezu u dužini od 3 km. Pored grupe koju je ovaj bat. uputio u D. Š." i s kojom za sada nema veze (postoji verzija da je u Zumberku) 16 [og] upućena je grupa od 25 partizana s 1 pm. preko Kupe u Kljuku. Ova grupa noću između 17 i 18 izvela je akciju u selu Gradcu zarobivši 2 karabina, 16000 kn. ustaškog novca i srušila telefonske stupove u dužini od 1 km. 19 maja izvršila je akciju u selu Dobrijanci,¹⁰ zarobivši 5 njemačkih karabina, 1 mauzer, 3 pištolja, 24000 kn. i nešto namirnica. U istom selu rekvirirali su od ustaškog blagajnika pišaću mašinu i radio aparat. Ova grupa vratila se na teren IV bat. i poslije odmora od nekoliko dana kreće natrag. Dane u kojima bat. ovoga Odreda ne učestvuju u operacijama iskorišćuju se za učenje partizana u nišanjenju, borbenoj obuci, ratnoj službi prema uputama koje su im date na konferencijama od strane komandanta Grupe i komandanta Odreda.

Iz I bat. upućena je grupa u Kozjaču i od iste do sada nije stigao izvještaj.

II odred

I bataljon: noću između 21 i 22 krenule su snage ovoga bat. preko Mrežnice. 23 maja jedna četa srušila je po danu 120 m željezničke pruge između Tounja i Košara. Na to je naišla jedna lokomotiva koja se srušila niz nasip pruge. Uhvaćeni strojovođa i ložać pošto su ispitan i pušteni su. III četa postavila je isti dan zasjedu prema Dubravama G. i na zasjedu naišla je žandarmerijska patrola u ja-

¹ Draganička Suma
¹⁰ Vjerojatno: Dvoranci

čini od 3 žandara od kojih je 1 ranjen i 2 ubijena. Zarobljena su 3 karabina s municijom. Kad se čula pucnjava iz G. Dubrava trčala je neprijateljska vojska prema mjestu zasjede i naši su se morali povući. Tom prilikom poginuo je 1 partizan i 1 lakše ranjen. I četa uputila se prema Bosiljevu, ali uslijed pomanjkanja izvještaja o neprijatelju nije ništa izvršila. Noću između 24 i 25...

BR. 92

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA ČETVIRTE OPERATIVNE ZONE OD 29 SVIBNJA 1942 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJI BATALJONA »BUDE BORJAN« NA CESTI ŽEGAR — ERVENIK

OPERATIVNI OFICIR
IV OPERATIVNE ZONE

KOMANDANTU G.Š.H.

I) Primili smo Vaša pisma i pošiljke od 23 i 24-og maja.

III) Jučer smo dobili izvještaj da je I četa bataljona »Bude Borjan«, koja je za vrijeme operacija na tromedi ostala u Bukovici, izvršila zasjedu na cesti Zegar — Ervenik, 26/V u 14 sati. Tom prilikom naišao je jedan luksuzni auto praćen od jednog kamiona naoružanog sa dva teška mitraljeza. U autu su bila dva fašistička, po svim izgledima viša funkcionera. Zasjeda je otvorila vatru na 15 metara udaljenosti. Kola su odmah stala, a oficiri i pratnja su počeli da odgovaraju na vatru sakrivajući se iza kola. Razvila se borba koja je trajala oko 15 minuta. Sa bombama upaljen je kamion koji je izvanrednom brzinom sav izgorio. U posljednjem času uspjelo je komandantu bataljona¹ da uz opekline na ruci i licu spasi jedan teški mitraljez. Drugi mitraljez i sva municija izgorili su. Radi praskanja municije zasjeda nije uspjela da izvadi legitimacije i korisne stvari iz luksuznog automobila. Sa strane neprijatelja pali su: dva fašistička funkcionera,² jedan karabinjerski ofi-

¹ Glišo Cuk, tada zamjenik komandanta bataljona »Bude Borjan«. Na Krnjači, u Lici, gdje je ležao ranjen, ubili su ga četnici siječnja 1943 god.; tada je bio komandant bataljona »Branko Vladušić«.

² Jedan od njih bio zadarski prefekt Vezio Orazi. Prema sjećanju učesnika u ovoj akciji on je, bježeći ranjen, vikao na našem jeziku: »Gospodin komunista, ja ću se predati«. U međuvremenu, jedan borac

cir, jedan policiski agent i tri vojnika, od kojih su dva izgorjela u vatri. S naše strane nije bilo nikakvih žrtava. Zaplijenjene su tri puške (cijev jedne je probio metak naše puške) sa 60 metaka, jedan teški mitraljez sa 70 metaka, jedan pištolj i jedan durbin. 20 minuta poslije akcije otvorila se žestoka artiljeriska vatra bacajući granate na sve razne strane ne znajući u kome se pravcu četa uputila. Jedan sat kasnije na lice mjesta je stiglo oko dvadesetak kamiona koji su također otvorili besciljnu vatru.— I ova akcija je pridonijela da su Talijani u dolini Zegar — Ervenik osjetili se potpuno ugroženi. I sada sa artiljerijom i avijacijom još uvijek tuku sav prostor od Obrovca do Zrmanje nadajući se napadu sa svih strana. Na pograničnoj liniji Mokro Polje — Ervenik — Zegar — Obrovac koncentrisao je veliku vojsku, nekoliko baterija, 8 aviona od kojih su aktivna uvijek tri.

IV) Jučerašnjim danom tri bataljona kombinovanog odreda uputila su se prema Lici. Time je odred završio svoje djelovanje. Na čitavom terenu kuda je kombinovani odred prošao sada su ostala dva bataljona Odreda za sjevernu Dalmaciju. Zadatak Drugog bataljona biće da osigurava teren između Zrmanje i Strmice. Prvi bataljon zadržaće se neko vrijeme na terenu između Zrmanje i ceste Obrovac — Gračac sa zadatkom da očuva ove strane od brzog i organizovanog povratka četničkih banda, da završi rekviziciju iz napuštenih kuća Krupe, Golubića i Dubokog Dola i pohvata veze sa malim brojem još preostalih ljudi ovog kraja. Poslije bi se bataljon trebao prebaciti u Bukovicu. Ustvari osjeća se potreba stvaranja barem još dva bataljona za sjevernu Dalmaciju, od kojih bi jedan trebao da se aktivizira na samom Primorju među čisto hrvatskim stanovništvom. U tom smislu ćemo raditi.

Što se tiče sadašnjeg položaja najozbiljnije poteškoće počeo nam je davati drug Rade Bulat. Već po drugi put se dešava da već tri dana s nama nema nikakve veze, uprkos toga što prima od nas izvještaje i što je jako malo udaljen od nas. U posljednje vrijeme počeo je pismeno diskutovati sa naredbama Kombinovanog odreda. Jučer je samovoljno i protiv naređenja napustio teren Krupe, Golubića i Dubokog Dola i otišao u nepoznatom smjeru tako da lično moram za njim lutati i sakupljati pojedine vodove i slati ih natrag u Krupu i Golubić da izvrše zadatke koje smo postavili u gornjem planu. Da nije oficir iz Glavnog štaba nad njim bi izvršio najtežu kaznu. Sve ovo neka Vam posluži kao ilustracija koliko je stvarno Dalmaciji potrebna pomoć u kadrovima. Zato

je pucao i ubio ga. Tek nakon par dana došavši do talijanskih novina iz Zadra, saznali su partizani koga su ubili. I pored ovakvog kukavičkog držanja, on je proglašen herojem Italije, pa mu je čak 1942 god. bio podignut spomenik, u Bukovici na mjestu gdje je poginuo, kojeg su 1943 partizani razrušili. Vidi dok. br. 94 i 150 i Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 4.

nam najhitnije pošaljite druga komesara političke škole i još **barem** jednoga koji bi mogao uzeti komandu nad Odredom u sjevernoj Dalmaciji.

V) Još nam uvijek kuriri javljaju da su kandidati za **Proleterski** bataljon, njih 72 na broju, na »putu«. Žalim što nisam ih mogao pridružiti Proleterskom bataljonu i da prođu zajedničko vrijeme odmora u Korenici. Ovako čim dođu uputiću ih smjerom Glogovo — Bruvno — Ondić — Korenica.

VI) Još uvijek nemam nikakve veze sa drugom komandantom IV operativne zone.³ Kao što sam vam u posljednjem izvještaju pisao mislim da su prilike u srednjoj i južnoj Dalmaciji vrlo loše. Čim se ovdje malo staloži Stab Odreda ja ću otići dolje.

VII) Nejasno mi je pitanje da li će doći u našu zonu išta od partizanskih snaga na sektoru Glamoč — Grahovo ili samo teritorij. Do sada su Bosanci imali na tom sektoru svoje čete a ljude iz tog kraja su mobilizirali. I zato bi se trebalo naći na licu mjesta.

VIII) Poslaćemo vam dva kandidata u oficirski kurs za komandante bataljona.

IX) Pitanje mobilizacije radnika, hvatanja veza sa engleskom misijom i pozivanje liječnika javićemo Okruž. komitetu i PK u Split.

X) Za redovne izvještaje iz čitave Dalmacije ja nemam informacija, a zašto drug komandant ne šalje ja ne znam.

XI) Već pred 15 dana javio sam da se pošalje materijal radio stanice i radio amater u G.Š.H.

Preko Vas vraćamo pismo koje je došlo drugu Perici Kleutu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

29 maja 1942

Operativni oficir
Milic⁴

P. S.

Saznajem u posljednji čas da su se javili onih 27 drugova iz Proleterskog bataljona, koji su u borbi kod Golubića prešli u Dinaru. Čim stignu uputićemo ih u Korenicu. Možda će nam uspjeti da ih pošaljemo zajedno sa novim kandidatima za taj bataljon.

Komandir II čete⁵ Prol. bat. koji je s njima išao lakše je ranjen u nogu, a drugi je ranjen teže.

³ Vicko Krstulović

⁴ Maks Bace

⁵ Odnosi se na Jovu Zlatara, vodnika, a ne komandira.

BR. 93

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE OPERATIVNE ZONE OD 29 SVIBNJA
1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O TA-
LIJANSKOJ OFENZIVI I O BORBAMA I AKCIJAMA U GOR-
SKOM KOTARU I PRIMORJU**

STAB
V. OPERATIVNE ZONE
Dne 29. V. 1942 god.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILACKIH P.O.
HRVATSKE

Još za sada nemamo mogućnosti da vam damo operativni izvještaj. Ali da biste bili obaviješteni o situaciji na našem terenu dajemo vam kratka objašnjenja.

Neprijateljska ofanziva završila se ili bolje reći pritajila se. 20. ov. mj. počela je ofanziva i kretali su se ovim redom: jedna grupa Italijana pošla je iz Ravne Gore na Begovo Razdolje za Mrkopalj, druga grupa Ravna Gora — Kosa — Mrkopalj. Treća grupa Delnice—Tor—Mrkopalj, četvrta Vrata—Slavica—Mrkopalj. peta grupa Lič—pravac Bribir. Isto tako pošli su iz Grižana, Bribira i Novoga.

Italijani koji su išli za Mrkopalj iz Ravne Gore, iz Vrata bili su dobro dočekani i nanesen su im veliki gubici, gdje se naročito pokazala 2. četa II. bataljona, koja je nanijela velike gubitke neprijatelju, držeći satima frontalne borbe. Vod jedne čete II. bataljona koji se borio na Kosi ostao je na svojim pozicijama čak i onda kada su Italijani prodrli u Mrkopalj, ali odmah u prvim danima ofanzive prebačena je jedna četa i jedan vod da djeluje iza leđa. III bataljonu koji djeluje na onoj strani odmah je dato u zadatak da se baci na prugu i na neke druge akcije iza leđa neprijatelja. Tako isto odmah smo dali naredbe V. bataljonu da odmah djeluje na pruzi, na cesti Crni Lug — Lokve, Mrzle Vodice — Crni Lug itd. Sve jedinice svih bataljona momentano su imale konkretne zadatke o radu. Još nemamo tačnih obavještenja šta su učinile, ali mislimo da su djelomično ispunjeni zadaci. Smatramo da je bila potrebna jedna neprijateljska ofanziva na tom teritoriju, da bi se odvezale snage koje su bile vječito vezane za Mrkopalj, a da imamo više prijatelja u Mrkoplju nego ikada i to je sigurno. Iz Mrkoplja je izbjeglo oko 130 ljudi, ima dosta kuća spaljenih, strijeljanih ljudi, zatvorenih itd. Sve naše jedinice na tom sektoru prešle su u ofanzivu, tako da kad su Italijani zauzeli Mrkopalj i proslavljali svečano zauzeće, privukli su se naši partizani u samu

ir

varoš i raspalili iz mitraljeza u jednu gomilu od hiljadu Italijana koji su bili pred našim bivšim štabom. Među njima je nastao pravi užas i panika. Broj gubitaka izgleda da je veliki, ali još nepoznat.

Isto tako srušena je opet pruga nekoliko puta.

Italijanske kolone koje su išle iz Liča i iz Primorja imale su za cilj otsjeći neke naše jedinice (grižansku i bribirsku) i stjerati ih k obali. Možda bi se to i desilo da se blagovremeno nije saznalo o toj namjeri neprijatelja, te su se jedinice povukle. Kolone koje su išle iz Novoga došle su do Breza, spalile Breze i tu se zaustavile, ali šumi nikako nisu se htjele primaći i odatle su se počele kretati duž obale, uvijek po čistom terenu ka Krivom Putu, Veljunu i Brinju. To je bio najaktivniji front pa iako naše jedinice nisu imale nigdje povoljnog terena za voditi uspješne borbe, ipak su dočekivale Italijane nanoseći im gubitke. Prvi put kad su pokušali ući u Matajija Dragu sa tenkovima bili su odbijeni. Nekoliko sela koja nisu spaljena kod Krmpota ostala su čitava, blagodareći borbi partizana. Tu su Krmpočani izdržali svu vatru iz artiljerije i mitraljeza ali nisu se povukli, nego su natjerali neprijatelja u bijeg. Italijani su smatrali za uspjeh doći u Krivi Put u kom se nalazi ustaška posada i krenuli su do Ritavca, tu su bili opet odbijeni i morali se povući. Jedna njihova kolona bila je krenula od Brinja u pravcu Lučana, ali i ona je bila odbijena uz neprijateljske gubitke. Kako su se u tom momentu Italijani slobodno šetali cestom Senj—Brinje i nisu ništa očekivali, mi smo poslali jednu grupicu partizana da ih i tamo napadne i na istom mjestu gdje su bili uništeni prije mjesec i po dana bila su i ovog puta uništena dva kamiona (oko 50 mrtvih Italijana). U jednom kamionu izgorjeli su i Italijani i oružje i automobil, tako da nije nikome uspjelo izbaciti ni jedne bombe iznutra i oko 15 bombi eksplodiralo je u vlastitim njihovim rukama. Oružje se nije dobilo radi malog broja partizana i zbog toga što je momentano došla pomoć iz Brinja i iz Prokika, tukući artiljerijom na mjesto akcije, ne gledajući da li tuku po svojim ili po našima.

Sve moguće oružje s kojim neprijatelj raspolaže učestvovalo je u ofanzivi. Artiljeriska vatra je bila očajna, pa čak su tukle i četiri krstarice ispred Senja sa teškom artiljerijom; one su tukle i Tomići selo. Kako izgleda vodili su neku ofanzivu i na Krku, jer su i tamo tukli sa ratnih lađa. Za cijelo vrijeme ofanzive održala se veza sa svim bataljonima pa čak i sa svim četama posebno. Možemo sigurno reći da nikada nismo imali bolje veze nego za vrijeme ofanzive i uspjeli smo održati situaciju u rukama. Stanovništvo svuda gdje je bilo potrebno evakuiralo se u šumu i povuklo svu hranu. Već smo vam ranije javili o slučaju u Gomirju, da je tamo prešla cijela četa na stranu Italijana i da danas četnici šetaju zajedno sa Italijanima i ustašama kako u Gomirju tako i u

Ogulinu. To nam je bio težak udarac kojim smo izgubili preko 60 pušaka i tri puškomitraljeza.¹ Ali u isto vrijeme u samom Ogulinu mišljenje o partizanima se potpuno izmijenilo, govoreći da sad mogu ići u partizane, jer su četnici u gradu. Već imamo oko 30 drugova Ogulinaca u I. bataljonu. Očekujemo da će ih doći još i više.

Poduzeli smo najenergičnije mjere protiv četnika. Jučer smo održali konferenciju sa štabovima I. i IV. bataljona, pored toga poduzimamo i vojničke mjere. Iz Vrela, selo kod Jasenka, pobjeglo je oko 20 izdajnika; petoricu iz toga sela strijeljali smo. Imovinu izbjeglica zaplijenit ćemo u korist siromašnih seljaka u tim mjestima, a žene i djecu izbjeglica uputit ćemo Italijanima, neka ih oni hrane. U isto vrijeme stvaramo planove za izvođenje na onom sektoru malo većih akcija. A u našoj štampi posvetit ćemo jedan dobar dio kampanji protiv četnika. Najinteresantnije je da sekretar partijske jedinice u Gomirju bio je glavni organizator.² Hrvatskim masama je jasno da su četnici saveznici italijanski i da partizani nisu ono što i četnici i ovaj događaj doprinijet će nam mnogo u mobilizaciji hrvatskih masa iz Ogulina i okolice a naročito kada vide četnike kao vlast u Ogulinu. Isto tako u ovom dijelu oko Jezerana imamo oko 20 Hrvata spremnih da prime oružje. Mi vodimo kurs da sve oružje koje padne treba dati Hrvatima.

Pitanje ljudstva za partizanske odrede kako u Gorskom Kotaru tako i u Primorju već ne postoji. Partizana Hrvata imamo koliko hoćemo samo im treba dati oružje. Prosto ne znamo kako iskoristiti tu ogromnu masu i kako ih naoružati jer je to nagli priraštaj. Uostalom to ćete vidjeti iz našeg brojnog stanja kojeg ćemo vam uputiti. Nazad nekoliko dana pošto je formiran V. bataljon, štab V. bataljona obraća nam se da dodemo da formiramo VI. bataljon, jer je tamo i priliv ljudi i oružja svakodnevno u porastu. Tri dana poslije moga odlaska iz Sušaka, ostavio sam tamo bataljon sa blizu 400 ljudi, pisan je njihov izvještaj u kome se kaže da imaju preko 500 ljudi, preko 300 pušaka i 12 puškomitraljeza. Danas smo sigurni da je ta brojka mnogo veća i obavještavaju nas drugovi da samo iz jednog kraja (Grobinština) ima da dođe oko 700 novih. Jednu našu jedinicu smo već prebacili na onu stranu granice blizu Klane u Istri, sa zadatkom da tamo djeluje i tamo ostane i mobiliše. Stvar je ista i sa ovim dijelom Primorja od Senja prema Sušaku. Mišljenja smo da bi Glavni štab uzeo u obzir ove činjenice i pomogao nas u naoružanju, a mi ćemo biti u stanju onda da dosadašnji način borbe pretvorimo u pravi narodni rat protiv okupatora u ovim našim hrvatskim krajevima.

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 5, dok. br. 15.

² Prema sjećanju Bogdana Mamule, organizatori četničke izdaje bili su Stevo Mamula (ubijen od naših jedinica 1943 god.) i Mile Stjepanović (koncem rata pobjegao u inozemstvo).

Iz toga razloga naš štab selimo u hrvatske krajeve, **zapravo** u središte zone u šumi. Tamo je već i pošla naša tehnika, a **samo** smo mi još ovdje uslijed novonastale situacije ali i mi ćemo **odmah** ići.

Iz tih razloga formiramo dva odreda. I. odred bit će na **ovoj** strani pruge sa 3 bataljona, sadašnjim prvim, drugim i četvrtim, čiji će zadatak djelovanja biti Primorje do Crikvenice, do **Senja**, Brinje, Ogulin, itd. — I. odred djelovat će na onoj strani pruge. U nj će ući sadašnji III. bataljon, V. i ovaj koji je u izgledu — **VI.**

Ali osobitu teškoću pretstavlja komandni kadar. Mi smo ovako odlučili i predlažemo vam na imenovanje: Za komandanta I. odreda druga Viktora Bubnja, dosadašnjeg obavještajnog u **našem** štabu, a kao komesara druga Branka Vukelića. Za II. **odred** kao komandanta druga Cara, a za komesara druga Vinka **Svoba**. Umjesto druga Švoba predlažemo za komesara VI. bataljona **druga** Andriju Bubnja, koji se pokazao u ovoj ofanzivi kao odličan **borac** i dobar vojnik. Mjesto komesara I. bataljona stavit ćemo **druga** Josu Steinerja,³ a na mjesto Jose Gržetića druga Franju Starčevića, komesara naše najbolje čete.

Upravo mi je čudno da u ovoj situaciji mislite oduzeti **druga** Vuletića. Nikada nije bio potrebniji na ovom terenu jedan **čovjek** koji može da djeluje jako politički, kao sada i molim vas da **to za** sada ne pravite. Drug Joso Gržetić ni u kom slučaju ne može **za-**uzeti to mjesto, jer on nije uspio da ozdravi, poboljša prilike u **svom** dosadašnjem bataljonu. On bi mogao da uzme mjesto za koje **nam** je ranije pisao drug polit, komesar, kao pomoćnik komesara i **ruko-**vodilac tehnike, jer je nepokretan i neinicijativan. Mi smo **mislili** da drug Sava⁴ bude komandant jednog odreda, ali time bi se **jako** okrnjio naš štab i mnogo će se bolje iskoristiti da ostane na **funk-**ciji operativnog oficira zone.

Ovoga momenta dobili smo izvještaj iz III. bataljona i obavještavaju nas da je održan zajednički sastanak između pretstavnika štabova bataljona našega III., V. i slovenačkog II. notranjskog odreda, na kome je prisustvovao i sam komandant Odreda.⁵ Naši su im dali svu našu štampu koju su imali na raspoloženju kao i 11 uslova Tita,⁶ »Našu borbu«. Mi inače redovno šaljem njima naš ma-

* Poginuo, kao politički komesar brigade u borbi protiv ustaša i Nijemaca kod s. Boborovo ujesen 1943 godine.

¹ Savo Vukelić

² Narodni heroj Mirko Bračić. Poginuo kao komandant Četrnaeste divizije.

³ Odnosi se na direktivu druga Tita: »Zadatak narodnooslobodilačkih partizanskih odreda«, objavljen u Biltenu Glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije, br. 1 od 10 kolovoza 1941 godine.

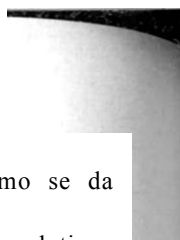
terijal kao i materijal koji dobivamo od vas i od Vrhovnog štaba, jer kako nam izgleda da oni slabo imaju veze sa Vrhovnim štabom. Na sastanku se dogovorilo o zajedničkim akcijama. Kao prva akcija treba da budu nrepađi i sa jedne i sa druge strane na Brod na Kupi. To će vrlo pozitivno djelovati s obzirom što će i neprijatelj **uočiti** organiziranu paljbu i s jedne i s druge strane. O jednoj akciji većega stila treba izraditi plan o eventualnom zauzeću Broda na Kupi. Slovence naročito interesuje i posvećuju naročitu pažnju za ispražnjenje doline na Kupi od neprijatelja. Oni su blokirali i Osilnicu, ali do sada nema rezultata. Oni isto tako imaju dosta veliki oslobođeni teritorij. Jedan njihov bataljon došao je do same Ljubljane. Na oslobođenom teritoriju uspostavljaju oružane zaštite od samih seljaka, koji predstavljaju novu vlast. Sa svog teritorija vrše sve više povlačenje lira i svuda uspostavljaju svoje bonove koje već kao gotovo tiskane upotrebljavaju. Više rade sa omladinom, dočim sa ženama rad je skoro nikakav. Tek kod njih sada odobreno je da i žene mogu ići u partizane. U samom štabu imaju tri žene. Rad se žena na terenu zato i ne osjeća, jer kod njih nema organiziranja A.F.2., taj će rad tek početi.

Umjesto četnika kod njih djeluje Bijela garda, kako je oni nazivaju. To su naoružani civili, a regrutovani većinom od klerikalaca i beskompromisnih monarhista.

Većina mobiliziranih partizana su radnici, disciplina je prilična. Osjeća se svakodnevno novi priliv ljudi i može se reći da je mobilizacija dobra.

Štampa je kod njih tek u razvitku i daleko zaostaje od naše kako partijske tako i partizanske. Jedinice su im inače borbene i izrabljuju svaki momenat i navaljuju na neprijatelja. Politički rad na terenu nije dobar. Još uvijek se osjeća da u mnogim krajevima bježe kad vide partizane. Inače je kod naroda velika uplašenost radi zvjerstava koje pravi okupator po njihovim selima. Uбудuće održavat će se redovni sastanci sa njima, a poslije jedne veće uspjele akcije izdat ćemo zajednički proglas.

Neprijateljska ofanziva i pored malog broja gubitaka dobro je došla i stvarno je neprijatelja koštala dosta žrtava. Ovoga momenta dobijemo vijest o zvaničnoj sahrani 20 mrtvih Italijana u Delnicama. Akcije su svuda u toku i evo poslije neprijateljske ofanzive da vam navedem jedan primjer: Jedan naš partizan silazi u Bribir i na ulici ubija jednog Italijana motor-biciklistu, spali mu motor, uzme mu pušku i opet u šumu. Inače neprijatelj je raznio glasove da je sve uništeno, da su upali u Drežnicu, zarobili partizane i sve sravnili sa crnom zemljom. Samo nam je Gomirje najteži udarac, ali i tamo smo već poslali partizane za jednu akciju. Mi-

slim da će ofanziva aktivizirati još jače jedinice. Nadamo se da ćemo uspjeti davati im još jače udarce na pruzi.

Na problem Proleterske čete koju smo trebali već poslati ne gledamo ni najmanje sa našeg uskog gledišta primorskoga, jer pitanje partizana već nije problem, i kakva će korist biti da vam pošaljemo ljude koji će opet da pobjegnu, jer vidjeli ste da oni koji su se ranije javili nisu bili podgotovljeni za tako veliku dužnost i prosto se drugovi ne javljaju. Stvarno da bismo vam mogli poslati ljude za Proletersku četvu koje ste tražili; treba još raditi da bi se kod njih probudio interes i da bi shvatili. Imamo namjeru da mobiliziramo najveći broj ljudi za Proletersku četvu iz V. bataljona, ali i to je još uvijek sirov materijal, vrlo ih se malo javlja dobrovoljno. Svi hoće da se bore u svome kraju. Veseli nas da će nam doći dva teška mitraljeza i jedva ih očekujemo.

Po pitanju liječnika kojeg su tražili Kordunaši mi im nikako nismo mogli poslati pomoć. Tražili smo da dopreme drugove ovamo u našu bolnicu i oni su to učinili. Tri teško ranjena druga došla su najzad u našu bolnicu. Opomenite drugove na Kordunu da je to prava sramota kakvi su došli ovi ranjenici. Mjesec dana ležali su bez ikakve pomoći. Jednom je noga potpuno sagnjila i osušila se, pa je problem da li će ostati živ. Uбудuće mogu sve teže ranjene bez ikakve prepiske da upućuju u našu bolnicu.

Naša četa koja se nalazi tamo nije se još vratila, a već je tamo skoro puni mjesec dana. Čujemo da je zaplijenila i nešto oružja zajedno sa bataljonom »Adžija« i nadamo se da će svoj dio i donijeti.

Primili smo više primjeraka raznog slovenačkog propagandnog materijala kojega ćemo vam uputiti čim mi pročitamo. Mi smo malo u zakašnjenju sa izdavanjem našeg redovnog propagandnog materijala, jer kako znate iz Tomića su nas istjerali, a tehnika je u selenju.

Fotografski materijal ćemo vam poslati čim stignemo na mjesto našeg novog štaba, jer taj materijal nismo imali pri ruci, pošto je bio sakriven u šumi.

Glumce smo vratili, jer nije bila takova situacija da bi se mogle održati neke pretstave. Dvoje od njih su u bolnici i oni će, krenuti kroz koji dan dalje.

Postavili smo komesara za bolnicu, drugaricu Jelu Jančić, jer je to bila neophodna potreba i stanje se u bolnici momentano popravilo.

Prema posljednjim informacijama drugova iz NOO iz Mrkoplja tamo vlada nečuven teror i danas poručuju mnogi da dođu partizani natrag. Isto tako nas obavještavaju da su odvezli 14 kamiona civilnog pučanstva, strijeljanih imade doita.

Da li ćemo vam, iz razloga ranije navedenih, kada budemo slali drugove u Proletersku četvu, slati iste sa oružjem ili bez oružja?

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Mijo Vuletić⁷

Komandant
Veljko Kovačević

P. S.⁸ Mišljenje druga komandanta o mome pitanju je njegovo mišljenje, što ističem zato što po dužnosti potpisujem našu poštu.

Upozorite komandu naše Proleterske čete da dobro pripaze ili razoružaju partizana Radu Mamulu⁹ iz Vrela, jer su njegovi rodaci četnici.

Polkom V. op. zone
Mijo Vuletić

⁷ Ivo Vejvoda
" Ovaj dio teksta dopisan je rukom.
• Ova sumnja pokazala se neopravdanom. Poginuo 1943 na Zumberku.

BR. 94

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA ČETVIRTE OPERATIVNE
ZONE OD 30 SVIBNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP OD-
REDA HRVATSKE O DOLASKU NOVIH BORACA IZ PRIMORJA**

**OPERATIVNI OFICIR
IV OPERATIVNE ZONE**

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

1. Danas je stiglo iz Primorja 110 drugova među kojima se nalaze onih 70 koje smo mobilizirali za Proleterski bataljon. **Sutra** naveče 31 maja uputićemo ih preko pruge u smjeru Glogovo, Brvno, Korenica. Svi su ti drugovi tek sada došli iz svojih kuća i **ne** imaju sa sobom nikakvog partizanskog iskustva. Prema tome **ne** bi imali ni osnovnih uslova za ulazak u bataljon. Očito je da **ćete** vi naći način kako ćete ih ispitati i oprobane definitivno primiti. U prilogu šaljem vam njihov imenični popis sa osnovnim rubrikama.¹

2. Jučer smo vam javili da je naša prva četa bataljona »B.B.«² 26 maja u zasjedi na cesti Ervenik — Žegar ubila između ostalih dva viša fašistička funkcionera. Tek danas indirektnim putem preko radio Rima i talijanskih novina saznajemo da smo likvidirali prefekta Zadarske prefekture Vezio Orazija. Ujedno saznajemo da je bilo tri poginula oficira, 7 vojnika i nekoliko izgorjelih, jedan oficir da je uspio pobjeći.³

3. Javio nam je drug komandant zone,⁴ da su 21 drug iz Proleterskog bataljona 18 maja u borbi kod Golubića prešli u Dinaru i da su upućeni u Liku preko Bosne. Nadam se da će V krajiški odred znati uputiti ih u pravom smjeru.

4. Dobili smo pismo druga komandanta Jovića⁵ gdje kaže da 18 maja nije mogao ući u borbu kod Golubića, gdje najhitnije poziva mene i delegate G.Š.H. i CK na partizansko i part, savjetovanje u Dinaru. Kaže da su na licu mjesta prisutni svi delegati iz srednje i južne Dalmacije, čitav PK, i da samo nas čekaju. Radi operacija Kombinovanog odreda na ovom terenu ni ja ni nitko odavde nije

¹ Ovaj imenični popis Redakcija nije pronašla.

² »Bude Borjan«

³ Vidi dok. br. 92.

⁴ Vicko Krstulović

⁵ Vicko Krstulović

mogao da otiđe na to savjetovanje. Osim toga ja sam im pisao da mislim da se mora odgoditi. Sada idemo odmah dolje, ako ih još nadem na okupu bar nešto da se uradi. Šaljemo Vam 6 komada filmova i molimo Vas da ova 4 komada uputite Štabu Ličke grupe.

5. Ovdje smo pojačali štabove dvaju bataljona kao i sam Stab odreda, kojemu će kako sam Vam javio, za izvjesno kratko vrijeme ostati na čelu drug Rade Bulat.

Šaljemo Vam prepis naredbe broj 4.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Milić⁷

⁶ " Ovu Naredbu Redakcija nije pronašla. Međutim, u Naredbi br. 2 komandanta NOP odreda za sjevernu Dalmaciju, od 31 svibnja 1942 god., iznosi se sadržaj Naredbe br. 4, koja je ustvari nadopuna Naredbe br. 3 operativnog oficira Četvrte operativne zone. Vidi dok. br. 81 i 96.

⁷ Maks Baće

BR. 95

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA KOMBINOVA-
NOG ODREDA NA DAN 31 SVIBNJA 1942 GODINE

PREGLED BROJNOG
jedinica Kombinovanog odreda

Jedinica	12-V Krenulo	Poginulo	Ranjeno	Vraćeno zbog umora i bolести	Odvojeno	Ima na licu	Prišlo	Na odsustvu	Pojačanje u oružju
Proleterska ¹	185	6	11	19	27	124	6 iz Marko Orešković	3	1 bacač 5 pušaka
Udarna ²	219	1	8	140	12	58	—	—	1 puško-mitr.
Marko Orešković	278	6	11	8	38	218	3 iz Zrmanje	—	1 bacač 1 teški mitr.
Gavrilo Princip	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bude Borjan	—	—	—	—	—	—	—	—	1 bacač 46 pušaka 2 teška mitr. 6 puško-mitr.
Tehnička četa	16	—	2	6	—	8	—	—	—

Politički komesar
Miloš Kukić

¹ Odnosi se na Proleterski bataljon Hrvatske.
² Udarni bataljon Grupe NOP odreda za Liku

STANJA I NAORUŽANJA
na dan 31. maja 1942. godine.

Otpušteno	Pušaka	Puško-mitr.	Teških mitr.	Bacača	Izgub. pušaka	Zaplijeno pušaka	Primjedbe
1 (strelj.)	90	13	3	1/6	1	1 teški mitr. 17 pušaka 1 puško-mitr.	—
—	46	11	1	—	—	1 teški mitr. 8 pušaka	5–10 uz dr. Milića 2 u Plavnu
—	195	15	3	2/23	3	2 puško-mitr. 11 pušaka	25 uz ranjene 5 u proletere 5 u Zrmanji 2 u Plavnu 1 u Ruištima
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	4 bacača/80 13.700 metaka 4 teška mitr.	—
—	8	—	—	—	—	6 puško-mitr.	—

Komandant
Pet. Kleut³

Zaplijeno ukupno: 5 teških mitraljeza
10 puško-mitraljeza
36 pušaka
4 bacača mina

³ Petar Kleut

NAREDBA BR. 2 KOMANDANTA NOP ODREDA ZA SJEVERNU DALMACIJU OD 31 SVIBNJA 1942 GOD. O DODJELJIVANJU NAZIVA BATALJONIMA, NAIMENOVANJU VOJNIH RUKOVODILACA I ZADACIMA JEDINICA¹

**STAB NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA
ZA SJEVERNU DALMACIJU**
Datum 31 maja 1942

NAREDBA BR. 2

Komandanta Narodno oslobodilačkog partizanskog odreda
za sjevernu Dalmaciju od 31 maja 1942

1. Nadopunom naredbe br. 3² operativnog oficira IV operativne zone Naredbom br. 4 određujemo, da [se] I bataljon N.O.P. odreda za sjevernu Dalmaciju nazove bataljon »Bude Borjan«, a drugi bataljon »Branko Vladušić«.

2. Privremeni štab Odreda proširuje se imenovanjem sljedećih drugova: Milana Lacmanovića za intendantskog oficira, Stanka Tišmu³ oficira za vezu i oficira pri Štabu odreda drugom Nikolom Čaćom⁴.

3. U Štab bataljona »Bude Borjan« imenuje se za obavještajnog oficira drug Nikolić Miloš⁵, za intendanta Ignjatije Macura, a oficira za vezu druga Vejnović Peru.

4. U Štab bataljona »Branko Vladušić« imenuje se za obavještajnog oficira drug Gojko Pupovac,⁶ a drug Egić Obrad imenuje se za oficira pri Štabu bataljona.

¹ Redakcija raspolaže originalom kome nedostaje završetak

² Vidi dok. br. 81.

³ Ubijen iz zasjede, prosinca 1942 god., kod sela Dobropoljci, od tzv. »antikomunističke milicije« (organizirali je Talijani od domaćih izdajnika i reakcionarnih tipova), kao sekretar Kotarskog komiteta KPH Kistanje. Tu je ubijen i organizacioni sekretar komiteta Nikica Popović.

⁴ Poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofenzive, 1943 god., u borbama koje je vodila Druga dalmatinska brigada.

⁵ Prešao četnicima u selu Ivoševcima, a zatim otišao u Kistanje, gdje je, kao talijanski špijun, saradivao sa antikomunističkom milicijom. Kasnije je uhvaćen od partizana Sjevernodalmatinskog NOP odreda i 12 rujna 1942 god., u Erveniku, osuđen od vojnog suda na smrt i strijeljan.

⁶ Poginuo krajem 1942 god. kod sela Koljana, u borbi protiv domobrana.

5. Štabovi bataljona treba da se čim prije osamostale i da počnu funkcionisati svaki zasebno na svom terenu. Štabovi bataljona moraju imati pisara, stalne kurire za Štab Odreda, kao i kurire četa.

Zadaci:

6. Pred Štab bataljona »Bude Borjan« postavljaju se sljedeći zadaci:

a) da obezbjeđuje i vrši stalnu kontrolu terena očišćenog od četnika počam od pruge, pa linijom Mokro Polje, Obrovac—Gračac, sjeverno od Zrmanje do pruge i onemogućava ponovni povratak i organizovanje četnika na tom dijelu. Osim toga izvršice rekviziciju hrane i stoke u selima na tom području uključivši i tu »Pakleni Dolac« najkasnije u roku od dva dana poslije primitka ove Naredbe. Treba rekvirirati stoku i hranu od četničkih bandita, te seljaka koji su odbjegli od svojih kuća, a pomagali su četničke i ustaške bandite. Treba nastojati da se u tim selima okupi sav pošten elemenat i da se po mogućnosti nađe bar nekoliko dobrovoljaca za partizanske odrede;

b) Bataljon treba da glavno težište svojih akcija prenese u Bukovicu, Ravne Kotare i Primorje u cilju napada na italijanske okupatore, razoružanja karabinjerskih stanica i posada, uništenja transportnih sredstava, rušiti mostove, prekopavati ceste i prekidati telegrafske veze. Ove akcije diverznog karaktera treba stalno vršiti, a za njih mobilizirati seljake naoružane. Jedan od glavnih zadataka kako političkih tako i vojničkih jeste prenijeti borbu na čisto hrvatski teren što bliže moru;

c) da se uspostave što uže veze sa Kninom i Drnišem, da bi se iz tih krajeva organizirale mase za borbu;

d) da se najhitnije pride definitivnom uređenju i organizovanju četa.

7. Pred Štab bataljona »Branko Vladušić« postavljaju se sljedeći zadaci: a) da se III četa u Plavnu, koja se nalazi u raspadu reorganizuje i pojača dobrovoljcima iz Pribudića i Prljeva, koji se sada nalaze u II četi, i ostalih sela Tromede. Četi se mora pružiti puna ekonomska i politička pomoć, jer se ona nalazi na terenu gdje je djelatnost i organizovanost četničkih bandi dosta jaka;

b) da se najmanje dva puta svake sedmice ruši pruga između Zagrovića i Otrića;

c) da se pride čišćenju čitave Tromede od četničkih bandi počevši od sela Rastičeva držeći se principa, da svakog onog, tko se bori sa italijanskim okupatorima protiv nas likvidiramo;

d) po mogućnosti svim snagama bataljona pojavice se još jednom u Plavnu i održati zbor;

e) izvršiti zasjedu na cesti Knin — Strmica.

8. Praksa čestih izmjena komandira, komesara, vodnika i političkih delegata treba da se prekine. Štabovi bataljona mogu postavljati vodnike, političke delegate, a za komandire i komesare četa dostavljati svoje prijedloge Štabu Odreda.

9. Učvrstiti stare i formirati nove odbore Nar. osi. fronta pazeci da u njih uđu najpošteniji i najodaniji seljaci našoj borbi.